

Slutrapport 2010

Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av
kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Robin Gullbrandsson, Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Anna Lindqvist, Anita Löfgren Ek
(red.) Gunnar Nordanskog

2010-11-12

Slutrapport 2010
Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av begravningsplatser i Linköpings stift

© Linköpings stift, Jönköpings läns museum, Kalmar läns museum, Östergötlands museum
Publicerad 2010-11-02
Senast uppdaterad 2012-04-12 version 1.3
Kontakt: linkopingsstift@svenskakyrkan.se

Innehållsförteckning

[\[huvudregister\]](#)

1: Inledning	7
Omfattning och avgränsning	7
Bakgrund – kunskapsuppbyggnad om det kyrkliga kulturarvet	8
Syfte och metod	8
Slutrapportens upplägg och förhållandet till andra kyrkoinventeringsprojekt.....	10
Presentation av slutrapportens artiklar.....	12
Kyrkor.....	12
2: Kyrkorna i Linköpings stift – en stilhistorisk översikt.....	12
3: Kyrkointeriörer från romanik till modernism.....	12
4: 1900-talets restaureringar	12
Begravningsplatser	13
5: Kyrkogårdarnas karaktär	13
6: Kyrkogårdens kulturarv.....	13
7: Gravvårdar på stiftets kyrkogårdar – då och nu.....	14
Läs- och bruksanvisning	14
Projektgrupp	15
2: Kyrkorna i Linköpings stift – en stilhistorisk översikt	17
Inledning	17
Romanik	18
Gotik.....	22
Efterreformatoriskt: renässans, barock, rokokon	24
Nyklassicism: gustavianskt, empire	30
Nystilar	34
Jugend/nationalromantik/traditionalism.....	37
Modernism.....	39
Avslutning.....	41
3: Kyrkointeriörer från romanik till modernism	43
Romanska spår	43
Kyrkorum präglade av cisterciensisk arkitektur	45
Takstolar	47
Västverk.....	48
Muralmåleri	49
Skulptur och smide	50
Det gotiska rummet.....	51
Valvslagningar.....	53
Måleri.....	54

Skulptur.....	56
Om- och nybyggda rum i renässans och barock.....	57
Predikstolar, altarpopsatser och dopfuntar	62
Bänkinredningar, läktare och altarringar.....	65
Målningsutsmyckning	67
Nyklassicismens tempelsalar	70
Gustavianska rum.....	70
Konstnärlig utsmyckning.....	74
Empire	77
Konstnärlig utsmyckning.....	79
Förändringar i de nyklassicistiska kyrkorumen.....	79
Med medeltiden som förebild.....	81
Nygotiskt och nyromanskt.....	81
Konstnärlig utsmyckning.....	85
Jugend och svensk traditionalism.....	87
Modernistisk renodling.....	90
Gravminnen.....	94
Medeltida gravhällar.....	94
Renässansens och barockens gravar.....	95
Orglarnas rum	98
Barockorglar från Linköping.....	98
Schiörlinorglarna	100
De småländska bygdemästarnas verk.....	100
De stora romantiska verken.....	102
Orgelrörelsens avtryck.....	103
4: 1900-talets restaureringar.....	104
En framväxande restaureringsideologi.....	104
1900-talets restaureringsarkitekter.....	106
Dekorationsmålare	106
Erik Fant.....	107
Erik Lundberg.....	108
Johannes Dahl.....	109
Kurt von Schmalensee.....	111
Arre Essén.....	114
Ture Jangvik.....	114
Rolf Bergh	116
Lennart Arfwidsson	117
Magnus Ahrén och Kerstin Jacobsson	118
Antikvariernas roll	119
Slutsats och vidare frågeställningar	120

5: Kyrkogårdarnas karaktär	122
Inledning	122
Medeltid.....	123
Perioden 1550-1760.....	124
Perioden 1760-1860.....	127
Perioden 1860-1930.....	133
Perioden 1930-1980.....	138
Perioden 1980-idag.....	141
Kyrkogårdar som speglar en längre utveckling.....	142
Avslutning.....	145
6: Kyrkogårdens kulturarv	147
Inledning	147
Omgärdningar	147
Ingångar.....	149
Grindstolpar.....	150
Byggnader på kyrkogården.....	151
Gravkapell	151
Likbod, bårhus och bisättningskällare/gravkällare	152
Klockstaplar	153
Gravplatsernas placering, struktur	154
By och gårdsgravar.....	154
Köpta gravar	155
Allmänna linjen.....	156
Urnlundar och minneslundar	157
Gångsystem.....	158
Växtlighet	159
Rygghäckar	160
Enskilda gravplatsers växtlighet.....	161
Regionala skillnader.....	162
7: Gravvårdar på stiftets kyrkogårdar – då och nu	164
Inledning	164
Medeltid.....	164
1550-1760.....	165
1760-1860.....	168
1860-1930.....	170
1930-1980.....	174
1980-idag.....	175
Gravkor	176
Uppställningsplatser för gravvårdar.....	176
Sammanfattning	177

Referenser	178
Litteratur och rapporter	178
Dagstidningsartiklar	183
Muntliga referenser	183
Förkortningar.....	183
Huvudregister	185
Listor och tabeller.....	185
Personregister	186
Verkslistor	196
Kyrkor inom Linköpings stift 2010 – fullständig lista.....	218
Begravningsplatser inom Linköpings stift 2010	226
Dopfuntar.....	231
Altartavlor, altaruppsatser, altarkors.....	237
Altarskåp.....	242
Medeltida smidesdörrar.....	244
Glasmålningar.....	246
Läktarunderbyggnader.....	248
Altarrundlar	250
Kyrkbränder i kronologisk ordning.....	253

1: Inledning

Gunnar Nordanskog

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Omfattning och avgränsning

Denna rapport är en sammanställning och analys av de kulturhistoriska inventeringar och karaktäriseringar av kyrkor och begravningsplatser som har utförts på uppdrag av den Regionala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet inom Linköpings stift. Underlaget för sammanställningen består av de rapporter som på stiftets uppdrag upprättades av Jönköpings, Kalmar och Östergötlands läns museer under åren 2004-2007. För att undvika sammanblandning med andra inventeringar, benämns dessa rapporter i det följande som *karaktäriseringar* eller *rapporter*.

Inalles rör det sig om karaktäriseringar av 241 kyrkor och kapell samt 218 begravningsplatser (oräknat ett mindre antal ännu inte färdigställda kyrkogårdsrapporter för Östergötlands län). I samarbete med Linköpings Universitet har dessa rapporter gjorts tillgängliga och sökbara på en gemensam hemsida: <http://www.ep.liu.se/databases/kyrkomiljo/>

Av stiftets hela kyrkobestand har 27 stycken kyrkor och kapell inte karaktäriserats, eftersom de är uppförda efter år 1939 och saknar det särskilda skydd som anges i Kulturminneslagen 4 kap 4 §. Likaså saknas 15 (17?) stycken särskilt skyddade kapell av äldre och yngre datum bland karaktäriseringarna. Dessa båda kategorier kommer att inventeras under 2011-12 och så småningom införlivas i denna slutrapport.

Av de karaktäriserade kyrkorna och kapellen är fyra stycken byggda efter år 1939: Charlottenborgskyrkan, S:t Lars kapell, S:ta Maria i Johannelund och Tannefors kyrka.

Fem anläggningar har en annan ägare och förvaltare än Svenska kyrkan: Brunneby kyrka, Finspångs slottskapell, Medevi brunnskapell, Risinge S:ta Maria kyrka och S:ta Gertruds sjukhuskyrkogård.

Sex stycken anläggningar har fallit bort efter inventeringen. Det rör sig om Jenny kapell i Västervik (sålt till katolska kyrkan) och samtliga anläggningar inom f.d. Kristdala församling (övergick till Växjö stift från och med år 2010): Kristdala kyrka, Kristdala norra och södra kyrkogårdar, Fridhems kapell och Stensö kapell.

Det tjugotal kyrkoruiner och ödekyrkogårdar inom stiftet som förvaltas av Svenska kyrkan har inte fått egna karaktäriseringar, men de nämns i rapporterna för de anläggningar som har övertagit deras funktion.

Bakgrund – kunskapsuppbyggnad om det kyrkliga kulturarvet

Sedan relationsändringen mellan kyrkan och staten år 2000, har Svenska kyrkan som ett fristående trossamfund fått ansvaret för en stor del av vårt nationella kulturarv, nämligen alla de kyrkor och begravningsplatser som ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan vid ingången av år 2000. Detta förvaltningsansvar har naturligtvis alltid funnits på församlingsnivå, men det nationella systemet med Kyrkoantikvarisk ersättning (KAE), alltså statliga medel som ska administreras och fördelas av Svenska kyrkan, har krävt uppbyggandet av en helt ny organisationsdel inom kyrkan, både på nationell nivå och på stiftskanslierna.

På stiftsnivån har behovet av en grundläggande kunskapsuppbyggnad varit mycket stort, och därvid har stiftets Regionala samrådsgrupp – med representanter för stiftet, kulturmiljövården och församlingarna – haft stor betydelse för initierandet av olika inventeringar. De två största inventeringar som hittills har genomförts inom Linköpings stift är dels den kulturhistoriska karaktäriseringen av kyrkor och begravningsplatser, dels en skadeinventering av bemålade inventarier, utförd av konservatorsateljéerna vid Östergötlands och Jönköpings läns museer.

Till dessa kommer några viktiga specialinventeringar. Det rör sig om bestånds- och skadeinventeringar av

- kalkmåleri
- bogårdsmurar
- [tidigkristna gravmonument](#)

Följande mer kulturhistoriskt inriktade KAE-finansierade stiftsprojekt bör också nämnas:

- Sammanställning av [dendrokronologiska undersökningar](#)
- Identifikation av äldre kyrkolägen i Jönköpings län
- Inventering av medeltida taklag i Jönköpings och Kalmar län (publiceras inom kort)

Kunskapsuppbyggnaden om det kyrkliga kulturarvet inom Linköpings stift är på intet sätt avslutad, men för första gången finns nu en möjlighet till överblick över hela stiftets bestånd av kyrkor och begravningsplatser äldre än 1940, baserad på momentana inventeringar efter gemensamma riktlinjer.

Syfte och metod

I projektbeskrivningarna inför karaktäriseringsarbetet formuleras fyra syften, nämligen att:

- öka förståelsen för kyrkans/begravningsplatsens kulturvården och främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- ta fram kunskapsunderlag och arbetsredskap för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden

- ta fram underlag för församlingarnas och samfälligheternas planering, förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön
- sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag för stiftets kyrkor, kapell och kyrkomiljöer som samtidigt blir en samlad dokumentation av kyrkbeståndet i stiftet från 2000-talets första decennium och tiden för skiljandet kyrka/stat.

De enskilda rapporterna för kyrkorna och begravningsplatserna är sedan framtagna enligt en gemensam arbetsgång:

- 1) arkivgenomgång
- 2) kontakt med berörd församling, vanligen i samband med upprättandet av vård- och underhållsplaner.
- 3) besiktning och fotodokumentation av anläggningen
- 4) kulturhistorisk bedömning av de kulturhistoriska värdena
- 5) inskrivning av uppgifterna i [Bebyggelseregistret](#)
- 6) sammanställning i rapportform, med följande moment:
  - beskrivning av socknen och kyrkomiljön
  - anläggningshistorik
  - anläggningsbeskrivning
  - kulturhistorisk karaktäristik och bedömning, grundade på RAÄ:s riktlinjer (Unnerbäck 2002, Schwanborg 2005)
  - sammanfattande händelselista

De ovan nämnda syftena får anses vara uppfyllda i varierande grad genom de enskilda rapporterna, men samtidigt måste det påpekas att arbetet med att samla, stärka och sprida kunskapen om de kulturvärden som finns i stiftets kyrkor, kapell och begravningsplatser är en process som aldrig kan anses vara avslutad.

Syftena med denna slutrapport är väsentligen desamma som för de enskilda karaktäriseringarna.

Tillvägagångssättet är emellertid annorlunda genom att de enskilda objekten nu sätts i relation till varandra genom sammanfattande och jämförande studier. Slutrapportens upplägg presenteras mer utförligt [nedan](#).

Självfallet finns här en ambition att göra materialet tillgängligt för allmänheten, men i första hand är slutrapporten tänkt att fungera som ett stöd för handläggning av kyrkoantikvariska frågor, både vid bidragsfördelning och vid tillståndsgivning. De enskilda rapporterna fungerar utmärkt som kunskapsunderlag i beslutsprocessen, och slutrapporten bidrar med överblick och sammanhang, vilket kan underlätta för handläggare att sätta sig in i olika kulturhistoriska aspekter hos stiftets bestånd av kyrkor och begravningsplatser.

Slutrapporten kan också komma att användas vid ett framtida arbete med att utveckla olika kulturvärden och som prioriteringsunderlag inför en väntad större differentiering av kyrkornas användning. På nationell nivå driver Kyrkokansliet projektet *Utvärdering och utveckling av karaktäriseringar och prioriteringar* (Linblad 2010), med syfte att ta fram riktlinjer för bedömning och prioritering av kyrkomiljöers samlade värden. Detta är dock ännu inte i skarpt läge. Visserligen finns mer eller mindre vedertagna uppfattningar om olika anläggningars kulturhistoriska värden, vilket självfallet påverkar handläggningen, men knappast på något systematiskt sätt. Vid fördelningen av KAE har hittills akuta åtgärder getts företräde oavsett kulturhistoriskt värde, och tillståndsärenden behandlas från fall till fall. I församlingarnas förvaltningsarbete är kulturhistoriska värdebedömningar av underordnad betydelse, och de förändringar som församlingarna initierar i sina kyrkor ingår sällan i någon långsiktig plan för de kulturhistoriska värdena. Här finns möjligheter för stiftet, kulturmiljövärden och församlingarna att med slutrapportens erfarenheter som grund utarbeta gemensamma strategier för kyrkornas bevarande och användning.

Slutrapportens upplägg och förhållandet till andra kyrkoinventeringsprojekt

Till skillnad från de slutrapporter som hittills har utgivits över stiftens kulturhistoriska inventeringar och karaktäriseringar (Skara, Karlstad och Växjö stift), är denna rapport inte avsedd att ges ut i bokformat. I stället har vi valt att ta tillvara några av de möjligheter som en digital publicering innebär, med större utrymme för bilder och med möjligheter att söka i texten och länka till olika ämnen. En av fördelarna med denna publiceringsform är att den medger korrigeringar, uppdateringar och tillägg. Det finns möjligheter för läsaren att meddela synpunkter och rättelser i ett särskilt [formulär](#).

Stommen i slutrapporten utgörs av sex tematiska artiklar (se vidare nedan). I dessa artiklar lyfts fram en lång rad exempel, men de utgör ingen fullständig redovisning av det inventerade materialet. För detta ändamål finns istället ett omfattande tabellverk, med register över olika ämnen. I samband med slutrapportarbetet har artikelförfattarna också haft tillgång till särskilt framtagna databaser byggda på information från karaktäriseringarna och avsedda att fungera som komplement till det nationella [Bebyggelseregistret](#). Stiftets databaser hålls dock inte tillgängliga för allmänheten.

Här bör också nämnas något om slutrapportens förhållande till *Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria*, vilket har drivits av Riksantikvarieämbetet med syfte att kartlägga Sveriges alla församlingskyrkor som byggts före år 1950. Inom detta projekt har bland annat publicerats landskapsrapporter, och de som berör Linköpings stift är Östergötland och Småland (Sjöström & Ullén 2004; Ullén 2006). Sockenkyrkoprojektets landskapsrapporter är gjorda med nationell överblick och innehåller en samling utmärkta artiklar, där huvuddelen utgörs av kronologiska genomgångar av den historiska utvecklingen.

Det är oundvikligt att många av de uppgifter som redan har publicerats i Sockenkyrkoprojektet återkommer i denna slutrapport. Vi har dock försökt att minimera detta genom att arbeta utifrån något annorlunda utgångspunkter:

För det första tar slutrapporten upp både *begravningsplatser* och *kyrkor*, och då alla kyrkor i städer och landsbygd, oavsett deras tidigare status som sockenkyrkor, annexkyrkor eller kapell (angående urvalet, se ovan).

För det andra är slutrapporten en studie över *stiftet* och dess olika regioner, oavhängigt landskapsuppdelningen. Sammanhållna studier av stiftet är relevant eftersom stiftsledningen under långa perioder har haft ett avgörande inflytande på byggnadsverksamheten, och för många byggmästare och hantverkare har stiftet, inte ett visst landskap, varit deras främsta verksamhetsområde.

För det tredje är slutrapporten inriktad på tillståndet *nu*, inte den historiska utvecklingen, även om denna naturligtvis finns med som en nödvändig förklaringsgrund. Författarna har koncentrerat sig på både typiska och atypiska aspekter av kyrkomiljöerna, med utgångspunkt i de värden vi anser bör värnas och de hotbilder mot de kulturhistoriska värdena som är, eller kan tänkas bli aktuella.

Ytterligare en viktig skillnad är värd att nämnas i detta sammanhang. Sockenkyrkoprojektets landskapsrapporter grundar sig i första hand på arkivuppgifter, och dess författare har av naturliga skäl endast kunnat besöka ett fåtal utvalda kyrkomiljöer. Mycket av dessa arkivuppgifter består av data som har registrerats i Bebyggelseregistret i samband med karaktäriseringsprojektets inventeringsarbete. Denna slutrapport är istället skriven av de antikvarier som har gjort inventeringarna och som dessutom har förstahandserfarenhet av de olika kyrkomiljöerna. Det som måhända saknas i nationell överblick i slutrapportartiklarna kompenseras därigenom med regional förtrogenhet. Sockenkyrkoprojektet och denna slutrapport får därför ses som komplementära, och båda delarna är viktiga verktyg för den som vill fördjupa sin kunskap om stiftets kyrkor och begravningsplatser.

Presentation av slutrapportens artiklar

Artiklarna är skrivna för att kunna läsas var och en för sig, men disponeras här som kapitel i följande ordning:

Kyrkor

2: Kyrkorna i Linköpings stift – en stilhistorisk översikt

Anita Löfgren Ek

Medan konstvetenskapens stilhistoriska översiktsverk vanligen lägger tyngdpunkten på företeelser som präglar de stora europiska katedralbyggena, utgår denna slutrapport från ett antal lokala och regionala exempel där stilarna inte är lika renodlade. Under arbetet med karaktäriseringarna har det därför varit oundvikligt att stilbegrepp och terminologier har kommit att användas något olika av de olika läns museerna, vilket leder till vissa problem vid sammanställningar av hela materialet. Detta kapitel diskuterar dessa problem, och med reservationer inför svårigheterna presenteras de olika stilarnas viktigaste karaktäristika, följt av exempel från stiftet med kortfattade beskrivningar.

Indelningen efter stilar istället för efter tidsperioder är gjord därför att vi anser det är kulturhistoriens materiella uttryck, inte årtalen, som ska värnas. Vissa stilkategoriseringar som har gjorts här kan säkert diskuteras, men det är inte slutrapportens syfte att analysera och definiera stilbegreppen som sådana, utan indelningen är gjord efter den praxis som har utvecklats bland antikvarierna inom respektive län.

3: Kyrkointeriörer från romanik till modernism

Robin Gullbrandsson

Medan föregående kapitel studerar kyrkornas exteriör, görs här motsvarande genomgång av kyrkointeriörer, vilka ofta kan ha ett väsentligt annorlunda uttryck. Även här presenteras materialet utifrån stilindelning istället för tidsperioder. Med utgångspunkt i arkitektur, dekorationer och fast inredning, redogörs här för den kulturhistoriska bakgrunden, och kapitlet lyfter fram de viktigaste exemplen på hur de olika epokerna har gestaltats i stiftets kyrkointeriörer. Viktiga jämförelser görs också med andra stift. Kapitlet avslutas med två särskilda avsnitt om gravminnen och orglar.

4: 1900-talets restaureringar

Anna Lindqvist

Ingen av stiftets äldre kyrkor är opåverkad av senare tiders renoveringsarbeten. I många fall har det inte bara rört sig om nödvändiga underhållsarbeten, utan om medvetet gestaltade förändringar av rummen till ett nytt uttryck, ofta med ett visst förakt för den närmast föregående generationens ideal. Detta gör det ofta svårt att värdera olika generationers insatser, och hur olika ”lager” av restaureringar ska behandlas vid nutida insatser.

Kapitlet redogör för restaureringsideologins framväxt och hur de mer eller mindre uttalade idealen hos stiftets mest inflytelserika restaureringsarkitekter präglar kyrkorummen idag. Artikeln fungerar både som en ingång till de olika arkitekternas verksamhet och som ett diskussionsunderlag för hur olika arkitekters verk ska värderas och värnas idag.

Begravningsplatser

Slutrapportens tre avslutande kapitel behandlar stiftets begravningsplatser. Den ovan diskuterade indelningen efter stilar istället för tidsperioder har här inte kunnat följas. Istället används samma periodisering som i *Sockenkyrkoprojektet*, alltså: medeltid, 1550-1760, 1760-1860, 1860-1950. Här görs emellertid en smärre avvikelse genom att gränsen för den sista perioden dras redan 1930, och därefter läggs till ytterligare två perioder: 1930-1980, samt 1980-idag.

Inventeringen av stiftets begravningsplatser är avgjort den del av karaktäriseringsprojektet som har bidragit med mest ny kunskap. Samtidigt har många nya frågor väckts, både om sakförhållanden och om hur de kulturhistoriska värdena ska definieras. En begravningsplats är och måste få vara föränderlig till sin natur, vilket gör det till en stor utmaning i kyrkogårdsförvaltningen att ta vara på de kulturhistoriska värdena samtidigt som anpassningar måste göras till nya begravningsklick, förändrade villkor för växtligheten och krav på skötseffektivitet.

5: Kyrkogårdarnas karaktär

Anita Löfgren Ek

I detta kapitel beskrivs och exemplifieras den historiska utvecklingen med begravningsplatser från respektive period. Kulturvärdet hos olika begravningsplatser diskuteras, vilket väcker frågan om möjligheten till att utveckla en mer medveten restaureringsideologi även för begravningsplatser, där olika karaktäristika skulle kunna renodlas.

6: Kyrkogårdens kulturarv

Magnus Johansson

Detta kapitel är en sammanställning av de olika typer av fysiska strukturer som konstituerar begravningsplatsernas kulturhistoriska värden, med särskild tonvikt på hotade kategorier. Kapitlet avslutas med några iakttagelser rörande regionala skillnader inom stiftet. Vad som *inte* tas upp här, är sammanhållna och värdefulla kyrkomiljöer, eftersom dessa endast behandlas översiktligt i karaktäriseringsrapporterna. Här hänvisas istället till sockenkyrkoprojektet.

7: Gravvårdar på stiftets kyrkogårdar – då och nu

Magdalena Jonsson

Det avslutande kapitlet exemplifierar utvecklingen av olika gravvårdstyper och gravomgärdningar, med samma periodisering som i kapitel 5. Särskilt intressant är här vissa regionala och lokala skillnader som manar till fördjupande studier.

Läs- och bruksanvisning

Sakuppgifter rörande kyrkomiljöerna är vanligen skrivna utan hänvisningar. Om ingenting annat anges hänvisas läsaren alltid till de enskilda karaktäriseringarna. Uppgifterna i dessa bygger på platsbesök samt arkivhandlingar från ATA och respektive länsmuseum. Övriga uppgifter i artiklarna är försedda med hänvisningar enligt Harvardsystemet, dvs. med parentesnoter i den löpande texten. Noternas hänvisningar finns samlade i en [referenslista](#), som nås genom respektive artikel samt genom [huvudregistret](#). Även personnamn, ortnamn och många sakord är länkade till detta register. Andra länkar går direkt till [Bebyggelseregistret](#) eller till karaktäriseringsrapporterna. På sikt är ambitionen att också framställa spridningskartor länkade till tabellerna.

Kapitlens underrubriker åtföljs av listor av de kyrkor och begravningsplatser som behandlas i avsnittet. Dessa listor är inte kompletta förteckningar, utan avsedda att underlätta en snabb översikt.

I [huvudregistret](#) finns en sammanställning av alla tillgängliga tabeller och underregister. Många av personerna i personregistret är länkade till Wikipedia-biografier. Dessa bör läsas med vederbörlig försiktighet och inte citeras direkt. Följ istället eventuella litteraturhänvisningar till källan.

De [verkslistor](#) som är sammanställda berör endast respektive persons verksamhet inom nuvarande Linköpings stift (inklusive Kristdala).

Artiklarna och registren är samlade i ett pdf-dokument som kan laddas ned eller skrivas ut kostnadsfritt, dock *inte för kommersiell användning*. Linköpings stift och författarnas respektive institutioner förbehåller sig upphovsrätten av bild och text, och vid användandet av tredje part gäller gängse praxis för citat och hänvisningar. Notera att dokumentet är omfattande, så vid utskrift kan det vara en bra idé att begränsa antalet sidor. Givetvis är hela dokumentet sökbar i fritext. Tabellerna finns även att ladda ned som Excelfiler, vilket ger bättre utsöknings- och sorteringsmöjligheter.

Projektgrupp

I projektgruppen har i olika grad medverkat följande personer: Britt-Marie Börjesgård (JLM), Robin Gullbrandsson (JLM), Jonas Haas (JLM), Magnus Johansson (KLM), Magdalena Jonsson (KLM), Liselotte Jumme (KLM), Anna Lindqvist (ÖLM) och Anita Löfgren Ek (ÖLM).

Projektledare sedan hösten 2006 har varit undertecknad Gunnar Nordanskog (Linköpings stift). Projektet initierades av Regionala samrådsgruppen och drevs inledningsvis av mina företrädare som stiftshandläggare: Terese Landin Karlsson, Jonna Stewénus och Louise Törnvall.

Referenspersoner har varit Ulla Ekberg (H Lst), Jan Eriksson (E Lst), Henrik Lindblad (Kyrkokansliet) och Mattias Sörensen (F Lst).

Projektgruppen har läst och kommenterat artiklarna, och undertecknad har stått för ytterligare bearbetning och redigering. Språkrodor, misshugg och dysfunktionaliteter i texter, tabeller och länkningsar må lastas mig.

Jag vill på detta vis framföra ett stort tack till alla dessa personer för ett trevligt och givande samarbete!

Linköping 15 september 2010

Gunnar Nordanskog
Stiftsantikvarie

2: Kyrkorna i Linköpings stift – en stilhistorisk översikt

Anita Löfgren Ek

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Inledning

I detta kapitel ges en överblick av de arkitekturstilar som finns representerade bland kyrkorna i Linköpings stift. De olika stilbegreppen presenteras i kronologisk ordning och illustreras med ett antal goda exempel. Kronologin är inte absolut eftersom stilperioderna överlappar varandra och en del av exemplen faller utanför de traditionella kronologierna. Indelningen efter stiltermer är densamma som i [kapitel 3 Kyrkointeriörer](#).

Svårigheterna med att definiera stilar är välkända, och renodlade stilexempel är sällsynta. Ju äldre kyrkan är, desto fler förändringar har den vanligen genomgått och en uttalad stil kan vara svår att ange. De flesta medeltida kyrkor med i stort sett bevarad medeltida karaktär har genomgått flera förändringar. Det kan röra sig om förstörade kor, förlängning i väster, korsarmar, igensatta sydportaler, fönster som har förstörats i flera omgångar och nytt takmaterial. Som exempel kan Veta kyrka nämnas. Kyrkan innehåller romanska delar, kor tillbyggt på 1400-talet och korsarmar från 1600- respektive 1700-talet, måleri från tidig medeltid, 1400-tal, 1500-tal och tidigt 1900-tal. Dessutom är mycket av det tidiga 1900-talets restaurering bevarat, så som blyspröjsade fönster med färgat glas och glasmålningar. Såväl det medeltida koret som stormaktstidens kor i en av korsarmarna finns kvar.

Även yngre kyrkobyggnader har genomgått förändringar. Till exempel har uppskattningsvis 80 % av kyrkorna med sin huvudsakliga karaktär från 1750-1850 fått nya fönster. Det kan röra sig om fönster med gjutjärnsbågar under andra delen av 1800-talet eller fönster med antikglas under första delen av 1900-talet. En annan förändring som gäller de flesta kyrkorna är byte av [taktäckningsmaterial](#). Enligt en inventering från år 1911 hade då ett hundratal kyrkor i stiftet spåntäckta långhustak, medan det idag noteras knappt 60 långhustak med spåntäckning.

I de rapporter som har sammanställts över kyrkorna i Linköpings stift görs en kulturhistorisk bedömning av respektive kyrka. I denna bedömning ingår en stilkaraktärisering, som ofta är precis, men som även kan vara mer allmänt hållen. Några exempel: ”Kyrkan som helhet utgör en god representant för den under 1800-talets senare del så vanliga kyrkotypen med nygotiska och nyromanska inslag”; ”ett tidstypiskt exempel på de nyklassicistiska byggnadsideal som härskade i början och mitten av 1800-talet”; ”medeltida”

eller ”det sena 1700-talets kyrkoarkitektur”. De kyrkor som har genomgått omfattande om- och tillbyggnader kan karaktäriseras exempelvis av sin ”blandning av medeltid och 1700- och 1800-tal och (...) de förändringar som bl. a. befolkningsökning och upplysningstidens ideal innebar för de medeltida kyrkorna” eller som ”en mycket välbevarad representant för de stora och påkostade stadskyrkorna som uppfördes i de medeltida städerna”.

Förutom arkitektoniska och konstnärliga stilar har kyrkobyggnaden även präglats av andra faktorer, såsom inflytande från klosterordnarna, biskoparna, olika stormannasläkter, regionala och lokala hantverkare, och från slutet av 1700-talet Överintendentsämbetet. Mycket av detta diskuteras emellertid i Sockenkyrkoprojektets rapporter och ska därför inte återupprepas här.

Trots dessa generella problem, och trots att inventeringsrapporternas terminologi inte är alltigenom enhetlig, finns nu goda möjligheter till en översikt av de olika arkitekturstilar som präglar stiftet idag. De exempel som tas upp nedan utgör emellertid ingen fullständig lista utan är ett subjektivt urval. Flera kulturhistoriskt intressanta kyrkor lämnas utanför detta kapitel, då de har byggts om kraftigt och därför inte kan sägas representera en viss stil, även om deras historiska utveckling kan vara minst lika intressant. Några sådana exempel tas dock upp i kapitel 4: [1900-talets restaureringar](#).

Beskrivningarna av exempelkyrkorna är mycket kortfattade och består i stort av planlösning och vissa specifika delar som kan vara karaktäristiska för en viss stil, såsom portalernas placering, takform och tornavslutning. I de flesta fall förstärks också den exteriöra karaktären av interiörens utformning. För mer utförlig information hänvisas till de enskilda rapporterna.

Romanik

Ask, Bjälbo, Flistad, Gårdeby, Hagebyhöga, Haurida, Heda, Herrestad, Hogstad, Järstad, Kaga, Kullerstad, Kumla, Pelarne, Rogslösa, Strå, Tidarsrum, Tingstad, Veta, Vireda, Vreta kloster, Väversunda, Ödesbög, Örberga

Våra tidigaste stenkyrkor är uppförda i romansk stil. Den romanska arkitekturen kännetecknas av massiva murverk med rundbågiga genombrytningar. Antalet öppningar i muren var oftast en sydportal, prästens korportal och i enstaka fall nordportal och/eller västportal. Fönsteröppningarna, eller gluggarna, var få och satt högt. Kyrkornas planlösning utgörs av rektangulärt långhus och ett smalare kor med raksluten korvägg eller absid. En del kyrkor uppfördes redan från början med torn, vilket ofta har satts i samband med inflytande från kungamakt och biskopar (Redelius 1972, se Nilsson 2008 för en kritisk diskussion). Ett särskilt intressant exempel är Kristbergs torn, med en rektangulär grundplan av samma utförande som de ”breda västtornen” i bl. a. Skåne. Kristbergs torn är det enda av denna typ inom det nuvarande Linköpings stift. Tornen byggdes i regel väster om långhuset, men enstaka undantag finns, t ex Vårdsbergs

kyrka, byggd som rundkyrka, och kyrkorna i Ask, Källstad och Ödeshög uppfördes som östtornskyrkor (i Källstad är endast tornet bevarat).

De romanska kyrkorna i Östergötland kännetecknas idag av de branta takfallen och ett tydligt rektangulärt långhus med höga väggar och ett smalare kor, oftast med absid. Till detta kommer i de flesta fall en senare tillbyggd sakristia mot norr i anslutning till koret och i enstaka fall vapenhus framför den bevarade sydportalen. Några kyrkor har bevarade romanska fönsteröppningar, som idag oftast sitter ovan de senare slagna valven. I några fall är de omgjorda till luckor till vinden, som i Tingstad och Kullerstad.

Nedan följer ett antal exempel på kyrkor med en i huvudsak välbevarad romansk karaktär. Då det ofta är oklart när kyrkorna är uppförda redovisas de i bokstavsordning, inte kronologisk ordning.

Ask – östtornskyrka från andra delen av 1100-talet. Långhus och smalare kor med absid. Medeltida sakristia norr om koret. Absidens rundbågefris har paralleller med Lunds domkyrka. På långhusets norra sida finns en spetsbågig fönsteröppning, som är igensatt på insidan, med ett äldre bevarat fönster med blyspröjs och stormjärn. Sydportalen är huvudingång och har ett medeltida vapenhus. Interiört har kor och absid ursprunglig valvslagning.

Flistad – från andra delen av 1100-talet med långhus och smalare kor med absid, sakristia från 1600-talet norr om koret samt västtorn. Romansk rundbågefris på absiden och ett igenmurat fönster i absidens södra sida. Nordportal med kalkstensomfattning. På 1800-talet sattes sydportalen igen och ingång togs upp i väster. Kupolvalv i tornets bottenvåning med målningar som kan vara från kyrkans byggtid.

Gårdeby – ett sent exempel på romansk kyrka, uppförd omkring 1275 med långhus, smalare kor med absid och medeltida sakristia norr om koret. Igensatt korportal. Ingång på västgaveln togs upp på 1840-talet och ersatte då sydingången. Rester av sidoaltaren.

Hagebyhöga – dendrokronologiskt daterad till 1120 med långhus, smalare absidförsett kor, medeltida sakristia norr om koret och torn i väster. Tornets nedre delar har i exteriören vissa likheter med tornet i Kaga. Fasaderna har varit putsade med kvaderritsning. Igensatt sydportal. I absiden finns en trefönstergrupp som togs fram 1948.

Herrestad – dendrokronologiskt daterad till 1112 ±5 år. Långhus, smalare kor med absid, medeltida sakristia norr om koret och torn i väster. I fasaden finns spår av igenmurade nord- och sydportaler samt korportal. Absiden med sitt remstycke har vissa likheter med Väversunda kyrka. Tornet har exteriöra likheter med tornen i Heda och Kaga.

Järstad – 1200-tal. Järstad kyrka är Östergötlands enda medeltida landsortskyrka i tegel. Långhus med smalare kor och sakristia norr om koret. Koret är rakslutet, vilket är relativt ovanligt i västra Östergötland, men vanligt förekommande under romansk tid i Västergötland och Småland. Det är dock inte klarlagt om koret är ursprungligt eller ombyggt senare under medeltiden. Såväl långhus som kor var eventuellt valvslagna från början, dock ej med nuvarande valv. Sydportalen är huvudingång, eventuellt med medeltida vapenhus. Sakristian är ombyggd eller helt nybyggd under sent 1800-tal.

Kaga – 1100-tal, enligt sägnen uppförd av kung Sverker 1137. En av länets bäst bevarade tidigmedeltida kyrkor. Långhus med smalare absidkor, sakristia norr om koret och torn i väster. Tornet har likheter med tornen i Heda och Herrestad. Sakristian ersatte den medeltida sakristian på 1700-talet. Kyrkan har såväl nord- som sydportal och har även haft en västportal. Det nuvarande vapenhuset vid sydportalen tillkom på 1600-talet. Romanska målningar ovan valven.

Kullerstad – 1200-1249. Långhus med smalare, rakslutet kor. Medeltida sakristia norr om koret. Slutna murar med relativt små fönsteröppningar. Sydportalen är omgjord till nisch. Oklart när den västra ingången tillkom, eventuellt under medeltiden. Nuvarande vapenhus i väster uppfördes på 1960-talet.

Kumla – eventuellt sent 1100-tal. Långhus och smalare absidförsett kor med korsformat fönster i absiden. Sakristia norr om koret från sent 1600-tal. De övre våningarna på det senmedeltida tornet revs i början av 1800-talet och något senare revs vapenhuset framför sydingången och huvudingången förlades i väster. Omfattning till korportalen.

Tidersrum – 1264. Timmerkyrka med långhus och smalare rakslutet kor. Senmedeltida sakristia i sten norr om koret. År 1860 sattes sydingången igen och dess vapenhus revs. Ett nytt vapenhus i timmer byggdes vid kyrkans västra gavel och ingången förlades till vapenhusets sydsida. Korportal. Fasaderna är spåntäckta och ett parti med medeltida väggspån finns bevarat på norra sidan. Västra delen av långhustaket pryds av ornerade vindskivor, nytillverkade efter förlagor av oviss ålder, som finns bevarade i kyrkan. Kyrkorummet hade ursprungligen öppen takstol, nu ett plant innertak som ändå kan ge en idé om rymden i de romanska kyrkorummen innan valvslagning.

Väversunda – 1160-tal. Långhus och smalare absidkor. Senmedeltida sakristia norr om koret. Huvudingången är i söder med ett vapenhus från 1640-talet. Bevarad medeltida fönsteröppning i norr. Ornerade remstycken. Tornet i väster uppfördes på 1770-talet.

Örberga – tornet, som har stora likheter med Husaby i Västergötland, är dendrokronologiskt daterat till 1116-1117. Ursprungligt långhus. Rakslutet kor och korsarmar från 1225-1275 med skråkantad sockel, eventuell rundbågefris i öster. Trefönstergrupp i korets östvägg, vilket brukar sättas i samband med den

cisterciensiska klosterarkitekturen. Senmedeltida sakristia norr om koret. Igensatt sydportal.

Huvudingången i väster togs upp under början av 1800-talet. Senare under 1800-talet sattes sydingången till södra korsarmen igen och en ny dörr togs upp i öster.

Förutom dessa kyrkor finns ytterligare kyrkor som till stora delar, eller huvudsakligen, är romanska och av nationellt intresse när det gäller bevarade medeltida kyrkor, men där sentida ändringar är mer påtagliga än i exempelkyrkorna. Det gäller t ex Vreta klostrets kyrka med inslag från stormaktstiden, Heda kyrka där [Carl Georg Brunius](#) restaurering på 1850-talet innebar medeltidsinspirerade tillägg, och Rogslösa kyrka där [Erik Lundbergs](#) restaurering delvis präglar kyrkan. Förutom Tidervals kyrka, finns ett antal timrade medeltida kyrkor, något mer förändrade, men som bör anses vara av nationellt värde. Det är de småländska kyrkorna Haurida, Vireda och Pelarne.

Av de framtagna 12 exempelkyrkorna har fyra stycken ett västtorn, som är uppfört samtidigt med långhus och kor: Flistad, Kaga, Hagebyhöga och Örberga. Ask har ett östtorn. I Herrestad kyrka är tornet uppfört en kort tid efter långhus och kor. I Gårdeby, Kullerstad och Tidervals saknas torn och i Kumla och Väversunda tillkom tornet senare. När det gäller Kumla revs tornet, förutom bottenvåningen, kring 1810. Samtida västtorn finns även i andra kyrkor än exempelkyrkorna, t ex Heda och troligen Strå.

När det gäller portaler har tre kyrkor spår av bevarad nordportal: Flistad, Herrestad och Kaga. Det kan noteras att både Flistad och Kaga har nordportal såväl som torn samtida med kyrkan i stort. Samtliga 12 kyrkor har haft sydportal och i Ask, Kaga, Väversunda och Järstad är det fortfarande sydportalen som är huvudingång. I de tre förstnämnda kyrkorna består dörrarna av trädörrar med järnsmide. I Ask är vapenhuset vid sydportalen senmedeltida, liksom eventuellt i Järstad. I Kaga och Väversunda byggdes det på 1600-talet. I övrigt har sydportalerna satts igen under en period från 1820-talet till 1917. I några fall syns den igensatta portalen, eller är markerad i fasadputsen. När det gäller Kaga kyrka är det känt att det även har funnits en västportal, som sattes igen så tidigt som på 1700-talet. I detta sammanhang kan nämnas att kyrktornet till Bjälbo kyrka är dendrokronologiskt daterat till ca 1220, uppfört senare än långhuset, och med en ursprunglig västportal. Även Kullerstad kyrka har troligen haft en äldre västportal. När vapenhuset i väster revs 1967 hittades rester av en valvbåge som man tolkade hörde till en medeltida västportal. I övrigt torde västportaler ha varit ovanliga. Kyrkorna i Gårdeby, Herrestad, Kaga, Kumla och Tidervals har bevarad eller markerad korportal. Åtta av kyrkorna har korabsid medan Kullerstad, Tidervals, Järstad och Örberga har rakslutet kor. När det gäller Örberga tillkom koret och korsarmarna vid mitten av 1200-talet. Tydliga medeltida fönsteröppningar finns i Ask, Hagebyhöga, Kullerstad, Kumla, Väversunda och Örberga.

Fasadutsmyckning i form av rundbågefris finns på korabsiden i Ask och Flistad, på tornet i Herrestad och Kaga och eventuellt i Örberga. Rundbågefris finns på fler romanska kyrkor än de exemplifierade, bl a på

den romanska kordelen i Veta kyrka och på korabsiden i Hogstad. Tornet i Heda visar likheter med Herrestad och Kaga.

Gotik

Askeby, Drothem, Hov, Linköpings domkyrka, Mellby, S:t Laurentii, Skällvik, Säby, Vadstena klosterkyrka, Vårfrukyrkan, Åsbo, Östra Eneby

Från mitten av 1200-talet sker en övergång från romansk till gotisk stil i Sverige. Fler kyrkor byggdes om eller byggdes till än byggdes helt nya. Antalet kyrkor som byggs i stiftet är inte lika stort nu som tidigare under medeltiden, troligen beror detta på att behovet av nya kyrkor i förhållande till befolkningen inte var så stort. Enligt Sveriges kyrkors *Sockenkyrko*projekt kan man uppfatta de senmedeltida kyrkorna i Östergötland som randfenomen, där socknarna utanför centralbygden först under senmedeltiden ersatt sina träkyrkor med nya av sten.

Under den här perioden förstörades flera kor, eller ersattes med nya. Många kyrkor fick sakristia och vapenhus. Åsbo och Östra Eneby kyrkor kan exemplifiera de senmedeltida tillbyggnaderna. 1200-talskyrkan i Åsbo fick ett nytt kor ca 1375-1425, sakristia ca 1400 och kyrkorummet valvslogs ca 1450. Kyrkan i Östra Eneby byggdes under 1200-talets första halva. Under senare delen av 1300-talet byggdes ett nytt kor, jämbrett med långhuset, samt sakristia och vapenhus. Dessutom valvslogs kyrkorummet och försågs med kalkmålningar.

Till skillnad från den romanska stilens runda bågar använde man sig nu av spetsbågar och muröppningarna gjordes större. Till katedralerna och de större kyrkorna hör det utvändiga strävsystemet. S:t Laurentii kyrka i Söderköping, liksom Vårfrukyrkan i Skänninge, domkyrkan i Linköping och klosterkyrkan i Vadstena har ett omfattande utvändigt strävsystem. Drothems kyrka i Söderköping, landsförsamlingens kyrka, har ett fåtal strävpelare som förstärker kyrkans gavlar. Strävpelare är däremot ovanligt på landsbygdens sockenkyrkor. Ett exempel är koret till Skällviks kyrka, troligen byggt under 1300-talets hälft, och ett annat är koret till Askeby kyrka. Den senare kyrkan var då, när nuvarande koret byggdes under 1400-talets första hälft, både klosterkyrka och församlingskyrka. Kordelen användes av klostret. Säby kyrka fick ett nytt kor, troligen under första halvan av 1400-talet. Eventuellt kommer de båda strävpelarna vid koret från denna tid.

Kalksten och gråsten är det vanligaste byggnadsmaterialet. Tegel används i två stadskyrkor som byggs under den här perioden: S:t Laurentii i Söderköping och Vårfrukyrkan i Skänninge. Teglet användes annars till de moderna ribbvalven, som fick sin mest avancerade form i stjärnvalv, och till att forma de gotiskt spetsbågiga portalerna och fönsteröppningarna. Liksom under den romanska perioden är sadeltakens takfall branta.

Åtta kyrkor har valts ut som representanter för gotiken. Flera av dem är byggda i städerna, Drothem hör visserligen till en landsförsamling men ligger i Söderköping och Askeby var som ovan nämnts församlingskyrka men framför allt klosterkyrka under den här perioden. Hov och Mellby representerar de ”vanliga” sockenkyrkorna. Då det kan vara oklart när kyrkorna är uppförda redovisas de här i bokstavsordning.

Askeby – uppfördes vid mitten av 1100-talet och har välbevarat murverk från den tidigaste perioden med ursprunglig portal i väster till nedre tornrummet och korsarm i söder. Sadeltak som är valmat över koret. Kyrkans nuvarande karaktär är huvudsakligen gotisk, i första hand genom koret med strävpelarna, korets bredd och taket, som är gemensamt med långhuset. Koret, som är byggt i tegel, uppfördes under 1400-talets första hälft. Sakristian norr om koret är troligen också uppförd under 1400-talet. Kyrkans fönster är i huvudsak från 1870-talet, men de förstärker kyrkans karaktär genom sin nygotiska utformning.

Drothem – hallkyrka med kor i samma bredd som långhuset uppförd under tidigt 1300-tal. Brant sadeltak. Ett äldre kapell byggt i tegel fick användning som sakristia. De murade trappstegsgavlarna tillkom någon gång under 1400-talet och har blinderingar i putsen. Västportal sedan medeltiden och bevarad sydportal.

Hov – salkyrka, som har föregåtts av en äldre stenkyrka, byggdes troligen någon gång mellan 1150 och 1299 av tuktad kalksten. Koret är murat med axmurning eller opus spicatum (finns även i Ekebyborna, Sverkersgården m fl). Brant sadeltak. Sakristian norr om koret är troligen uppförd på 1400-talet och tornet i väster under slutet av 1400-talet eller tidigt 1500-tal. Sydportalen sattes igen 1815 och troligen togs då ingången i tornets västfasad upp. Korportal.

Mellby – salkyrka, troligen 1290-talet. Brant sadeltak. Kyrkan saknar torn. Medeltida sakristia norr om koret. Vapenhus från 1660-talet till en redan befintlig västingång. Kyrkan har också haft en sydportal, nu igensatt, vars vapenhus revs på 1700-talet.

Linköpings domkyrka – den nuvarande kyrkan började uppföras omkring 1230-1250 och nuvarande långhuset tillkom därefter i etapper. Koret färdigställdes vid slutet av 1400-talet. På 1740-talet tillkom tornet, som förändrades på 1880-talet. Domkyrkan är en hallkyrka med klart gotisk karaktär med strävpelare, spetsbågiga fönster och portaler. Långhusets nuvarande yttertak tillkom på 1960-talet.

S:t Laurentii, Söderköping – kyrkan uppfördes i slutet av 1200-talet eller omkring 1300, troligen som en treskeppig basilika. Samtida sakristia. Efter en brand i slutet av 1400-talet gjordes den om till hallkyrka och då tillkom även trappstegsgavlarna med blinderingar. Strävpelare. S:t Laurentii är en av få medeltida kyrkor

i stiftet som är byggd i tegel. Genom att en skiljevägg revs på 1580-talet mellan kyrkorummet och kapellen och vapenhuset på norra sidan bildades ytterligare ett sidoskepp. Västportal och portal i söder. En igensatt portal i norr kan ha lett till ett kapell eller vapenhus. Kyrkan har vissa likheter med Vårfrukyrkan i Skänninge.

Vadstena klosterkyrka – kyrkan är uppförd av kalksten och invigdes i sin helhet 1430, byggd enligt [Heliga Birgittas](#) anvisningar och skapad birgittinerorden. Detta gör att den avviker från övriga kyrkor i inventeringen, men den har många av gotikens kännetecken. Det är en treskeppig hallkyrka med smalare kor, det s k brödrakoret förlagt i väster. I exteriören är systemet med strävpelare en del av arkitekturen. De spetsbågiga fönsteröppningarna är ursprungliga och har nu fönsterbågar från 1800-talets andra hälft. Den nuvarande takutformningen tillkom på 1890-talet. Nuvarande sakristian tillkom på 1920-talet.

Vårfrukyrkan, Skänninge – kyrkan är en av stiftets få medeltida tegelkyrkor. Den uppfördes runt 1300 som en treskeppig hallkyrka med kor i samma bredd som långhuset och indraget torn. Troligen inrymdes sakristian på nuvarande plats under läktarens norra del omkring sekelskiftet 1800, då den äldre sakristian norr om koret revs. Takets nuvarande form tillkom efter en brand 1718. Fönstren har troligen sin ursprungliga form. Strävpelare. Kyrkan har vissa likheter med S:t Laurentii i Söderköping, bl a trappstegsgavlar med blinderingar. Kyrkan har ingångar till långhuset i väster, norr och söder. Korportalen finns dock inte kvar.

Efterreformatiskt: renässans, barock, rokoko

Djursdala, Frödinge, Grebo, Hallingeberg, Horn, Kimstad, Kätilstad, Oppeby, S:ta Gertrud, S:t Olai, Skällvik, Stora Åby, Säby, Södra Vi, Ulrika, Vikingstad

Den evangelisk-lutherska kristendomen förde vidare delar av både den liturgiska och den kyrkoarkitektoniska traditionen från den katolska tiden. Lutherdomen utformades mer nationellt än den katolska läran. Arkitekturen kan, mot denna bakgrund, också ses som mer nationell. Det som är gemensamt internationellt är en allmän idé om kyrkorummets princip (Alm 1996). Det nationella uppfattas troligen huvudsakligen i kyrkorummet, där bl a traditionen med berättande måleri fortsätter längre än i många andra länder. När det gäller själva kyrkobyggnaden uppförs några få kyrkor i timmer, ett byggnadsmaterial som fanns nära till hands i skogsbygden. Endast ett fåtal kyrkor byggdes nya. Dels var troligen behovet av kyrkor fyllt och dels avvaktade man sannolikt vad reformationen skulle innebära. Den enda kyrka i Linköpings stift som kan kallas för renässanskyrka är Skällviks kyrka vid Östergötlands östkust. På 1590-talet lät [Johan III](#) bygga om 1300-talets salkyrka till i det närmaste en centralkyrka. Genom ombyggnaden, som skänkte kyrkan en speciell rumslighet, och anknytningen till Stegeborgs slott, avviker kyrkans karaktär från de flesta sockenkyrkorna i stiftet.

I Linköpings stift finns inte heller många kyrkor som rent stilmässigt kan hänföras till barocken. Barocken är en plastisk stil med omväxlande utskjutande och inåtbuktande former som skapade ett intryck av rörelse, förstärkt genom spelet av ljus och skugga. Den kyrka i stiftet som mest helgjutet kan sägas vara en barockkyrka är Kimstad kyrka med sin anknytning till släkten Lillie på Löfstad slott. Kyrkan präglas idag av en ombyggnad från 1730-talet och påverkan från traktens stormannasläkter. I exteriören märks detta bl a genom två gravkor och en rikt utformad sandstensportal från 1600-talet. Själva kyrkorummet är täckt med vitputsade stjärn- och kryssvalv och indelade väggytor.

Både sten- och träkyrkor, nybyggda och ombyggda, fick rymliga kor, gärna tresidigt avslutade. När det gäller de kyrkor som har tagits fram som stilexempel, är de flesta försedda med kor i samma bredd som långhuset. Undantag är Ulrika kyrka och Frödinge med smalare kor. Den senare, av byggmästare Jonas Sandahl från Eksjö, har en avvikande åttkantig planform. Den timrade åttkantskyrkan har sitt spridningsområde i Småland och är sällsynt i övriga landet. Åtminstone åtta stycken har funnits i Småland varav tre är bevarade på ursprunglig plats och en av dessa, Frödinge, hör till Linköpings stift.

Från omkring 1750 dominerar det brutna sadeltaket, valmat över koret. I övrigt är sadeltak vanligast. Bland andra takformer kan S:t Olai kyrka i Norrköping nämnas, som har sadeltak med två takfall och Frödinge kyrka, som har ett säteritak. Bland de valda exemplen har alla ett regelrätt torn utom Skällvik, Djursdala, Ulrika, Frödinge, och S:t Olai.

Tornhuvarna är i regel svängda och de har, liksom fallet är med de nyklassicistiska kyrkorna, oftare fått behålla sin täckning med kyrkspån än vad fallet är med långhustaken. Tornen kröns av olika typer av lanterniner. Ett regionalt särdrag utgörs av [Petter Frimodigs](#) tornbyggen. Frimodig (d 1766) var byggmästare från Linköping och ofta anlita i samband med kyrkbyggen. Hans torn utmärks av starka färgkontraster på lanterninerna och mycket spetsiga tornspiror. Här kan även nämnas byggmästare [Jacob Uhrberg](#), av vars särpräglade lanterniner endast den i Säby är bevarad. Två exempelkyrkor, Hallingeberg och Kimstad, har relativt flacka tornhuvar, en modell som blev vanligare runt 1800. När det gäller Hallingeberg visar en ritning från 1751 att tornet redan från början hade denna tornavslutning. Kyrkan med tornhuven ritades av överintendent [Carl Hårleman](#). Biskop [Andreas Rhyzelius](#) gjorde några justeringar av ritningen. Kimstad kyrka fick sitt utseende i stort vid en ombyggnad 1728-33, men den välvda, något flacka, tornhuven tillkom inte förrän 1770-71.

När det gäller fönstren har dessa ofta bytts ut vid senare restaureringar. Två av de valda kyrkorna har dock huvudsakligen bevarade originalfönster. Det gäller Kättilstad och Grebo. I Kättilstad är fönsterbågarna stickbågiga och inmurade i putsen. Spröjsningen är av trä och en del glas är munblåst. I Grebo är fönsteröppningarna försedda med ålderdomliga stickbågiga fönster av trä inmurade i fasaden. De har delvis äldre munblåst glas och delvis antikglas. Fönstren är blyspröjsade och en del har stormjärn. Ett

ovanligt exempel på 1700-talsfönster finns också i S:ta Gertrud. Fönsterbågarna är av gjutjärn – troligen stiftets äldsta bevarade – och de är gjutna i sektioner. Spröjsarna är av bly. Bågarna sitter i en karm av gjutjärn med smidda plattjärn fästa med splintar. Fönstren har stämplor med bokstäverna HB vilket troligen är stämpel för Falsterbo bruk i Hjorteds socken.

Rokokons mjuka formspråk märks främst i ett fåtal av stiftets kyrkointeriörer. Termen används vanligen inte som beteckning på en arkitekturstil, varför användandet av stilbegreppen barock och rokoko kan variera i inventeringsmaterialet.

I inventeringsrapporterna är stiltillhörigheten lite flytande mellan de kyrkor som här beskrivs som efterreformatoriska och de tidiga nyklassicistiska kyrkorna – kyrkor byggda runt 1750. Det kan bero på att inredningen tillkommit en tid efter det att kyrkan byggdes. Som exempel kan Vikingstad kyrka nämnas. Kyrkan byggdes 1765-68, men en stor del av inredningen tillkom 20 år senare. Exteriören och interiören har därmed lite olika formspråk.

Studerar man de valda exemplen går det en skiljelinje ungefär vid 1750. Kyrkorna fram till dess har antingen en mer påkostad prägel med slagna valv (Skällvik, S:ta Gertrud och Kimstad) eller en provinsiell tolkning av barock (Djursdala, Ulrika och Frödinge). Bilden är dock lite förenklad då två av de tre först nämnda kyrkorna har kunglig och högadlig påverkan och S:ta Gertrud är en stadskyrka, medan samtliga tre kyrkor i den andra gruppen är träkyrkor. För Östergötlands del går det att dra en gräns vid mitten av 1700-talet mellan ”den äldre arkitekturen” och de tidiga nyklassicistiska kyrkorna, medan nyklassicismen i Småland inte får något riktigt genomslag förrän på 1790-talet.

Kyrkorna som har valts att exemplifiera perioden från 1750 och fram till de nyklassicistiska kyrkorna med gustaviansk- eller empirekaraktär har flera gemensamma drag, förutom tidigare nämnda takform och tornavslutning. Förutom två kyrkor har samtliga kyrkor sakristian förlagd till norra sidan, en placering med medeltida tradition. Stora Åby kyrka, som byggdes 1756-57 efter ritningar av biskop [Andreas Rhyzelius](#), är ett tidigt exempel på placering av sakristian öster om koret. Ulrika kyrka, som byggdes 1736-37, är dock ett ännu tidigare exempel. Ulrika socken, liksom kyrkan, tillkom på initiativ av de boende i trakten .

Ytterligare ett gemensamt drag för de valda kyrkorna är rakslutna kor med två fönster som flankerar altaruppsatsen eller altartavlan. Här är Oppeby kyrka från 1759-64 och S:t Olai i Norrköping från 1766-67 undantagen. I Oppeby är korväggen svagt svängd och i S:t Olai är det ett mer uttalat korutsprång.

Till skillnad från de medeltida kyrkorna är byggår kända för dessa kyrkor, som därför redovisas kronologiskt efter byggnadsår eller efter ombyggnadsår.

Skällvik – kyrkan uppfördes troligen under 1300-talets första hälft, men fick sin nuvarande karaktär av centralkyrka i samband med ombyggnaden 1590-93 på initiativ av [Johan III](#). Även sakristian norr om koret byggdes troligen då. Huvudingången är via kyrkans sydportal med ett vapenhus, som byggdes på 1700-talet.

Djursdala – timrad salkyrka uppförd 1692. Troligen samtida sakristia norr om koret. Vapenhuset i väster bör ha uppförts något senare. Det är oklart om kyrkan haft någon sydingång, korportal finns däremot. Kyrkans barockkaraktär förstärks genom den välbevarade interiören med ett rikt dekorationsmåleri.

S:ta Gertrud, Västervik – uppförd under 1400-talets första hälft. Exteriört präglas dock kyrkan främst av det sena 1600-talet och 1700-talets förändringar. Tornet är från 1667-72. Ungefär ett decennium senare togs en ingång upp i tornets västfasad. Nuvarande tornhuvan tillkom 1782. Norra och södra korsarmen byggdes på 1730-talet respektive 1760-talet. Förutom västingången finns en ingång i var korsarm och en korportal. Den högklassiga och närmast orörda inredningen från 1600- och 1700-talen förstärker kyrkans karaktär.

Kimstad – 1728-33 byggdes kyrkan med användande av delar den medeltida kyrkans långhusmurar. Koret från 1600-talet höjdes och portalen i norr med sin sandstensomfattning flyttades något mot väster. Sakristian uppfördes vid ombyggnaden. På södra sidan finns två gravkor, det ena från 1600-talet och det andra troligen från 1700-talet. Kyrkan har en hög resning och är täckt med ett högt mansardtak. Karaktären av stormaktstidens kyrka förstärks av interiörens arkitektur och inredningen. Byggmästare Erik i Gröndal och murmästare Gottfrid Möller (Müller).

Ulrika – timrad kyrka uppförd 1736-37. Kyrkan har snarast en medeltida form med ett lägre och smalare kor och ett brant sadeltak. Sakristian ligger dock öster om koret, vilket är ett mycket tidigt exempel på denna placering. År 1797 förlängdes kyrkan åt väster och vapenhuset tillkom. Huvudingången är via vapenhuset i väster och det saknas uppgifter om en eventuell äldre sydingång. Korportal. Kyrkan saknar torn. Interiören bidrar till att ge en karaktär av enkel barock. Byggmästare Sven Samuelsson i Valvik.

Frödinge – timrad kyrka som uppfördes 1739 i en folklig barock. Långhuset är åttkantigt med ett rektangulärt och rakt avslutat korparti i öster och en rak del i väster. Vapenhus i väster. Sakristian, norr om koret, byggdes till en äldre kyrka. Säteritak. Barockkaraktären förstärks av interiörens draperimålningar och många inventarier. Byggmästare Jonas Sandahl, Eksjö.

Horn – kyrkan invigdes 1754. Salkyrka med rakt avslutat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Ett högt och valmat tak, som är kännetecknande för perioden. Särpräglad tornspira, som är hög och smal. Stickbågig huvudportal via tornet i väster och stickbågig korportal i söder. Delar av inredningen har

bevarad rokokokaraktär. Byggmästare [Petter Frimodig](#) och bygg- och murmästare [Anders Hansson](#) från Kärna.

Södra Vi – kyrkan invigdes 1755 och är ett av få exempel i Kalmar län på kyrkor som är byggda under 1750-talet. Salkyrka med rakt avslutat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Sadeltak med brant takfall. Stickbågig huvudportal via tornet i väster och korportal i söder. Kyrkan ritades av biskop [Andreas Rhyzelius](#) med [Anders Hansson](#) i Kärna som murmästare och Petter Fröling, Kalmar, som byggmästare. Tornet färdigställdes ett tiotal år senare.

Stora Åby – 1756-57. Salkyrka med rakt avslutat kor och sakristia i öster. Tornet i väster är kvar från den medeltida kyrkan med en lanterninformad tornavslutning av [Petter Frimodig](#). Högt mansardtak. Huvudingång via tornet i väster och korportal, båda med rakslutna enkla omfattningar. Kyrkans fönster och portar är sannolikt från 1800-talets senare del. En teckning på kyrkan från tidigt 1800-tal av Johan Fredrik Kock, visar rundbågiga fönsteröppningar med andra fönsterbågar, men inte hur portalerna ser ut. Kyrkans karaktär förstärks av interiören med den till stora delar samtida inredningen. Kyrkan ritades av biskop [Andreas Rhyzelius](#) med Petter Frimodig som byggmästare.

Oppeby – 1759-64. Salkyrka där koret har en segmentformad östmur, sakristia norr om koret och torn i väster. Brant sadeltak som är valmat över koret. Stickbågig huvudingång via tornet i väster och stickbågig korportal i söder. Koringången är mellan kor och främre långhusbänkarna. Interiören och inredningen förstärker rokokokaraktären. Kyrkan ritades av byggmästare [Petter Frimodig](#) från Linköping och uppfördes av byggmästare [Anders Hansson](#) i Kärna. Kyrkans huv, en kort spira i två avsatser, uppfördes dock av byggmästare Per Carlsson, Västervik.

Kättilstad – 1760 uppfördes kyrkan vid det bevarade medeltida tornet. Salkyrka med rakslutet korparti och sakristia norr om koret. Sadeltak som är valmat i öster. Stickbågiga fönster, troligen med originalbågar, och stickbågig huvudingång i väster liksom koringång i söder. Den nuvarande fyrkantiga tornlanterninen är från 1844. Kyrkans prägel av övergången mellan rokoko och gustaviansk stil förstärks av den välbevarade interiören. Kyrkan uppfördes av byggmästare [Petter Frimodig](#) från Linköping.

Hallingeberg – 1760, men ritningarna är från 1751. Kyrkan är ett av få exempel i Kalmar län på en kyrkobyggnad från 1750-talet. Salkyrka med rakt avslutat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Tornet avslutas med en flackt välvd tornhuv. Brutet tak som är valmat över koret. Fönster- och dörröppningar är stickbågiga och de senare insatta fönstren är rundbågiga. Huvudingången är genom en sydportal i tornet. Koringång. Exteriören har barockkaraktär men interiören speglar mer rokokons lättare former. Kyrkan är uppförd efter [Carl Hårlemans](#) ritningar, bearbetade av biskop [Andreas Rhyzelius](#).

Byggmästare var Anders Hanqwist med klockare [Anders Hansson](#), Kärna och byggmästare Anders Her(r), Västervik som underentreprenörer.

Vikingstad – 1765-68. Salkyrka med rakt avslutat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Brutet tak, som är valmat i öster. Tornet avslutas av en träspira/lanternin i flera våningar. Ingång via tornet i väster och en centralt placerad sydportal med vapenhus byggt 1885. Stickbågiga fönsteröppningar och stickbågig portal i väster. Gjutjärnsfönster, sannolikt från 1880-talet. Interiören färdigställdes 1783 och delar av inredningen har en senare stilkaraktär än vad kyrkans exteriör speglar. Byggmästare [Anders Hansson](#).

S:t Olai, Norrköping – 1766-67. Putsad tegelkyrka med korsformad plan med treskeppigt långhus, enskeppigt tvärhus, halvrunt korutsprång i öster och en sakristia i norr uppförd på 1850-talet. Kyrkan saknar torn. Västgaveln har en rik utformning i senbarock. Sadeltak med två takfall över långhuset, valmat över korutsprång och korsarmar. Stickbågiga portaler i väster och i norr och söder. Fönsteröppningarna är rundbågiga, vilket de även är på en teckning av Johan Fredrik Kock från tidigt 1800-tal. Interiören har genomgått stora förändringar, men bidrar trots detta till barockkaraktären. Kyrkan ritades av arkitekt [Carl Johan Cronstedt](#).

Grebo – 1772-73. En av Östergötlands mest enhetliga kyrkor från perioden Salkyrka med rakslutet kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Brutet tak som är valmat över koret och svängd tornhuv med åttkantig lanternin. Troligen originalfönsteröppningar med ålderdomliga stickbågiga träbågar med delvis äldre glas. Något spetsigt stickbågig portal i väster och korportal. En välbevarad interiör förstärker kyrkans karaktär. Byggmästare [Petter Andersson](#) och murmästare [Måns Månsson](#).

Östra Ryd – medeltida kyrka som byggdes om 1775-76. Stora delar av kyrkans murverk utgörs av medeltidskyrkans murar, men tornet byggdes nytt. Salkyrka med rakslutet kor och sakristia norr om koret. Brutet tak som är valmat över koret och svängd tornhuv med åttkantig lanternin. Svagt rundbågig portal i väster och stickbågig korportal. Kyrkan har i sin helhet en välbevarad rokokokaraktär med nyklassicistiska inslag. Stiftsbyggmästare [Petter Andersson](#) och stiftsmurmästare [Måns Månsson](#), Linköping.

Nyklassicism: gustavianskt, empire

Blackstad, Flisby, Gammalkil, Klockrike, Konungsund, Kristdala, Kråksbult, Mogata, Mörlunda, Norra Vi, Rappestad, Rinna, Rumskeulla, Rök, Skedevi, Stora Åby, Sund, Vallerstad, Vena, Västerlösa

I inventeringsrapporterna kan den nyklassicistiska kyrkan även klassificeras som gustaviansk, empirekyrka eller som vara en blandform med de senare s.k. nystilarna. Kyrkobyggnaderna med nyklassicistisk arkitektur karakteriseras i exteriören av ljusa, putsade fasader och symmetriskt placerade höga fönster. I väster finns tornet med ingången till vapenhuset, som i de nybyggda kyrkorna placerades i tornets bottenvåning. De tidiga kyrkorna i gruppen från ungefär 1750-1775 har i flera fall dominerande brutna tak som ger kyrkan ett ”vilande” intryck. Det går inte att dra en skarp gräns mellan de tidiga kyrkobyggnaderna i denna period och de sena kyrkorna i den efterreformatoriska perioden. Genom styrningen från [Överintendentsämbetet](#) fick kyrkorna en enhetligare utformning än tidigare, men enskilda arkitekter och byggmästare kunde sätta en viss prägel på sina byggen. I Linköpings stift fanns det dessutom en rad byggnadsintresserade biskopar under den här perioden. De hade säkerligen ett relativt stort inflytande på den inledande byggprocessen, vilket resulterade i en intensiv byggverksamhet under det sena 1700-talet, utan motstycke i övriga Sverige.

Den gustavianska stilen domineras av klassiska förebilder men uppfattas samtidigt som nationell (Nationalencyklopedien). Till de gustavianska kyrkorna hör ibland ett flersidigt kor och en portal kan finnas på södra sidan i övergången mellan kor och långhus. Senare flyttas portalen mer symmetriskt västerut och en portal läggs även symmetriskt på norra sidan. Huvudingången är fortfarande västportalen. Fönsteröppningarna är stickbågiga eller rundbågiga. Tornet kröns av en huv, i många fall relativt flack. I kyrkorummet består det flacka tunnvalvet av brädor. Sakristian förlades allt oftare bakom koret.

Något decennium in på 1800-talet övergår arkitekturen till den något luftigare empiren. Intrycket är en lägre kyrka med slankare linjer, rundbågiga fönster och sadeltak med flackare takfall. Tornet blir smalare och kröns med en lanternin. Portalerna kan omges av t ex stiliserade tempelgavlar. Sakristian ligger fortfarande gärna bakom koret. I kyrkorummet blir tunnvalvet högre och putsas nu gärna. Färgsättningen blir ljusare än tidigare.

Kyrkorna nedan redovisas i kronologisk ordning. Den äldsta kyrkan är Norra Vi, som åskådliggör svårigheten att placera kyrkorna stilmässigt. Mansardtaket är något lättare än på t ex Stora Åby kyrka från 1750-talet och tornet är förhållandevis resligt. I interiören är predikstolen från 1790 gustaviansk, men bänkinredning och altarpupsats ger ett äldre intryck. Norra Vi kyrka skulle även kunna höra till kyrkorna i den efterreformatoriska gruppen. En detalj som verkar ändras någon gång under andra delen av 1700-talet är placeringen av portalen på kyrkans södra sida. Bland kyrkorna i den efterreformatoriska gruppen är det vanligast med en korportal, eller en portal som sitter i övergången mellan långhus och kor. På de nyklassicistiska kyrkorna dominerar den centralt placerade sydportalen.

Norra Vi – 1771-74. Salkyrka med tresidigt avslutat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Söder om koret, med öppning in till koret, finns ett gravkor som byggdes till den äldre kyrkan. Mansardtak och svängd tornhuv med åttasidig lanternin. Rundbågiga fönsteröppningar med träbågar från 1800-talet. Huvudingången är genom tornet i väster, men det finns även centralt placerade ingångar i norr och söder. Den mycket välbevarade interiören förstärker kyrkans karaktär. Byggmästare [Petter Andersson](#) och murarmästare [Måns Månsson](#), Linköping.

Blackstad – 1788-90. Salkyrka, som ligger i nord/sydlig riktning med tresidigt kor i söder, sakristia centralt placerad i öster och torn i norr. Sadeltak som är valmat över koret och välvd tornhuv med fyrkantig lanternin. Fönsteröppningarna är rundbågiga med troligen sekundära fönster. Huvudingång genom tornet i norr och en ytterligare ingång centralt placerad på västra långsidan med rusticerad omfattning. Den välbevarade interiören förstärker kyrkans nyklassicistiska karaktär. Ritningar från Överintendentsämbetet och byggd av stiftsbyggmästare [Casper Seurling](#).

Kristdala – 1789-92. Salkyrka med tresidigt kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Mansardtak och välvd tornhuv med fyrkantig lanternin. Huvudingång genom en närmast korgbågig portal i väster med rusticerad omfattning. Centralt placerad rundbågig portal i söder. Rundbågiga fönsteröppningar. Interiören förstärker kyrkans karaktär. Ritningar av arkitekt [Jacob Wulff](#) (ÖIÄ) med [Casper Seurling](#) som byggmästare.

Sund – 1793-94. Salkyrka med något smalare rundat kor. Sakristian ligger på ursprunglig plats i ett av de biutrymmen som flankerar det indragna tornet i väster. Svagt brutet takfall, valmat över koret. Tornlanterninen är från 1836. Rundbågiga fönsteröppningar med senare fönsterbågar. Huvudingång i väster och centralt placerad ingång i söder, båda omgivna av pilastrar. Interiören, med en omfattande gestaltning av [Pehr Hörberg](#), förstärker kyrkans nyklassicistiska karaktär. Ritningar av [Casper Seurling](#).

Västerlösa – 1795-96. Salkyrka med något indraget rundat kor, sakristia centralt placerad i norr och det medeltida tornet i väster. Sadeltak som är valmat över koret och svängd tornhuv med åttkantig lanternin från 1769-70. Huvudingång i väster och en portal mitt på södra fasaden. Rundbågiga fönsteröppningar med fönster troligen från 1950-talet. Kyrkans nyklassicistiska exteriör förstärks av interiören. Uppförd av länsbyggmästare [Casper Seurling](#) efter ritningar från Överintendentsämbetet.

Vena – 1799. Salkyrka med något smalare rundat kor, sakristia centralt placerad i norr och torn i väster. Sadeltaket är valmat över koret. Kyrkan är byggd i nyklassicism med tydliga nygotiska inslag i form av spetsbågiga fönsteröppningar, dörromfattningar och lanterninöppningar. Huvudingång i väster och

centralt placerad ingång i söder. I kyrkorummet finns inredning bl a i gustaviansk stil. Ritningar av arkitekt [Jacob Wulff](#), byggmästare [Casper Seurling](#).

Gammalkil – 1799-1801. Salkyrka med rundat kor, sakristia norr om koret och indraget torn i väster. Svagt brutet tak som är valmat över koret och en låg, svängd tornhuv. Huvudingången i väster och den centralt placerade ingången i söder har rusticerade omfattningar. Rundbågiga fönsteröppningar. Den välbevarade interiören förstärker den gustavianska karaktären. Ritningar av byggmästare [Erik Fredberg](#) eller från Överintendentsämbetet.

Rapestad – 1800-1802. Salkyrka med något indraget rundat kor, sakristia norr om koret och torn i väster. Sadeltak som är valmat över koret och svängd tornhuv med fyrkantig lanternin. Rundbågiga fönsteröppningar med gjutjärnsbågar från sent 1800-tal. Huvudingång i väster och centralt placerad ingång i söder, båda med enkla omfattningar. Den välbevarade interiören förstärker kyrkans nyklassicistiska/sengustavianska karaktär. Ritningar troligen av byggmästare [Erik Fredberg](#), justerade av arkitekt [Jacob Wulff](#), Överintendentsämbetet.

Kråkshult – 1801-02. Salkyrka med rakslutet kor och sakristia bakom koret i nordost. Relativt flackt sadeltak. Torn i sydväst, som kröns av en fyrkantig lanternin. Huvudingång i tornet och centralt placerad portal på östra långsidan. Rundbågiga fönsteröppningar med fönsterbågar från 1860-talet. Den enhetliga interiören förstärker kyrkans sengustavianska karaktär, med övergång till tidig empire. Ritningar av arkitekt [Olof Tempelman](#) med murarmästare Johan Wennerström, Karlstorp, som byggmästare.

Rinna – 1802-03. Salkyrka med rakslutet kor och sakristia bakom koret i öster. Torn i väster med svängd låg tornhuv och fyrkantig lanternin. Långhus och kor täcks av ett gemensamt sadeltak. Taket är valmat över sakristian, som har samma höjd som kyrkorummet. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång i söder. Rundbågiga fönsteröppningar med fönsterbågar från sent 1800-tal. Det välbevarade kyrkorummet förstärker kyrkans nyklassicistiska/gustavianska karaktär. Ritningar av arkitekt [Olof Tempelman](#) och med Casper eller [Johan Seurling](#) som byggmästare.

Klockrike – 1825-26. Salkyrka med rakslutet kor med altarnisch. Koret flankeras av en sakristia för kyrkoherden och en för komministern. Sakristierna ligger i liv med långhuset och koret. Flackt sadeltak. Torn i väster som kröns av en fyrkantig lanternin. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång i söder, båda med rusticerade omfattningar och stickbågiga portar. En rusticering finns även på norra fasaden, men omger där ett fönster. Rundbågiga fönsteröppningar med fönsterbågar från sent 1800-tal. Den i huvudsak välbevarade interiören förstärker kyrkans karaktär av stram nyklassicism. Ritningar av arkitekt [Samuel Enander](#).

Vallerstad – 1832-33. Salkyrka med rakslutet kor och rundad sakristia öster om koret. Sakristian är enbart något lägre än koret. De nedre delarna av tornet är medeltida, men den fyrkantiga lanterninen är samtida med kyrkan i övrigt. Relativt flackt sadeltak. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång i söder med rusticerad omfattning respektive inramad av pilastrar. Rundbågiga fönsteröppningar med ursprungliga fönsterbågar. Interiören förstärker kyrkans nyklassicistiska karaktär. Ritningar av byggmästare [Abraham Nyström](#), Kristberg.

Rumskulla – 1834-35. Salkyrka med rakslutet kor med altarnisch. Öster om koret finns en sakristia av samma höjd som långhuset. Flackt sadeltak. Tornet i väster kröns av en fyrkantig lanternin. Huvudingång i väster inramad av pilastrar. Centralt placerade ingångar i norr och söder i utbyggda partier. Rundbågiga fönster med fönsterbågar från 1904. Interiören, med stora delar av den ursprungliga inredningen bevarad, förstärker kyrkans nyklassicistiska karaktär. Ritningar av byggmästare [Carl Robert Palmér](#), omarbetade vid Överintendentsämbetet.

Mörlunda – 1839-40. Salkyrka med rundad koravslutning i väster, som en absid, sakristia centralt placerad på långhusets norra sida och torn i öster. I exteriören är koret något lägre än långhuset. Flackt sadeltak, tornet kröns av en flersidig lanternin. Huvudingång i väster och centralt placerad sydingång, båda inramade av pilastrar. Rundbågiga fönster. Interiören med till stora delar ursprunglig inredning bidrar till kyrkans nyklassicistiska karaktär. Ritningar av byggmästare [Carl Robert Palmér](#), reviderade vid Överintendentsämbetet, och uppförd av länsbyggmästare Gustaf Rudwall.

Mogata – 1842-44. Salkyrka med rakslutet kor med altarnisch vars kolonner bär upp ett absidvalv. Nischen flankeras av två utrymmen som idag inrymmer sakristia i söder och pannrum i norr. Sadeltak med ursprunglig skiffertäckning. Tornet i väster är delvis medeltida men kröns av en fyrkantig lanternin som är samtida med kyrkan i övrigt. Huvudingång i väster och centralt placerade portaler i norr och söder. Portalerna markeras av pilastrar. Långhusportalerna är dessutom svagt utskjutande och bildar en tempelgavel. Rundbågiga fönsteröppningar med gjutjärnsbågar från 1895. Den välbevarade interiören förstärker kyrkans karaktär av empire. Byggmästare [Jonas Jonsson](#), Linköping, som eventuellt även gjort ritningarna.

Rök – 1842-45. Salkyrka med rakslutet kor, halvrund sakristia i två våningar öster om koret. Relativt flackt sadeltak. Torn i väster med fyrkantig hög lanternin. Huvudingång i väster och centralt placerade ingångar på långhusets nord- och sydsidor, samtliga betonade av en tempelportik. Rundbågiga fönsteröppningar, eventuellt med ursprungliga gjutjärnsbågar. Den mycket välbevarade interiören förstärker kyrkans karaktär av empire. Ritningar av byggmästare [Abraham Nyström](#), Kristberg, reviderade vid Överintendentsämbetet.

Flisby – 1850-53. Salkyrka med rakt avslutat kor i söder och torn i norr. Sadeltak. Sakristian ligger söder om koret i en absidliknande utbyggnad. Tornet kröns av en fyrkantig lanternin med spetsig spira. Huvudingång i norr och centralt placerade ingångar på långhusets väst- och östsidor betongade av tempelgavlar. Rundbågiga fönsteröppningar med ursprungliga fönsterbågar i trä. Den mycket välbevarade interiören förstärker kyrkans karaktär av empire. Ritningar upprättades av församlingen och bearbetades vid Överintendentsämbetet. Byggmästare Johan Granquist, Mogata, Östergötland.

Det finns även kyrkor som inte har en enhetlig nyklassicistisk karaktär, men där enskilda delar har en tydlig nyklassicistisk utformning. Som exempel kan två östgötska kyrkor nämnas, som har ritats helt eller delvis av arkitekten [Olof Tempelman](#), född i Östergötland. Den ena kyrkan är Konungasund (1801-02), där sydportalen har fått en nyklassicistisk inramning i form av en tempelportik med doriska kolonner. Den andra kyrkan är Skedevi, där Tempelman ritat nytt kor med korsarmar (1803-07). Korsmitten kröns av en kupol med lanternin.

Nystilar

Appuna, Gistad, Gladhammar, Gärdserum, Hannäs, Hägerstad, Ledberg, Locknevi, Matteus, Norra Solberga nya, Orlanda, Risinge nya, S:t Petri, Svinhult, Tuna, Västra Ed, Åtvids stora

I Linköpings stift finns några kyrkor som är nyklassicistiska men med framför allt nygotiska drag (jfr. stildiskussionen i Lindblad 2009). Fasaderna är fortfarande symmetriskt indelade, men nu kan fönstren vara nygotiskt spetsbågiga och försedda med bågar i gjutjärn. Även portalerna är spetsbågiga, om det är gotiken som är förebild, och fasaderna är ofta mer dekorativt utformade med lister mm. De nyromanska kyrkorna kan ha mer tyngd i fasaden. I inventeringsrapporterna karaktäriseras en del kyrkor som nygotiska men har rundbågiga öppningar. Tornen kröns av allt högre spiror eller flersidiga lanterniner. Flera fasader utgörs av natursten, ofta gråsten, några kyrkor har tegelfasader och andra är putsade. Enligt *Sockenkyrkoprojektet* byggdes kyrkor med naturstensfasader huvudsakligen mellan 1885 och 1910. Det är inte de romanska eller gotiska sockenkyrkorna från medeltiden som är förebild, utan de stora katedralerna. Strävpelare är ett omtyckt inslag i fasaden, men de har inte samma tekniska funktion som för det gotiska originalet. Förutom gjutjärnet introduceras andra nya material som cement i omfattningar, socklar och en del utsmyckningar. Kyrkorna nedan presenteras i kronologisk ordning.

Risinge nya kyrka – 1845-49. Latinsk korsplan, byggd som treskeppig kyrka, med tresidigt korutsprång i öster. Sakristia ursprungligen i norra korsarmen, nu i den södra. Långhusets och korsarmarnas gavlar avslutas med trappstegsgavlar. Sadeltak. Tornet i väster kröns av en åttkantig lanternin med hög spira. Huvudingång i väster och ingångar även på korsarmarnas västfasader. Rundbågiga fönster med ursprungliga dekorativa gjutjärnsbågar. Kyrkan är exempel på en nyklassicistisk kyrka med detaljer i nystilar, som trappstegsgavlar, rosettfönster och rundbågslist. Den välbevarade och rikt dekorerade

interiören förstärker denna karaktär. Ritningar av arkitekt [Johan Adolf Hawerman](#) (ÖIÄ) med [Abraham Nyström](#), Kristberg, som byggmästare.

Ledberg – 1849-1851. Salkyrka med rakslutet korparti i öster och halvrund sakristia öster om koret. Torn i väster med en hög, åttkantig lanternin som avslutas med en kort spira. Ingång i väster och centralt placerad sydingång. Ingångarna omges av en portik med rundbågelist. Rundbågiga fönster, troligen med originalbågar av trä och ett rikt diagonalt spröjsverk. Kyrkans interiör förstärker kyrkans karaktär av övergång mellan nyklassicismen och nystilarna. Ritningar av byggmästare [Abraham Nyström](#) reviderade vid ÖIÄ och med C A Forssén, Linköping som byggmästare.

Gårdserum – 1851-54. Treskeppig kyrka med rakt avslutat kor med tresidig absid i öster och torn i väster. Sakristian låg ursprungligen under korabsiden. Tornet avslutas med en åttkantig lanternin med hög spira. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång på södra sidan, båda omgivna av spetsbågiga portaler. Spetsbågiga fönsteröppningar med originalbågar. Exteriören är rikt artikulerad med fialkrönta strävpelare och fantasifullt utformade gjutjärnsdetaljer. Interiören har en stor del av originalinredningen bevarad och förstärker kyrkans nygotiska karaktär. Kyrkan uppfördes efter ritningar av arkitekt [Fredrik Wilhelm Scholander](#).

Västra Ed – 1863. Latinsk korsplan, byggd som hallkyrka, med kor i väster med flersidig korabsid, torn i öster. Koret flankeras av en sakristia i norr och en i söder. Sadeltak. Tornet kröns av en mycket låg kupol med smal spira. Huvudingång i öster och ingångar i norra och södra korsarmen, samtliga markerade med gavelpartier. Rundbågiga markerade fönster, troligen med originalbågar i gjutjärn. Kyrkans karaktär är en övergång mellan nyklassicism och nygotik. Det är en av de första kyrkorna i Kalmar län med nygotiska stildrag, bl a strävpelare i fasaden. Ritningar av professor [Albert Törnqvist](#).

Gistad – 1863-64. Salkyrka med rakslutet kor i öster och en flersidig sakristia öster om koret. Tornet i väster avslutas med en liten lanternin med kort spira. Huvudingång i väster och ingångar centralt placerade på södra och norra långsidorna med enkla rundbågiga portaler. Rundbågiga fönsteröppningar med originalbågar av trä. Rudbågefris på fasaden. Interiören, med till stora delar bevarad originalinredning, förstärker kyrkans karaktär. Den präglas av övergången mellan nyklassicism och nystilarna, i detta fall gotik. Ritningar av arkitekt [Albert Törnqvist](#) (ÖIÄ), med [Jonas Jonsson](#) som byggmästare.

Svinhult – 1872-76. Salkyrka med rakslutet kor i öster med flersidig sakristia bakom koret och torn i väster. Tornet kröns av en åttkantig lanternin med spira. Flackt sadeltak. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång på södra långsidan med enkla portaler. Spetsbågiga fönsteröppningar med träbågar, sannolikt original. Rundbågefris på fasaden. Kyrkan har nygotiska stildrag, bl a spetsbågiga

öppningar eller tudorbågar. Interiören och delar av inredningen förstärker denna karaktär. Byggmästare [Johan Granqvist](#) med Hägerstad kyrka, som stod färdig 1866, som förebild.

Åtvids stora kyrka – 1880-85. Kyrka med fasader av lokal s.k. Bäckfallsten och detaljer i tegel. Salkyrka med rakslutet kor och flersidigt korutsprång, med en avdelad sakristia längst i öster. Tornet i väster avslutas med en hög spira. Sadeltak. Huvudingång i väster och centralt placerade ingångar på norra och södra långsidan, samtliga markerade med gavelpartier. Spetsbågiga fönsteröppningar med gjutjärnsbågar. Strävpelare i fasaden. Interiören förstärker kyrkans nygotiska karaktär. Ritningar av arkitekt [Adolf Emil Melander](#).

Gladhammar – 1883-86. Tegelkyrka med åttkantig grundplan och rakslutet kor i norr med bakomliggande sakristia. Tillsammans med Orlunda stiftets enda centralkyrkan från denna tid. Korsarmar i väster och öster. Tornet i söder avslutas med en spira. Över korsmitten finns en åttkantig lanternin. Huvudingång i väster och ingångar i västra och östra korsarmen, samtliga rundbågiga och relativt enkla. Rundbågiga fönsteröppningar med bågar i gjutjärn. Flera byggnadsdetaljer från Ankarsrums bruk. Kyrkans karaktär präglas både av den nygotiska och nyromanska stilen. Ritningar av arkitekt [Ernst Abraham Jacobsson](#) med Th Rosvall, Hässleholm, som byggmästare.

Hannäs – 1884-85. Salkyrka med rakslutet kor i öster med flersidig sakristia bakom koret. Torn i väster, som kröns av en spira. Flackt sadeltak. Huvudingång i väster och centralt placerade ingångar på norra och södra långsidan, samtliga markerade med framspringande gavelpartier. Rundbågiga fönster med ursprungliga gjutjärnsbågar. Kyrkans relativt välbevarade interiör förstärker karaktären av en kyrka präglad av tidens nystilar, främst nygotik. Ritningar av arkitekt [Albert Törnqvist](#).

Appuna – 1886-87. Salkyrka med rakslutet kor i öster med flersidigt korutsprång, sakristia norr om koret och torn i väster. Tornet kröns av en spira. Sadeltak. Strävpelare i fasaden och bl a dekor med tandsnittslist. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång på södra långsidan, båda markerade med framspringande gavelpartier. Rundbågiga fönster med ursprungliga gjutjärnsbågar. Kyrkan är, trots en sentida tillbyggnad norr om tornet, mycket välbevarad och interiören med ett rikt dekorationsmåleri förstärker kyrkans nygotiska karaktär. Ritningar troligen Överintendentsämbetet, men ej klarlagt vilken arkitekt. Byggmästare [P J Pettersson](#), Skövde.

Matteus, Norrköping – 1887-92. Kyrkan byggdes som församlingskyrka för Norrköpings norra stadsdelar. Treskeppig kyrka med tresidigt avslutat smalare kor i väster, korta tvärskepp vid långhusets västra del och torn i öster med trapphus. Tornet avslutas med en spetsig spira. Brant sadeltak. Fasader av rött tegel med detaljer av cement. Strävpelare och rosettfönster. Huvudingång via tornet i öster och ingångar bl a till tvärskeppen. Portöppningarna är spetsbågiga och bl. a markerade med gavelpartier.

Spetsbågiga fönsteröppningar med masverk i cement och blyspröjsade fönster. Den mycket välbevarade interiören förstärker kyrkans nygotiska karaktär. Kyrkan representerar även användningen av material, som var moderna för tiden. Ritningar av arkitekt [Helgo Zettervall](#).

Norra Solberga nya kyrka – 1898-1902. Korsplan med rakslutet kor med flersidig absid i öster och torn i väster, som kröns av en spira. Brant sadeltak. Fasaderna, med strävpelare, består av rödaktig lokal granit. Huvudingång i väster och ingångar till södra och norra korsarmen. Ingångarna betonas med gavelpartier. Spetsbågiga fönster. Kyrkans exteriör har nygotisk karaktär, vilket förstärks av interiören, som även har en del inslag i jugendstil. Ritningar av arkitekt [Gustaf Pettersson](#) med M Pettersson, Solberga, som byggmästare.

S:t Petri, Västervik – 1901-05. Basilika med latinsk korsplan med flersidigt avslutat kor i öster och sakristia bakom koret. Över korsmitten finns ett åttkantigt torn med spira. Sadeltak. Tegelfasader med strävpelare och detaljer i sandsten. Ingångar finns bl a i väster, norr och söder. Ingångarna markeras med gavelpartier och västportalen är utformad som en nygotisk perspektivportal. Fönstren är dels rundbågiga och dels spetsbågiga. En av de mer genomförda nygotiska kyrkorna i Kalmar län. Interiören förstärker kyrkans karaktär. Ritningar av [Adolf Emil Melander](#) med [P J Pettersson](#), Skövde, som byggmästare.

Locknevi – 1902-03. Treskeppig kyrka med kor med flersidig korabsid Sakristian ligger under koret. Torn i väster med spira. Fasader av kvaderhuggen grå granit. Huvudingång i väster och centralt placerade ingångar på norra och södra långsidan. Portalerna markeras med gavelpartier. Rundbågiga fönsteröppningar med gjutjärnsbågar. Kyrkans karaktär är en blandning av nyromanskt och nygotiskt. Interiört präglas kyrkan framför allt av nygotiska stildrag. Ritningar av arkitekt [Hugo Hammarskjöld](#), Tuna, med ritningar av arkitekt [P U Stenhammar](#) som inspiration.

Jugend/nationalromantik/traditionalism

Figeholm, Gamla kapellet Västervik, Gladhammar kapell, Hultsfred, Ingatorp, Regna, Skärkind, Tranås

De olika nystilarna efterträds vid sekelskiftet 1800/1900 av jugend, en brytning med de gamla stilarna och en ambition att skapa något nytt. De kyrkor i Linköpings stift som är uppförda under 1900-talets första år beskrivs dock som uppförda i olika nystilar. Eventuella jugendinslag finns i första hand i interiörerna. Nationalromantiken är den stil som dominerar 1910-talet. Jugend har inte präglat kyrkornas exteriörer, medan däremot nationalromantikens förkärlek för äkta material, för tegel och natursten, kan sägas vara en efterföljare till framför allt de nygotiska kyrkorna. Ändå kan inte någon av stiftets kyrkor sägas vara direkt nationalromantisk i sin exteriöra karaktär. Detta beror troligen på hur få kyrkor som uppfördes under den här tiden, och de kyrkor som är med som exempel här renoverades/återuppfördes efter brand. Man valde

då att låta kyrkorna behålla sin nyklassicistiska exteriör. Figeholms kyrka byggdes visserligen 1919, men byggdes för baptistförsamlingen och överläts på Svenska kyrkan 1941.

Rent allmänt brukar man säga att den nationalromantiska arkitekturen efterträds av 20-talsklassicism. I rubriken till detta avsnitt står emellertid ”traditionalism”, vilket betecknar ett historiserande formspråk som dominerade kyrkoarkitekturen i Sverige (och Norden) ända fram till omkring 1950. Eftersom en stor del av stiftets kyrkor är uppförda eller kraftigt ombyggda under nyklassicismens epok är det logiskt att 20-talsklassicismen kan upplevas som traditionell med sina öppna, rena ytor och symmetri. Kyrkorna nedan presenteras i kronologisk ordning.

De två första exemplen – Ingatorp och Regna – återuppfördes efter brand. De representerar nationalromantik med inslag av jugend i interiören, medan exteriören i första hand är nyklassicistisk. Båda kännetecknas också av sina speciella tornspiror. De är ändå med här som exempel, då det är få kyrkor som uppförs i stiftet under den här perioden. Ytterligare en kyrka med liknande utveckling är Skärkinds kyrka, som brandskadades 1906. Kyrkan var ursprungligen byggd 1835-36 och vid restaureringen efter branden behölls den nyklassicistiska exteriören och tornspiran gjordes ny med en särpräglad utformning. Interiören utformades dock till stora delar i jugendstil.

Ingatorp – 1911-14 efter en brand. Salkyrka med halvrunt kor i öster. Sakristia i norr och torn i väster. Långhuset byggdes på befintliga murar från 1800-talet och tornets höga och smala spira är en kopia av [Petter Frimodigs](#) spira från 1755. Koret byggdes däremot helt nytt. Långhuset täcks av ett mansardtak. Rundbågiga fönster. Kyrkans exteriör är i första hand nyklassicistisk och interiören präglas av nationalromantik och jugend. Ritningar av [Fredrik Falkenberg](#) (ÖIÄ).

Regna – 1914-15 efter brand. Salkyrka med rakslutet kor i öster med flersidig korabsid och sakristia bakom koret. Torn i väster, som kröns av en karakteristisk lökkupol. Sadeltak, valmat över koret. Efter branden återuppbyggdes kyrkan på de gamla murarna. Huvudingång i väster och en centralt placerad ingång på södra långsidan, båda i korgbågiga öppningar. Rundbågiga fönster med träbågar. Ritningar till återuppbyggnaden av arkitekt [Gustaf Linden](#).

Gamla kapellet på Nya kyrkogården, Västervik – 1922. Använt som begravningskapell. .
Rektangulärt kyrkorum med en liten, tresidig korabsid i öster. Fasader med panel på förvandring och sadeltak med spåntäckning. Ingång i väster markerad med en tempelportik. Enkla, rakslutna dörrar och fönster. Kapellet är byggt i 1920-talsklassicism och nationalromantik och interiören präglas av nyklassicism. Ritningar av [Albert Flink](#), Stockholm, med C A Lundström som byggmästare.

Tranås – 1929-30. Basilika med rundat kor i öster. Torn över koret. Sadel- och pulpettak. Två huvudingångar i väster leder till sidoskeppen. Parabelbågiga fönster. Kyrkan är uppförd i skiftet mellan nationalromantik och modernism, och är mycket välbevarad både exteriört och interiört. Moderna drag är bl a rum avsedda för församlingsverksamhet. Ritningar av arkitekt [Lars Israel Wahlman](#).

Hultsfred – 1936. Salkyrka med smalt och rakslutet kor i öster. Torn i väster som kröns av en lanternin. Sadeltak som tidigare har varit valmat. En lägre tillbyggnad gjordes vid koret på 1970-talet och inrymmer idag bl a sakristia och väntrum. Huvudingång i väster och ingång till kordelen i söder. Båda portalerna är rakslutna och i väster har ingången en enkel putsad omfattning. Rundbågiga fönster med träbågar. Kyrkan är präglad av sin tillkomsttid särskilt när det gäller inredning och utsmyckning. I övrigt ansluter kyrkan till den svenska nyklassicismen. Ritningar av arkitekt Elis Kjellin. Byggmästare var Hammarlund & Östh, Vimmerby.

Gladhammar kapell – 1936-38. Kapellet byggdes som gravkapell, men används nu även för gudstjänster. Långhus med smalare rakslutet parti i norr (bisättningsrum, senare sakristia) och vapenhus i söder. Planlösningen ska likna Gladhammar gamla kyrka, som var en timmerkyrka från 1600- eller 1700-talet. Brant sadeltak. Fasader täckta med skifferplattor. Huvudingång i väster med raksluten portal. Stickbågiga fönster med träbågar. Kapellet utgör ett relativt välbevarat exempel på kapell uppförda på 1930-talet. Ritningar av arkitekt [Johannes Dahl](#), Tranås.

Modernism

Charlottenborgskyrkan, S:t Lars kapell, S:ta Maria i Johannelund, Tannefors

”Begreppet modernism används i arkitekturen på skiftande sätt; i princip bör den omfatta alla försök att i opposition med det sena 1800-talets stilhistoriska arbetssätt skapa en arkitektur som konsekvent uttryck för det moderna samhället.” (Nationalencyklopedin).

I takt med inflyttningen till de växande städerna efter andra världskriget och tillkomsten av helt nya stadsdelar, ökade behovet av nya kyrkobyggnader. Tidens främsta arkitekter såg en möjlighet att få arbeta med en typ av byggnad som ställde helt andra krav på gestaltning än bostadshusen. Bostadshusen massproducerades i allt högre grad och utformningen styrdes delvis av tekniska utgångspunkter. Kyrkobyggnaderna skulle uttrycka så mycket mer. Till skillnad från äldre tiders kyrkobyggnader skulle kyrkan nu också kombineras med lokaler för församlingslivet. Sockenkyrkan fanns på ett naturligt sätt i bygemenskapen och den nya stadsdelskyrkan strävade efter att på samma sätt samla de omkringboende. När det gäller arkitekturen har de moderna kyrkorna en enkel, ofta sluten fasad. Till skillnad från äldre kyrkor är fönstersättningen inte symmetrisk och takfallen liksom planlösningen varierar.

Inventeringen av kyrkor i Linköpings stift har gällt de kyrkor och kapell som har ett särskilt skydd enligt Kulturminneslagen. Detta skydd gäller generellt kyrkor uppförda före utgången av år 1939, samt ett antal sentida kyrkor och kapell skyddade efter särskilt beslut av RAÄ. I Linköpings stift gäller det S:t Lars kapell (Eksjö), Tannefors och Johannelunds kyrkor (båda i Linköping), Charlottenborgskyrkan (Motala) vilka här exemplifierar modernismens kyrkor. I stiftet finns också två kapellkrematorier skyddade efter särskilt beslut av RAÄ, nämligen Heliga Korset (Motala) och Lilla Aska (Linköping). Dessa har emellertid ännu inte inventerats.

S:t Lars kapell, Eksjö – 1962-63. Enskeppigt gravkapell med rakslutet kor i norr. Två byggnadskroppar i vinkel med tegelfasader. Den ena delen är kapellet och den andra delen inrymmer bl a sakristia och väntrum. Sadeltak. Sparsamt artikulerad fasad med mönstermurade partier. Indragen huvudingång i söder. Fönsterslitsar. Samlade och enkla, obrutna byggnadsvolymer är ett medvetet arkitektoniskt uttryck. Interiören präglas av en tidsmässig och gestaltningsmässig enhet. Ritningar av arkitekt [Kurt von Schmalensee](#) och stadsarkitekten i Eksjö Börje Stigwall.

Tannefors kyrka, Linköping – 1963-64. Stadsdelskyrka som även inrymmer församlingshem och vaktmästarebostad. Själva kyrkan består av långhus med rakslutet kor, sakristia i nordväst och ett lågt torn i sydväst. Flacka pulpettak. Tegelfasader med en sluten karaktär och ett fåtal rakslutna fönsteröppningar. Huvudingång i tornets södra sida genom en raksluten indragen portal. Det konstfullt och för sin tid karakteristiska murade, röda teglet ger en enhetlig prägel åt kyrkan, församlingshemmet och vaktmästarbostaden, vilka gemensamt speglar de moderna stadsdelskyrkornas verksamhet. Interiören förstärker kyrkans karaktär. Ritningar av arkitekterna Axel och John [Kandell](#), Stockholm.

S:ta Maria i Johannelund, Linköping – 1962-63. Stadsdelskyrka. Själva kyrkan består av ett ovalt långhus med rakslutet kor i öster, vapenhus i väster och sakristia i norr. I norr ligger församlingslokaler, delvis tillbyggda på 1970-talet. Platt tak. Enkel huvudingång i väster. Små fönsteröppningar med stålkarmar. En klockstapel gjuten i betong står invid kyrkan. Kyrkan karakteriseras bl a av de rundade slammade tegelväggarna och de råa betongytorna. Interiören har en annan materialverkan men förstärker kyrkans modernistiska karaktär. Ritningar av arkitekterna [Jon Höjer & Sture Ljungqvist](#), Stockholm, som även planerat och ritat stadsdelen Johannelund. Kyrkorummet är utformat i nära samarbete med konstnären Erik Höglund.

Charlottenborgskyrkan, Motala – 1986-88. Stadsdelskyrka, som även inrymmer församlingslokaler. Själva kyrkan har en rundad kyrksal med ett nischformat kor i öster, sakristia i norr och vapenhus i väster. Församlingslokalerna ligger i söder. Olika takfall, bl a snedskuret tak. Huvudingången är i väster.

Fönsteröppningar med aluminiumbågar. Fristående klockkonstruktion. Kyrkans utformning representerar senmodernismens fria formspråk. Ritningar av arkitekterna Gösta Eriksson och Bengt Linder, Stockholm.

Avslutning

För att återknyta till inledningen visar en genomgång av inventeringsrapporterna att kyrkorna inte alltid låter sig inordnas i stilhistoriska fack utan att olika förändringar naturligt nog påverkat den ursprungliga stilen. Förutom större förändringar i form av om- och tillbyggnader kan det röra sig om förändringar av detaljer som påverkar helheten. Som nämdes i inledningen har t ex ca 80 % av kyrkorna med sin huvudsakliga karaktär från 1750-1850 senare fönster. Här är det snarare fönstersättningens symmetri som är tidstypisk än själva fönstrets utseende. Ett annat exempel på förändringar är några kyrkor där tornet fått en ny lanternin eller spira, oftast i samband med brand. Det gäller bl a Björsäter, Kättilstad och Regna. I Ingatorp kopierades den äldre tornspiran efter branden år 1911.

Kyrkorummet har ett tydligare religiöst innehåll än kyrkans exteriör, är mer lättläst för de flesta. Kyrkobyggnaden som sådan har sin tydliga väst/östliga riktning och i de flesta fall finns ett torn, som kröns av kula och kors eller kyrktuppen, men i övrigt är den religiösa symboliken inte så framträdande. De romanska kyrkorna skiljer dock ut sig. De har ett klart markerat kor – lägre och indraget – och det är också framför allt i de romanska kyrkorna som dörrar (järnsmidet) och portaler laddats med såväl religiösa som världsliga maktpolitiska budskap. Tar man ingångarna som exempel även på de senare kyrkorna så betonas dessa i de efterreformatoriska kyrkorna ofta inte på något särskilt sätt. På de nyklassicistiska kyrkorna markeras dock portalerna med rusticeringar och tempelgavlar, men inte längre med en religiös innebörd. Sakristia och vapenhus har ändrat placering, och sakristiernas storlek har varierat under århundradena, delvis med liturgisk bakgrund, men i övrigt har de följt de arkitektoniska skiftningarna. Liturgiska förändringar ger inte heller samma förändringsbehov exteriört som interiört.

Däremot är underhållsbehovet större när det gäller exteriören och användande av felaktigt material kan få stora konsekvenser. Dessutom har den dagliga tillsynen av kyrkorna minskat och det är stor risk att skador, t ex läckage, kan fortgå längre innan åtgärder sätts in. Önskemål om ett billigare underhåll skapar diskussioner i olika ärenden – det kan till exempel gälla taktäckningsmaterial, där spån ställs mot kopparplåt, eller fönster där annat än linoljekitt föreskrivs. Olika krav innebär nya installationer, så som moderna säkerhetslås, nyckelskåp och larminstallationer. Åskskydd är vid det här laget en ”gammal” installation, men kraven på antalet nerledare har ökat. Mycket rör detaljer som kanske inte påverkar arkitekturen, men sammantaget kan de påverka upplevelsen av arkitekturen.

Historiskt sett – under 1600-talet och första halvan av 1700-talet – var tillbyggnader i form av korsarmar mycket vanliga. Huvudsakligen var de föranledda av befolkningsökningen. De uppfördes antingen som en

s. k. nykyrka (bevarade i Höreda, Bälaryd, Vireda och Säby, Marbäck, Askeryd) oftast mot norr eller som korsarmar både i norr och söder. Karaktäriseringsrapporternas händelselistor visar hur vanligt detta har varit, men även i hur få fall det finns kvar. De flesta revs senare i samband med att den medeltida kyrkan revs i sin helhet, eller byggdes om enligt nya stilideal. Det ger ett speciellt värde åt de nykyrkor/korsarmar som finns kvar, t ex Asby, Askeryd, Furingstad, Risinge gamla, Torpa, Veta, Vireda och Åsbo.

I vår tid har det tillkommit enstaka mindre tillbyggnader där man har valt att förändra kyrkans exteriör istället för kyrkorummet, för att få in nya funktioner som toalett och pentry. Det gäller t ex Appuna och Landeryds kyrkor där man gjort en tillbyggnad på kyrkans norra sida i hörnet mellan torn och långhus. I Tingstad ligger motsvarande tillbyggnad på södra sidan. Även en så sentida kyrka som Tannefors fick en tillbyggnad 2006 för förråd och handikapptoalett. En slutsats är även här att de exteriöra förändringarna är mer praktiskt än liturgiskt betingade.

3: Kyrkointeriörer från romanik till modernism

Robin Gullbrandsson

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Romanska spår

Alvastra, Asby, Askeby, Bankekind, Bjälbo, Björkeberg, Bredestad, Flistad, Fornåsa, Furingstad, Gårdeby, Hagebyböga, Heda, Herrestad, Hogstad, Högby, Järstad, Kaga, Kullerstad, Kumla, Källstad, Lillkyrka, Linköpings domkyrka, Marbäck, Nässja, Norra Solberga g:a, Pelarne, Risinge S:ta Maria, Rogslösa, Skeppsås, Skönberga, Tidarsrum, Vreta, Vårdsberg, Väversunda, Ödesbög, Örberga, Östra Eneby, Östra Skerukeby

Det romanska kyrkorummet präglades av en slutenhet genom sina få och högt belägna fönster. Ingången skedde via en port längst åt väster på södra långsidan där dopfunten stod. Denna placering av dopet symboliserade individens inträde i den kristna gemenskapen. I uppbyggnaden av kyrkorummet tog mötet mellan det världsliga och det andliga form. Långhuset som var menighetens rum åtskildes från prästerskapets kor av en smal, rundbågig triumfbåge. Den starkt betonade riktningen mot öster benämns ”via sacra”, den heliga vägen, och är ett centralt drag i nästan all kyrkoarkitektur. Öster är soluppgångens väderstreck och därifrån kommer Kristus på den yttersta dagen. Kyrkorummets helighet stegras alltså i denna riktning. I triumfbågen var sannolikt triumfkrucifixet med den segrande Kristus placerat. Hur dessa arrangemang verkligen varit ordnade finns det dock olika teorier om. Satt det på en tvärgående bjälke, s.k. trabes, så som det arrangerats i många av 1900-talets restaureringar eller inte? De spår som finns är inte entydiga (Karlsson 1995:30; Nilsén 1991).

Koravslutningen har två olika utformningar i de romanska kyrkorna, vilket tillmätts olika betydelse i forskningen. Den halvrunda absiden har allmänt setts som den mest utvecklade formen till skillnad från den rakslutna väggen. Absidkyrkor har kopplats samman med påverkan från domkyrkobygget i Lund medan raksluten östvägg setts som ett anglosaxiskt uttryck (Karlsson 1995:83f; Dahlberg & Franzén 2009:141). Skillnaderna har även setts som manifestation av vem som ägde marken kyrkan står på, absiden skulle då tyda på ett kyrkligt ägande (Runer 2006). Absidens halvcirkel och hjälmvalv är en bild av det himmelska, cirkeln sågs som den mest fulländade formen och går igen i exempelvis dopfontarna. Det inträngande ljuset från det lilla absidfönstret kom att förkroppsliga Kristi annalkande. I absidvalvet fanns som regel en skildring av Kristus som världsdomare, ”Majestas domini”. Absiden kan föras tillbaka till fornkyrkan och den romerska basilikan som ofta avslutades med en s.k. [exedra](#). Denna var också platsen för den kejsrerliga tronen, varför absiden sedan blev biskopens tronplats (Knarrström 2001:24f; Wienberg 1997:27f).

Arkeologiska undersökningar har visat att golvet i kyrkan vanligen var täckt av bruk eller stenhällar. Takstolen var synlig. Kyrkan hade som regel tre altare, alla murade. Främst var högaltaret i eller framför absiden. I långhusets nordöstra hörn stod ett Mariaaltare och i sydöstra hörnet ett altare helgat åt kyrkans skyddshelgon. Högaltaret med tillhörande relikgömma symboliserade framför allt Kristi eller ett helgons grav. Relikerna kunde härröra från kyrkans skyddshelgon eller vara knutna till Kristi lidande och död. Medeltida högaltare finns bevarade i bl.a. Kullerstad och Örberga. I korväggen kunde finnas ett sakramentsskåp för de heliga kärnen.

Trots det rika beståndet av romanska kyrkor på Vadstenaslätten är det få av dessa som invändigt har kvar något av sin ursprungliga karaktär. Mer rör det sig om spår dolda av senare tiders valvslagningar och putslager. En rumslighet kvarstår i en handfull kyrkor med bevarad absid och/eller triumfbåge. I Bredestad, Fornåsa, Hagebyhöga, Järstad, Skeppsås och Väversunda finns vad som kan anses som intakta romanska triumfbågar. Med undantag för Järstad och Skeppsås har dessa kyrkor absidförsett kor. Särskilt karaktäristiska är koren i Fornåsa, Hagebyhöga och Väversunda. I Fornåsa finns ett på 1950-talet

Väversunda kyrka med bevarad romansk triumfbåge in till absidkoret.

återupptaget, rundbågigt absidfönster och triumfbågen har huggna anfangslistor.

Hagebyhögas absid har en på 1940-talet framtagen grupp om tre spetsbågiga fönster som tillkommit under 1200-talets mitt eller andra hälft under influens från domkyrkan i Linköping eller någon av klosterkyrkorna. Koret i Väversunda har ursprungligt tunnvalv, triumfbåge med anfangstenar, sakramentskåp med originalsmide och romanskt måleri. I de med rakslutna kor försedda kyrkorna i Järstad och Skeppsås har triumfbågarna en spetsbågig form som indikerar att kyrkorna uppförts vid 1200-talets mitt, ett antagande som för Järstads fall även underbyggs av att den är en tegelkyrka. Gotiskt formspråk började vid den tiden vinna terräng. Med förnyad liturgi ändrades kyrkans plan och därmed minskade triumfbågens betydelse som gräns mot de heligaste.

Flertalet triumfbågar har vidgats i senmedeltid för att inte skymma det allt viktigare mässoffret, eller helt rivits i efterreformatorisk tid (Nilsén 1991; Dahlberg & Franzén 2009:145). Triumfbågar som vidgats i samband med valvslagning finns i bl.a. Björkeberg, Flistad, Gårdeby och Kaga. I Gårdeby är absiden kraftigt förändrad till följd av två stora fönsterupptagningar, i övrigt ett kyrkorum med mycket lite kvar av den medeltida karaktären. Medan triumfbågen i Kaga är vidgad så återstår in till tornets bottenvåning en

intakt romansk öppning med huggna anfangstenar. Kyrkorummet i Vårdsberg är idag ett unikum i stiftet, genom att den utgör den enda bevarade rundkyrkan. Vad som i interiören återstår är egentligen bara yttermurarna med sina rundbågiga nischer.

Den centrala delen av Vårdsberg kyrka är vad som återstår av 1100-talets rundkyrka. Senare tillbyggnader är korsarmar, kor och torn.

Kyrkorum präglade av cisterciensisk arkitektur

Ett tydligt inflytande på kyrkoarkitekturen i stiftets centrala och västra delar utövade de cisterciensiska klosterkyrkorna i Alvastra, Askeby och Vreta. Medan Alvastra endast kvarstår som ruin står ännu kyrkorna i Askeby och Vreta. Båda har en komplicerad byggnadshistoria med ursprung som kungliga gårdskyrkor (Lundberg 1927; Redelius 1972). Medan kyrkorummet i Askeby, med undantag för den södra korsarmen med sin absid, förvandlats genom senmedeltida om- och tillbyggnad så kvarstår det i Vreta desto mer intakt. Kyrkorummet i Vreta har en latinsk korsplan med tre skepp och i sent 1100-tal tillfogat kor med korsplan. Det ursprungliga absidkoret och korsarmarnas östabsider har påvisats arkeologiskt. Det korsformiga koret är typiskt för den strama cistercienserarkitekturen. Kännetecknande är även den rakslutna alturväggen med den vid [Curmans](#) restaurering återskapade trefönstergruppen. Långhusets pelare bär mot sidoskeppen romanska rundbågar, mot korsarmarna och mellan kryssvalven ungotiska spetsbågar. Denna utformning har sin enda bevarade svenska parallell i Varnhems klosterkyrka och representerar övergången från romanskt till gotiskt under 1200-talets mitt. En tydligt avskild del av kyrkans äldre fas utgör den Stenkilska ättens gravkor vid södra korsarmen. Detta

Stenkilska ättens gravkor i Vreta med cirkulär plan och absid i öster. Gravarna under golvet tillhör troligen kung Inge d.ä. (d. 1110) och drottning Helena, samt deras son Ragnvald. Senare traditioner har förväxlat Ragnvald med en kung Ragvald Knaphövde, varför kapellet även har kallats Ragvald Knaphövdes gravkor. Tumban är utförd på beställning av Johan III (Tagesson 2007).

circulära rum med sin absid, sina väggnischer och sitt kupolvalv är ett av stiftets mest intakta och märkliga romanska rum. Formen kan spåras tillbaka till såväl Pantheon i Rom som Heliga gravens kyrka i Jerusalem (Karlsson 1995:57f).

Piscinan i Heda kyrkas sidokapell. Storman eller rent av kung i relief?

långhuset tvärställda tunnvalv. Modellen är identisk med Alvastra. Heda är således ett viktigt dokument över den tidigaste cisterciensiska arkitekturen i Sverige. Byggmästaren bör ha skolats vid Alvastrabygget (Swarthling 1969:90). Troligen äldre än ombyggnaden är ett sidokapell i söder, vilket liksom Knaphövdes gravkor i Vreta har en absid. I kapellet finns en unik piscina med en krigarskildring i relief. Kapellet har tolkats som förhall eller privatkapell åt en högt uppsatt man med kunglig anknytning (Djerf 1980; Lundberg 1927:63 ff; Lundberg 1940:388 ff).

Alvastra klosterkyrka är förvisso en ruin, men den har en direkt avläggare i närbelägna Heda kyrka. Denna närmast kungligt präglade patronatskyrka har i hög grad kvar en karaktär som är resultatet av om- och tillbyggnader under 1200-talets första hälft. Då försågs kyrkorummet med ett nytt större kor och murat tunnvalv – ett av de äldsta bevarade i den storleken i landet – samt ett sidoskepp i norr, vilket uppdelas i travéer med mot

Örberga kyrka har på 1200-talet försetts med nuvarande korsarmar och stora kor med förebild i cisterciensernas klosterkyrka i Vreta. Karaktäristisk är den rakslutna altarcupulen med sin trefönstergrupp.

Den senare cisterciensiska arkitekturen, som vi möter den i Vreta, har påverkat 1200-talets om- och tillbyggnader av kyrkorna i Rogslösa, Vårdsberg och Örberga. Här finner vi det typiska korsformade koret med raksluten altarcupul. Av dessa tre är det Örberga som bevarat mest av sin ursprungliga karaktär genom att den karaktäristiska trefönstergruppen i östväggen aldrig satts igen, därtill är det ursprungliga

altaret med relikgömma bevarat. Norra korsarmen har genom framtaget sengotiskt måleri tolkats som ett Mariakapell medan den södra på samma vis anses vara helgad åt Johannes döparen. Element från cisterciensisk arkitektur kan återfinnas även i småländska Marbäck och Pelarne där kyrkornas korvägg har en trefönstergrupp i liten skala. Någon direkt påverkan från klostren rör det sig knappast om.

Takstolar

Om de romanska kyrkorummen idag bär få synliga spår av sin ursprungliga gestaltning är den desto mer påtaglig på vindarna. I flera av Vadstenaslättens romanska kyrkor finns bevarade taklag från byggnadstiden, en del av byggnaden som ursprungligen var synlig från kyrkorummet. Dessa tidigmedeltida träkonstruktioner har därför inte sällan dekorativa kvaliteter. Men de är också en värdefull nyckel till bestämning av kyrkornas byggnadstid genom

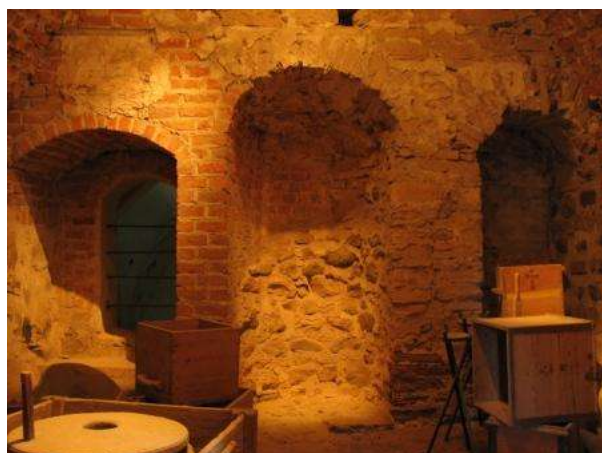

Den dekorativa nockåsen i Herrestad kyrka anses vara återanvänd från en föregående stavkyrka.

dendrokronologi. 30 av de östgötska medeltidskyrkorna har fått en i det närmaste exakt datering på detta vis. De medeltida takstolarna är ett internationellt sett unikt material som ger kännedom om medeltida träteknik. Särskilt intressant är taklaget i Herrestad, till vilket virket fälldes kring 1112, vilket gör kyrkan till en av landets äldsta. Den dekorativt snidade nockåsen är dock betydligt äldre, dendrodateringen tyder på att den är återanvänd från en föregående stavkyrka på platsen, uppförd på 1000-talet. Tornet i Örberga har kunnat dateras till 1110-talet. Exempel på ett mycket välbevarat romanskt taklag finns över koret i Hagebyhöga, daterat till tidigt 1120-tal. I långhusets senare taklag har en dekorativt profilerad styrplanka återanvänts. Urtag kan påvisas för upphängning av klockor. I Väversunda finns takstolarna kvar i sin helhet och ger prov på de typiskt romanska, tätt stående saxsparrarna, dateringen förlägger kyrkans byggnadstid till 1160-talet. Vi kan idag tala om ett tjugotal mer eller mindre intakta medeltida taklag i stiftets kyrkor, men bilden är troligen långt ifrån komplett. Kyrkor med intressanta taklag som inte redan nämnts är Flistad, Furingstad, Gårdeby, Hogstad, Kaga, Kullerstad, Kumla, Lillkyrka, Nässja, Norra Solberga, Risinge gamla, Rogslösa, Skönberga och Tidarsrum (Eriksson 2006; Linscott 2007; Nordanskog 2010). Installationer och andra arbeten på vindarna i medeltida kyrkor med bevarade taklag kräver uppmärksamhet och försiktighet.

Västverk

De romanska stenkyrkorna på Vadstenaslätten intar en särställning inom det medeltida Sveriges gränser i avseende på manifestation av byggherren, uttryckt i väst- och östtorn samt dessas inre arrangemang. För många av Östergötlands romanska stenkyrkor fanns sannolikt en ”storman” som finansier till bygget, vilken därigenom skaffade sig patronatsrätt. Detta innebar rätt att utse präst. De torn som överlevt till idag ger en bild av ett kyrkligt landskap med stark kunglig närvaro. Torn med våning för kyrkans patronus, storman eller till och med kung, benämns västverk och har sin äldsta förebild i det s.k. emporiet i Karl den stores palatskyrka i Aachen från ca 800. De svenska varianterna är betydligt förenklade i jämförelse med de kontinentala. Västverket står som en symbol för byggherren/patronus samhällliga status och utgör därmed en världslig motvikt i kyrkorummet till det allra heligaste, absiden med altare och relikier i öster. Från västverket kunde patronus med familj ta del av gudstjänsten. Kring ytterligare funktioner finns många teorier. De östgötska västverken har studerats av Andreas Lindblom (1908), Erik Lundberg (1927) och Gunnar Redelius (1972). Västverkens uppkomst har av dessa satts i förbindelse med kungamakt. För en samlad och problematiserande diskussion om västverk hänvisas till Ing-Marie Nilsson (2003, 2009).

Det nedre av tornkapellen i Askeby kyrka.

Arrangemangen i Vreta och Askeby torn utgör de mest utvecklade proven på västverk. I Askeby är hela arrangemanget intakt. Bottenvåningen utgörs av ett kryssvälvat kapell med absid och ett rekonstruerat altare samt en glugg mot kyrkorummet. Två flankerande trappor leder upp till långhuset. Det hela är en starkt förenklad version av förhallen i tornet till Dalby kyrka i Skåne. Väggarnas murverk har rester av kvaderritsad puts. I norr och söder är smala tunnvalvda rum samt i väster port och två

rundfönster. Två trappor för upp till en andra våning med ett nu tunnvalvt rum som i öster också har en absid, flankerad av två rundbågiga öppningar som med all sannolikt fört ut till en träläktare i kyrkorummet. Motsvarande arrangemang i Vreta kan endast skönjas. En enklare men välbevarad variant är bevarad i Bankekinds torn. I bottenvåningen finns ett tunnvalvt rum med flankerande sidokammare, men utan absid. Två smala trappor för från långhuset upp till andra våningens rum med gluggförsedd absid i öster, flankerad av två mot kyrkorummet nu igenmurade passager. Än mer förenklad är modellen i Hagebyhöga där det bara finns en trappa från långhuset och en öppning mot detsamma vid absidens ena sida. En särställning intar östtornet i Källstad, där den tunnvalvda stormannavåningens absid framhävs av en påkostad baldakin i sten, vilken har stark släktskap med portalbaldakinerna i Lunds domkyrka och deras – förvisso rekonstruerade – avläggare i de småländska kyrkorna Lannaskede och Hjälmseryd.

Enklare lösningar finner vi i några torn. I Örberga är det ett tunnvalvt rum en trappa upp med en rundbågsöppning som ursprungligen öppnat sig mot långhuset, men som sedan kyrkans valvslagning istället leder ut till vinden. Spår av stormannavåning med läktare har påvisats i Flistad och Rogslösa. Östtornet i Ödeshög har i andra våningen ett rum som än idag har öppning mot kyrkorummet (Lundberg 1927).

Tornkapellet i Källstad kyrka med baldakinförsedd absid som visar på influens från lundadomen.

Det kraftfulla och unika tornet i Bjälbo har av forskningen tillskrivits en annan funktion och kontext. Dendrodatering tyder på 1220-talet som byggnadstid. De många tunnvalvda rummen i flera våningar ger intryck av ett fast hus, även om rena försvarsanordningar saknas. Tornbygget har setts som en manifestation av den framväxande Bjälboättens maktanspråk (Lundberg 1927; Redelius 1972).

Muralmåleri

Det romanska muralmåleri som påträffas i stiftets kyrkor befinner sig nästan uteslutande på kyrkvindarna, där de efter de senmedeltida valvslagningarna kommit att klara sig undan såväl överkalkningar som nedbrytande solljus. Genom sin autenticitet är dessa fragment omistliga prov på sin tids kyrkokonst, det måleri som finns i kyrkorummen har i varierande grad varit föremål för överkalkningar, bättringar och konserveringar. Detta exemplifieras tydligast i Väversunda. I absiden finns

Majestas Domini i Väversunda kyrkas absidvalv är en romansk målning som målats om vid ett flertal tillfällen.

stiftets enda bevarade romanska skildring av Majestas Domini, ett motiv som genomgående har denna plats. Här har målningen dock blivit föremål för flera ommålningar genom tiderna och därigenom mist sin ursprungliga karaktär. Över valven kvarstår dock romanskt måleri i oförvanskat skick. De mest påkostade

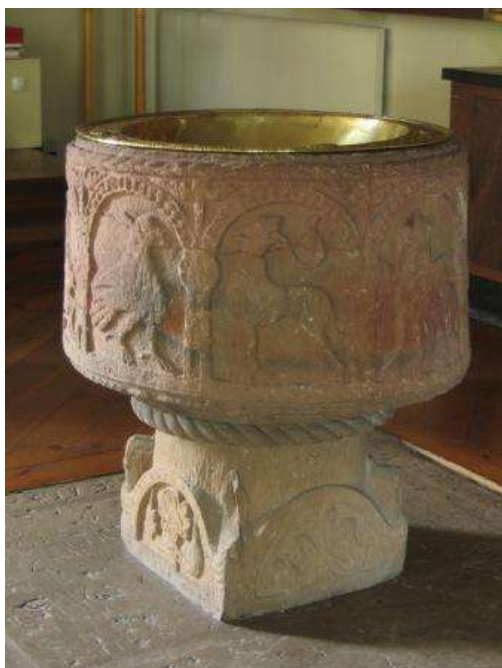
Romanskt måleri bevarat över valven i Skönberga kyrka.

romanska målningssviten kan studeras över valven i Fornåsa och Skönberga. Med sin dyrbara blåa bottenfärg vittnar de om en beställare med god ekonomi. Konstnärerna har antagits komma från tyskt område, Rhendalen och Westfalen, troligen kallade till Östergötland för att dekorera domkyrkan (Nisbeth 1996:94–99). Synnerligen välbevarade är målningarna över valven i Kaga kyrka som bland annat inbegriper kyrkans skyddshelgon, Sankt Olav.

Romanskt måleri finns också bevarat över valven i Asby och Östra Eneby kyrkor. Över valven i Flistad finns välbevarat måleri från omkring 1300, en period som i övrigt är fattig på detta material i stiftet.

Skulptur och smide

Den stensulptur som bevarats från romansk tid inskränker sig vid sidan av det ur Götalandsperspektiv låga antalet bevarade dopfuntar till arkitekturknuten utsmyckning, som sydportalen till Rogslösa kyrka i finhuggen sandsten, domkyrkans arkadbågar i sidoskeppen och ett antal konsolhuvuden till valv,

Fabeldjursfunten i Flisby kyrka.

exempelvis i Askeby, Rogslösa och Vinnerstad. I jämförelse med Skara stift är materialet förvånansvärt begränsat med tanke på den goda materialtillgången. Ett femtiotal medeltida dopfuntar finns helt eller delvis bevarade. Till skillnad från förhållandet i Växjö och Skara stift utgör de tidigmedeltida funtarna en liten del, bland dessa märks en del karaktäristiska fabeldjursfuntar från Småland i stiftets västra del. Flertalet dopfuntar är från 1200-talet och tillverkade i lokal kalksten utan bildutsmyckning eller har importerats från Gotland, sistnämnda är naturligt nog vanligast i de östra delarna. Säkerligen döljer sig många kasserade tidigmedeltida stenfuntar i sentida murverk och kyrkogårdsmurar. Dopfuntsmaterialet är utförligt behandlat av Raine Borg för Småland (2002) samt Marian Ullén och Sune Ljungstedt för Östergötland (2003).

Även vad gäller den romanska träskulpturen är beståndet begränsat. De mer framstående verken ingår idag i samlingarna på Östergötlands länsmuseum respektive Statens historiska museum. Mest bekant – och ännu på plats – är madonnan i Heda. En annan romansk madonna finns bevarad i Klockrike. I Bredestad och Flistad hänger romanska triumfkrucifix. Stiftet har däremot ett rikt bestånd av medeltida smide på i första hand kyrkportar. Rogslösaporten är välkänd med sin rika symbolik, men även de smidesbeslagna portarna i Bankekind, Kaga, Väversunda och Östra Skrukeby bör nämnas (Nordanskog 2006).

Sydporten i Rogslösa med sin rikt beslagna smidesdörr.

Det gotiska rummet

Ask, Askeby, Askeryd, Björkeberg, Drothem, Ekebyborna, Flistad, Fornåsa, Godegård, Herrestad, Kaga, Kullerstad, Lillkyrka, Linköpings domkyrka, Pelarne, Råsinge S:ta Maria, S:t Laurentii, Skeda, Skärkind, Skönberga, Säby, Tidarsrum, Tingstad, Vadstena klosterkyrka, Veta, Vinnerstad, Vårfrukyrkan, Åtvids g:a, Örberga, Örtomta, Östra Eneby

Hög- och senmedeltidens gotik har satt ett bestående avtryck på de flesta av stiftets medeltidskyrkor genom valvslagningar och måleri. Denna karaktäristiska rumslighet har i en del fall förstärkts vid restaureringar genom framtagning av måleri samt återbördande av altarskåp och annan skulptur. Några av stiftets största och mest påkostade kyrkorum tillkom under senmedeltiden i expansiva städer som Skänninge, Söderköping och Västervik. Portalverken är domkyrkan i Linköping samt klosterkyrkorna i Askeby och Vadstena.

Det gotiska kyrkorummet är en sal- eller hallkyrka där koret är av samma bredd som långhuset och vanligen saknar markerad gräns däremellan. Denna förändring var liturgiskt betingad och skedde under 1200-talet när man tillmätte mässoffret större vikt, menigheten måste kunna se vad som skedde i koret (Nilsén 1991; Dahlberg & Franzén 2008:14f, 145).

Risinge gamla kyrka med des aldrig överkalkade målningar och välbevarade inredning är ett unikt dokument över en medeltidskyrka och dess utveckling.

Det sena 1300-talskoret i Askeby klosterkyrka har en katedralmässig resning.

Denna utveckling ledde även på sina håll till behovet av större kor. Eftersom kyrkbeståndet i stiftets centrala delar var till fyllest så nöjde man sig med att förlänga och/eller bredda koret i några kyrkor. Tidiga exempel på detta är Risinge gamla, Skönberga, Veta och Östra Eneby där koren tycks ha utökats på 1300-talet. I stiftets sydvästra del märks de stora 1400-talskoren i Askeryd och Säby. Det nya koret till klosterkyrkan i Askeby från 1300-talets sista decennier intar en

särställning med sin katedralliknande utformning genom den tresidiga, fönstergenombrutna alturväggen och resningen upp till de smäckra kryssvalven. Valvslagningar genomfördes under 1400-talet i nästan alla stiftets kyrkor och bestämmer rumsligheten i de kyrkor som bevarats. Den 1430 invigda klosterkyrkan i Vadstena är ett av landets bästa prov på den sena gotiken. Den treskeppiga hallkyrkan med sitt smalare kor präglas av ordensarkitekturens stränghet, något som idag påtagligt störs av en mängd små arrangemang och installationer. Den andra stora representanten i stiftet är Linköpings domkyrka. Långhusets hallkyrka tillkom under 1200-talets andra hälft och 1300-talet medan koret med sin koromgång och kapellkrans påbörjades under tidigt 1400-tal för att fullbordas först 1500 efter ritningar av

mäster Gierlach från Köln. Sankt Laurentii i Söderköping är ett välbevarat exempel på periodens i

övrigt ganska få nybyggen, geografiskt lokaliserade till uppblomstrande handelsplatser och gruvbygder. 1200-talets tegelkyrka är till det inre en treskeppig hallkyrka som valvslogs efter en brand 1494. Parallell är den stora Vårfrukyrkan i Skänninge, en likaså treskeppig hallkyrka i tegel uppförd omkring 1300 och Drothem. Även om vi inte kan tala om hela inredningar så har stiftet alltså en handfull välbevarade hög- och senmedeltida kyrkorum. Rumslighet, bemålade valv och bevarad träskulptur spelar stor roll i exempelvis Ask, Askeby, Askeryd, Kaga, Risinge gamla, Säby och Vinnerstad.

Valvslagningar

Centralt i gotikens rumsgestaltning är valvet och en rikare ljusföring. Flertalet av de i grunden romanska kyrkorna är idag valvslagna, främst under 1400-talet. En del har mist sina valv till förmån för bräddtak under 1700- och 1800-talen då luftigare och ljusare kyrkorum eftersträvades. Det med tegel valvslagna kyrkorummet är ett grundläggande element i den sakrala tegelarkitekturen runt Östersjön under hög- och senmedeltid. Avgörande för valvslagningarna i stiftet var klosterkyrkan i Vadstena. 1398 slogs kryssvalvet i brödrakoret och på 1420-talet stjärnvalven i långhuset, sannolikt under ledning av Sune murmästare (Nisbeth 1957:1ff). Dessa valv blev förebilder för större delen av valven i stiftet. Direkta avläggare är en grupp med Hagebyhöga som äldsta daterade exempel (enligt en nu försvunnen inskription 1426). Koret är kryssvalvt medan långhuset uppvisar ett stjärnvalv och ett sexdelat kryssvalv.

Utförandet är identiskt i Veta.

Kryssvalven i Ask, Ekebyborna,

Herrestad och Risinge räknas också dit. De närbesläktade valven i Askeby skall ha slagits 1444 av en murmästare Mathias Johansson (Nisbeth 1957:19). Stiftets äldsta tegelvalv – sent 1300-tal – är sannolikt kryssvalven i Askebykoret, Örberga och Östra Eneby (Bonnier 2004:50). Stjärnvalvet i Skärkinds gamla kyrkas kor är enligt en nu försvunnen inskription slaget 1455 av murmästaren Johan Jacobsson (Nisbeth 1957:34). Stjärnvalvet och kryssvalven i Örtomta färdigställdes enligt inskription 1470 av en mästare vid namn Olof. Detta stjärnvalv är ett av de mest utvecklade i stiftet. Stjärnvalv är en rätt exklusiv företeelse och återfinns endast i en handfull kyrkor, förutom redan nämnda: Drothems kor, Kullerstad, Lillkyrkas kor, Linköpings domkyrka, Sankt Laurentii mittskepp, Skönberga, Åtvids kor och Säby. I övrigt rör det sig om kryssvalv, vanligen med ribbor. Exakta tillkomstår och upphovsmän är som regel okänt.

Vadstena klosterkyrka, en hallkyrka från decennierna kring 1400, vars valv blev förebild för valvslagning i stora delar av stiftet.

S:t Laurentii kyrka i Söderköping representerar hög- och senmedeltidens tegelbyggda hallkyrkor i städerna.

Måleri

En med valvarkitekturen sammanhörande företeelse är kalkmåleriet, vars rika bildvärld utgjorde ett betydande hjälpmedel i prästernas förkunnelse. Stiftet äger ett rikt bestånd av senmedeltida kalkmåleri, vanligtvis framtaget och konserverat under 1900-talet efter att ha varit överkalkat i upp till trehundra år. Även här är Vadstena nyckeln till förståelse av vad som bevarats. Före 1300-talets slut och byggandet av Vadstenaklostret var byggnads- och dekorationsverksamheten i stiftets kyrkor låg till följd av digerdöden och den politiska oron. Ett fåtal 1300-talsmålningar finns i stiftet, mest omfattande på väggarna i Björkeberg, ett kyrkorum som därutöver kan uppvisa en sengotisk målningssvit på sina valv. Flistad och Skeda har smärre fragment. Timmerkyrkan i Tidarsrum har på såväl väggarna som det plana bräddtakets måleri som framtog 1957–1958. På väggarna är det fragmentariskt, närmast ”skuggor”, medan takets i rundlar inpassade figurscener är tydligare och påminner om Dädesjös målningar. Fragmentariskt måleri finns också i Pelarnes timmerkyrka. Målningarna på väggarna i Vadstena klostrets kapitelsal är utförda omkring 1384 av en kontinental eller kontinentalt skolad mästare som kommit att kallas ”Kapitelsalmästaren”. Denne utgör nystarten för dekoreringsen av stiftets kyrkor efter deras valvslagning. Valvmålningarna i Östra Eneby från ca 1400 har tillskrivits Kapitelsalmästaren och utgör med sin typiska uppbyggnad, figurscener inom rundlar med omgivande ornamentik, utgångspunkten för hela århundradets valvmåleri inte bara i Östergötland, utan även Västergötland och Småland. Vapensköldar tyder på att det var självaste [Bo Jonsson Grip](#) som bekostade målningarna.

1400-talsmålningarna i Veta kyrkas valv har tillskrivits den s.k. Risingemästaren.

En särställning i stiftet och även nationellt intar de välbevarade valvmålningarna i Risinge gamla kyrka (S:ta Maria). Tack vare församlingens konservatism och det faktum att kyrkan 1849 ställdes öde för att slutligen 1907 tas över av Riksantikvarieämbetet, har medfört att målningarna aldrig överkalkats eller restaurerats. Således är målningarna ovanligt autentiska. Målningssviten följer samma uppbyggnad som i Östra Eneby och den s.k. Risingemästaren har uppenbart varit lärjunge till Kapitelsalmästaren. Risingemästaren har också efterlämnat de konserverade målningarna i Örberga, där även delar av väggarnas sviter kunnat tas fram, uppbyggda som rundbågsarkader med figurscener. I Risinge och Örberga har målningarna gett ledtrådar till kyrkorummets funktion genom Mariaskildringar i anslutning till den naturliga platsen för ett Mariaaltare, respektive skildringar av helgonkungen Sankt Olov och Johannes döparen på platsen för motsvarande lekmanaltare. Lärjungar till Risingemästaren ligger troligen bakom valvmålningarna i Björkeberg och Kaga (Nisbeth 1996).

Ett stort antal av de valvslagna kyrkorummen har endast en enklare ornamental dekor längs valvribborna, med förebild från Vadstenavalven och deras avläggare, exempelvis Askeby, Ekebyborna, Fornåsa, Hagebyhöga, Herrestad och Örtomta. Mot 1400-talets slut uppträder en arvtagare till Kapitelsalmästaren och Risingemästarens måleri: mästern Amund och dennes skola som verkade runt hela Vättern kring 1500. Amund var bosatt i Skänninge där han också var borgmästare. Medan måleriet i Mälardalen upplevde en utveckling och blomstring under sent 1400-tal så är Amunds måleri konservativt. Den omfattande och välbevarade målningssviten i Ask har attribuerats mästaren själv medan motsvarigheterna i Askeryd, Marbäck och

Mästern Amund anses som upphovsman till den välbevarade sviten i Ask kyrka.

Säby bör ha utförts av en lärjunge, i Askeryd troligen en mästern Sven som verkade i Jönköping på 1510- och 20-talen. De omfattande och välbevarade väggmålningarna i timmerkyrkan i Vireda är närbesläktade med det av Amund signerade måleriet i den nedbrända Södra Råda kyrka och kan hänföras till hans skola. Detta måleri kan sägas vara den sista yttringen i stiftet av en lång "birgittinsk" tradition i Götalandskapen som kallats för "Vadstenaskolan" (Söderberg 1951; Nisbeth 1996).

Askeryd kyrka representerar landsbygdens ombyggda sockenkyrkor med sitt stora kor och sina bemålade valv. Triumfkrucifix och altarskåp förstärker intrycket av senmedeltid.

Det medeltida kalkmåleriet är ett känsligt material som skadats av såväl överkalkningarna som den period de varit exponerade i konserverat skick. Direkt solljus bleker färgerna och äldre värmesystem sotar ned dem. Varje rengöring medför förlust av originalsubstans. De bräddor med rester av troligen senmedeltida måleri som påträffats på vinden till Godegårds kyrka visar på att det ännu kan finnas okänt material i undertak och trossbottnar.

Skulptur

Linköpings stift äger ett rikt och internationellt intressant bestånd av bemålad senmedeltida träskulptur, varav en del nu ingår i Östergötlands museums och Statens historiska museums samlingar, men mycket ännu befinner sig i sin ursprungliga kontext. I princip all skulptur har återbördats till kyrkorummen från vindar och torn på 1900-talet och genomgått mer eller mindre omfattande konservering. Deras nutida exponering i kyrkorummen svarar inte alltid mot den ursprungliga. En del triumfkrucifix har återtagit sin placering i eller ovanför triumfbågen, ett antal altarskåp återuppställts på högaltaret. I Herrestad placerades vid [Lundbergs](#) restaurering en piéta på ett nytillverkat podium på platsen för ett försvunnet Mariaaltare. I många fall är de rum skulpturerna stått i försvunna eller så kraftigt förändrade att föremålen endast kan ha en rent museal placering.

Träskulpturen är dels inhemsk dels importerad från Nordtyskland och Flandern. Det rikaste beståndet av medeltida träskulptur i landet har klosterkyrkan i Vadstena. Detta kan förklaras med det sextotal helgonaltaren som under medeltiden fanns i kyrkan. Flera av de bevarade objekten är av hög klass. Äldst är ”den porträttlika” Birgitta som antas tillkommit 1391. Det över tre meter höga triumfkrucifixet härrör liksom ”den extatiska” Birgitta från tyskt område och har tillverkats under 1400-talets första hälft. Ett stort altarskåp helgat Birgitta är tillverkat av Johannes Stenrat i Lübeck och invigt 1459. Detta för att endast nämna de mer anmärkningsvärda objekten. Även ute i landsortskyrkorna finns dyrbara arbeten. I Askeby dominerar övergången till koret av ett stort flamländskt triumfkrucifix från 1400-talets mitt. Från Flandern kommer även altarskåpet i Skärkinds kyrka. Det är stiftets bäst bevarade och tillverkat på 1520-talet. Liksom altarskåpet på högaltaret i Vadstena är det ett Mariaskåp. De överdådiga flamländska altarskåp som tillverkades kring 1500 var eftertraktade i stora delar av Europa och det var endast de rikaste kyrkorna i stiftet som kunde förvärva ett exemplar. Under 1400- och 1500-talet blomstrade handeln över Lübeck och sedan även över flamländska Antwerpen och preussiska Danzig (Lindqvist 1996). Handelsstäderna Skänninge, Söderköping och Västervik med sitt inslag av tyska köpmän spelade naturligtvis en roll för inflödet av kontinentala konstprodukter. Ett exempel på den inhemska produktionen är triumfkrucifixet i Söderköpings stadskyrka. Medeltida träskulptur utgör påtagliga delar av kyrkorummen i förutom ovan nämnda även Askeby, Askeryd, Flistad, Herrestad, Lillkyrka, Sankt Laurentii, Tingstad och Vinnerstad.

Vad gäller hög- och senmedeltida stensulptur är stiftet fattigt, med undantag för arbetena i Linköpings domkyrkas högkor. Där finns en rik stensulptur av kontinental klass i blindarkader, kapital, slutstenar och sakramentskåp (Linköpings domkyrka 1987). Av medeltida inventarier och inredning måste även korstolarna i Vreta nämnas liksom domkyrkans bronsdopfont från 1400-talet.

Om- och nybyggda rum i renässans och barock

Adelöv, Askeby, Askeryd, Bjälbo, Björsäter, Bredestad, Bälaryd, Djursdala, Ekeby, Frödinge, Gammalkil, Godegård, Grebo, Hallingeberg, Haurida, Heda, Hedvig, Herrestad, Hogstad, Hov, Högby, Jonsberg, Järstad, Kaga, Kimstad, Kisa, Kristberg, Kristdala, Kullerstad, Kvarsebo, Kättilstad, Landeryd, Lillkyrka, Linköpings domkyrka, Mellby, Motala, Normlösa, Nykil, Oppelby, Orlunda, Räsinge g:a, Rogslösa, Rönö, S:ta Gertrud, S:t Laurentii, Skällvik, Stjärnorp, Stora Åby, Strå, Sya, Tidersrum, Tjärstad, Tuna, Tveta, Ulrika, Vikingstad, Vimmerby, Vireda, Vreta, Vårdsberg, Vårfrukyrkan, Väderskärs kapell, Västerlösa, Västra Eneby, Åsbo, Årvids g:a, Ödesbög, Örtomta, Östra Ryd, Östra Stenby

Kyrkorum från 1500-talet lyser med sin frånvaro i såväl Linköpings stift som landet i sin helhet, med undantag för Stockholm. Orsakerna står främst att finna i den av Gustav Vasa initierade reformationen som ledde till en statlig styrning av församlingarnas ekonomi med kraftiga åtstramningar som följd. Därtill var behovet av kyrkor tillfredställt i större delen av stiftet. Gestaltningmässigt rådde en osäkerhet till hur den nya liturgin skulle omsättas i kyrkorummet. Först i början av 1600-talet tar det kyrkorum form som vi känner än idag, där tyngdpunkten ligger på platsen för predikan respektive nattvarden. I den evangeliska läran står ordet främst, Kristi oförfalskade budskap som det förmedlas i Nya testamentet. Det katolska mässoffret är ersatt av den kollektiva nattvardsgången, som anknyter till gemenskapen i fornkyrkan. Att poängtera är att de svenska reformatorerna inte önskade någon total brytning med det katolska. Den svenska liturgin behöll flera katolska drag och den bildkonst som byggts upp under föregående sekel sågs inte som något problem utan fyllde fortfarande en funktion så länge den inte var föremål för direkt kult. På så vis behöll kyrkorummen sin medeltida prägel in på 1600-talet då de moderniseras med bänkinredningar, större fönster för bättre ljusföring, predikstolar och nya altarpnydnader. Liksom under gotiken förblev salkyrkan utan arkitektoniskt avskilt kor den gällande kyrkoplanen genom sin samlande verkan. Alla skulle se och höra bra. Korsranken ersattes med altarringar som tjänar som knäfall samtidigt som de markerar en helig gräns.

De helt nya kyrkor som byggdes under 1600- och 1700-talen tillkom i de norra och södra skogsbygderna samt i kustbandet. I de stora socknarna uppfördes kapell i utkanter som sedermera avsåndrades till nya socknar. I de norra delarna föranledde den expansiva gruvidriften uppförandet av brukskapell. Det är i dessa områden vi finner de vid tiden helt nyskapade kyrkorummen.

Stiftets enda kyrkorum från 1500-talet tillhör den på många vis säregna kyrkan i Skällvik i närheten av Stegeborgs slott. Denna 1300-talskyrka ombyggdes till centralkyrka 1590–93 av [Johan III](#) som dessförinnan byggt om Stegeborg till ett modernt renässansslott. Skällvik är en korsning av den medeltida basilikan och renässansens centralkyrka. Kyrkorummets kryssvälvda korsmitt omges av fyra murpelare som avskiljer sidokapell med underliggande gravkamrar. Korsarmarna är tunnvalvda. Den starka kopplingen till Stegeborg uttrycks bl.a. i att predikstol och altartavla donerats av slottets ståthållare på 1600-talet. I övrigt präglas kyrkorummets inredning av [Erik Lundbergs](#) restaurering 1956 som tog hänsyn till renässanskaraktären. Genom att korsarmarna är så pass grunda dominerar kyrkorummets östrikning

Skällvik kyrka är stiftets enda centralkyrka från efterreformatorisk tid.

endast närvarande i enstaka inredningsdetaljer, framför allt predikstolarna. Det vanliga är de mer eller mindre ombyggda medeltidskyrkorna där renässans och barock ingår som en del i den inredning och utsmyckning som kyrkorummet erhållit genom seklerna. Inte sällan står vi inför provkartor på närmare tusen år av kyrklig inredningskonst, avstämt sinsemellan vid senare tiders restaureringar. Vi kan i utformningen och smyckningen av stiftets efterreformatoriska kyrkorum se en geografisk brytning mellan å ena sidan en högadlig stockholmsinfluerad region där den tessinska barocken gör sig gällande och å andra sidan en region präglad av starka bönder och lågadel där den västsvenska och småländska mer folkliga barocken med rötter i Läcköskolan dominerar (Dahlberg & Franzén 2008:71f).

Kimstad kyrka är stiftets bästa prov på stormaktstidens högadliga kyrkorum. Stora delar av inredning och utsmyckning har donerats av ägarna till Löfstad slott.

över korsplanen. Johan III:s radikala ombyggnad av medeltidskyrkan bör ses som ett första försök att implementera renässansens rumsideal i en svensk kyrka och rumsligheten i Skällvik är därför av stort arkitekturhistoriskt intresse. Johan III:s kyrkoprojekt i Stockholm, Klara och Jakob, präglas däremot av en kvardröjande sengotik.

Ett begränsat antal kyrkorum i stiftet har en renodlad renässans- eller barockprägel. Renässansen är egentligen

Det spatiösa kyrkorummet i Kimstad står som stiftets främsta representant för stormaktstidens högadliga kyrkoinredning. Det påkostade utförandet är direkt knutet till Löfstad slott som hade patronatsrätt. Det vitkalkade kyrkorummet med sina pelarburna kryss- och stjärnvalv är resultatet av ett korbygge med vidhängande gravkor på 1650-talet initierat av ätten Lillie, samt uppförandet av ett nytt långhus 1728–33. Altartavlan från 1733 av Stockholmsmästaren Guillaume

Taraval är liksom renässanspredikstolen donerade av ägare till Löfstad. En stor mängd epitafier och

huvudbaner förstärker det adliga intrycket. Kyrkorummets ljusa karaktär med de tidstypiska inventarierna som accenter är välbevarad och sentida restaureringar har förhållit sig till detta. Bland annat återfinns ännu 1700-talets rumsskapande slutna bänkinredning och altarring, om än något ombyggda.

Influerat av korbygget i Kimstad är sannolikt koret till Östra Stenbys stora 1400-talskyrka. Det tresidigt avslutade koret är uppfört 1682–84 av familjen Kurck på godset Ållonö. Med de samtida vitkalkade ribbvalven visar kyrkorummet stora likheter med Kimstads. Ätten Kurck gör sig påmind genom donerad predikstol och altaruppsats samt huvudbaner, anvapen och släktgrav under korgolvet. Övrig inredning speglar förändringar under 1800- och 1900-talen. En mindre och enklare variant på

Koret i Östra Stenby är sannolikt influerat av Kimstad och fungerar som gravkor med krypta under golvet samt huvudbaner och anvapen över ätten Kurck på väggarna.

det högadliga kyrkorummet finner vi i Rönös kryssvälvda kyrkorum från 1642, uppfört av pfalzgreven Johan Casimir. I sammanhanget bör också Stjärnorps slottskyrka från 1661 nämnas.

Om de stadsmässigt storskaliga och exklusiva kyrkorummen i Kimstad, Östra Stenby och i viss mån Rönö är uttryck för den östgötska högadelns ambitioner så är kyrkorummet i Kristberg ett skolexempel på en välmående slättbygdsförsamlings omdaning av sin medeltidskyrka. Kristberg fick nuvarande prägel 1717–25 med nytt tresidigt avslutat kor och träplafonder istället för de tidigare gotiska tegelvalven.

Kyrkorummet i Kristberg är ett av stiftets få helgjutna exempel på den provinsiella barocken. Ovanligt i Östergötland är det dekorativa taket i Läcköskolans anda.

Avgörande för intrycket är de målningar som taket försågs med omedelbart efter ombyggnaden.

Renässanspredikstolen och den adligt donerade altaruppsatsen i barock utgör också blickfång. Genom

[Erik Lundbergs](#) rekonstruktion av 1700-talets slutna bänkinredning 1950 ger kyrkorummet idag ett helgjutet intryck.

Kättilstad kyrka förmedlar en stark känsla av autenticitet genom sina ålderdomliga ytskikt. Unik i dag är den lilla läktaren ovanför orgeln.

Stora Åby och Kättilstad är andra exempel på välbevarade barockinteriörer, vilka dock ligger senare i tid och vittnar om hur långlivad barocken var på den svenska landsbygden. Stora Åby uppfördes 1756–57 av [Petter Frimodig](#) efter ritningar av den driftige och arkitekturintresserade biskopen [Andreas Rhyzelius](#). Vi känner igen det rymliga kyrkorummet från Kristberg med stora, symmetriska fönster, varav två flankerar en storskalig altaruspsats

på östväggen. Bakom samma vägg är en för området typisk rymlig sakristia, ett förhållande som kan förklaras med många som i skriftermål skulle förberedas inför nattvardsfirande (Dahlberg & Franzén 2009:203). Sakristians placering i linje med kyrkans längdaxel är ovanlig för sin tid och får sitt egentliga genombrott först under nyklassicismen. Den kyrkoherde Bagge som initierade och bekostade kyrkobygget har sin gravkammare under sakristian på adligt manér. Karaktäristiskt för kyrkorummet är det höga brädvalvet och de vitkalkade väggarna som likaså förebådar nyklassicismens kyrkorum. Den slutna bänkinredningen är från byggnadstiden, dock ombyggd på 1940-talet, liksom den av [Stoltz](#) dekorerade läktaren som med sitt skurgolv och sina bänkar befinner sig i originalskick. Kyrkorummet i Kättilstad tillkom genom nybyggnad 1760 under ledning av Frimodig. Utförandet är liknande det i Stora Åby men med sakristia traditionellt i norr och en klöverbladsprofil på det av [Magnus Wicander](#) dekorerade brädvalvet. Intrycket av autenticitet och patina är starkt genom bl.a. de gamla obehandlade brädorna i långhusgolvet, på läktaren och dess trappor. Även läktarbröstet är dekorerat av Wicander. Unik i stiftet är den lilla extra läktare som är placerad ovanför orgelläktaren. Läktarna var troligen allmänt avsedda för ungdomen och obemedlade, vilket sockenstämmoprotokoll ger besked om. Altaruspsats och predikstol i Kättilstad är från tidigt 1700-tal liksom väggarnas draperimålningar. De slutna bänkarna från 1861 smälter väl in i kyrkorummet, även korbänkarna är bevarade.

Den senmedeltida stadskyrkan Sankta Gertrud i Västervik rymmer stiftets kanske mest autentiska och högklassiga barockinredning. Kyrkorummet fick sin prägel under 1600- och 1700-talen genom dekorerade brädtak, tillbyggnad av korsarm åt norr och total nyinredning som endast genomgått mycket små förändringar.

Karaktäristiskt är att huvuddelen av snickerierna har en, i vissa fall ursprunglig, trärens yta. Altaruppsats, predikstol och orgel är verk av några av landets förnämsta konstnärer och hantverkare vid tiden,

Stockholmsmästaren [Burchardt Precht](#), [Niclas Österbom](#) och [Jonas Wistenius](#). De restaureringsinsatser som gjorts under 1900-talet har alla varit mycket diskreta och snarare förstärkt det autentiska intrycket. Hedvig i Norrköping är periodens enda nyuppförda stadskyrka, 1673, men präglas invändigt av 1800- och 1900-talets restaureringar.

Sankta Gertrud i Västervik har stiftets kanske mest ursprungliga barockinredning, tillverkad av några av tidens bästa mestare som Burchardt Precht och Niklas Österbom (foto: KLM).

I stiftets södra delar finns några timmerkyrkor med föga förändrade interiörer. Djursdala från 1692 är den mest anmärkningsvärda. Det hästskovälvda brädtaket och de bara timmerväggarna är i sin helhet dekorerade år 1707–08. Altaruppsats, predikstol, slutna bänkar och läktare samt skurgolv är från byggnadstiden. Frödinge från 1739 har liksom Näshult i Växjö stift ett långhus med oktagon plan, ett kännetecken för byggmästaren Jonas Sandahl. Här har kyrkorummets ursprung framhävts vid en 1900-talsrestaurering då väggarna med sina draperimålningar frilades och en ny slutna bänkinredning tillverkades. De väsentliga delarna i kyrkorummets uttryck är takmålningarna från 1741 av [Brachwagen](#) i Växjö, renässanspredikstolen samt altaruppsats och orgelfasad i barock.

Fiskarkapellet Väderskär ger en oförfalskad bild av ett enkelt gudstjänstrum i kustbandet på 1700-talet (foto: Gunnar Nordanskog).

Ulrika timmerkyrka från 1737 har ovanligt nog ett smalare och lägre kor, vars låga öppning mot långhuset ger interiören dess särart. 1950-talets restaurering har genom bl.a. slutna bänkinredning förstärkt den ursprungliga karaktären, i vilket ingår dekorerad läktare, altaruppsats och predikstol. De medeltida timmerkyrkorna i Haurida och Vireda har en tydlig barockprägel genom sina av takmålningar och bevarad inredning som predikstol, slutna bänkar och läktare. Unikt i stiftet är det lilla

fiskarkapellet Väderskär från 1600-talet. Kyrkorummet präglas av enkelhet och patina med nötta bänkar och skurgolv. Det brutna taket och väggarna är målade i en naiv barockstil 1740. Tak- eller väggmålningar från en på 1700-talet riven herrgårdsbyggnad har också använts som dekoration. Elektricitet och andra moderna installationer saknas helt i detta kyrkorum, som än idag ger en aning om villkoren för fiskarbefolkningen i Tjüsts skärgård under äldre tider.

Predikstolar, altaruppsatser och dopfuntar

De rumsliga förändringarna föranleddes till stor del av att predikan blev en självständig del i gudstjänsten. Reformatorn och ärkebiskopen [Laurentius Petri](#) påbjöd 1571 att alla kyrkor skulle skaffa sig predikstol. Vid sidan av altaruppsatsen kom predikstolen att bli kyrkorummets mest påkostade inredningsdetalj. Platserna för ordet och nattvarden skulle ha en värdig utformning. Predikstolen fyller också en praktisk funktion genom att prästen blir väl synlig och hörs bättre. Ljudtaket förstärker akustiken genom att den reflekterar talet ut i rummet. Ursprungligen var predikstolarna placerade i långhusets sydöstra hörn, detta var manssidan och som regel där de enda fönstren satt, vilket underlättade prästens läsning. Under 1700-talet blev det allt vanligare att flytta över predikstolen till nordsidan, evangeliesidan, där prästen hade närmare mellan predikstol och sakristia. I flera kyrkor finns en direktpassage från sakristian genom muren, främst i de nyklassicistiska (Rasmusson 1996).

Predikstolen i Vireda från 1663 är ett praktfullt renässansarbete med intarsia, skänkt av greve Per Brahe d.y.

Stiftets två äldsta bevarade predikstolar är från mitten av 1500-talet, den ena från Hogstad (nu i SHM) och den andra i Normlösa (delvis rekonstruerad och placerad under läktaren). Vi kan dra slutsatsen att de är de enda kvarvarande proven på den första generationens predikstolar. Den andra generationen tillkom på 1600-talet med en kulmen kring seklets mitt, dessa är i hög grad de som ännu finns i medeltidskyrkorna. En av de äldsta är från tidigt 1600-tal och står nu i

Lillkyrka. Den har en typisk enkel framtoning med rundbågsarkader och kvadratiska fyllningar. Likartad är predikstolen i Tidsum från 1661. Desto rikare i sin renässansstil är predikstolen för Sankta Gertrud i Västervik från 1626, nu i Frödinge. Korgens hörn pryds av apostlaskulpturer och fälten med reliefer av evangelisterna. Till korgen hör ett rikt dekorerat ljudtak. Den konserverade färgsättningen är kraftfull med många inslag av förgyllning, vilket är kännetecknande för såväl renässansens som barockens predikstolar och altaruppsatser. En annan påkostad predikstol från samma tid finns i Tuna. Predikstolen i Landeryd

från 1635 är ett exempel på renässansens avancerade intarsiaarbeten i ek, vilket i än högre grad gäller för den av greve [Per Brahe d.y.](#) donerade predikstolen i Vireda från 1663. Det är inte omöjligt att upphovsmannen till dessa båda är den samme som till den närbesläktade predikstolen från 1628 i Brahekyrkan, mästare Jacobus Bur från Åbo (Haas 2006:9; Nisser 1931:90). Ljudtaket kan vara gjort av [Johan Werner](#) d.ä. som utfört ljudtaket i Brahekyrkan. Predikstolen i Säby från 1653 är tillverkad av västgötabildhuggaren Nils Bratt med figurer av Johan Werner d.y., en motsvarighet finns i Gustaf Adolf på Hökensås. Mästare Hans Been i Västervik ligger bakom predikstolarna i Askeryd (1642) och Bredestad (1642). Från bröderna John och [Lars Gabrielssons](#) bildhuggeriverkstad i Vadstena kommer de praktfulla predikstolarna i Ekeby (1675 tillskriven), Strå (1677 tillskriven), Herrestad (1688) och Sankt Laurentii i Söderköping (1669), troligen även predikstolen i Vreta. Korgarna är i ek med sidor som är rikt smyckade med beslagsornament och skulpturförsedda nischer med sprängda gavlar i manieristisk anda. På hörnen är svagt vridna kolonner som förebådar barocken. Några egentliga altaruppsatser i renässans finns inte i stiftet, de senmedeltida altarskåpen användes fram till omkring 1700. Det stora undantaget utgör [Marten van Heemskercks](#) monumentala altarskåpsliknande tavla i Linköpings domkyrka, utförd 1582 i utpräglad holländsk manierism. Verket tjänade som förebild till den altartavla som [Per Brahe d.ä.](#)s hovmålare [Johan Werner](#) d.ä. utförde för Vårfrukyrkan i Skänninge 1631.

Genom adliga donationer har stiftet ett par verk av det stormaktstida enväldets store bildhuggare [Burchardt Precht](#). Det är med Precht som de konstnärliga förebilderna började sökas i solkungens Frankrike och den romerska barockens Italien istället för Tyskland. Precht och slottsarkitekten [Nicodemus Tessin d.y.](#) tog starka intryck av italienaren [Berninis](#) kyrkoarkitektur och fransmannen [Bérains](#) träsnideri. Altaruppsatsen i S:ta Gertrud från 1696 är ett moget prov på hur den romerska barocken omsattes i Sverige med en skulptur av Kristus som smärtomannen inom en arkitektonisk uppbyggnad med kolonner och fronton, förgyllt och marmorert. Närbesläktad är altaruppsatsen i Kimstad från 1731. Svanhals altaruppsats är egentligen predellan till den altaruppsats av Precht som fanns i Stockholms slottskyrka fram till branden 1697. I övrigt är stiftets altaruppsatser mer uttryck för en yvigare, mer regional eller allmogemässig barock i tysk tradition där det dekorativa inslaget med bl.a. akantus är större och den vertikala uppbyggnaden med olika våningar och kraftiga arkitraver spelar stor roll. Vi kan betrakta dem som en del av en västsvensk tradition där även Småland ingår. Goda exempel är Hjomästaren [Bengt Wedulins](#) altaruppsatser i Hov (1719 som inkorporerar ett medeltida altarskåp) och Strå (1753) liksom [Johan Ullbergs](#) storskaliga verk i Stora Åby från 1763, ett av de sista proven på renodlad barock i stiftet. Grännamästaren [Anders Ekebergs](#) (d.y.) verk i Haurida (1723) och Adelöv (1731) är andra exempel. Bildhuggaren och målarmästaren [Olof Wiström](#) ligger bakom altaruppsatsen i Ödeshög (1703), predikstolen i Vimmerby (1716) samt predikstolarna i Hogstad och Hov (1717).

Altaruppsats från 1723 av bildhuggaren Anders Ekeberg d.y., Gränna, i Haurida kyrka. Karaktäristiska är hans blomsterdekor.

hans första större verk som bevarats, predikstolen i Örtomta från 1742 (Hauglid 1946). Österboms verk kan räknas till de mest högstående proven på svensk barock utanför Stockholmsregionen. Sankta Gertruds predikstol från 1743 är en fortsatt förenkling av hans första version av Storkyrkans predikstol för Sankt Nicolai i Nyköping 1738 där församlingen uttryckligen önskade en kopia. Predikstolen i Hallingeberg från 1761 – där Österbom även gjort altaruppsats och orgelfasad – är en reducerad version av dessa verk. Samma gäller för predikstolen i Kvarsebo från 1750. Österboms predikstolar i Västra Eneby (1745 i tornet), Kaga (1747), Jonsberg (1756), Vårdsberg (1757) och Askeby (1763) är mer anspråkslösa (Rasmusson 1996).

Predikstolar, altaruppsatser och dopfuntar är i många fall donerade av adliga markägare inom socknen eller andra ståndspersoner som brukspatroner, kyrkoherdar etc. Donatorn framgår ofta av en inskription.

Stiftets mest välrenommerade bildhuggare kring 1700-talets mitt var den i Norrköping bosatte [Niclas Österbom](#) (född 1702) som anförtrordes flera prestigefyllda uppdrag, bl.a. av biskop [Andreas Rhyzelius](#). Österbom var på 1730-talet gesäll till Stockholmsmästaren Gabriel Beutin (Lindahl 2004:77) som tillverkat predikstolen i Björsäter från 1708. Till Österboms främsta verk räknas predikstolen i Linköpings domkyrka (1745) med sina basunbläsande änglar, draperingar, voluter och reliefer, vilka inspirerats av [Prechts](#) predikstolar för Uppsala domkyrka (1709) och Stockholms storkyrka (1702), tillfällen då den svenska barockkonsten når upp till verkligt kontinental klass. Karaktäristiskt för Österbom är hur han arbetade i en förenkling av Prechts stil, alltså ganska fjärran från övriga regionala bildhuggare som verkar i den äldre mer dekorativa tyska barocken. Influensen från Precht syns redan i

Österboms predikstol i Jonsberg från 1756 är en förenklad version av de stora pjäserna han gjorde för domkyrkan och Sankta Gertrud.

Om stiftet har få medeltida dopfuntar finns i gengäld ett rikt och sammansatt bestånd av dopfuntar i kalksten, trä och mässing från främst 1600-talets andra hälft. Det var vid denna tid som medeltidsfuntarna i många fall uttrangerades. Stenhuggarmästaren [Michael Hacke](#) som drev verkstad i Skänninge 1658–1673 anses vara upphovsman till en vanligt förekommande renässansdopfund i kalksten. Formspråket är smäckert med växt- och figurdekor i polerad låg relief. Fyra funtar från 1658–1661 (Sya, Västerlösa, Hogstad och Heda) är signerade av Hacke själv. Därutöver finns 19 osignerade i stiftet, vilka lika väl kan härröra från någon av de verkstäder i Vadstena som gärna kopierade denna populära dopfuntsmodell, vilken fick en viss spridning i angränsande stift. (Ljungstedt 1996). 27 stycken mässingsdopfuntar från 1660-talet fram till omkring 1700 kan knytas till mässingsproduktionen vid Gusums bruk respektive Norrköping, och bör liksom Skänningefuntarna ses som ett regionalt särdrag. Några trädopfuntar i naiv barock från 1660- och 70-talen (Motala, Normlösa, Nykil, Ornlunda, Tjärstad och Vikingstad) härrör från den [Wernerska verkstaden](#) i Östra Tollstad som då leddes av Johan Werner d.y. och brodern Henrik, söner till Johan Werner d.ä.

Bänkinredningar, läktare och altarringar

För att församlingen bekvämare skulle kunna följa gudstjänsten kom långhuset att till stor del upptas av bänkar och läktare. Den med dörrar slutna bänkinredningen är ett av de viktigare karaktärsdragen i det efterreformatoriska kyrkorummet. Det är först mot slutet av 1900-talet som ett förändrat gudstjänstliv börjat eftersträva en flexibilitet i kyrkorummet där flyttbara stolar föredras. Bänkinredningen spelar en stor roll i betoningen av kyrkans riktning mot öster, via sacra, genom den sedvanliga mittgången. Bänkarna speglade inte sällan socknens sociala struktur. Längst fram eller i koret hade socknens eventuella adelsfamiljer sin plats, gärna markerat med släktvapnet

Kalkstensdopfund i Rogslösa, av den typ som producerades vid Michael Hackes verkstad i Vadstena.

Mässingsdopfund i Hässleby kyrka.

Kyrkorummet i Norra Vi får sin särprägel genom den omfattande bänkinredningen, som måste ses som unik även ur ett nationellt perspektiv. Altaruppsats och predikstol har tillskrivits Jonas Berggren.

västväggen, exempelvis i Djursdala, Herrestad, Rönö och Tvetå. Under 1800-talets senare del ersattes många slutna bänkkvarter med nya öppna bänkar av ”bönhusmodell”. I några fall återskapades slutna bänkinredningar vid restaureringar under 1900-talet, inte sällan med utgångspunkt från någon bevarad bänkdörr. De bänkar som bevarats har i varierande utsträckning gjorts mer bekväma under 1900-talet genom utglesning av rader, och vinkling av rygg samt breddning av sits. Särskilt autentiska är bänkinredningarna i Risinge gamla kyrka (som ägs av RAÄ) och Sankta Gertrud. I Risinge har bänkarna organiskt växt fram under tvåhundra år till att fylla större delen av kyrkorummet. De äldsta av de omålade bänkarna är från 1638 och många har typisk renässansutsmyckning på sina dörrar. Liksom flertalet av de likaså omålade 1700-talsbänkarna i Sankta Gertrud har de aldrig moderniserats. Bevarat klotter från tre sekler ger en nästan direkt kontakt med gångna tiders gudstjänstbesökare. Moderniserade bänkkvarter som bevarat sin yttre prägel med dekorativa dörrar finns i Djursdala (1690-tal), Grebo (1600-tal), Kullerstad (1650-tal), Lillkyrka (1684), Normlösa (1651), Rönö (1640-tal) och Tidarsrum (okänd ålder). Stiftets äldsta kyrkbänk är den herrskapsbänk från 1500-tal i Vreta som benämns hertig Magnus bänk.

Läktarna hyser idag som regel orgeln, men ursprungligen var de i allmänhet avsedda för socknens ungdom och/eller obemedlade. Inte sällan fanns läktare även i norr och söder, vilket idag är sällsynt. En del läktare var avsedda för olika adelsfamiljer, som den bevarade Strålnäsläktaren från 1789 i Åsbo kyrkas korsarm. De flesta läktare har moderniserats i samband med orgelbygge och senare när körplatser har anordnats,

på bänkdörren, som familjen Gyllenbreider i Djursdala respektive Bielka och Gripenwaldt på korbänkarna i Grebo. Bänkplatserna tilldelades allt efter hemmanens storlek, ju större desto längre fram. I koret fanns dessutom bänkar för kyrkans förtroendevalda, kyrkvårdar, klockare etc. På många håll i landet har korbänkarna rationaliserats bort för att man eftersträvar större utrymme vid begravningar och konserter m.m. I Linköpings stift finns dock ett flertal kvar i sin ursprungliga utsträckning. Likaså har bänkrader ofta plockats bort mot koret av samma anledning och under läktare i väster för att ge plats åt kapphängare, bokbord och kanske fikabord. Ofta har dessa s.k. kyrktorg en slumpartad och till och med stökig prägel med dåligt anpassade möbler som ger en profan karaktär åt inträdet i kyrkorummet. I ett fåtal kyrkor har bänkinredningarna kvar sin ursprungliga utsträckning och ansluter till

varvid gamla gradängar och bänkar avlägsnats och golven ofta beklänts med heltäckningsmatta. Några välbevarade läktare från framför allt 1700-talet är värda att framhålla. I Tidarsrum kvarstår kvinnoläktaren från 1715 längs norra långsidan. Läktaren i Rogslösas norra korsarm är i allt väsentligt oförändrad med bänkar och ytskikt. Sankta Gertrud har i korsarmarna välbevarade 1700-talsläktare med intakta bänkrader.

Målningsutsmyckning

Jämfört med Västsverige så är Linköpings stift fattigt på figurativt kyrkomåleri från efterreformatorisk tid. Här saknas den mängd av dekorerade brädtak som kännetecknar Skara, Göteborg, Karlstad och Växjö stift. Detta har sin förklaring i att det fanns ett stort bestånd av välvda senmedeltida kyrkorum i gott skick, inte sällan med kalkmålningar. När den stora om- och nybyggnadsvågen gick över stiftet under 1700-talets andra hälft och 1800-talets första så var barockens dekorativa och färgstarka takmålningar omoderna, istället eftersträvades ett ljust och enkelt brädvalv. Likväl finns ett litet antal målningsutsmyckningar från 1600- och 1700-talen i kyrkorna. Dessa, liksom de flesta målningar i Götaland kan söka sitt ursprung i Magnus Gabriel de la Gardies arbeten på Läckö slott, där många inhemska och utländska konstnärer var verksamma. Vid reduktionen 1680 spreds konstnärerna i Västsverige och övergick till att dekorera kyrkor, herresäten och borgarhus. 1702 formerade de sig i Göteborgs stads konst- och målareämbete som med tiden fick anslutna mästare i hela Götaland. I den s.k. Läcköskolans anda stod de för ett barockmåleri som fortlevde ända in i 1700-talets andra hälft. Kännetecknande är de rikt dekorerade brädtaken som direkt inspirerats av slottstak med figurativa plafonder omgivna av akantus i stuckimiterande grisaille. Medan det i Västsverige finns en tydlig skillnad mellan takform och dekor i Skara respektive Göteborgs stift så råder i Linköpings stift en blandning av olika takformer: platta, platta med förhöjt mittparti, brutet eller välv. Vanligen har välvda partier liksom i Göteborgs stift utformats som ”himlingar” medan plana ytor behandlats som slottstaken (Fernlund 1983; Hallbäck 1973).

Ett fåtal prov finns på renässansens målningsutsmyckning. I mycket är den en fortsättning på det senmedeltida kalkmåleriet i dekor och struktur. Mest omfattande är sviten på väggar och valv i Vårdsbergs korsarmar, troligen målade kring 1600 av en mästare Mats som dessförinnan verkat på Linköpings slott. Denne skall även ligga bakom målningarna i Landeryds vapenhus (Cnattingius & Ljungstedt 2000:7ff). Sammanhållna är även

Renässansmåleri föreställande Ålderdomen, i Vårdsberg kyrka.

valvmålningarna i Furingstad från 1620-talet, tillskrivna samma mästare som verkade i Åtvids gamla kyrka. Hela koret är där vid samma tid smyckat med kalkmålningar som till följd av kyrkans period som ödekyrka aldrig överkalkats. I Lillkyrkas korvalv finns slingdekor från 1620. Växtslingor i renässans pryder även Väversundas korvalv, men här så sena som från 1686. I Haurida är ett parti av karaktäristiskt väggmåleri från decennierna kring 1600 framtaget.

Djursdala kyrka (foto: KLM)

Stiftets äldsta och mest omfattande målningsutsmyckning i barock återfinns i Djursdala, vars väggar och tak i sin helhet är målade 1707–08 av Eksjömästaren Petter Wadsten och Växjömästaren Zacharias Hake. Uppbyggnad och figurteckning har fortfarande något av renässans över sig, särskilt på väggfälten. Den 1719 av Eksjömästaren Olof Rahm (död 1737) utförda takmålningen i Mellby är en direkt överföring av barockens akantusprydda slottstak (av hans hand är även det bevarade

fält från 1715 som finns under läktaren i Kisa kyrka). Samma gäller för de färgstarka takmålningarna av Anders Wikström i Kristberg från 1725–28 samt Frödinges takmålningar och väggdraperier från 1740-talet av den till Göteborgs målårmbete anslutne Växjömästaren [Hans Brachwagen](#). Frödinge är det enda som bevarats av Brachwagens omfångsrika produktion (Johansson 2004:122). Man kan tydligt se att det är stiftets södra del och småländska mästare som dominerar bilden, det rör sig alltså om ett väst- och sydsvenskt särdrag som tangerar stiftet. I Norra Vedbo har provinsialmålaren Olof Rosenblad (1723–1789) i Gränna svarat för ett flertal kyrkoutsmyskningar under 1700-talets andra hälft, vilka utgör den sista blomningen av Läcköskolans barockmåleri i norra Småland. Hans färgstarka takmålningar är bevarade i Bälaryd (1755), Vireda (1756) och Haurida (1760), två takmålningar finns bevarade i närliggande kyrkor i Växjö stift, varav den ena är så sen som 1782.

Takmålning från 1755 av Olof Rosenblad, Gränna, i Bälaryd kyrka

Den ende östgötske målarmästare från tiden som satt avtryck i stiftets kyrkor var [Sven Gustafsson Stoltz](#) (1710–1766) i Vadstena. Han var utbildad inom Göteborgs målarmämbete under åldermannen Alexander Fox och blev mästare 1741. Hans omfattande kyrkliga produktion i västra Östergötland omfattade takmålningar, dekorationsmåleri och ”stoffering” av predikstolar, altaruppsatser och orgelfasader. Endast två takmålningar finns bevarade intakta, båda från 1750-talet och goda exempel på Läcköskolans måleri. I Gammalkils sakristia återmonterades takmålningen från gamla kyrkans nykyrka. I Ulrika har kortaket en originell skildring av treenigheten (som har sin närmaste motsvarighet i västgötska Brevik vid västra vätterstranden). Långhusets brädvalv från 1797 har nyttjat brädor från föregående tak med dess målningar, men de sitter inte i ordning och är överstrukna. I Ulrika har Stoltz även gjort en drapering kring altartavlan, ett lambrekäng längs taklisten och apostlafigurer i läktarbröstets fyllningar. Det är främst Stoltz’ läktarbröstdekorationer som bevarats till eftervärlden. Främst rör det sig om skildringar av apostlar och evangelister samt i viss mån marmoreringar: Godegård (1745), Herrestad (1756), Bjälbo (1760), Stora Åby (1763, även ett nu överputsat draperi kring altaruppsatsen) och Järstad (okänt år). Dessa läktare utgör genom sin dekor omistliga inslag i respektive kyrkorum. I Svanhals finns läktardekorationer av Stoltz utställda under nuvarande läktare och i Fornåsa förvaras delar av motsvarande i tornet. Här har Stoltz antagits ligga bakom den säregna altarringens profetbilder (Tisell 1996). Ett unikum i stiftet utgör Stoltz’ dekorationer över temat Hjärtats saga på läktarna i Högby (1742) och Rogslösa (okänt år) samt på en som korbänksskärmar återanvänd orgelbröstning i Bjälbo (1760). Även [Jonas Berggren](#) har använt motivet till läktaren i Oppeby (1760). Motiven med hjärtat symboliserar själens sökande efter frälsning och går tillbaks på tysk pietistisk litteratur. De lätt igenkännliga motiven dyker i Sverige först upp i Magnus Gabriel de la Gardies slottskapell på Läckö och Venngarn under 1600-talets andra hälft och fick under 1700-talet en del avläggare i Västergötland. Användandet av Hjärtats saga har tolkats som ett uttryck för den väckelse som spreds i landet under 1700-talets förra hälft och i viss mån även influerade enskilda kyrkoherdar. I övrigt präglades epokens kyrkomåleri av rådande ortodoxi. Skildringar av skapelsen, syndafallet, yttersta domen, himmelriket, helvetet och evangelisterna var de vanligaste motiven och spelade en viktig roll som hjälpmedel i prästens predikan (Färnström 2001; Tisell 1996)

Sena exempel på barocktraditionen utgör Västerviksmålaren [Magnus Wicanders](#) arbeten i Kättilstad 1762 (takmålningar, draperingar och läktardekorationer) och hans läktardekorationer i Sankta Gertrud (1767), Hallingeberg (1774) och Kristdala (okänt år). Jacob Bauman från Söderköping målade 1782 bibliska gestalter på läktaren i Östra Ryd.

Nyklassicismens tempelsalar

Adelöv, Björsäter, Blackstad, Borg, Flisby, Gamleby, Gammalkil, Gistad, Godegård, Grebo, Gryt, Hallingeberg, Horn, Häradshammar, Kisa, Klockrike, Konungssund, Kristdala, Kråksbult, Kuddby, Kvarsebo, Knillinge, Ledberg, Linderås, Lofta, Loftahammar, Medevi brunnskapell, Misterbult, Mogata, Mörlunda, Norra Vi, Nykil, Oppeby, Rappestad, Rinna, Råsinge nya, Rystad, Rök, S:t Anna, S:t Lars, Skeda, Skedevi, Slaka, Sund, Sya, Södra Vi, Trebörna, Tryserum, Tveta, Törnevalla, Vallerstad, Varv-Styra, Vena, Vikingstad, Vårdnäs, Västerlösa, Västra Eneby, Västra Ny, Västra Stenby, Å, Östra Husby, Östra Ryd

Gustavianska rum

Vid sidan av östgötslättens romanska kyrkor är de många och ovanligt välbevarade gustavianska kyrkorna ett tydligt särdrag för stiftet, till och med dominerande. De medeltida kyrkorumen hade länge varit tillräckliga och vid behov utökats med en korsarm eller två, s.k. nykyrkor. Men för den folkökning som blev påtaglig vid 1700-talets mitt för att kulminera under början av 1800-talet var de för små. Varje ledig yta i medeltidskyrkorna hade tagits i anspråk för bänkar och läktare, ända räckte inte platserna till. Vågen av rivningar och nybyggnader kom tidigare i Linköpings stift än i exempelvis Skara och Växjö stift där den inföll under 1800-talets förra hälft och mitt. En viktig orsak var de drivande biskopar som satt i Linköping under 1700-talets andra hälft. De var alla starkt influerade av upplysningstidens idéer och bidrog till att Linköpings stift blev ett starkt fäste för den s.k. [neologin](#), en förnuftspräglad kristendomssyn där predikans undervisande funktion tillmättes stor betydelse på bekostnad av nattvarden. Till detta hörde en aversion mot gamla kvarlevor som helgondyrkan, offerseder och vad det medeltida kyrkorummet med sina mustiga barockbilder ideologiskt och estetiskt uttryckte. Det är i högre grad 1800-talet än reformationen som gjort rent hus med medeltida skulpturer och målningar. Det nya kyrkorumsidealet var bokstavligt talat upplyst. [Gustav III](#) spelade en avgörande roll för dess gestaltande genom sina italienska resor och det påbud 1776 som syftade till att höja kvaliteten på det offentliga byggandet, därmed även kyrkorna. Överintendentsämbetet granskade hädanefter alla ritningar till om-, nybyggnad och nyinredning av kyrkor. I och med detta blev kyrkoarkitekturen mer schematisk över hela landet. Ofta upprättade ämbetets konduktörer själva nya ritningar, vars efterlevnad i Linköpings stift var ovanligt korrekt i jämförelse med bl.a. Skara och Växjö. Detta har sin förklaring i den formliga stab av kyrkobyggare och kyrkosmyckare som de arkitekturintresserade biskoparna knöt till stiftet, något som är unikt i Sverige. Från 1750-talet till ca 1800 fanns en rad av stiftsbyggmästare och stiftsmurarmästare. Den förste stiftsbyggmästaren var [Anders Hansson](#) i Kärna som ligger bakom de första kyrkorum i stiftet som pekar fram emot nyklassicismen: Hallingeberg (1760), Oppeby (1760) och Vikingstad (1768). Han följdes av [Petter Andersson Lindstrand](#) och [Måns Månsson](#) Lindgren. [Casper Seurling](#) (1757–1808) verkade under den mest intensiva kyrkobyggnadsperioden under 1790-talet. En del av kyrkorna ritade han själv.

Det gustavianska kyrkorummet kom gradvis att bli alltmer influerat av rådande fascination inför antikens byggnadsverk. Den stränga nyklassicismen blev efter Gustav III:s andra italienska resa 1783–84 den påbudna stilen för offentlig arkitektur. Redan tidigt eftersträvades en konsekvent genomförd symmetri i

kyrkorummet, främst uttryckt i den öst-västliga axeln med vapenhus i väster och kor i öster samt i tvärxlarna av stora rundbågsfönster. Ljus, rymd och saklighet skulle den nya tidens kyrkorum uttrycka. Över de vitkalkade väggarna slogs flacka brädvalv som målades i pärlgrått, vilket även gällde för större delen av inredningen. Altare, predikstol, orgel och läktare fick vanligen en mer påkostad gestaltning med förgyllning på listverk och dekor. Figurativa dekorationer ersattes med symboler för exempelvis tro, hopp och kärlek. Inget skulle förleda uppmärksamheten från predikan.

1760-talets kyrkorum saknar helt genomförd symmetri, exempelvis svarar inte sidoingångarna mot varandra i Hallingeberg, Oppeby och Vikingstad. Oppeby är ett av få kyrkorum där rokokon med sina svängda profiler och skira dekorationer är framträdande, här genom predikstol och altarpupsats av [Jonas Berggren](#). Kyrkorummet är välbevarat och typiskt med slutna bänkar i långhus och kor samt intakt altarring. I Hallingeberg och Oppeby finns läktarbröstningar

Kyrkorummet i Oppeby pekar tydligt fram mot nyklassicismens ideal med ljus och rymd. Predikstol och altarpupsats av Jonas Berggren tillhör stiftets få prov på rokokoinredning i kyrkor.

av barockkaraktär med skildringar av bibliska gestalter. Även Vikingstad har en hög grad av autenticitet med välbevarad inredning och ursprungligt kalkstengolv. Sentida tillskott som kororgel och läktarunderbyggnad är väl anpassade till karaktären. Liksom de tidiggustavianska kyrkorna rör det sig om relativt små kyrkorum i jämförelse med periodens senare kyrkobyggen. Redan här är koret integrerat med långhuset utan annan markering än möjligen ett trappsteg.

De tidiggustavianska kyrkorna har mer markant symmetri, gärna med centralt placerade sidoentréer. Sakristiorna ligger som tidigare traditionellt på korets nordsida, att lägga märke till är hur predikstolarna som regel har direkt passage från sakristian. Grebo (1773), Norra Vi (1774) och Östra Ryd (1776 ombyggd medeltidskyrka) är goda representanter, alla är de ritade och uppförda av stiftsbyggmästaren Andersson och stiftsmurarmästaren Månsson. Norra Vi är synnerligen enhetlig och har därtill en värdefull patina med skurgolv och unik bänkinredning som omfattar hela tolv kvarter plus korbänkar.

Vad som kännetecknar stiftets sengustavianska kyrkorum är en större rymd, mer konsekvent symmetri och utpräglat antikiserande inredning. Sakristian är vanligen öster om koret och nås av två symmetriskt placerade dörrar som flankerar en altarpupsats, vanligen en oljemålning med ramverk i form av pilastrar och fronton. Inte sällan blir trävalven högre och putsas, i Gryt (1799 [Seurling](#)) är det till och med försett med stuckplafonder. Dessa rymliga kyrkorum med en längd om fyra till fem axlar, i Östra Husby till och med sex, förebådas i Tryserums kyrka från 1784. I Tryserum är det betecknande att en lokal adelsman drivit och till stor del finansierat bygget, som ritats av slottsarkitekten Jean Eric Rhen, Gustav III:s främste inredare som även anlätades på östgötska herresäten. Trots en del förändringar i inredning kvarstår det ljusa rummet med det sedermera typiska halvrunda koret och Rhens originella altarpupsats samt predikstol under ett vitputsat brädvalv.

Gammalkil ger en mycket god bild av det gustavianska kyrkorummet med altartavla av Per Hörberg och predikstol av Carl Fredrik Beurling. Inredningen i stort är ursprunglig.

[Jacob Wulff](#) på Överintendentsämbetet och har identisk planform med rundat kor och sakristia i norr. Gammalkil kan uppvisa altartavla av Hörberg med ramverk av Beurling som även gjort predikstolen och troligen också fasaden till Schiörlins orgel. Hörberg har vidare dekorerat altarring och läktarbröstning i grisaille. Rappestad har utöver sin intakta inredning med bidrag av Hörberg och Beurling samt den välbevarade Schiörlinorgeln även kvar byggnadstidens skurgolv. I dylika kyrkorum får besökaren ett totalintryck av det gustavianska kyrkorummet. I Borg (1803) har alla de tunga namnen verkat: [Seurling](#), Beurling, Hörberg och Schiörlin. En välbehållen sengustaviansk karaktär har även kyrkorummen i Blackstad (1790 [Seurling](#)), Konungsund (1802 [Tempelman](#)), Kråkshult (1802 [Tempelman](#)), Kvarsebo (1808), Rinna (1803 [Tempelman](#)), Rystad (1783 [Tempelman](#)), Sund (1794 [Tempelman](#)), Vena (1799), Vårdsnäs (1796 [Tempelman](#)) och Västra Stenby (1812).

En väl avgränsad skara skickliga yrkesmän som gynnades av biskoparna möter oss i stiftsbyggmästaren [Casper Seurling](#), Norrköpingsbildhuggaren [Carl Fredrik Beurling](#), kyrkomålaren [Pehr Hörberg](#) och orgelbyggaren [Pehr Schiörlin](#). Få personer i stiftet har haft en så stor betydelse för kyrkorummen. Ett antal kyrkorum kan uppvisa alster av dessa och har därtill i det närmast intakta originalinredningar. De kanske bästa exemplen är Gammalkil (1802) och Rappestad (1807) som är ritade av

Bland Överintendentsämbetets konduktörer är det särskilt en som satt sitt avtryck i stiftets kyrkorum, den i Östergötland födde [Olof Tempelman](#) (1745–1816) som med sin läromästare [Carl Fredrik Adelcrantz](#) introducerade nyklassicismen i Sverige. Åtta kyrkorum av Tempelman finns i stiftet och därtill fem kyrkor med inredningar som ritats av honom. De flesta har en sedvanlig uppbyggnad enligt vad som sagts, delvis till följd av att

Olof Tempelmans monumentala kyrkorum i Skedevi från 1807 saknar motstycke i stiftet. Det ovala tvärskeppet med sin kupol ger ett anspråksfullt intryck, likaså korabsiden kolonner.

ritningarna på församlingarnas önskemål fick förenklas av ekonomiska eller konservativa skäl. Men Tempelmans originalitet som arkitekt framträder tydligt i Skedevi (1807) och Östra Husby (1809). I

Östra Husby kyrka har Tempelman vidareutvecklat absidkonceptet till ett halverat klassiskt rundtempel. På altaret står det arketytiska nakna kors som kom att bli vanligt i de nyklassicistiska kyrkorna, men sällan fått behålla sin ursprungliga plats. Typiskt är även motljuset från östväggen, som även belyser sakristian. Ett dominerande inslag är Per Hörbergs storskaliga dukar, hans största verk.

Skedevi är det delvis medeltida långhuset tillbyggt med ett ovalt tvärskepp och ett absidformat kor. Över korsmitten är en flack kupol med lanternin, vilket ger detta kyrkorum ett anspråksfullt drag av kontinental katedral. Korpartiet framhävs av fyra doriska kolonner som bär en rundbåge. Detta motiv är vidareutvecklat i Östra Husby där koret utgör ett halvt rundtempel med kolonner som bär ett hjälmvalv. Genom kolonnaden kommer ljus från det fönster i östgaveln som även belyser den där placerade sakristian. På altaret står fortfarande det nakna, förgyllda träkorsot med törnekrona som ingick i Tempelmans koncept. Denna enkla uppståndelsesymbol ingick i de flesta av tidens kyrkorum, men har allt eftersom ersatts med altartavla, varför Östra Husby är det enda gustavianska exemplet på hur arrangemanget ursprungligen såg ut. Kyrkorummet domineras för övrigt av de [Hörbergmålningar](#) som tar upp hela östväggens gavel (Villner 1997).

Adelöv kyrka har en av stiftets få bevarade altarpredikstolar.

Ett annat fenomen som bara kvarstår i två av periodens kyrkorum är altarpredikstolen. Genom att kombinera altare och predikstol uppnåddes total symmetri i kyrkorummet. Därtill blev det ett sätt att ytterligare stärka predikans status. Från och med 1800-talets mitt började stiftsledningen motarbeta bruket av altarpredikstolar eftersom de ansågs ovärdiga och talarstolsaktiga. Nylutheranska strömningar ville öka den liturgiska medvetenheten och stärka den vid tiden närmast obefintliga nattvardens ställning. Även 1900-talets restaureringar har varit av denna mening, Från att altarpredikstolar funnits i flera av nyklassicismens kyrkorum återstår de idag bara i Adelöv, Björsäter och Medevi brunnskapell (ej i Sv. kyrkans ägo). I Björsäter drevs konceptet igenom av stiftsbyggmästare [Seurling](#) mer eller mindre mot församlingens vilja (Brander Jonsson 1996:188).

Ett annat unikum i stiftet är östläktaren i Linderås som i sin bröstning har direkta motsvarigheter i Rappestad, Sund och Vena. I Blackstad finns en herrskapsläktare infälld i väggen över sakristian, annars är det ovanligt med adliga manifestationer i de nyklassicistiska kyrkorummen.

Konstnärlig utsmyckning

Stramhet och förenkling är som nämnt kännetecknen för nyklassicismens kyrkorum, men detta medför att de dekorativa inslag som finns är desto mer markanta. Inte sällan är altaruppsatser, predikstolar och orgelfasader riktiga praktpjäser i snideri och måleri. Här redogörs för några av de mest betydande upphovsmännen i stiftet och deras bevarade verk. En djupare översikt över stiftets smålandssdel ges av Marian Ullén i del 2 av *Kyrkobyggnader 1760–1860* (1993).

Ingen svensk kyrkokonstnär torde i produktivitet kunna mäta sig med [Pehr Hörberg](#) (1746–1816), bondsonen från småländska Virestad som blev akademielev och från 1780-talet flitigt anlitad kyrkomålare i östra götalandskapen. Han var nära vän till [Tempelman](#), med vilken han ofta samarbetade. Hörberg gynnades även av biskop [Jacob Lindblom](#) som rekommenderade honom till församlingarna och själv stod för flera beställningar. 87 altartavlor har bevarats av Hörbergs pensel, varav 56 i stiftet (Hörberg 1968). Sina motiv hämtade han ofta från graverade målningar av Rubens och Rembrandt men även efter svenska verk som Ehrenstrahls altartavla i Storkyrkan ("Golgota" i Västra Stenby) och Heemskercks altartavla i domkyrkan ("Kristus inför Pilatus" i Västerlösa). Måleriet präglas av ett barockmässigt spel mellan ljus och dunkel. Uttryck för Hörbergs fantasifullhet är inte endast de ovanliga motiven utan också experiment med infällda glasbitar som släpper igenom ljus från bakomliggande fönster, exempelvis i Gammalkil. Hörbergs första altartavla finns i Kvillinge och tillkom 1788, den sista är Törnevallas från 1815. Inte sällan ritade

Hörberg de antikiserande omfattningarna själv, som i Konungsund 1802 (tillverkad av [Beurling](#)). Vanligtvis rör det sig om en tempelgavel buren av räfflade pilastrar, marmorerad i en grå eller mörk kulör. I några fall komponerade Hörberg hela korutsmyckningar. I Björsäter försåg han korväggen inte bara med två stora oljemålningar utan även skenarkitektur målad i grisaille direkt på altavväggen och hjälmvalvets puts.

Altartavlan i HäradsHAMMAR från 1806 upptar med sin välbevarade inramning hela altavväggen och ger därigenom kyrkorummet dess karaktär. Det i särklass största verket är dock de oljemålningar som upptar det stora gavelfältet över absidvalvet i Östra Husby, vilka tillkom i två omgångar, 1807 och 1814. Utöver altartavlor dekorerade Hörberg altarringar, predikstolar och läktarbröstningar. I Gammalkil har Hörberg målat altarring och läktare i olja med bibliska scener på duk (Cnatingius 1937; Hörberg 1992). Den färgstarka skildringen

av ”Kung Davids orkester” på läktarbröstningen i Sankt Lars från 1802 har tjänat som förlaga för en efterbildning i Borg, utförd 1807 av Olof Littorin. En direkt avläggare till Hörberg var [Bengt Frökenberg](#) (1776–1845) som ligger bakom altarringen i S:t Anna och altartavlan i Sya, båda fria versioner av Hörbergförlagor. Hörbergs liv och verk har skildrats dels av honom själv i ”Min lefwernes beskrifning” från 1791 (utgiven 1968) och Bengt Cnatingius (1937).

Bildhuggaren [Jonas Berggren](#) (1715–1800) från småländska Målilla har tillverkat flera högkvalitativa inredningsdetaljer i 14 av stiftets kyrkor: altaruppsatser, predikstolar, orgelfasader och läktarbröstningar. Sin slutliga utbildning fick han vid slottsbygget i Stockholm, dåtidens konstnärliga plantskola i Sverige. Berggrens äldsta kyrkokonst från 1750-talet bär tydlig prägel av den franska rokokon. Altaruppsatsen i Horn har en typisk lätthet medan predikstolen i sin barockmässiga form refererar till [Österboms](#) verk. En likartad altaruppsats finns i Södra Vi från 1757. Vi känner igen det närmast uppluckrade krönet med sina flankerande änglar och strålsol. I båda fallen omger marmorerade pilastrar en altartavla av Berggrens egen hand. I altaruppsatsen och predikstolen i Tvetå från 1754 rör det sig om barock med stänk av rokoko. Även predikstolen i Loftahammar från 1761 är tydligt österbomsk. Predikstolen i Kisa från 1762 är ren rokoko med sina rocailleinramade reliefer och svängda profil. Likartad är den nästan samtida predikstolen i Oppeby där Berggren 1763 även gjort omfattningen till [C F Branders](#) ljusa altartavla. Där börjar formspråket närma sig den stränga gustavianska stilen, men favoritelementen, pilastrarna, änglarna och strålsolen är ännu där. Fler rokokopräglade predikstolar finns i Misterhult (1780) och i Västra Eneby (1780) där Berggren även utförde en originell altaruppsats som inkorporerar ett rundfönster. Altaruppsatsen från 1774 och predikstolen från 1790 i Norra Vi har tillskrivits Berggren. Predikstolen har

Hörbergs altartavla i Gammalkil. Han har använt glasbitar till lampornas lågor för att utnyttja ljuset från bakomvarande fönster (foto: ÖLM).

Jonas Berggrens altaruppsats i Västra Eneby

en tydlig gustaviansk prägel med sin rätvinkliga korg men den svängda basen med sin dekorativa snäcka är rokoko. Likartad är predikstolen i födelseorten Kristdala från 1790-talet. Altaruppsatsen i Slaka från 1783 är utförd efter Olof [Tempelmans](#) ritningar och har därmed en mer renodlad gustaviansk prägel. Dess avkopplade joniska pilastrar burna tempelgavel är synnerligen tidstypisk, men har genom frontonens änglar, strålsol och framvällande molnmassor en berggrensk touche. Hans sista verk är den påkostade predikstolen i Vena från 1799 som har en ovanlig placering över ingången till sakristian, vilken med sitt läge mitt på nordsidan skapar en tydlig tväraxel i kyrkorummet. Överlag har Berggrens predikstolar och altaruppsatser en färgsättning i blå och grå toner med förgyllda listverk och dekorer. Berggren speglar med sin produktion en brytningstid och rör sig med element från såväl barock som rokoko och nyklassicism. Hans omfattande verk bildar en länk mellan den karolinska tidens praktjäser och nyklassicismens mer sobra ideal; de kan ses som ett särdrag för såväl Linköpings som Växjö stift (Hofrén 1936; Kyrkobyggnader 1760–1860; Mörkfors 1996).

I Borg är hela korinredningen utförd av Beurling 1804 och har vid senaste restaureringen återfått sin ursprungliga färgsättning.

Norrköpingsbildhuggaren [Carl Fredrik Beurling](#) (1755–1853) ligger bakom merparten av de gustavianska bildhuggeriarbetena i stiftet. Denne ornamentsnidare och förgyllare tillverkade altaruppsatser, predikstolar, orgelfasader, läktarbröstningar och ett stort antal ovala nummertavlor med förgylld ram. Beurling arbetade såväl efter egna som andras ritningar, bl.a. [Olof Tempelman](#) och [Pehr Hörbergs](#). 17 predikstolar har attribuerats till Beurling. Minst 13 av stiftets kyrkor har verk av Beurling, i en handfull är de helt karaktärsskapande. I Borg har Beurling efter ritningar av Anders Fredrik Bergstedt (ÖIÄ) 1804 utfört en mycket enhetlig korutsmyckning som omfattar altare, altaruppsats, altarring, sakristidörrar, predikstol och nummertavlor. Denna skapelse återfick vid 1988 års

restaurering sin ursprungliga bemålning i rödbrun marmorering och förgyllning. I Gammalkil stod Beurling tillsammans med Hörberg för den motsvarande korinredningen 1802 och dess dekorerung. Dylka sammanhållna korgestaltningar är känsliga för förändringar. I Rystad har Beurling 1796 utfört altaruppsats och orgelfasad efter Tempelmans ritningar, predikstol efter egna. Till Beurlings praktfullaste verk hör predikstolen för Sankt Olai i Norrköping från 1798 (ritad av [Jacob Wulff](#) på ÖIÄ) och för Sankt Lars i Linköping, utförd 1801 som altarpredikstol men nu placerad i norr. Beurlings predikstolar kännetecknas av ett lugnt linjespel och de som regel ljusgrå korgarna är tresidiga eller med en rundning på mitten. Dekoren utgörs av påkostade förgyllda listverk eller symboler. En efterföljare till Beurling är [Anders Malmström](#) (1756–1826), som gjort predikstolar, men även några altaruppsatser, nummertavlor och orgelfasader i åtminstone Västerlösa (1801), Godegård (1808), Skeda (1812), Västra Ny (okänt år) och Västra Stenby (okänt år) (Mörkfors 1996).

Empire

Det sengustavianska kyrkorummet glider nästan omärkligt över i empirens, vilket i sin tur via den praktfullare senempiren glider över i nystilarnas rika rum. Det var en ny generation arkitekter på Överintendentsämbetet och regionala byggmästare som skapade dessa interiörer. De flesta återfinns i stiftets smålandsdel och är egentligen ett småländskt särdrag, tillsammans med Västergötland var empiretidens kyrkobyggande starkast där. Kyrkorummen är fortsatt storskaliga, från denna tid har vi stiftets största landsortskyrkor, exempelvis Adelöv (1833), Lofta (1837) och Mörlunda (1840) med hela sju axlar. Allt som oftast återfinns vi sakristian i en absid bakom koret, vilket föranlett symmetriskt uppbyggda altarväggar med sakristidörrar som flankerar altaret. Karaktäristiskt för empirekyrkorummen i stiftet är de höga, vitputsade tunnvalven, vilka kan jämföras med de oputsade flackare brädvalven i Skara och Växjö stift. I empireinteriörerna märks en stegring i prakt vad gäller altarväggens utsmyckning. [Tempelmans](#) kolonnburna hjälmvalv har efterföljare i Kuddby (1828), Lofta (1837) och Mogata (1844). I Mogata, Gamleby och Gistad är det ursprungliga altararrangemanget med ett förgyllt träkors bevarat, annars är detta oftast ersatt med en altartavla eller pjäs från föregående kyrka, exempelvis i Å (1846) där ett triumfkrucifix från 1400-talet passats in i den mest stilrena av tempelgavlar, i ett för övrigt sammanhållet och välbevarat kyrkorum.

Bland de som skapat kyrkorummen märks på Överintendentsämbetet [Albert Törnqvist](#) (Västra Ed 1863, Gistad 1864), [Fredrik Blom](#) (Adelöv 1833), [Samuel Enander](#) (Klockrike 1830, Kuddby 1828), [Jacob Wilhelm Gerss](#) (Å 1846), [Johan Adolf Hawerman](#) (Risinge nya 1849, Varv-Styra 1861), [Per Axel Nyström](#) (Lofta 1837) och [Johan Fredrik Åbom](#) (Ledberg 1852). I flera fall omarbetade de ritningar av lokala eller regionala byggmästare som [Jonas Jonsson](#) i Linköping, [Carl Robert Palmér](#) (Mörlunda 1840) och [Abraham Nyström](#) (Rök 1845). Framförallt Nyström och hans söner har satt sin prägel på kyrkorummens inredning, även många äldre kyrkorum har inredningar av deras hand. Kännetecknande är de runda predikstolarna med reliefer och kraftig vulst nedtill samt altarringarna och läktarbröstningarna med dekor i form av

Kyrkorummet i Rök från 1845 är ett mycket gott prov på empirestil och byggmästaren Abraham Nyströms verksamhet i stiftet. Inredningen är i det närmaste intakt.

högt upp på väggen och genom vridning är åtkomliga från sakristian. Kyrkorummet i Rök är intakt med undantag för att skurgolvet lackats, några bänkar tagits bort under läktaren och bänkarnas färg ändrats. Till och med den manuella klockringningen och lucköppningen via trampor och vev i tornet är bevarad och i bruk, något idag mycket ovanligt.

Ytterligare några kyrkorum med hög grad av autenticitet kan nämnas. Klockrike är säreget med sina teatermässigt anbringade herrskapsloger i koret, vilka har ”gardiner” dekorerade av [Frökenberg](#). Adelövs stora kyrkorum förtjänar att omnämnas inte minst för sitt intakta arrangemang med altarpredikstol, ritat av kyrkans arkitekt [Fredrik Blom](#). Altarpredikstolar finns bara bevarade i ytterligare två kyrkor i stiftet. I övrigt har Adelöv en välbevarad inredning som dock slåss om uppmärksamheten med en mängd träföremål från föregående kyrka, vilka förtar den nyklassicistiska karaktären. Särskilt disharmoniskt är det med den barockpredikstol som dubblar altarpredikstolen. Välbevarade inredningar spelar stor roll i Ledberg, Mörlunda (1840), S:t Anna (1821 som är den sista kyrkan ritad av [Seurling](#)) med en för tiden ovanlig utbyggnad för herrskapsbänkar i koret, Trehörna (1861), Vallerstad (1833 A [Nyström](#)) och Å.

Periodens mest stadsmässiga kyrkorum återfinns i den av [Hawerman](#) ritade nya kyrkan i Risinge med sin latinska korsplan. Kyrkorummet är treskeppigt med ett putsat tunnvalv som bärs av 28 parställda kolonner. I korsarmarna är läktare. Tunnvalvet och korabsidens väggar har en dekorativ fältindelning. Hjälmvalvet bär en färgstark dekormålning i blått och gråbrunt efter förlaga av arkitekten. Risinge är ett gott prov på den prakt i form och färg som inte var främmande för senempiren. De förändringar som gjorts med läktarunderbyggnader har haft ringa inverkan. I några av senempirens kyrkorum möter vi drag som pekar fram mot nystilarna under 1800-talets senare del. De välbevarade och i övrigt stilrena empirerummen i Gistad (1864 [Albert Törnqvist](#) och inredning av [J F Åbom](#)) och Varv-Styra (1861

romber och små blomknoppar, ofta i terrakotta. Det är Abraham Nyström som ligger bakom stiftets bäst bevarade interiör från tiden, Rök. Det rymliga kyrkorummet är helt symmetriskt med en påkostad alturvägg där altartavlan och gavelröstets kulörta lunettfönster bildar ett triumfbågsmotiv. Predikstol, altarring, sakristidörrar och läktare är typiska för Nyström.

Ett ovanligt drag som återkommer i några andra av stiftets samtida kyrkor är att nummertavlorna sitter

[Hawerman](#)) har brutna s.k. tredingstak som kom att bli vanliga under kommande decennium. Västra Ed från 1863 är ritad av Törnqvist och har samma stadsmässiga karaktär som Risinge med latinsk korsplan, sju axlar, tre skepp med smäckra träpelare som bär ett tredingstak. Här är dock korsplanen inte lika tydlig sedan korsarmarnas läktare fått stora underbyggnader för bl.a. lillkyrka. Formspråket är i hög grad eklekticistiskt (Mellander 2008:166ff).

Konstnärlig utsmyckning

För att pryda korväggen föredrog församlingarna under större delen av 1800-talet fortsatt altartavlor. Bildspråket gick från klassicism mot en allt högre grad av romantik med känslamma figurer i dramatiskt ljus-dunkel. Skolbildande var akademiprofessorn [Fredric Westin](#) (1782–1862), vars altartavlor i Stockholm av Kristi uppståndelse (Kungsholmen) respektive förklaring (Jacob) blev mycket efterbildade. I stiftet har han gjort altartavlan ”Kristus i Getsemane” i Klockrike från 1857. En handfull i huvudsak regionala konstnärer ligger bakom stiftets altartavlor. [Sven Gustaf Lindblom](#) (1810–1888) i Kalmar har målat flera altartavlor i Östergötland och östra Småland, bl.a. Blackstad (1839 ”Korsnedtagelsen” efter Rubens) och den av Westin påverkade tavlan i Loftahammar (1852). Prov på andra efterföljare till Westin är [Carl Peter Lehmann](#) med ”Kristi uppståndelse” i Ledberg från 1850. I Motala hänger [Johan Zacharias Blackstadius](#)’ (1816–1898) ”Kristi uppståndelse” från 1857 (dock ej över altaret där en barockaltaruppsats nu står) och i Varv-Styra hans altartavla ”Kristi förklaring” från 1862.

Förändringar i de nyklassicistiska kyrkorummen

De förändringar som skett i de nyklassicistiska kyrkorummen har huvudsakligen berört inredning och ytskikt. Rumligheten kvarstår ofta, även om många prov finns på läktarunderbyggnader för samlingsrum, toaletter m.m. Läktarunderbyggnaderna är välanpassade i de fall de dragits in något och lämnar främre läktarpelarna fria. I Sund (1794 [Seurling](#)) skall läktarunderbyggnaden till och med vara ursprunglig, fast den mist sina fönster mot kyrkorummet. Ett annat tidigt exempel är [Isak Gustaf Clasons](#) omsorgsfullt inpassade läktarunderbyggnad i Rappestad från 1925 som tar upp motiv från läktarbröstningen.

I många kyrkorum har de ursprungliga slutna bänkarna kring förra sekelskiftet ersatts med öppna som något försvagar den öst-västliga axialiteten. I Rinna finns något så sällsynt som en nästan komplett ursprunglig bänkinredning. Vid restaureringar under 1900-talet har man i en del fall återskapat slutna bänkinredningar, i Borg så sent som 1988. I övrigt har de senaste decennierna inneburit att bänkrader framför allt plockats bort för att ge mer plats i kor för begravingar och musikverksamhet respektive under läktaren till förmån för bokbord, kapphängare och fikabord. Någon empirekyrka med helt intakt bänkinredning finns idag inte i stiftet. I jämförelse med exempelvis Skara och Växjö stift så har korbänkarna dock i högre grad fått stå kvar.

Flera altarringar är utbytta under 1800- och 1900-talen, men en handfull kvarstår i ursprungligt skick med grindarna kvar. Karaktäristiska är de ellipsformiga eller runda altarringarna som vi ser i exempelvis Björsäter, Grebo, Ledberg, Oppeby, Tveta, Vårdnäs och Å. Faktum är att förändringstrycket i Linköpings stift inte verkar ha varit lika högt på dessa kyrkorum. Det är ganska få exempel på kororglar och uppsektionerade altarringar. Däremot förekommer på många håll flyttbara altare.

Ett fåtal kyrkorum har kvar sina ursprungliga golv av obehandlade kilsågade brädor eller kalkstenschällar, ex. Gammalkil, Gryt, Kristdala, Ledberg, Vallerstad och Å. Som regel rör det sig annars om lackade golv av smala maskinsågade furubrädor. Läktarna har under 1900-talet helt eller delvis omdanats för körplatser och fått golvet belagt med heltäckningsmatta. I en del kyrkor kvarstår originalgradänger och bänkar på ena sidan av orgeln.

Predikstolen i Bjälbo med ursprunglig färgsättning i svart med förgyllning på dekor och listverk. Ett idag sällsynt nyklassicistiskt färgideal.

Färgsättningar har av naturliga skäl varit det som mest tenderat att förändras. Under 1900-talet har det vid många restaureringar dock funnits en ambition att återställa ursprunglig eller åtminstone tidstypisk färgskala, i enstaka fall har det rört sig om verkliga rekonstruktioner eller konserveringar, främst på altaruppsatser, predikstolar och orgelfasader, exempelvis i Gammalkil, Gryt, Kråkshult, Kvarsebo och Rappestad. I Nykil har altaruppsats och predikstol på 1950-talet återfått sin ursprungliga svarta kulör med förgyllda lister och ornament, en tidstypisk färgsättning som vi idag sällan förknippar med nyklassicismen och dess sedvanliga ljusgråa toner, kanske för att den sällan vidmakthållits. Andra prov på detta är predikstolarna i Bjälbo, Västra Stenby och Östra Ryd. De flesta av de nyklassicistiska kyrkorumen har en mer eller mindre anpassad färgsättning. Det finns dock exempel på mer självständiga färgsättningar, som den kraftiga färgskalan i Vena och den turkosfärgade 1980-talsfärgsättningen i Västrum.

Vad gäller kyrkans övriga utrymmen kan några välbevarade vapenhus med intakta trappor och ålderdomliga ytskikt nämnas, exempelvis i Flisby. Vapenhus har ofta förändrats med nya golv, inbyggnader för elektricitet, förråd och toaletter, rivning av trappor.

Med medeltiden som förebild

Appuna, Boxholm, Ekeby, Gistad, Gladhammar, Gärdserum, Hannäs, Haurida, Hedvig, Hågerstad, Hällestad, Höreda, Kaga, Källstad, Kärna, Landeryd, Locknevi, Mattens, Norra Solberga nya, Orlanda, S:t Johannes, S:t Petri, Skeppsås, Skärskind, Skönberga, Torpa, Tuna, Ukna, Veta, Vadstena klosterkyrka, Vallerstad, Vånga, Vårfrukyrkan, Västra Ed, Västra Ryd, Åtvids stora

Nygotiskt och nyromanskt

Gradvis kom kyrkorummen under 1800-talets andra hälft att förändras i riktning mot moderna omtolkningar av den gotiska sakralarkitekturen. Det tidiga 1800-talets [neologi](#), samhällets urbanisering och därmed följande sekularisering, väckelserörelserna och den frikyrkliga uppblomstringen efter [konventikelplakatets](#) upphävande 1858, allt detta samverkade till att svenska kyrkan befann sig i en djup kris. Från Lunds stift spred sig till övriga Sverige under 1860-talet en högkyrklig reaktion, [nylutheranismen](#). Denna kyrkliga ”restauration” utmynnade i 1894 års reviderade kyrkohandbok där nattvardens och prästämbetets ställning stärktes. Ett intresse för liturgi växte sig allt starkare från att ha varit obefintligt under neologin. Denna rörelse fann sitt arkitektoniska uttryck i nygotiken. Den medeltida gotiken sågs som mönster för en ny sakralarkitektur. Allmänt sågs medeltidens hantverksskicklighet och byggande som föredömen. I Tyskland utformades 1861 Eisenachregulativet som riktlinje för evangeliska kyrkans byggnadsverksamhet. Detta blev upphöjt till rättesnöre även i Sverige i och med [Helgo Zettervalls](#) (1831–1907) tillträde som överintendent 1882. I hans *Allmänna anvisningar* från 1887 framgår hur kyrkorummet bör vara, om inte annat för att klara av Överintendentsämbetets allt hårdare granskning. Predikstolen skall vara väl synlig, bänkarna bekväma. Kyrkorummet skall vara anpassat efter liturgin, vilket betydde en långkyrkoplan med riktning mot öster. Sakramentens platser skall vara tydligt markerade. Kyrkorummet skall kulminera i ett särskilt framhävt kor med altaret ”som det helas glanspunkt”. För nyromanska kyrkor framhålls ett halvrunt kor som idealiskt, för nygotiska ett polygonalt. Sakristian bör inte placeras öster om altaret utan i en sidoställd byggnadskropp. Därtill skall kyrkan vara uppvärmd, vilken var en nyhet. I de flesta kyrkorum, gamla som nya, insattes gjutjärnskaminer som inte sällan blev framträdande. Idag är de alla utbytta mot centralvärme (Lindahl 1955; Malmström 1990; Repetzky 2008).

En bred övergång till rent nygotiska respektive nyromanska kyrkorum skedde först kring 1890.

Dessförinnan möter vi en hög grad av eklekticism med reminiscenser från senempiren. Ett tydligt exempel på detta är det av [Albert Törnqvist](#) gestaltade kyrkorummet i Västra Ryd från 1882, som i mycket påminner om Västra Ed (1863): det stora kyrkorummet om sju axlar uppdelas i tre skepp av smäckra gjutjärnskolonner som bär ett tredingstak. Användandet av gjutjärn vittnar om tidens intresse för moderna material och de möjligheter dessa gav. Den nygotiska altaruppsatsen är inrymd i en rundbågnisch och flankeras på sedvanligt vis av symmetriska dörrar till bakomvarande sakristia. Kyrkorummet med dess inredning är välbevarat om än med en färgsättning från 1950-talet. Samme arkitekts lika spatiösa kyrkorum i Hannäs från 1885 uppvisar samma stilblandning och påminner om Gistad. Inredningen är ritad av [Ernst Jacobsson](#) som företrädde en ny generation, samma som Zettervalls. I inredningen ingår det under 1870-

Kyrkorummet i Västra Ryd från 1882 är representativt för eklekticismen kring 1800-talets mitt. Här finns såväl nyklassicistiska som nygotiska element. Karaktäristiskt är det s.k. tredingstaket som här stöts av gjutjärnskolonner.

(1887) räknas med sina kryssvalv, ekådrade bänkar, skurgolv, intakta läktarinredning, glasmålningar och framförallt de fresker som utförts av [Ludvig Frid](#). Sistnämnda gör helheten i Appuna till ett objekt av nationellt intresse.

Stiftets och ett av landets första rent nygotiska kyrkorum finns i Gärdserum och tillkom 1854 efter ritningar av den då ledande arkitekten och akademiprofessorn [Fredrik Wilhelm Scholander](#) (1816–1881). Valet av nygotik och Scholander hänger samman med att bygget initierades och bekostades av en lokal adelsfamilj. Det treskeppiga kyrkorummet med tredingstak har sannolikt tjänat som förebild för de motsvarande i Västra Ed och Västra Ryd. Här finns dessutom läktare längs alla sidor utom den östra där en altarskärm skärmar av sakristian i den polygonala absiden medan ovanför denna tre stora spetsbågiga fönster ger ett rikt ljusinsläpp, dock dämpat genom glasmålningar från 1970-talet. Sammanhållen originalinredning bidrar till kyrkorummets höga värde, skurgolv står för patina. Den ljusa färgsättningen är dock från 1900-talet.

Appuna kyrka från 1887 är ett av stiftets mest helgjutna prov på det sena 1800-talets kyrkoinredningar. Särpräglade och idag närmast unikt är det heltäckande dekormåleri som delvis utförts av kyrkokonstnären Ludvig Frid.

och 1880-talen vanliga arrangemanget med en dekorativ skärmvägg som fond för altaret och avbalkning mot sakristia. Detta har ofta försvunnit vid 1900-talrestaureringar då man tagit sakristian i bruk som utökat kor, exempelvis i Hägerstad. Hannäs är överlag intakt med inredning som karaktäristiskt färgsatts i vitt och guld samt skurgolv. Dock har öppningen över altarskärmen med ljusinsläpp från absidfönstren satts igen 1923 och läktaren fått en underbyggnad. Till de mest autentiska av 1880-talets kyrkorum måste Appuna

Två särlingar är stiftets båda centralkyrkor, Gladhammar och Orlunda.

Centralkyrkoplanen förespråkades i Sverige från och med 1870-talet av arkitekten [Emil Viktor Langlet](#). Hans ambition var att skapa ett utpräglat protestantiskt kyrkorum med fokus på församlingens gemenskap kring ordet och nattvarden. Kyrkorummet skall vara centrerat kring altare och predikstol, vilka helst är samkomponerade till en altarpredikstol. Detta närmast frikyrkliga ideal kom att häftigt motarbetas av Zettervall som förespråkade den

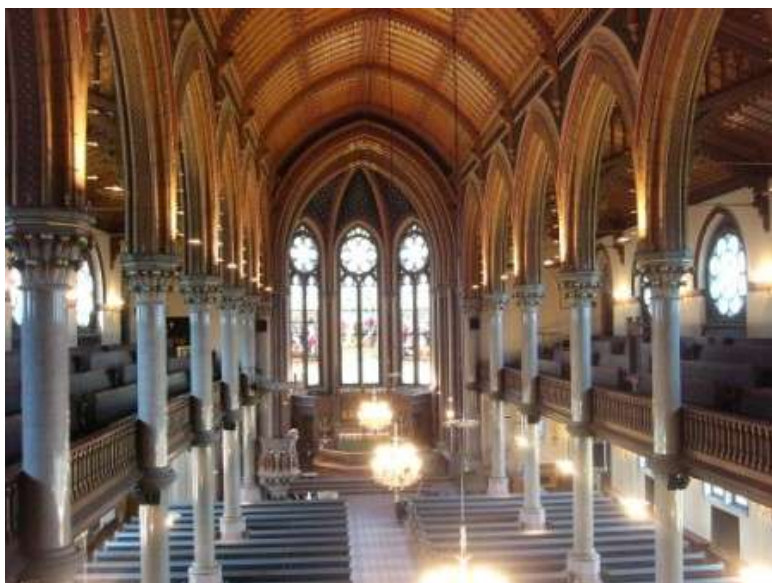

Gladhammar är en av två centralkyrkor från 1800-talet i stiftet. En kopia av Thorvaldsens Kristus är altarprydnad, en tidigare vanlig syn. Den ursprungliga kontrastrika färgsättningen är återskapad vid senaste restaureringen (foto: KLM).

traditionella långkyrkan, vilken också bättre svarade mot den faktiska liturgin vid tiden. Det är således anmärkningsvärt att de båda kyrkorna tillkom efter Zettervalls tillträde som överintendent. Gladhammar uppfördes 1886 efter ritningar av [Ernst Jacobsson](#) och går tillbaka på dennes kyrka i västgötska Holmestad från 1875, vilken församlingen och den drivande godsägaren Key tagit intryck av. Avgörande var även Langlets propaganda för centralkyrkan som billigare alternativ till långkyrkan. Liksom i Holmestad är det inget renodlat centralkyrkorum eftersom koret och bakomvarande sakristia är placerade i en utskjutande byggnadskropp. Likväl är det centrerande draget tydligt. Det åttkantiga kyrkorummet har läktare längs alla sidor utom den östra, dessa och takets karaktäristiska lanternin bärs av gjutjärmskolonner från Ankarsrums bruk. Formspråket med sina rundbågar kan klassas som nyromanskt. Efter en restaurering 1999–2000 har den ursprungliga rika färgskalan i brunt, grått och gult samt dekorationsmåleriet återställts. På altaret står en stor och välgjord kopia av [Thorvaldsens](#) Kristusfigur för Vor Frelsers kirke i Köpenhamn. Denna prydde många altaren i Sverige under 1800-talets slut men har mer sällan behållit sin ursprungliga placering, vilket ytterligare förhöjer Gladhammars kulturhistoriska värde. Den likvärdiga thorvaldsenkopian i Skänninges Vårfrukyrkan står nu i ena sidoskeppet medan en annan i Ukna har sin plats på altaret sedan 1916 (Malmström 1990:383f).

Orlunda från 1889 är i plan en ren centralkyrka. Den är anmärkningsvärt nog ritad av Zettervalls efterträdare som överintendent, [Carl Möller](#), i nygotisk stil. Här rörde det sig om ett motförslag till den av församlingen insända langletritningen. Kyrkorummet har formen av ett grekiskt kors med läktare i tre av korsarmarna och i hörnen oputsade tegelpelare som bär stjärn- och kryssvalv. Det är ovanligt med tegelvalv i tidens kyrkor, vanligen är det trävalv eftersom kunskapen om valvslagning var bristfällig. Det oputsade teglet i pelarna uttrycker tidens vurm för äkta material, men återfinns sällan i landsortskyrkor. Dekorationsmåleri längs valvribbor och fönster framhäver arkitekturen och är ett av få bevarade prov på

arkitekt [Agi Lindegrens](#) en gång omfattande verk i stiftet. Koret pryds av glasmålningar, ett annat stämningsskapande inslag i tidens kyrkor. Den sammanhållna inredningens tidstypiska ekådring återskapades vid 1988–1989 års restaurering medan de båda läktarunderbyggnader från 1950-talet som något förtar centralkyrkokänslan kvarstår (Malmström 1990:427ff).

Matteus från 1892 i Norrköping kan ses som arketyper för det nygotiska kyrkoidealet, så som det företräddes av Helgo Zettervall. Bevarad inredning och dekormåleri samverkar till ett ovanligt sammanhållet helhetsintryck.

Stiftets och ett av landets mest fullödiga prov det nygotiska kyrkorummet och dess utsmyckning finner vi i den av [Helgo Zettervall](#) ritade stadskyrkan Matteus i Norrköping från 1892. Här framträder nygotikens färgsprakande katedralideal oförvanskat. Kyrkorummet är en kvasibasilika med exklusiva kolonner av polerad granit. Det spetsbågiga bräddtaket med synliga bjälkar är rikt bemalat i rött och gult. In mot det tre trappor högre liggande koret är en reslig

triumfbåge i flera språng. Sakristian är inrymd bakom en altarskärm. De höga absidfönstren pryds av glasmålningar och absidens tegelvalv är målat som en djupblå himmel med utströdda stjärnor i guldfärg, en sällan bevarad dekor i dessa kyrkorum. Den sammanhållna inredningen är tillverkad i ek, predikstolen med sniderier av stockholmsmästaren [Carl Johan Dyfverman](#). De omfattande dekorationsmålningarna är komponerade av [Agi Lindegren](#) och är en omistlig del av uttrycket. Det ursprungliga golvet av mönsterlagd konststen är idag en sällsynt företeelse. De förändringar som genomförts med inbyggnader i korsarmarna och borttagning av bänkar i väster har inte inverkat i någon högre grad på karaktären.

De flesta av det slutande 1800-talets kyrkorum i stiftet är ambitiösa skapelser som dimensionerats för nya stadsförsamlingar eller expansiva bruksorter. Det välbevarade kyrkorummet i Åtvids stora kyrka från 1885 tillkom på initiativ av baron och patronus Erik Seth Adelswärd på Åtvidaberg (som också initierade Gärdserum) efter ritningar av arkitekt [Adolf Emil Melander](#) (1845–1933). Innertaketets mörka trävalv är originellt med sina ”ekrar” och saknar motstycke i landet. Ekinredningen är ritad av [Gustaf Pettersson](#) (1855–1933) och troligen tillverkad vid någon av Adelswärds snickerifabriker. Samtida glasmålningar och av patronus formgivna armaturer kompletterar bilden. Även Boxholms kyrka från 1897 av samme Pettersson är kopplat till ett bruk. Denna och den likaså av Pettersson ritade kyrkan i Norra Solberga från 1902 har flera gemensamma nämnare. Båda har en korsplan (i Boxholm är dock södra korsarmen

bortrationaliserad) och polygonalt kor med sidoställd sakristia i enlighet med [Zettervalls](#) riktlinjer. Över kyrkorummen är höga spetsbågiga brädvalv med utskjutande bjälkändar i form av drakhuvuden, en detalj som förebådar nationalromantiken. Koren har däremot som i Matteus riktiga valv, men i Boxholm är dekormåleriet övermålat i vitt och i Norra Solberga är den blå himlingens stjärnor övermålade. Korfönstren pryds av glasmålningar. Inredningen är i båda fallen sammanhållen, om än med förändrad färgsättning. En intressant detalj av lokalhistoriskt värde i Boxholm är de på bruket tillverkade mässingskronorna av säregen form med brukets initialer. Pettersson är även upphovsman till det minst lika storskaliga kyrkorummet i Hällestad från 1895, återigen på latinsk korsplan. Även här är karaktären bibehållen trots att ekinredningen betsats på 1950-talet. Glasmåleri pryder det polygonala korets stora fönster. Originellt är mötet mellan korsarmar och kor med två kraftiga granitpelare. Ett regional- och konsthistoriskt värde besitter korvalvets dekorativa änglar och blomrankor, signerade av den östgötske konstnären [Johan Krouthén](#), som även gjort altaruppsatsens tavlor.

Sankt Petri i Västervik från 1905 är ett av nygotikens sista stora kyrkorum i stiftet, skapat av [Adolf Emil Melander](#) och tydligt inspirerat av Matteus i Norrköping. Här är det dock en riktig basilika med kraftfulla opolerade granitpelare som bär riktiga tegelvalv. Från byggnadstiden härrör korets glasmålningar, dekorationsmåleriet på valv och väggar samt stora delar av inredningen. Nyttillskott som ny läktarorgel i väster har trots modernt formspråk en god anpassning till arkitekturen. Motsvarande Sankt Johannes från 1906 i Norrköping är invändigt kraftigt omgestaltad kring 1970.

Den uppblomstrande snickeriindustrin hade stor betydelse för de nya inredningarna. På relativt kort tid kunde precisa och kvalitativa inredningsdetaljer framställas. Även många äldre kyrkorum försågs med nya inredningar, framförallt bekvämare bänkar utan dörrar, exempelvis Skönberga och Skeppsås där bänkraderna än idag når ända intill västväggen. Ek var omtyckt och gavs ofta endast en fernissa för att behålla träkänslan. I många fall gavs furuinredning ekimiterande ådringsmålning, något som sällan bevarats, men senare återskapats i exempelvis Orlunda.

Konstnärlig utsmyckning

Tidstypiska särdrag i den konstnärliga utsmyckningen utgör glasmålningarna och det en gång rika dekorationsmåleriet. En handfull kyrkorum i stiftet har glasmåleri från tiden, som regel endast i korfönstren för att i enlighet med liturgin framhäva altarets plats. Huvudsakligen har de satts in i samtida kyrkor, men det finns även mer eller mindre ombyggda medeltidskyrkor som försetts med glasmålningar. Majoriteten är tillverkad av firman Neumann & Vogel eller Stockholms Glasmåleri AB. Tyskarna Neumann & Vogel var kända för sin höga glaskvalitet och tekniska skicklighet. Fönster av dem finns bevarade i: Mellby (1880-tal), Hällestad (1895), Kaga (1907), Kisa (1916), Locknevi (1903), Sankt Petri (1905), Skärkind (1913), Torpa (1911) och Veta (1913 efter kartonger av konstnären [Gustav Lindgren](#)). Förra sekelskiftets andra stora, välrenommerade firma var [Reinhold Callmanders](#) Svenska glasmåleri AB i

Glasmålning av Neumann & Vogel i Mellby kyrka.

Göteborg. Verk av Callmander finns i Ekeby (1895), Norra Solberga (1902) och Vadstena klosterkyrka (1898). I några fall har fönster tillverkats på kontinenten. Glasmålningarna i Hedvig i Norrköping är framställda 1891 av Mayrische königliche Hof-Kunstanstalt i München och de i Matteus 1892 av Tiroler Glasmalerei i Innsbruck efter kartonger av konstnären Svante Thulin. Glasmålningar finns även i Appuna (1910 AB Konstglas, Stockholm), Haurida (1895), Höreda (1880-tal), Orlanda (1889) och Åtvid (1885) (Haas 2005).

Såväl det sena 1800-talets kyrkorum som äldre interiörer kom under 1880- och 90-talen att bli föremål för mer eller mindre omfattande dekorationsmålerier i kraftiga färger med effektfulla kontraster. Dessa tillskott har skrapats bort eller målats över i majoriteten av stiftets kyrkor under 1900-talet. I några fall kvarstår de dock och bidrar i hög grad till karaktären. Dessa kyrkorum har redogjorts för ovan. Till dessa kan fogas de om- och tillbyggda medeltida kyrkorumen i Torpa (dekormålade väggar och valv i medeltidsinspirerad anda, utfört 1891–92 av J Sedlund och [Bror](#)

[Kronstrand](#)), Veta (valv och väggar med omfattningar och plafonder 1913 av [Gustav Lindgren](#)), Skärkind (1906 C R Forslund) och Tuna (draperingar och slingor i absid 1893). I särklass står [Agi Lindegrens](#) dekormåleri i Matteus, [Krouthéns](#) i Hällestad och den småländsfödde konstnären [Ludvig Frids](#) muraler i Appunas kor. För det övriga rika måleriet i Appuna med de blåa valvkapporna och kontrasterande dekorbanden på ribborna stod dekorationsmålarna L Qvist, K Karleby och A O Bergling.

Med det sena 1800-talet var behovet av altartavlor i stort mättat och oftare försågs de nya kyrkorna med arkitektoniska altarskärmar eller ett vackert snidat kors. Några konstnärligt kvalitativa verk finns dock från denna tid. Akademi-professorn [Mårten Eskil Winge](#) har utfört altartavlorna i Landeryd (1872) och Vallerstad (1890). [Krouthén](#) har målat dem i Hällestad (1895), Kärna (1893) och Vånga (1892). [Frid](#) har målat altartavlorna i Appuna (1898), Edshult (1877) och Källstad (1878).

Jugend och svensk traditionalism

Askeby, Bredestad, Ekeby, Fivelstad, Gusum, Hultsfred, Hässleby, Ingatorp, Malexander, Matteus, Regna, Säby, Tranås, Västra Harg, Östra Eneby

Kyrkorummet i Ingatorp utformades efter brand 1914 och är stiftets mest konsekventa prov på nationalromantik. Här finns referenser till såväl forntid som allmog och jugend.

fornnordiska accenter. Den vida korabsiden ger en närmast orientalisk verkan genom valvets omlott gående spetsbåglister och den guldkimrande dekormålningen. Den intakta inredningen har en klassiserande karaktär som i korets altaruppsats stegras till tung nybarock. Karaktärsskapande är fönstersmygarnas och korets kurbitsinspirerade dekormåleri av [Yngve Lundström](#). Med sin enhetliga formgivning och färgsättning från byggnadstiden är Ingatorp unik i stiftet. Senare ingrepp i kyrkorummet har också tagit hänsyn till detta, exempelvis de diskreta läktarunderbyggnaderna från 1981.

Endast ett fåtal kyrkorum i stiftet är tillkomna under 1900-talets första hälft. Från de kontinentala nystilarna förflyttades en ny arkitektgenerations uppmärksamhet till den egna nationens byggnadsarv, ett arv som föreföll allt mer hotat i industrialismens och urbaniseringens tidevarv. Nationalromantiken kom att genomsyra inte bara kulturlivet utan samhället i stort. Kännetecknande för de första två decenniernas kyrkorum är en lek med äldre inhemska former parat med kontinentala uttryck som jugend. Särskilt praktfullt kommer detta fram i Ingatorp. Nuvarande kyrkorum färdigställdes 1914 efter en brand och formgavs av arkitekt [Fredrik Falkenberg](#) (ÖIÄ). Empirens kyrkorum är ersatt med en färgstark nationalromantik. Det klöverbladsformade, mörkt laserade brädvalvet är inspirerat av medeltida kyrkotak och ger en påtaglig träkänsla. De utskjutande bjälkädnarnas snidade örn- och lejonhuvuden är

Detalj från Ingatorp

Ett mer sparsmakat prov på nationalromantikens kyrkorum erbjuder den gustavianska kyrkan i Regna som återinreddes 1915 efter en brand. Arkitekten [Gustaf Linden](#) har skapat nuvarande kyrkorum. Långhuset med sitt tredingsformade kassettak övergår till koret via en tidstypisk parabelbåge av samma slag som i

den då nybyggda och prisade Engelbrektskyrkan i Stockholm. Den intakta originalinredningen anspelar i sin klassicism på barock och utgör med den ursprungliga färgsättningen i bruna nyanser en effektfull kontrast mot de vita väggarna. Bevarade färgsättningar från tidigt 1900-tal är idag ovanliga i stiftets kyrkor och betyder här mycket för autenticiteten.

Under 1920- och 30-talen eftersträvades ett mer avskalat kyrkorum med drag av klassicism, inspiration hämtades även från de medeltida sockenkyrkorna och deras utveckling. Av stor betydelse var framväxten av ett nytt restaureringsideal under riksantikvarie [Sigurd Curmans](#) långa ämbetslid. Den gamla nedärvda sockenkyrkan och dess olika tidsskikt sågs som något att värna och hämta kraft från, en inställning som delades av såväl arkitekter som präster. Det traditionella kyrkorummet med tydlig långkyrkoform, slutna bänkkvarter och ett klassiserande eller medeltidsinspirerat formspråk kom att äga giltighet fram till och med 1950-talet. Hultsfred är ett prov på hur man 1936 skapat ett direkt empiremässigt kyrkorum.

Hultsfreds kyrka (foto: KLM)

Arkitekten Elis Kjellin har ritat inredningen i sin helhet, även de fantasifulla mässingskronorna. Fönstrens svagt färgade antikglas och bänkarnas strama rektangulära gavlar med fyllning är tidstypiska detaljer som även förekommer i tidens kyrkorestaureringar. Altaruppsats och predikstol med sniderier av skulptören Arvid Källström anspelar på barockens kyrkoinredningar. Inredningen är i övrigt tillverkad av Hultsfreds träförädling och har

därigenom ett lokallistoriskt värde. Färgsättningen i brun lasyr med accenter i grått, rött och guld är ursprunglig. Än mer märks påverkan från empiren och den samtida 1920-talsklassicismen i Mal Alexanders kyrkorum, en storskalig nyromansk kyrka som återuppfördes 1931 efter brand. Den i Småland flitige kyrko- och restaureringsarkitekten [Johannes Dahl](#) från Tranås har skapat ett renodlat empirerum med blåmålat brädvalv, gulbrutet putsade väggar och en sobert klassicistisk inredning med lasyr i brunt och blått. Interiören är oförändrad sedan återuppbyggnaden och utgör därigenom ett tydligt tidsdokument.

I en klass för sig står interiören i Tranås kyrka från 1930, ritad av Engelbrektskyrkans upphovsman, [Lars Israel Wahlman](#) (1870–1952), periodens mest nyskapande kyrkoarkitekt med uttalat intresse för liturgisk förnyelse. Det basilikala kyrkorummet med sitt unika runda kor speglar de högkyrkliga strömningarna vid tiden. En förfinad materialkänsla gör sig påmind genom golvens hårdbrända tegel, mittskeppets

Tranås kyrka från 1930 är en originell symbios mellan medeltida basilika och modernism, karaktäristisk för arkitekten Lars Israel Wahlman.

flacka klöverbladvalv i trä, vilken liksom träinredningen är laserad i brunt och blått. Det runda koret framhäver gemenskapen kring nattvarden. Det effektfulla överljuset och parabelbågarna i korvalv och mot sidoskepp erinrar om Engelbrektskyrkan. Predikstolen och dopfunten med sin baldakin flankerar triumfbågen och därmed är sakramenten samlade till en brännpunkt i kyrkorummet. Altaruppsats och predikstol bär målningar av den i hela landet mycket efterfrågade kyrkokonstnären [Gunnar Torhamn](#). Liksom ovan nämnda kyrkorum så är även Tranås i sin helhet gestaltat av arkitekten, likaså de karaktäristiska mässingskronorna, vilket gör att varje förändring påverkar helheten. 1974 års läktarorgel har dock anammat befintligt formspråk och kompletterar förtjänstfullt rummet. Närbesläktad med Tranås kyrka är Wahlmans kyrka i Sandviken i Gästrikland från året därpå.

Jerk Werkmästers korfönster i Säby från 1933

De konstnärliga tillskotten i stiftets kyrkor har under 1900-talet varit relativt få, detta beroende på ett nytt antikvariskt medvetande. I de äldre kyrkorna har som regel äldre tiders prydnader lyfts fram och konserverats. Friare har församlingar och arkitekter dock förhållit sig till 1800-talets kyrkorum.

Nationalromantikens dekorationsmålare [Filip Månsson](#), med stor verkstad i Stockholm, utförde 1926 dekormåleriet i Ekeby kyrkas kor och de kompletterande målningarna i Matteus. Hans elev [Yngve](#)

[Lundström](#) har verkat i hans anda i Ingatorp, ett stiliserat växtmåleri som smälter samman allmoge och jugend. Lundström var en av landets flitigaste kyrkodekoratörer genom tiderna och har särskilt ägnat sig åt glasmåleri, inspirerad av medeltida kyrkfönster. Han har utfört korfönstren i Västra Harg (1924), Bredestad (1922) och Ingatorp (1914). Karaktäristisk är den hårda stiliseringen och patineringen. [Jerk Werkmäster](#) har 1933 utfört altartavlan i Malexander och korfönstret i Säby i samma anda. Skolbildande inom sakralmåleriet var akademiprofessorn [Olle Hjortzberg](#) som i stiftet endast utfört en glasmålning i Östra Eneby (1920) och altartavlan i Gusum (1940). Bland hans elever märks [Einar Forseth](#), [Gunnar Torhamn](#) och [Bo Beskow](#). Forseth som tillika med Beskow är en av förnyarna inom svenskt glasmåleri är representerad med korfönstret i Askeby från 1954. Torhamns lugna, idealiserade figurer känns igen på altartavlan och predikstolen i Tranås. Kyrkokonsten under 1900-talets första hälft står för ett närmast sakligt uttryck. Stiliseringen är inspirerad av medeltidens och renässansens konst. Där finns samtidigt

Fivelstad och [Waldemar Lorentzons](#) altartavla från 1961 i Hässleby. Strömningarna i 1900-talets religiösa

Norske monumental målaren [Henrik Sørensen](#)s nyskapande altartriptyk i Linköpings domkyrka från 1935 (foto: Gunnar Nordanskog)

ibland en tydlig samtidsförankring med närvaro av samtida människor så exempelvis i Linköpings domkyrkas monumentala altartriptyk, målad 1933–35 av [Henrik Sørensen](#), Norges motsvarighet till Hjortzberg. Övergången till ett mer modernistiskt kyrkomåleri kan skönjas i textilkonstnärinnan [Märta Afzelius](#) altartriptyk från 1959 i konst är behandlade av Elisabeth Stengård (1986).

Modernistisk renodling

Charlottenborgskyrkan, Gärdserum, Kristdala, Krokeke, Kullerstad, Linköpings domkyrka, S:t Johannes, S:t Lars kapell, S:ta Maria Jobannelund, S:t Olai, Tannefors, Vist, Vånga, Västra Husby, Östra Ed

Först med efterkrigstiden byggs nyskapande kyrkorum som i varierande grad bryter med traditionerna inom sakral arkitektur. Avgörande var inte bara tillkomsten av nya moderna stadsdelar med behov av egna kyrkorum utan också den stora inomkyrkliga förändring som skedde under 1960- och 70-talen i kölvattnet på [Andra Vatikankonciliet](#). Gudstjänstbesökarens ökade delaktighet och gemenskapen kring nattvardsbordet blev viktiga delar i den liturgiska förnyelsen även inom Svenska kyrkan. Som förebild sågs fornkyrkans intimare sammanslutningar. 1970-talets experimenterande med nya gudstjänstformer ledde till att stora variationsmöjligheter befästes i 1987 års kyrkohandbok. I stadsdelskyrkorna kom mycken vikt

även att läggas vid vardagsverksamheter, i huvudsak riktade mot barn och ungdom. En röd tråd genom slutet av 1900-talet är strävan efter en vardagskyrka, en mötesplats även utanför söndagen. Av dessa anledningar kom stadsdelskyrkorna ofta bli stora komplex kring själva kyrkobyggnaden. Från att församlingen endast haft präst, kantor och vaktmästare som avlönade tjänster växte detta ut under sent 1900-tal ut till att omfatta även diakoner, pedagoger och förvaltare.

En handfull av de kyrkor som tillkommit efter 1939 har på grund av sitt höga kulturhistoriska värde valts ut att omfattas av tillståndsplikt enligt Kulturminneslagens fjärde kapitel. Deras kyrkorum kommer här att i korthet redogöras för. Genomgående finns en känsla för materialverkan. Kalksten, oputsat hårdbränt tegel och omålade eller laserade trätytor bidrar starkt till harmoniska kyrkorum där även ljusföringen ägnats stor uppmärksamhet. Materialvalen står för en viss traditionalism och man har gärna använt sig av medeltida murningstekniker. Figurativa dekorationer är inskränkta till koret som vanligen har ett fristående altare för att mässa skall kunna firas ”versus populum” i gemenskapsstärkande syfte.

Kyrkan för linköpingsstadsdelen Johannelund från 1962–1963 (sedan 2005 benämnd S:ta Maria i Johannelund) är liksom hela området ritad av Stockholmsarkitekterna [Jon Höjer och Sture Ljungqvist](#) i ren modernism. Betongkyrkans interiör har en påtaglig värme och intimitet genom långhusets ovala form och materialvalet. Den rundade formen är ett uttryck för önskan att uppnå en samlande arkitektur. Men i alla här presenterade kyrkor kvarstår en östlig riktning uttryckt genom markerat kor och mittgång. Kyrkorummet i Johannelund är skapat i nära samarbete med en av Sveriges då ledande glaskonstnärer, Erik Höglund. Denne har prytt väggarnas gula tegelmurar med symboliska reliefer, ristningar och mönstermurningar. Den grunda kornischen har infallande sidoljus från en slits i söder från golv till tak, ett drag som är karaktäristiskt för tidens kyrkorum. Fönstret utgör en dekorativ mosaik av kristallglas ingjutna i betong. I övrigt är ljusinsläppen få och högt sittande. Golv, dopfunt och altare av kalksten liksom takpanel, bänkar, portar och orgelfasad i omålade furu bidrar till den sammanhållna karaktären. Ovanligt är att dopfunten placerats vid ingången på medeltida vis. Ett så här konstnärligt genomgestaltat kyrkorum är känsligt för förändringar och nytillskott som lätt kan rubba balansen.

Stadsdelskyrkan Johannelund i Linköping från 1963 har en varm modernistisk interiör där teglets estetiska kvaliteter lyfts fram i samarbete med en av tidens ledande konstnärer, Erik Höglund.

Samtida med Johannelundskyrkan är stadsdelskyrkan för Tannefors i samma stad. Kyrkan och dess inredning är ritad av arkitektbröderna Axel och John Kandell. Kyrkorummet har en traditionell långkyrkoform men med asymmetriskt placerad ingång. Det är stiftets bästa prov på den utpräglade tegelarkitektur som omhuldades under lång tid, influerad av [Sigurd Lewerentz](#) och [Peter Celsings](#) Stockholmskyrkor. Hårdbränt rött tegel har använts till såväl golv som väggar och predikstol. Mot detta kontrasterar fristående altare och dopfont i kolmårdsmarmor. Bänkarna är i oljad ek och taket av betong vilar på de för tiden typiska limträbjälkarna från Töreboda. Unikt i stiftet är det sakramentsrum som är uppmurat i långhuset med spjalverk av ek, genom vilket textilierna kan betraktas. Detta vittnar om tidens starka intresse för liturgi.

Glasmosaiken "Livsträdet" av Julia Lüning i Sankt Lars gravkapell i Eksjö.

Även begravningskapellet Sankt Lars i Eksjö tillkom i tidigt 1960-tal efter ritningar av Norrköpings stadsarkitekt [Kurt von Schmalensee](#) och Eksjös stadsarkitekt Börje Stigwall. Kyrkorummet är typiskt för tidens kyrkor med sin ännu relevanta långkyrkoplan och sin materialverkan genom kalkstengolv, väggar av hårdbränt rött tegel i munkförband och en mäktig takresning med limträbjälkar, vilka liksom träinredningen vitkalkats. Koret har i söder ett fönster komponerat av konstnärinnan Julia Lüning föreställande Livsträdet, utfört av hugget färgat glas i cementfogar. Granitaltaret och altarväggens mosaik är utfört av konstnären Sune Rooth. Lösa stolar i stället för fasta bänkar vittnar om strävan efter flexiblare kyrkorum.

Det runda kyrkorummet i Charlottenborgskyrkan i Motala från 1988 står som en representant för ett mer postmodernt formspråk. Stockholmsarkitekterna Gösta Eriksson och Bengt Lindner har lagt än mer vikt vid gemenskapstanken genom planformen och de mot det fristående altaret vinklade raderna av lösa stolar. Orgeln har flyttats närmare koret, vilket är ett uttryck för önskan att samla allt mer av aktiviteterna till en punkt i rummet. Även här finns en god materialverkan med kalkstengolv och obehandlade limträbjälkar i taket. Men tegelväggarna har försetts med en tunn vit slamning som ger ett tidstypiskt ljusst kyrkorum. Altarnischens sidoljus och ett högt sittande fönster i väster är i övrigt de enda naturliga

Charlottenborgskyrkan från 1988 i Motala är ett gott exempel på postmodernismens samlande kyrkoarkitektur. Allt fokus ligger på koret och altaret.

Ljuskällorna. Utrymmet mot vapenhuset eller rättare sagt kyrktoget kan vid behov öppnas upp genom stora dörrblad.

Stiftet har härtill ett antal efterkrigstida kyrkorum som skapats i eldhärjade äldre kyrkor. Här har arkitekten fått anpassa sig till en befintlig traditionell planform, men inom denna kunnat skapa en modern helhet. Arkitekterna Rolf Berg, [Ture Jangvik](#) och [Erik Lundberg](#) är kända som flitiga kyrkorestauratorer, varför det finns ett arkitekturhistoriskt intresse i deras mer fritt gestaltade kyrkorum, vilka därtill sällan hunnit genomgå några större förändringar. Bergh, som var Sveriges mest eftersökta kyrkoarkitekt under 1900-talet, var mycket liturgiskt intresserad och har omskapat 1700-talskyrkorummen i Östra Ed 1958 och Vist 1965. Det är en lek med modernitet, tradition och materialverkan. I båda fallen är via sacramotivet tydligt, men kontrasteras mot en asymmetri. Detta är tydligast uttryckt i Östra Ed där mittgången är förskjuten åt söder och en läktare samt sakristia upptar hela norra långsidan. Sakristians väggar och altaväggen är av oputsat rött tegel medan övriga kyrkorummet är vitmålat. De tunt laserade furubänkarna och korets ekinredning vittnar om intresset för träets naturliga egenskaper. Fantasifullt komponerade och dekorerade brädtak har båda kyrkorna gemensamt. I Vist är färgskalan rätt kraftig genom bland annat grönlaserade bänkar och björkfanér på läktarna. Unikt är arrangementet med dopkapell i korets norra del, inrymt i bottenvåningen till ett sidoställt torn med väggar av rå betong. Altaret har en fond av råa kalkstenschällar med inhuggna förgyllda ax, vilket påminner om en koromgång. Kalksten har också nyttjats till predikstolen och dess ljudtak.

I Vånga 1962 nedbrunna kyrka har [Lundberg](#) fått uttrycka sin känsla för träformgivning genom det konsolburna tredingstaket med omålad panel, de sinnrikt ihopfogade bänkarna och den avskiljande omålade panelväggen mot församlingssalen på läktaren. Gångarnas golv och det fristående altaret är av marmor medan predikstolen är i slammat tegel. Den smäckra altarringen i trä är flyttbar för större flexibilitet i koret, vilket är ett genomgående drag i kyrkorummen från tiden.

[Ture Jangvik](#) har 1977 anpassat det utbrända empirekyrkorummet i Västra Husby för en krympande församling. Uppmurande av mellanväggar i betong har därtill skapat nya biutrymmen som kapprum, toalett, väntrum och kafé. Kormosaikerna är utförda av [Bengt-Olof Kälde](#), en av efterkrigstidens mer kända kyrkokonstnärer. Ett ovanligt drag är att övergången till koret markeras med ett träräcke.

Bland den kyrkokonst som tillkommit under efterkrigstiden är glaskonsten värd att framhålla. [Bo Beskow](#) som var konstformens förnyare har skapat fönster i Kristdala 1960 och Sankt Johannes i Norrköping 1968–70. I samma modernistiska anda är [Britta Reich-Erikssons](#) fönster i Kullerstad från 1954, konstnären och scenografen [Jan Brazdas](#) verk i Krokek från 1957, L Lindqvists i Sankt Olai i Norrköping från 1962 och [Eric Elfwéns](#) stora korfönster i Gärdserum från 1972. Stiftets yngsta glasmålning sitter i Linköpings domkyrka och är utförd 1989 av [Lisa Bauer](#).

Gravminnen

Ekebyborna, Hallingeberg, Kaga, Kimstad, Linköpings domkyrka, Norra Vi, Pelarne, Säby, Vadstena klosterkyrka, Vreta, Vårfrukyrkan, Östra Eneby, Östra Skrukeby, Östra Stenby

Det är inte bara stiftets kyrkogårdar som minner om våra döda, även många av kyrkorummen bär spår av forna tiders gravseder. Under många sekler nyttjades de som viloplats för socknarnas ståndspersoner. Fullständiga inventeringar av gravvårdarna är utförda för Linköpings domkyrka (Ljungstedt 1987), Vadstena klosterkyrka (Benett 1985), Skänninge Vårfrukyrka (Rörby 1980) och Vreta klostrets kyrka (Curman & Lundberg 1935). Gravkulturens allmänna utveckling i Sverige skildras av Göran Lindahl (1969), medeltida gravvårdar av Sölve Gardell (1945) och stormaktstidens gravkor av Märten Liljegren (1947).

Medeltida gravhällar

Under tidig medeltid var gravsättning i kyrkorummet förbehållet kungar och biskopar. Klosterkyrkan i Vreta fungerade med stor sannolikhet som kunglig gravkyrka på samma vis som motsvarigheten i Varnhem. Kung Inge d.ä. med familj (död ca 1110) anses av senare forskning ligga begravda i Ragvald Knaphövdes gravkor. Tidigare forskning tillskrev gravarna kung Inge d.y. med familj (Curman & Lundberg 1935:171). Magnus Nilssons gravkor i vinkeln mellan koret och södra korsarmen är troligen samtida med dessa delar, men har inga gravar som kunnat knytas till uppförandet. Tumborna över de förmodade kungagravarna i Vreta är tillverkade 1580 av Hans Edler på uppdrag av [Johan III](#) som därmed önskade framhäva rikets långa historia. De tillhörande förgyllda kronorna tillkom på 1600-talet genom rikskansler [Magnus Gabriel de la Gardies](#) försorg; denne restaurerade samtidigt de av Johan III inrättade kungliga gravkoren i Varnhem (Curman & Lundberg 1935). Linköpings domkyrkas äldsta gravhäll är lagd omkring 1200 över Jon jarl.

Med hög- och senmedeltiden blev det allt vanligare att såväl det andliga som världsliga frälset fick köpa sig gravplats i kyrkan. De omfattande gravsättningarna ser vi spår av i främst domkyrkan, och Vadstena klosterkyrka i form av gravhällar i golvet. Överlag är dessa gravhällar omflyttade vid flera tillfällen. Ursprungligen så var det vanligt att de befann sig i anslutning till ett lekmanaltare som bekostats av den gravlagde för att det där skulle bedjas för vederbörandes själ. Medeltidens stora donationer till kyrkor och kloster hade sin grund i sörjandet för att förkorta vistelsen för de avlidnas själar i skärselden. Många gravhällar bär inskriptioner som uppmanar läsaren att be för den gravlagde. Vadstena klosterkyrka har landets rikaste bestånd av gravkonst från 1300-, 1400-, och 1500-talen i sitt golv, ett 70-tal gravhällar. Från kyrkans invigning var detta den mest eftersökta gravplatsen för rikets högadel. Även nordtyska ädlingar sökte gravplats i Vadstena till följd av de starka förbindelserna under Hansans tid. Den första gravläggningen skedde 1386 av drotsen [Bo Jonsson Grip](#), vars gravhäll ännu är bevarad om än starkt nött. Även hällen över heliga Birgittas barn är bevarad liksom den över Karl Knutsson Bondes första gemål.

Två drottninghällar lät nyttillverkas av [Johan III](#) (Bennett 1985). I Vreta finns handfull gravhällar från tiden. Under 1400-talets lopp blev domkyrkan allt mer eftersökt som gravplats, framförallt inom kyrkans egna led. Den praktfullaste vården i detta sammanhang inom stiftet och kanske även landet är den rikt dekorerade hällen över saligförklarade biskop [Nils Hermansson](#) (död 1391) som avbildas i full ornat. Hällen sitter nu på väggen i det norra korkapellet där hans relikier förvarades. En liknande men något enklare och kraftigt nött håll avbildar en kantor död 1400. Figurframställningar är annars ovanliga. I Vadstena finns en håll med en stiliserad kanik och en med en nunna, moder till en västeråsbiskop. Gravhällarna är överlag av kalksten med en slät yta med latinsk inskription längs kanterna. Som regel utgörs dekoren av en eller flera vapensköldar eller en kalk, beroende på stånd. Ibland har medeltida gravhällar återanvänts för nya gravläggningar i efterreformatorisk tid och då kompletterats med nya inskriptioner, ett exempel på detta är den figurprydda hällen över riddaren Gustaf Mattson (död 1406) med fru i Skänninge Vårfrukyrka. Ytterligare en figurhäll över en riddardotter finns i kyrkan. Utanför nämnda kyrkor rör det sig om enstaka hällar i 19 kyrkor. Bland dessa kan nämnas en gravhäll i Hallingeberg från 1235 som avbildar kyrkoherden Ragnar och gravhällen med gripvapnet över riksrådet Knut Folkessons dotter. Många medeltida gravvårdar är idag bara kända genom avbildningar och avskrifter från 1600-talet (Gardell 1945).

Renässansens och barockens gravar

Med reformationen förändrades också gravkulturen inne i kyrkorna. Med den protestantiska teologin försvann skärselden och föreställningen att kunna köpa sig till salighet. Under inflytande av de nordeuropeiska renässansfurstarnas påkostade gravseder, bl.a. uttryckt i [Gustav Vasas](#) gravkor i Uppsala domkyrka, kom adeln att manifesteras sin samhällsställning och sina bedrifter genom gravarna.

Under 1500- och 1600-talen kom särskilt högkoret och korkapellen i Linköpings domkyrka att tas i anspråk för högadliga gravsättningar. Dessa utformades som tumbor, stenistor över golv. Själva graven är som regel en murad kammare under golv. Äldst är den tumba som minner om Johan III:s mormor [Ebba Eriksdotter Vasa](#). Troligen bekostad av barnbarnet på 1580-talet och utförd i stilren renässans med kalksten och marmor. Upphovsmannen anses vara den Peter de la Roche som verkade vid slottsbygget i Vadstena (Nisbeth & Estham 2001:183). Tumban stod ursprungligen i högkoret tillsammans med ett monument över Johan III:s son, [hertig Johan av Östergötland](#) med fru, vilket försvann vid ”storstädningen” 1812. Domkyrkans och ett av landets mer påkostade gravmonument i renässans återfinns i det södra korkapellet och är uppfört över den vid Linköpings blodbad avrättade [Ture Nilsson Bielke](#) med fru. Monumentet i svart respektive brun marmor och alabaster är uppbyggt som en arkitektonisk gavel med vapensköldar och allegoriska figurer. Själva tumban har en, ovanligt nog sluttande, håll med makarna avbildade i hög relief, ett förfarande med kontinentala förebilder som kom att bli långlivat inom svenska frälsegravar. Upphovsman skall vara den nederländske skulptören Wilhelm von der Block (Nisbeth & Estham 2001:190). Utförandet med starkt kontrasterande stenmaterial är också typiskt

för den vid tiden högt skattade nederländska gravkonsten. På väggarna i det Bielkeska gravkoret sitter de gravlagdas huvudbaner med tillhörande anvapen som visar fäderna och möderna. Dessa bars i samband med gravsättningarna och uppsattes över graven; i många kyrkorum har denna koppling brutits och är därför viktig att värna i fall som detta. De Bielkeska huvudbaneren och anvapnen är goda representanter för den relativt anspråkslösa första generationen av dessa.

Under karolinsk tid sväller särskilt huvudbaneren i storlek och blir påkostade sniderarbeten i barock. I domkyrkans kapellkrans finns en stor mängd av dem, den Oxenstiernska serien med huvudbaner och anvapen är komplett och hänger korrekt samlad. På ursprunglig plats i norra korkapellet finns tumban över ståthållaren Erik Jöransson Ulfsparre och Beata Oxenstierna från 1625 med paret i halvsulptur på locket. Sidorna pryds av anvapen och figurer som symboliserar kardinalsdygderna. Monumentet har tillkommit någon gång mellan 1625 och 1652, upphovsmannen antas ha varit någon av Per Brahe d.y.:s stenhuggare (Nisbeth & Estham 2001:194ff). På kalkstenens yta är bitvis rester av bemålning, något som ytterst sällan är bevarat. I domkyrkan finns vidare ett tiotal epitafier i trä och sten från renässans till nyklassicism. Epitafiet i svart och vit marmor över biskop [Johannes Terserus](#) (död 1678) är hugget av stockholmsmästaren Peter Schultz och är det mest anmärkningsvärda i sitt slag i stiftet (Nisbeth & Estham 2001:202ff).

I Vadstena klosterkyrka står renässanstumban över Gustav Vasas son [hertig Magnus av Östergötland](#) på ursprunglig plats. Den beställdes 1599 av slottsbyggmästaren Hans Fleming i staden. Den gravlagde vilar som högkvalitativ halvsulptur ovanpå tumban, vars sidor pryds av vapensköldar och fristående kolonnetter. Skulpturen har tydliga rester av bemålning. Fleming är även upphovsman till tumban över Hogenskiöld Bielke och Anna Sparre i Ekebyborna. Denna står centralt i ett vid korets norra sida anslutande kvadratisk gravkor och bär också påtagliga spår av bemålning. Detta är det äldsta provet i stiftet på gravkor som egen byggnadskropp, något som kom att bli mer och mer vanligt under 1600-talets gång då man sökte efterlikna Gustav II Adolfs åttkantiga gravkor vid Riddarholmskyrkan (Liljegren 1947). Bielkeska gravkoret är liksom denna öppet mot kyrkorummet och har själva gravkammaren under golv. På väggarna hänger som sig bör de gravlagdas huvudbaner och anvapen.

Det Douglaska gravkoret i Vreta från 1663 ligger mycket nära förebilden i Riddarholmskyrkan med sin mångsidiga plan och stora fönsteröppningar. Det är också det rikast smyckade i stiftet. Väggar och valv bär arkitektoniska kalkmålningar. De påkostade målade kopparkistorna är uppställda i gravkoret där även huvudbaner, anvapen, begravningsfanor (fanorna förvaras för närvarande inte i kyrkan) och krigsbyten hänger. Mot kyrkorummet är en hög öppning med smidesgaller från 1774 och en sentida glasskiva. Arrangemanget med dyrbara exponerade kistor finns även i det Lillieska gravkoret i Kimstad från 1660 som dock har en mer spartansk utformning och öppnar sig mot koret via ett lågt valv med smidesgaller. Huvudbaner och anvapen hänger på korväggen över öppningen. Även Schaarska gravkoret i Norra Vi

från ca 1700 har uppställda kistor. Detta gravkor är liksom Kimstads beläget vid korets sydvägg men har en klar disposition med gravvalv och ovanliggande minneshall med kistor som är öppna via ett valv mot kyrkorummet. Lösningen är samma i Östra Eneby (Schulman 1600-tal) och Säby (Wrangel 1748). I Säby rekonstruerades den ursprungliga öppningen 1920 och försågs med ett smidesgaller. Minneshallen i Östra Eneby är omdanad till dopkapell, vilket även gäller för det sexkantiga Ribbingska gravkoret i Östra Skrukeby från 1650-talet, båda rummen är välvda. Det Gyllenraamska gravkoret i Kaga från 1600-talet ligger ovanligt nog i vinkeln mellan torn och vapenhus. Den helt ombyggda övre minneshallen torde ursprungligen haft en tumba med den porträttgravsten som nu står i vapenhuset. Det Wittingska gravkoret i Säby från 1746 har en minneshall med ett av stiftets större huvudbaner och en salongsmöblering från okänd tid, vilket får ses som unikt även på en nationell nivå.

Timmerkyrkan i Pelarne har vid koret ett välbevarat åttkantigt murat gravkor över ätten Ramsvärd från 1680-talet med utformning liknande Vreta, om än enklare. I gravkoret hänger två huvudbaner medan kistorna står i gravvalvet under. De Kurckska respektive Fersenska gravkamrarna i Östra Stenby (1680-tal) och Ljung (1790-tal) ligger under korgolvet utan annan markering än en lucka. I Östra Stenby kan dock koret som helhet betraktas som ett gravkor med sina många huvudbaner, en företeelse som bl.a. finns i Mälardalen och norra delen av Skara stift.

En särställning i stiftet vad gäller gravminnen intar Vårfrukyrkan i Skänninge med sitt rika bestånd av gravhällar och epitafier från 1600- och 1700-talen över stadens välmående borgerskap. Flera av objekten håller en hög konstnärlig klass, som exempelvis [Michael Hackes](#) gravhällar i en hög och driven barockrelief. Skänninge var under en stor del av 1600-talet ett centrum för framställning av gravkonst i lokalt brutna kalksten från Borghamn (Rörby 1980).

1600-talsgravhällar i mittgången i Vårfrukyrkan i Skänninge.

Med 1815 års förbud mot gravsättningar i kyrkorummen kom de högre ståndens gravkultur att förflyttas ut på kyrkogårdarna. Motiven var i främsta rummet hygieniska, men kan även sättas i samband med upplysningens och nyklassicismens ideal. Världsligt överdåd kunde inte längre rättfärdigas i denna miljö

och kyrkorummet skulle inte tjäna som en social arena efter döden. Detta fick även till följd att många gravkor förändrades och blev en del av kyrkorummet. Huvudbaner och anväpn förpassades till vindar och torn för att sedan i många fall konserveras och återbördas på 1900-talet. Ofta har de exponerats i 1800-talets kyrkorum, vilket inte alltid varit till fördel för helhetsintrycket.

Orglarnas rum

Appuna, Askeryd, Blåvik, Bredestad, Bälaryd, Djursdala, Drothem, Edshult, Ekeby, Eksjö, Flisby, Folkströms kapell, Fornåsa, Furingstad, Gammalkil, Gistad, Grebo, Gryt, Heda, Herrberga, Herrestad, Horn, Hov, Häradsbammars, Högby, Höreda, Ingatorp, Kisa, Klockrike, Konungsund, Kråksbult, Kuddby, Linderås, Linköpings domkyrka, Loftabammars, Lönsås, Misterbult, Mogata, Norra Solberga, Odensvi, Rappestad, Rinna, Röke, Rönö, S:ta Gertrud, S:t Lars, S:t Laurentii, Skeda, Skällvik, Slaka, Stora Åby, Svinbult, Säby, Tidersrum, Tjällmo, Tryserum, Ulrika, Vallerstad, Vena, Vikingstad, Vimmerby, Virserum, Vreta, Vårdsberg, Vårfrukyrkan, Väderstad, Västra Eneby, Västra Harg, Västra Tollstad, Åsbo, Åtvids g:a, Ålvestad, Östra Husby, Östra Ny Östra Ryd, Östra Skerubeby

Linköpings stift har mer bevarade historiska orgelverk än någon annan del av landet. Detta kan förklaras med den under 1700- och 1800-talen starka orgelbyggartaditionen i stiftet som åstadkom många högkvalitativa verk. Överlag försågs de östgötska kyrkorummen med orglar redan på 1700-talet, tidigare än kyrkorna i övriga Götaland där de var få före 1800-talet och psalmsången framfördes a capella under ledning av klockaren. Med [Johan Olof Wallins](#) psalmbok från 1819 fick dock orgeln en stor betydelse för psalmsången. En orgel var en dyrbar investering som krävde gott om kapital, det var naturligt att de första stora verken tillkom i stadskyrkorna och på den rika slättbygden. Senare har i en del fall utrangerade verk därifrån hamnat i mer perifera och fattiga sockenkyrkor och där bevarats för eftervärlden. Det är anmärkningsvärt att av 232 orglar i stiftet är 138, mer än hälften, äldre än 1940 (av orgelbeståndet i kyrkor äldre än 1940). Stiftets orglar har i hög grad undgått efterkrigstidens antiromantiska orgelrörelse som i exempelvis Skara stift rensat bort många 1800-talsverk. Här redogörs i korthet för de bäst bevarade verken från respektive tid, ett material som i många fall är av ett internationellt intresse. För närmare uppgifter om stiftets orgelverk hänvisas till Einar Ericis banbrytande *Orgelinventarium* (1965, utökad nyutgåva tillsammans med Axel Unnerbäck 1988) och Sten L Carlssons heltäckande *Sveriges kyrkorglar* (Carlsson 1973). Om olika orgelbyggare kan man läsa i Dag Edholms *Orgelbyggare i Sverige 1600–1900* (Edholm 1985).

Barockorglar från Linköping

Av stiftets äldsta orgel återstår idag endast fasaden och dess ljudande pipor. Det är den 1683 av Georg Heim för Västra Tollstad byggda orgel som nu står i Herrestad med ett verk från 1960-talet. Den är en av landets äldsta fasader med ljudande pipor (Boström & Eriksson 1992:11; Carlsson 1973:47). Stiftets och kanske landets äldsta bevarade kompletta orgel står idag i lilla Folkströms kapell. Den byggdes 1700 för Sankt Lars i Linköping av Söderköpingsmästaren Johan Agerwall (död 1711). Verket är ombyggt på 1800-talet men delvis restaurerat. Orgeln i Tjällmo från 1710 har också flyttats, i detta fall från en ursprunglig

roll som interimsgorgel i Uppsala domkyrka. Verket har en tydlig 1600-talsprägel; det byggdes om på 1700- och 1800-talen men restaurerades 1969. Upphovsmannen Isac Risberg (död 1710) gick i lära hos den tyska orgelbyggaren Hans Henrich Cahman i Stockholm. Dennes son Johan Niclas Cahman (1680–1737) övertog verkstaden och erkänns idag som det inhemska orgelbyggandets fader. En av de fem domkyrkoorglar han utförde var Linköpings 1733, av vilken idag endast fasaden kvarstår med dess dekor av [Niclas Österbom](#). Cahmans orgel för kyrkan i Kisa från året därpå är däremot bevarat i Ulrika kyrka, där det uppsattes 1798 efter att även ha stått på andra platser.

Linköping kom på 1700-talet att bli ett svenskt centrum för orgelbyggeri. Östgöten [Jonas Wistenius](#) (1700–1777) studerade under tolv år i företrädesvis Tyskland och Polen innan han 1756 startade en verkstad i Linköping. Denna blev början på den s.k. Linköpingskolan som jämte Stockholmskolan (Cahman och hans efterträdare) dominerade svenskt orgelbyggeri till omkring 1820. Av Wistenius 96 orglar är idag fyra bevarade i Sverige och alla i Linköpings stift (det femte verket förstördes i Älvestad kyrkas brand). Äldst och därtill en av landets bäst bevarade barockorglar är S:ta Gertruds i Västervik från 1744, bland vars 20 stämmor ingår pipmaterial från en tysk föregångare tillverkad 1694. Wistenius betydligt mindre orgelverk från 1751 för Åtvids gamla kyrka rekonstruerades 1957 med användande av magasinerat material. Orgeln i Askeryd från 1760 återbördades till kyrkorummet 1961 och restaurerades. Orgeln i Skällvik tillkom 1762 och återställdes till ursprunglig disposition 1963. Alla är de små enmanualiga verk utan pedalstämmor. Fasader från Wisteniusorglar är bevarade med sentida verk i Mogata (1746), Vreta (1747 med originalyttskikt), Bredestad (1753), Säby (1754), Tidensrum (1758), Eksjö (1759), Vårdsberg (1761) och Odensvi (1776).

Wisteniusorgeln i Askeryd från 1760, restaurerad 1961.

Lars Wahlberg (1724–1776) var lärling till Wistenius och startade sedan egen verkstad som han drev med Anders Wollander (1719–1803). Endast deras orgel i Loftahammar från 1767 finns bevarad, i kraftigt ombyggt skick. Några stämmor från Wahlbergs orgel i Vårfrukyrkan i Skänninge (1772) finns kvar i nuvarande verk, även fasaden är bevarad, likaså i Horn (1767) och Vimmerby (1769). Lars Strömblad (1743–1807) var under några år verksam i Väversunda och byggde ett antal orglar i enlighet med de gamla barockidealen. Hans enda bevarade verk finns i Östra Ryd (1777) och restaurerades 1966. Fasader finns kvar med nya verk i Hov (1774), Heda (1776) och Stora Åby (1779).

Schiörlinorglarna

Wisteniuslärjungen [Pehr Schiörlin](#) (1736–1815) är den som mer än någon annan har präglat stiftets orgellandskap. Han övertog mästarens verkstad 1777 och drev denna till sin död, varvid sonen Jonas

Schiörlinorgeln i Gammalkil från 1806 är med sina 29 stämmor orgelbyggarens största verk och därtill ett av de bäst bevarade.

(1785–1821) tog över verksamheten. Av Schiörlins 69 kända orglar har 13 bevarats i mer eller mindre fullständigt skick och ger med sina höga kvaliteter en unik upplevelse av orgelklängen i brytningen mellan barock och romantik. De mest autentiska verken i stiftet finner vi i Slaka (1783), Tryserum (1784), Vikingstad (1785), Östra Skrukeby (1794), Herrberga (1799), Gammalkil (1806), Kråkshult (1811) och Rappestad (1815).

Vikingstad (21 stämmor), Gammalkil (29 stämmor) och Rappestad (26 stämmor) är med sina två manualer och pedal Schiörlins största verk och kvalitetsmässigt bland de bästa som bevarats från gustaviansk tid i Sverige. Alla har de omsorgsfullt restaurerats under efterkrigstiden. Häradschammar från 1821 är den enda av Jonas Schiörlins få egna orglar som finns kvar. Ett flertal Schiörlinorglar är magasinerade i väntan på restaurering: t.ex. Grebo (1786), Lönsås (1789) och Vena (1802). Efter Schiörlinarna miste Linköping sin ställning som svenskt orgelcentrum till förmån för Stockholm och Göteborg som stod för utvecklingen av nya ideal. Linköpingskolans arv fortlevde genom en handfull oexaminerade orgelbyggare i landsorten.

De småländska bygdemästarnas verk

I och med 1800-talets utveckling kom efterfrågan på orgelverk till kyrkorna att bli överväldigande. Många ekonomiskt svaga församlingar i främst smålandsdelen och kustbandet vände sig till amatör- eller bygdeorgelbyggare som var oexaminerade. Dessa kunde i botten vara möbelsnickare eller organister, men även en och annan torpare. En handfull nådde i hantverk och kvalitet upp till de examinerade mästarnas nivå. Två av dessa bygdemästare har satt sin prägel på orgellandskapet i främst södra delen av stiftet, Nils Ahlstrand (1785–1874) och Sven Nordström (1802–1887). Ahlstrand var en organist och klockare i Norra Solberga som byggde 15 orgelverk, varav fem finns bevarade i stiftet. Alla har de sina rötter i den klassiska barockorgeln, vilket framträder tydligt i Norra Solbergas orgel från 1836 med såväl klangrika och festliga mixturstämmor som regalstämman Vox humana. Verket restaurerades 1972.

Andra välbevarade orglar av Ahlstrand är den i Västra Harg från 1839 som är hans största med 18 stämmor fördelade på en manual och pedal (1700-talspipor ingår bland dessa) liksom det aldrig ombyggda verket i Vallerstad från 1841.

Sven Nordström från Flisby blev Sveriges mest framstående av 1800-talets svenska bygdeorgelbyggare med sina närmare 40 verk i främst Småland och Östergötland. I stiftet finns 18 orglar av Nordström bevarade, varav tre byggdes tillsammans med brodern Erik. Till skillnad från Ahlstrand så tog Nordström tidigt intryck av det varmare romantiska klangidealet. Det äldsta bevarade verket finns i Bälaryd (1839), men är påtagligt ombyggt. Orgeln i

Kuddby från 1882 är den sista. Liksom hos Ahlstrand rör det sig hos Nordström överlag om enmanualiga verk, ett exempel som aldrig varit föremål för

ombyggnad är orgeln i Edshult från 1844. Till de större och välbevarade verken räknas den musikaliskt högtstående orgeln i Västra Eneby från 1850 med 17 stämmor på två manualer, den likaså tvåmanualiga

Sven Nordströms bevarade orgel i hemsöcknen Flisby från 1856.

Nils Ahlstrands orgel i Norra Solberga från 1836, restaurerad 1972.

orgeln för hemsöcknen Flisby från 1856 och det 21-stämmiga verket från 1845 i S:t Laurentii, Söderköping, med två manualer och pedal. Tre orglar av Erik Nordströms hand är bevarade i stiftets kyrkor: Höreda, Linderås och Östra Ny. Utöver dessa finns den välbevarade orgeln i f.d. Sankt Johannes kyrka i Norrköping (Norrköpings hörsal)..

Anders Jonsson (1788–1861) i Ringarum var i grunden klockare och organist. Han var efterfrågad reparatör och orgelsakkunnig i stiftet. Vid sidan av flera ombyggnader utförde Jonsson ett fåtal egna orglar, varav de i Djursdala (1841) och Konungsund (1853) bevarats i ursprungligt skick. Klangmässigt ligger de nära traditionen från

[Wistenius](#).

De stora romantiska verken

Med stockholmsorgelbyggarna Pehr Zacharias Strand (1797–1844) och Gustaf Andersson (1797–1872) togs de första stegen mot de romantiska orgelverken, vilka kännetecknas av uteslutande av barockens mixturer och införande av ett varmare klangideal. Impulserna kom åter från Tyskland. Strand och Andersson var sin tids mest framstående orgelbyggare med många prestigefulla uppdrag. Endast 17 verk är bevarade ur Strands omfattande produktion, varav fyra i stiftet. Mest autentiska är orglarna i Gryt (1835) och Klockrike (1842). Rätt få av Anderssons verk finns kvar i ursprungligt skick, relativt autentiska är dock de tre verk som finns i stiftet: det stora 24-stämmiga verket i Östra Husby från 1826 och de små i Rinna (1835 tillbyggd 1962) och Rönö (1855).

Med örebroorgelbyggaren Erik Adolf Setterqvist (1809–1885) och stockholmskollegan Per Larsson Åkerman (1826–1876) kom ett romantiskt, kontinentalt inspirerat orgelbyggeri att bli dominerande i Sverige. Nu kom orkesterklangen att bli förhärskande. Med detta ideal introducerades sådant som fristående spelbord (för bättre kontakt mellan organist och präst) och crescendovällare. Nya stämmor tillkom som Salicional och Voix celeste. På 1890-talet började man även använda sig av rörpneumatiskt istället för mekaniskt system, d.v.s. tryckluft, något som blev nästan allena rådande under 1900-talets första hälft. Setterqvist och Åkerman sågs som de främsta orgelbyggarna i Sverige under sent 1800-tal och båda kom att lägga grunden till långlivade orgelfabriker, Setterqvist & Son samt P L Åkerman & Lund.

Den enda orgel av E A Setterqvist själv som bevarats i stiftet finns i Drothem (1877) men är kraftigt ombyggd. Däremot finns ett antal verk av hans son och efterträdare, Gustav Adolf (1842–1906). Dessa är fem till antalet, den äldsta är i Appuna från 1887 och den yngsta och sista bevarade av hans hand i Askeryd (1906). Elva orgelverk är tillverkade av firman mellan 1912 (Misterhult) och 1938 (Åsbo) och präglas av samma senromantiska klang. Verken i Ingatorp (1914) och Mellby (1916) är medvetet restaurerade. Stiftets största orgel tillhör denna grupp och byggdes 1929 för domkyrkan. Verket omfattar 61 stämmor fördelade på tre manualer och en pedal. Fem orglar är bevarade från P L Åkerman: Gistad (1864), Ekeby (1865), Rök (1871), Högby (1872) och Svinhult (1876). Alla utom Gistad är tvåmanualiga med närmare 20 stämmor. Graden av autenticitet är hög, särskilt vad gäller orgeln i Rök. Ett särdrag hos dem är att de alla uppvisar den romantiska stämman Flûte harmonique 8' som Åkerman introducerade från Frankrike. Firman har efter Åkermans bortgång tillverkat 15 orglar i stiftet, den yngsta från 1955.

Setterqvist och Åkermans danske motsvarighet, Marcussen och Son ligger bakom de välbevarade orglarna i Väderstad (1861) och Skeda (1877). En mindre känd men likväl produktiv orgelbyggare från den romantiska eran var Carl Elfström (1830–1917) i Ljungby, som studerade för de i Västsverige berömda orgelbyggarna Söderling i Göteborg. Av hans ca 75 verk är ett tiotal bevarade i landet, varav sex i stiftet. Äldst är orgeln i Blåvik från 1884 och yngst den i Furingstad från 1888 som varit föremål för en restaurering.

Orgelrörelsens avtryck

Med det tidiga 1900-talet kom ett intresse för den klassiska barockorgeln att vakna och ta gestalt i den s.k. orgelrörelsen med Albert Schweitzer som centralgestalt. Detta skedde som en reaktion mot den ”orkesterimiterande” senromantiska orgeltradition som var stark långt in i seklet. Barockens klangvärld kom nu att ses som rättesnöre och på varje orgel måste det kunna spelas Bach. I Sverige skedde genombrottet för orgelrörelsen kring 1940 under påskyndande av Kyrkosångens vänners orgelråd. Stiftets första orgelverk i dess anda finns i Vårfrukyrkan i Skänninge och byggdes av Marcussen & Son 1939. Av de svenska orgelbyggarna var det Olof och Nils Hammarberg i Göteborg som först introducerade de nya tendenserna. Det första konsekventa ”orgelrörelseverket” byggde de 1955 för Fröderyd i Växjö stift. Redan året därpå färdigställdes orgeln i Fornåsa där vi känner igen de klassiska stämmorna gedackt, mixtur, scharf och regal. Orgeln i Virserum från 1959 är ett annat prov på det nya idealet. I båda verken har man utfört en traditionell mekanisk traktur istället för den då ännu moderna rörpneumatiken. Under 1950- och 60-talet kom det att bli ett stort antal nya orgelverk runt om Sverige med orgelrörelsens sakliga och vassa karaktär. Den förlust vi idag kan beklaga var den nit med vilken många romantiska orglar av inte sällan hög kvalitet förstördes runt om i kyrkorna under efterkrigstiden. Lyckligtvis har Linköpings stift varit relativt förskonat från denna rensning. Detta beror mycket på läkaren och orgelforskaren Einar Ericis ideella insatser under 1940- till 60-talen. Hans arbete har sedan fortsatt av Axel Unnerbäck vid Riksantikvarieämbetet och Carl-Gustaf Lewenhaupt. Först mot slutet av 1900-talet har ett allmänt intresse för kvaliteterna och värdet i de senromantiska orgelverken vaknat och fått genomslag i ett antal restaureringar. Från och med 1960-talet har också de musikaliska idealen modifierats och kyrkomusikerna eftersträvat mångfunktionella orglar istället för stilrenhet.

4: 1900-talets restaureringar

Anna Lindqvist

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

”Mellan vetenskaplig ärlighet, arkitektonisk skönhet och praktisk användbarhet.” (Åman 2008)

Av stiftets 242 särskilt skyddade kyrkorum är det i stort sett endast en kyrka som inte har byggts om, renoverats eller restaurerats. Det är Charlottenborgskyrkan i Motala, uppförd 1988. Övriga kyrkor har genom årens lopp omdanats beroende på förändrad liturgi, byggnadsstil, estetiska ideal eller av nya praktiska och funktionella behov. Intervallerna för förändringar i framför allt kyrkorummen har accelererat under 1900-talet. Generellt har det varit lättare, både ur arkitekternas och antikvariernas perspektiv, att acceptera restaureringar som ligger några generationer tillbaka än de just passerade decenniernas ombyggnadsideal. Synen på föregående generationers arkitektarbeten har under större delen av 1900-talet ofta varit mycket nedlåtande och inneburit bristande förståelse för deras gestaltningar. Ett undantag är [Erik Lundbergs](#) säregna och mycket personliga restaureringar, som i stort sett har respekterats av efterkommande arkitekter.

En framväxande restaureringsideologi

Med de växande församlingarna under 1700-talets slut och 1800-talets första hälft blev den naturliga utvägen att riva de små medeltida kyrkorna och ersätta dem med större och mer funktionella kyrkobyggnader. Först i slutet av 1800-talet blev opinionen mot rivning så stark att nya synsätt fick utrymme. I Linköpings stift är Heda kyrka ett tidigt exempel på hur professor [Carl Georg Brunius](#) tillsammans med kyrkoherde Carl Hedmark motsatte sig församlingens önskemål om rivning. Kyrkoherden kontaktade Brunius, vars nyutkomna bok om bl. a. Linköpings domkyrka han läst och som gett honom nytt hopp om att ”få sin gamla Kyrka återställd i dess ursprungliga skick.” Brunius (1792-1869) var professor i grekiska vid Lunds universitet och även medeltidsspecialist. Han engagerade sig i ett flertal restaureringar av medeltida byggnader och kom att bli en av tidens främsta förespråkare för en medeltidsromantik. Brunius hade varit inblandad i den omfattande restaureringen av Linköpings domkyrka, som inleddes 1849. Heda kyrka restaurerades och tillbyggdes under åren 1857-58. Brunius var angelägen om att spara kapellet och framför allt tornet, vilket han ansåg vara ”i sitt slag det enda i hela Norden”. Även mittskeppet och sidoskeppet i norr fick stå kvar. För att öka utrymmet revs koret och sakristian och ett nytt kor med absid samt korsarmar i söder och norr uppfördes.

Även arkitekt [Ferdinand Bobergs](#) (1860-1946) restaurering av Ödeshögs kyrka 1887-89 visar på det nyvaknade intresset att restaurera de äldre kyrkorna istället för att riva och bygga nytt. Boberg kom att bli en av de unga arkitekter som under 1800-talets sista decennium införde en ny personlig syn på arkitekturens formspråk i Sverige. Han valde att radikalt omgestalta Ödeshögs kyrka genom att vända dess orientering och bygga ett helt nytt kor i väster. [Agi Lindegren](#) (1858-1927) var en av sekelskiftets mer framträdande arkitekter och dekorationsmålare. Hans intresse låg inte främst i byggnadens historiska skeende utan snarare att dekorera dem efter tidens smak. Han var bl a slottsarkitekt vid Drottningholm och har svarat för ombyggnader och restaureringar av ett stort antal kyrkor. Han har dekorerat fjorton stadskyrkor, tre domkyrkor och bortåt tjugo landsbygdskyrkor. I Östergötland har han varit inblandad i ett femtontal kyrkorenoveringar. Av hans dekorationsarbeten och övriga arkitektoniska alster har få överlevt 1900-talets smakrestaureringar. Interiören i Hedvigs kyrka i Norrköping domineras fortfarande av Agi Lindegrens målning i 1890-talets tolkning av barock. Detta är en av de få kyrkor i Östergötland där man i så stor utsträckning har sparat hans tillägg och det gör interiörmåleriet även restaureringshistoriskt intressant. Andra exempel med delvis bevarade målningsdekorationer som utförts under ledning av Lindegren finns i Orlunda (1889), Torpa (1892) och Matteus kyrka i Norrköping (1907). Det var få kyrkor som nyuppfördes i stiftet decennierna efter sekelskiftet 1900. De som bär sin prägel från den tiden är uppförda efter brand, som Skärkind (1906-07), Ingatorp (1911) och Regna (1914-15). De flesta kyrkor som restaurerades under denna period har senare förändrats, varvid dessa tre kyrkor idag framstår som goda representanter för jugendperiodens kyrkoarkitektur, om än med betydande inslag av nationalromantik.

Som en brytpunkt inom restaureringskonsten brukar Vreta klosterkyrka lyftas fram. Efter flera års diskussioner utarbetade arkitekt [Sigurd Curman](#) (1879-1966) år 1908 ett restaureringsförslag som godkändes av alla parter. År 1967 skriver han i en bakåtblickande artikel med titeln *Min första stora kyrkorestaurering*: "Förslaget inleddes med en programförklaring, som kanske nu synes högst naturlig och självklar, men som då, i november 1908, för första gången offentligt framfördes från den ansvariga byggnadsvårdande myndigheten, Överintendentensämbetet" (Curman 1967). Förslaget hade tre punkter, den första tog upp akuta åtgärder, den andra funktionella och den tredje lyder; "att låta kyrkan på ett så ärligt och tydligt, men även så estetiskt tilltalande sätt som möjligt berätta sin historia och visa sina särdrag, varvid även senares tiders verk böra respekteras lika väl som äldres, om de utgöra något karakteristiskt för sin tid." Vidare tas svårigheten upp att förena de tre punkterna, då intressen kan stå mot varandra och då blir det en individuell sak att avgöra de olika intressenas betydelse. Denna offentliga förklaring betraktades också som ledande för kommande restaureringar. Curman poängterar i sin programförklaring att även senare tiders verk bör respekteras om de utgör något karakteristiskt för sin tid. Vad som är karakteristiskt för sin tid har ofta varit en tolkningsfråga och kanske inte alltid fått det genomslag som Curman avsåg. Men värden i senare tiders tillägg och inventarier i kyrkorumen lyftes fram redan 1875 av Hans Hildebrand i *Den kyrkliga konsten under Sveriges medeltid*: "I kyrkorna förekomma hvarjehanda arbeten från

nyare tid, hvilka icke här kunna omtalas. Sådana äro t.ex. messingsdopfaten, snidade predikstolar och bänkar, sorgefanor, snidade och målade vapen o.s.v. Äfven de äro värda noggrann vård, hvilken också i lag stadgas.”

1900-talets restaureringsarkitekter

Nedan presenteras i kronologisk ordning de restaureringsarkitekter som har varit mest framträdande i stiftet. De förteckningar på bevarade restaureringar som lyfts fram vid varje arkitekt är inte på något sätt kompletta, utan utgör goda exempel som kan fungera som underlag vid jämförande studier med andra renoveringar. De tre arkitekter som dominerat kyrkorestaureringarna under 1900-talet har samtliga varit bosatta inom stiftet och de har utfört arbeten i ett drygt 80-tal kyrkor vardera: [Johannes Dahls](#) arkitektkontor i Tranås var verksam under perioden 1913-78, [Kurt von Schmalensee](#), stadsarkitekt i Norrköping med verksamhetsperioden 1932-71 och [Ture Jangvik](#), byggnadsingenjör anställd av K-konsult i Linköping, verksam under perioden 1955-96.

En uttalad målsättning med restaureringarna som von Schmalensee och Dahl lyfter fram är att återgå till ett äldre utseende eller en äldre färgsättning. Efterföljande generationers arkitekter har i stort sett samma syfte även i de kyrkor som redan restaurerats till sin ursprungliga färgsättning några tiotal år tidigare. Är det ett utslag av att synen på vad som är en ursprunglig färgsättning förändras och är starkt påverkad av samtiden? Ett bristfälligt utforskat område är konservatorernas roll i detta sammanhang, eftersom de ofta har stått för framtagande av äldre färgskikt på t ex predikstolar och bänkluckor. Kurt von Schmalensee arbetade företrädesvis med [Bertil Bengtsson](#), och Johannes Dahl med såväl Oscar Svensson, [Sven Sundbaum](#) som Bertil Bengtsson. De två sistnämnda var anställda vid läns museet i Östergötland. Sven Sundbaum började som konservator där redan 1924 och var skolad i Curmans anda, och ”benägenheten för smutspatinerings satt djupt.” (Cnattingius 1965). I Gryt (1949-52) gjorde Johannes Dahl tillsammans med konservator Bertil Bengtsson ett färgsättningsförslag, som grundade sig på äldre färgskikt. När [Ture Jangvik](#) 1997 fick i uppdrag att renovera kyrkan syftade ommålningen ändå till att återge kyrkorummet en äldre färgsättning. Likaså i Godegård (1951) var Johannes Dahls och Bertil Bengtssons syfte att återgå till en äldre färgsättning, vilket även var arkitekt [Magnus Ahréns](#) målsättning vid renoveringen 1996. Flera av de restaureringar som utfördes under 1900-talet har av olika anledningar förstörts.

Dekorationsmålare

Några av de målare och/eller konstnärer som har varit verksamma tillsammans med arkitekterna och konservatorerna under den här perioden bör nämnas. [Filip Månsson](#) (1864-1933) var tidens store dekorationsmålare och utförde främst efter förebild från medeltiden och barocken ornamentala utsmyckning i bl. a Stockholms stadshus och rådhus och i ett flertal kyrkor. Bevarat dekorationsmåleri av

Filip Månsson eller hans ateljé finns i Vreta klosterkyrka (1915-17), Östra Eneby (1918) och Ekeby kyrka (1926). En del bårder i Matteuskyrkan (1927) är målade i art deco-stil, vilket är ovanligt i svenska kyrkointeriörer. Även [Yngve Lundström](#) (1885-19xx) har anlitats i stiftets kyrkor till dekorations- och glasmåleri. Bevarade dekorationsmålningar finns i Östra Harg (1925), församlingshemmet i Skedevi (1934), Rejmyre (1937) och i Gladhammar (1950). Måleriet i Gladhammar är emellertid till största delen rekonstruerat vid en restaurering 1999-2000. Bland yrkesmålarna bör [Mauritz Ekholm](#) i Malmslätt nämnas, då han stod för en stor procent av måleriarbetena i kyrkorna under den här perioden.

Erik Fant

[Erik Fant](#) (1889-1954) har satt sin prägel på ett stort antal av Östergötlands kyrkor. Han var utbildad på Tekniska högskolan och på Konsthögskolans arkitektavdelning i Stockholm. Avgörande för hans fortsatta restaureringssyn var tiden som kontrollant vid restaureringen av Vreta klosterkyrka 1915-17, som leddes av den blivande riksantikvarien [Sigurd Curman](#). Fant drev sedan arkitektkontor i Stockholm, mellan åren 1918-1925 tillsammans med Curman och därefter på egen hand. Fant var inblandad i närmare 300 restaureringar och omgestaltningar av kyrkor och kapell i hela landet. Därtill kom arbeten med bland annat kyrkogårdsanläggningar, slott, skolor och bostadshus. Huvudområdena för hans verksamhet var Uppland, Gotland och Östergötland. Han utförde restaureringar i ett 50-tal av stiftets kyrkor under perioden 1917-1954, varav merparten i Östergötland och endast fyra i Kalmar län. Hälften av alla restaureringar utfördes på 1920-talet, 24 under 1920-talet, 7 på 1930-talet, 5 på 1940-talet samt 7 under 1950-talets första år. I de av Fant renoverade medeltida kyrkorna dominerar ofta en tidstypisk färgskala i dämpat rött och svart och med tillägg som bär 20-talets formspråk, medan de nyklassicistiska kyrkorna färgsattes i en gråskala. Fant samarbetade i flera kyrkor med dekorationsmålaren [Filip Månsson](#), varav hans målningar finns i bevarade i Östra Eneby (1918), Ekeby (1926) och Matteus (1927). De kanske mest omfattande arbetena utfördes i Ankarsrum 1920, där Fant ritade samtliga inventarier och även gestaltade en förgård till kyrkan samt gravplats för brukets ägare och ett gravkapell. Vid en interiör renovering 1987 avlägsnades dock det mesta av det dekorativa måleriet från 1920-talet. Gravkapellet, som ritades 1927 och uppfördes 1936, är fortfarande i ursprungligt skick.

Örtomta kyrka fick vid restaureringen 1926 i stort sett sin nuvarande gestaltning och utgör ett mycket välbevarat exempel på Fants restaureringssyn under 1920-talet. Bland övriga kyrkor som fortfarande bär viktiga spår av hans restaureringar under 1920-talet är Rönö (1923), Vikingstad (1925), Västra Tollstad (1926) och Vårfrukyrkan i Skänninge (1927).

Fant var relativt varsam som restaureringsarkitekt men visar, liksom andra arkitekter ur hans generation, en viss oförståelse för den föregående generationens förändringar. Under de senare restaureringarna finns en tendens till att även de nygotiska kyrkorna får en gustaviansk karaktär, som t ex Sjögestads kyrka, som uppfördes på 1860-talet i en blandning av nygotik och nyklassicism. Kärna kyrka, uppförd i nyklassicism

på 1830-talet och återuppbyggd efter brand 1893, restaurerades av Fant 1934. Denna restaurering innebar att i stort sett allt av den gestaltning som arkitekt [Thor Thorén](#) givit kyrkan efter branden avlägsnades. Fant skriver i restaureringsförslaget: ”I samband härmed önskas ett delvis återförande av kyrkans tillstånd före 1893, så att rummet återvinner något av den empire karaktär, som det hade före branden.”

Under 1940-talet samarbetade Fant med [Kurt von Schmalensee](#), stadsarkitekt i Norrköping vid en omfattande renovering av S:t Olai kyrka i Norrköping. Ambitionen vid den stora renoveringen som utfördes mellan åren 1945-49 var att återställa kyrkan i sitt nybyggnadsskick 1767. Det innebar att samtliga av stadsarkitekt Malms tillägg från 1870-talet och arkitekt [Agi Lindegrens](#) tillägg från 1890-talet avlägsnades.

Erik Lundberg

[Erik Lundberg](#) (1895-1969) är kanske den nationellt mest kända av de kyrkorestaurerare som varit verksam i stiftet. Han var bosatt i Stockholm och var mellan åren 1946-1961 professor i arkitekturhistoria vid Konsthögskolan. Hans restaureringsverksamhet var mycket omfattande och utfördes under en lång period från 1920-talet till 1960-talet. Inom stiftet har han restaurerat ca 30 kyrkor, varav 21 i Östergötlands län, 5 i Jönköpings län och 3 i Kalmar län. Hans första restaureringar i stiftet utfördes 1926 i Järeda och Norra Solbergas nya kyrka och den sista var Frinaryds kyrka (1969), som slutfördes av Lundbergs elev och medarbetare, arkitekten [Uno Söderberg](#). Lundberg hade anknytning till Östergötland, närmare bestämt Vårdsbergs socken varifrån hans hustru kom. Han erbjöd sig 1940 att kostnadsfritt restaurera kyrkan i Vårdsberg. Dåvarande landsantikvarien Bengt Cnattingius var mycket nöjd med Erik Lundbergs restaurering och skrev efter avslutat arbete: ”Hans solida restaureringskonst har fått sitt kanske bästa uttryck i stilkänsla och fullmogen arkitektonisk kunnighet”. Lundbergs tidiga restaureringar är relativt varsamma mot tidigare tillägg, som t ex Herrestad (1946, men som återgår på ett förslag från 1931), medan de senare restaureringarna från 1950- och 1960-talen är radikalt omgestaltande. I t ex Flisby (1926-27), Dalhem (1949-52) inrättades ett ”kyrkomuseum” längst bak i kyrkorna.

I Järeda kyrka, uppförd 1723 och kraftigt omgestaltad med nya inventarier 1848, lät Lundberg 1926 placera de äldre föremålen som ”museiföremål” på väggarna, medan [Johannes Dahl](#) drygt 10 år senare istället avlägsnade predikstol och altarpopsats från 1848 och ersatte dem med de äldre inventarierna från 1700-talet. Generellt har dock de flesta av Lundbergs säregna och personliga restaureringar respekterats av efterkommande arkitekter och kvarstår därför ganska oförändrade. Byggnadsingenjör [Ture Jangvik](#) framförde 1979 i renoveringsförslaget till Vårdsbergs kyrka sin respekt för Lundbergs tidigare åtgärder: ”Den av Erik Lundberg ledda restaureringen 1939-40 är mycket fint genomförd. De nu planerade arbetena bör inskränka sig till ett försiktigt underhåll och i det fall förändringar av praktiska slag föreslås måste dessa anpassas på så känsligt sätt som möjligt till miljön.”

Kyrkor som bevarat sin karaktär från Lundbergs restaureringar är bl a Herrestad (1931-1946), Strå (1948), Skällvik (1956), Tjällmo (1957), Hällestad (1958), Sankt Lars (1958), Rogslösa (1959), Frinaryd (1969) hans sista restaurering – slutfördes av [Uno Söderberg](#). Åtvids gamla (1957) och Vånga (1962) intar en särställning då de återupbyggdes efter en tid som ruin respektive efter en brand. I dessa kyrkor hade Lundberg en större frihet och Åtvids gamla kyrka framstår kanske som det yppersta exemplet på hans restaureringskonst. I vissa kyrkor har delar av kompositionen senare förändrats, medan delar av Lundbergs originalfärgsättning finns kvar, som t ex Lommaryd (1955) och Ödeshög (1960). I Lofta (1951) har bl a bänkinredningen bevarats. Omändringen av Sankt Lars kyrka i Linköping har kanske kritiserats hårdast och ansetts som en av Lundbergs mest brutala restaureringar. I linje med tidens avsmak för 1800-talets arkitekturstilar avlägsnades i stort sett samtliga av [Agi Lindegrens](#) tillägg i kyrkorummet från renoveringen 1906-1907, med undantag av väggarnas joniska pilastrar, som dock förenklades. I sitt första restaureringsförslag för Sankt Lars från 1952 konstaterade Lundberg att kyrkorummet inte längre hade ”skymten av den ursprungliga sengustavianska enkla värdigheten.” Han ville framför allt förenkla korpartiets utformning så att kyrkorummet skulle få ”en allvarligare, lugnare och mindre profant anspråksfull verkan”. Restaureringen av kyrkan kom att bli betydligt mer omfattande än vad förslaget innebar. De största förändringarna skedde i koret som försågs med en ny fondvägg, som placerades parallellt med den äldre korväggen. Fondväggen kläddes in med stora marmorblock med huggen och förgylld dekor av konstnärerna Ivan och Kerstin Jakobsson. Gestaltningen av Sankt Lars kyrka ligger närmare utförandet av de nyuppförda moderna stadsdelskyrkorna än de samtida restaureringarna.

Även om Lundberg kritiserats av antikvarier för sin okänslighet mot äldre tiders tillägg, så har han nästan odelat hyllats av arkitekter för sin skapande förmåga. Arkitekturhistoriken Björn Linn skriver i en artikel ”Kyrka – arkitektur – konst” i Form 1962 att ”Vid restaureringar av äldre kyrkor blir det inte sällan fråga om verkligt rumsskapande. En nyinredning av ett kyrkorum kan ta fram värden, som hittills varit okända eller försummade. Av grundläggande betydelse har här Erik Lundbergs verksamhet som lärare, författare och utövande arkitekt varit. Hans restaurering av Västerås domkyrka är remarkabel, inte för detaljlösningarnas skull utan genom att visa, vilken intensivt levande rumskaraktär en modern arkitekt kan få fram ur en medeltida katedral.”

Johannes Dahl

[Johannes Dahl](#) (1886-1953) är den arkitekt som varit mest verksam i hela stiftet. Han startade 1926 arkitektkontor i Tranås där han var upp vuxen och där han även verkade som stadsarkitekt mellan åren 1938 och 1947. Han tog arkitektexamen 1910 vid Kungliga Tekniska Högskolan och fortsatte därefter på Konstakademiens arkitekturskola. Innan han återvände till Tranås arbetade han hos en rad av landets mest kända arkitekter, däribland [Carl Westman](#), [Ragnar Östberg](#) och [Ivar Tengbom](#). Hans arkitektkontor i Tranås var mycket produktivt och 1937 anställdes ingenjören och arkitekten Erik Persson, vilken efter Dahls bortgång fortsatte att driva kontoret och 1960 övertogs det av byggnadsingenjör Elis Andersson. I

stiftet utförde kontoret 75 restaureringar under perioden 1913-1978. I Östergötlands län restaurerade Dahl 24 kyrkor, i Jönköpings län 7 kyrkor och i Kalmar län 13 kyrkor under perioden 1927-1953. Kontoret fortsatte med kyrkorestaureringar även efter hans bortgång och utförde ett 20-tal restaureringar i Dahls namn.

Dahl var relativt varsam vid sina kyrkorestaureringar och lade sällan till några egna konstnärliga tillägg, men även han plockade ofta bort senare tiders tillägg för att återställa ett äldre utseende. Den medeltida träkyrkan i Vireda är ett typiskt exempel. Sekelskiftets stora kyrkorestaurerare [Agi Lindegren](#) hade genomfört en omfattande omändring av kyrkorummet 1906-07 och bl a försett väggarna med dekorativa jugendmålningar. Vid Dahls restaurering 1938 avlägsnades det mesta av Agi Lindegrens tillägg och kyrkorummet återställdes till ett 1700-talsutseende. Redan 1928 tog han fram ett förslag för Nykils kyrka som gick ut på att ”Restaureringen synes konsekvent böra utföras så, att tillståndet före ändringen år 1900 återställes.”

En av Johannes Dahls kanske mest spektakulära och omtalande kyrkoombyggnader utfördes i Högby kyrka, uppförd 1871 efter ritningar av arkitekt [Albert Törnqvist](#). Kyrkan var i stort sett orörd fram till att den omfattande ombyggnaden utfördes 1948-1949. Kyrkoherde Knut Harding var pådrivande med ett förslag att dela upp den stora kyrkobyggnaden i tre delar; en storkyrka, en lillkyrka och ett begravningskapell. Riksantikvarie [Sigurd Curman](#) yttrade sig rörande ett preliminärt förslag till uppdelning av kyrkorummet 1946: ”Högby kyrka hör till de minst lyckade kyrkobyggnaderna från 1800-talet i Östergötland och ämbetet finner det ur kulturhistorisk synpunkt relativt likgiltigt om man på skisserat sätt avskiljer de östligaste delarna. Dock synes det ämbetet kunna ifrågasättas huruvida icke i detta fall ett bortrivande av kyrkans östligaste delar vore att föredraga.” Kyrkan ombyggdes efter planerna och Stockholms Tidningen skrev mycket träffande den 9/12 1949: ”En märklig restaurering har i dagarna slutförts i Högby kyrka utanför Mjölby. Den jättelika kyrkan, uppförd på 1870-talet, har delats i tre delar; en stor kyrka med 500 platser, en ”medeltida” kyrka med 125 platser och avsedd för vanliga gudstjänster samt ett begravningskapell med underjordiskt bårhus.”

Ombyggnaden av Högby kyrka sågs med positiva blickar från många håll. Bengt Stolt, mångårig medarbetare till verket *Sveriges Kyrkor*, formulerade synen på 1800-talskyrkorna på följande sätt: ”Nackdelen är givetvis, att man delvis spolierat 1800-talsarkitekturens kyrkorum. Dess konstnärliga värde torde dock inte ha varit större än i övriga kyrkor från samma tid. Om några av våra hundratals kyrkor från 1800-talet bevaras till eftervärlden i relativt orört skick, bör vi ha rätt att omändra de andra efter tidens och gudstjänstlivets krav.” (Stolt 1957) Han menar att behovet av sidokapell eller lillkyrkor är stort då det är svårt att fira gudstjänst med en handfull människor i en stor kyrka. Han menar med eftertryck att om det behövs sidokapell för vissa gudstjänster, så ska man ha rätt att inreda ett sådant. ”Kyrkan är inget museum utan en byggnad i gudstjänstlivets tjänst!” Uppdelningen av kyrkorummet fick bara en efterföljare i

Linköpings stift och det var Edshults kyrka (1956), även den efter Dahls ritningar. Däremot blev en av de vanligaste anledningarna till omändring av kyrkorummet just behovet av intimare platser med få gudstjänstbesökare.

Av Dahls omfattande restaureringsverksamhet finns inte mycket bevarat i ursprungligt skick. Säby (1931), Kättilstad (1932), St:ra Getrud (1933), Nässja (1935), Oppeby (1935), Björsäter (1936, 49), Åsbo (1938), Järeda (1939), Stora Åby (1942), Lillkyrkan i Högby (1949), Heda (1950), Sund (1951, 65), Rök (1957) samt Västra Ryd (1958) är goda exempel på interiörernas färgbehandling. Generellt höll Dahl samtliga restaureringar under 1930-talet i en grågrön skala. Dahl fick i uppdrag att återuppbygga Malexanders kyrka efter en omfattande brand 1929. Kyrkan stod färdig 1930 och exteriören skilde sig inte nämnvärt från den ursprungliga från 1881. Däremot fick interiören en helt ny utformning. Den är fortfarande intakt och utgör en av Dahls få helhetsgestaltningar. Slaka kyrka är en av få kyrkor där Dahl även eftersträvade en äldre färgsättning av exteriören. Kyrkan återfick en rosa puts vid restaureringen 1938. Av hans nybyggnationer av bl a kapell, utgör Gladhammars kapell (1938) ett välbevarat exempel som genomsyras av en historiserande stil med funktionalistiska drag.

Kurt von Schmalensee

[Kurt von Schmalensee](#) (1897-1972) var stadsarkitekt i Norrköping i 32 år mellan åren 1929-1961 och mycket produktiv. Under perioden 1932-1971 var han inblandad i omdaning av 68 kyrkor i stiftet, varav åtta i Kalmar län och tre i Jönköpings län. Dessutom har han ansvarat för restaurering av domkyrkorna i Linköping, Karlstad och Växjö. Han framställs i flera tidningsartiklar som landets främste kyrkorestauratör, där hans verksamhet lagt en helt ny syn på kyrkorummet. Själv säger han i en intervju 1969 att ”Kyrkorestaureringarna har varit en ständig inspirationskälla.” (ÖD 1969-05-31)

Schmalensee avlade arkitektexamen vid KTH 1922 och var under studietiden anställd vid Nordiska museets byggnadsundersökningar. Som arkitekt var han även knuten till Kooperativa Förbundet under 1920-talet och var involverad i Stockholmsutställningen 1930, där framför allt hans villamodell uppmärksammades. Han fick Norrköpings Tidnings – Östergötlands Dagblads kulturpris 1962 med följande motivering; ”för vad han åstadkommit som fri skapande arkitekt genom bl a museet vid Kristinaplatsen och Norrköpings krematorium, publika byggnader, som rönt ett rikssvenskt erkännande. Inte minst betydelsefulla är vidare de insatser han gjort för att restaurera och varsamt nyskapa skilda kyrkor och kyrkorum i vårt land. Härtill kommer hans personliga kvaliteter som konstnär och humanist.” I en efterföljande intervju får han frågan om vad han väntar sig av Norrköping och dess arkitektoniska utformning i framtiden. Han svarar att det är viktigt att slå vakt om industriarkitekturen från 1700-talets mitt till 1800-talets mitt. Det är för tiden mycket förutseende, med tanke på att det är samtidigt som man börjar riva äldre bebyggelse i såväl Göteborg och Stockholm för att ge plats för moderna hus. Samtidigt visar uttalandet även på samtidens syn på att arkitekturen efter 1800-talets mitt inte är något att bevara och

detta speglar sig även inom kyrkorestaureringarna. Även Schmalensee hade svårt för det sena 1800-talets dekorer och utsmyckningar.

Schmalensees restaureringar har i stort sett haft samma målsättning under 50 års verksamhet; att återgå till "ett ursprungligt utseende" eller att återge kyrkan ett tidigare utseende, dvs före senare tiders ombyggnader. Detta kombinerat med nya tekniska installationer, tidens materialval och behov av liturgiska förändringar har helt präglat hans restaureringar. Hans kanske mest uppmärksammade kyrkorestaurering är Växjö domkyrka. "Det sätt på vilket han där tagit fram medeltiden och låtit den på nytt komma till sin rätt har lovordats mycket", står det i en tidningsartikel från 1961 (*NT/ÖD 1961-08-23*). På Linköpings domkyrka (1965-69) utförde Schmalensee en omfattande utvändigt restaurering. Taket rekonstruerades med ett kopparklätt säteritak utifrån avbildningar från 1600-talet, då kyrkan saknade torn. Några år senare tilläts han även bygga på och ändra tornspiran.

I de tidiga restaureringarna, som t ex i Hallingeberg (1937), var syftet att återställa kyrkorummet till ett utseende före 1890-talets renovering. Det innebar att de medeltida föremålen flyttades in i kyrkorummet. I Eksjö kyrka (1942) var det till och med den rivna kyrkans barockkaraktär som var vägledande vid restaureringen. År 1955 restaurerade Schmalensee Södra Vi kyrka med syfte att återställa kyrkorummet till ursprunget, d.v.s. mitten av 1700-talet. Det hade utförts en omfattande restaurering av kyrkan 1907 under ledning av arkitekt [Axel Lindegren](#), en släkting till [Agi Lindegren](#), vilket i stort innebar en tidstypisk omgestaltning med bl a öppna bänkar och dekormåleri. I samband med att kaminerna byttes mot radiatorer 1933 utförde [Johannes Dahl](#) en renovering av kyrkorummet. Dahl önskade att vissa äldre föremål skulle få tillbaka en äldre färgsättning men Riksantikvarieämbetet ansåg att restaureringen 1907 hade en väl genomtänkt färgsättning. Denna välkomponerade färgsättning målades dock över av Schmalensee 1955 med bistånd av konservator [Bertil Bengtsson](#), som Schmalensee ofta arbetade tillsammans med. I Östra Husby (1958) målades även en väggmålning över i absidvalvet, vilken var utförd av [Pehr Hörberg](#) i samband med kyrkans uppförande 1809. I S:t Petri i Västervik (1966-67) utfördes en hel del förändringar som väckte myndigheternas uppmärksamhet, då flera av de utförda åtgärderna inte funnits med i tillståndshandlingar och arbetsbeskrivningar. Bland annat var Schmalensee inte förtjust i en del av originalinredningen från 1901-05. Speciellt altaruppsatsen var Schmalensee missnöjd med och ville låta tillverka en ny. Detta utfördes dock aldrig.

Även under 1960-talet var den uttalade målsättningen att återgå till det ursprungliga utseendet. En viss förändring under åren är dock märkbar när det gäller synen på det sena 1800-talets och sekelskiftets arkitektur. Från att generellt målat över all dekormåleri från sekelskiftet och i stort sett avlägsna alla tillägg som tidigare arkitekter tillfört blir åtgärderna något mer varsamma. Riksantikvarieämbetet protesterade då Schmalensee ville måla över jugendmålningarna i Skärkinds kyrka (1964-65), medan han vid en

restaurering i S:t Johannes kyrka (1969-70), uppförd 1906 av hans företrädare stadsarkitekt Karl Flodin, valde att återställa sekelskiftets dekormåleri.

Schmalensee har även utfört förändringar i sina tidigare restaureringar, som t ex i Risinge nya kyrka, uppförd 1845-49, då han i samband med en större renovering ritade en ny altarring 1949, vilken han 1966 ersatte med den ursprungliga. I Viby kyrka satte han igen korfönstrena 1936 för att åter ta fram den vid nästa restaurering 1962. Även en viss förändring i färgsättningen följer samtidens ideal, även om den brungröna färgskalan dominerar under hela hans verksamma period. I Västra Stenby (1971), som tillhör en av de sista i hans långa verksamhet, målade han över [Johannes Dahls](#) tidstypiska färgsättning i brunt från 1938-39 till gråa nyanser. Bland hans tidiga restaureringar har Hallingeberg (1937), Lönsås (1939) och Å (1939) bevarad färgsättning. Bänkarna och sakristian i Mjölby kyrka (1944) utgör bra exempel på hans gestaltning och färgkomposition.

Även följande kyrkor har delvis bevarat sin prägel från Schmalensees restaureringar; Ulrika (1944-53 tillsammans med [Erik Fant](#)), S:t Olai (1948), Vinnerstad (1953), Östra Eneby (1955), Fornåsa (1956), Hedvig (1957-59), Tidersrum (1961) samt Gusum (1965) där syftet var att modernisera och återställa i ursprungligt skick. Hans kanske mest genomgripande restaureringar återfinns i Krokek (1957), Dagsberg (1958-59) samt Jonsberg (1959). Det är intressant att notera att dessa för kyrkorumen så omvälvande gestaltningar sker under några få år under det sena 1950-talet. I Krokeks kyrka, som invigdes 1896 efter ritningar av arkitekt [Fritz Eckerts](#), gjorde Schmalensee 1957 en total omgestaltning av kyrkorummet. Alla ytskikt förändrades och inredningen byttes ut. Riksantikvarieämbetet ställde sig tveksam till det genomgripande förslaget, men valde ändå att inte motsätta sig det. Avseende Dagsbergs kyrka hade Schmalensee storartade planer för ombyggnaden. Ett första förslag var att bygga om kyrkan till en treskeppig basilika. Anledningen till detta var att kyrkans bärande takkonstruktion var mycket bristfällig och kolonner skulle hjälpa till att bära upp trycket från taket. Byggnadsstyrelsen sade dock nej. När renoveringsarbetena påbörjats konstaterades det att takstolsvirket var kraftigt angripet av husbock. 1700-talets kyrkorum omgjordes till en modern tolkning av medeltidskyrkan med ett plant kassettak. I en tidningsartikel från kyrkans invigning 1961 står det ”Stadsarkitekt von Schmalensee, som blivit tackad för ett utomordentligt gott och konstnärligt arbete (han har inte restaurerat, han har s k a p a t Dagsbergs kyrka sades det!).” (ÖD 1961-12-11)

I Jonsbergs träkyrka från 1726 fick Schmalensee uppdraget att utföra en restaurering. Kyrkan hade senast restaurerats av [Carl Bergsten](#) 1904 i en stram jugend. Under renoveringen 1959 utbröt en brand i kyrkan och Schmalensee ”återställde kyrkan i så gott som ursprungligt skick.” Det innebar att samtliga tillägg från den mycket framstående arkitekten Carl Bergsten avlägsnades och Schmalensees tolkning av det ursprungliga kyrkorummet med moderna tillägg och materialval gjordes. I Jonsberg framträder många av Schmalensees typiska komponenter; kyrkorummet fick ett dämpat ljus genom användandet av antikglas,

armaturen är egenritad och färgsättningen är typisk för både Schmalensee och tiden. Vapenhuset och andra biutrymmen präglas av ett profant formspråk.

Arre Essén

[Arre Essén](#) (1886-1969) var stadsarkitekt i Västervik under perioden 1935-1951 och mycket produktiv. Efter sin pensionering utförde han 1961 en omfattande inventering av det äldre byggnadsbeståndet i Västervik. Han restaurerade även ett tiotal kyrkor under perioden 1922-56, flertalet i Kalmar län. Hans mest omfattande restaureringar utfördes i Västra Harg (1922-25), Väderskärs kapell (1924), Gladhammar (1950), Loftahammar (1950), S:t Marcus kapell (1952) samt Västrum (1953). Endast hans färgsättning i Väderskärs kapell finns bevarad. De övriga gestaltningarna har förändrats genom senare renoveringar, Gladhammar och S:t Marcus kapell så sent som i början av 2000-talet.

Ture Jangvik

[Ture Jangvik](#) (1918-1999) var byggnadsingenjör och en av de flitigast anlidade vid kyrkorestaureringar i stiftet på framför allt 1970-talet. Han var född i Göteborg, där han även utbildade sig på Slöjdföreningens skola, idag Högskolan för Design och Konsthantverk, HDK. Han nämner i en artikel inför sin 75-årsdag 1993 att ”Jag hade turen att få undervisning innan funkisen kom. Därefter slutade man att undervisa om gamla tekniker. Många av de kunskaper som jag fick ta del av då är bortglömda idag”. (ÖC 1993-08-30) Han flyttade till Linköping 1944 och blev efter några år engagerad i uppbyggandet av Gamla Linköping. Under perioden 1949 till 1976 flyttades sammanlagt nära 80 hus från Linköpings hårt exploaterade centrala delar till Gamla Linköping. När husen återuppfördes i Gamla Linköping återställdes de till vad man då ansåg som ursprungligt skick. Jangvik bodde även i Gamla Linköping i ca 45 år. På 1950-talet började han intressera sig för kyrkorestaureringar. Han var assistent till arkitekt [Kurt von Schmalensee](#) och arbetade sedan för K-konsult i Linköping, som 1991 bytte namn till Creacon Consult AB. Enligt den ovan nämnda artikeln har Jangvik medverkat vid restaurering av 400 kyrkor, varav 150 i Linköpings stift. I många kyrkor var han verksam under flera decennier, som t ex Västerlösa (1955, 1984, 1988). ”För att kunna restaurera en kyrka måste man förstå vad den används till, man måste kunna förstå bildspråket som har sin grund i bibeln, nyanserna och innerligheten samt känna sig engagerad i den kristna tron.” (ÖC 1993-08-30)

Jangvik var starkt influerad av [Curmans](#) ideologi och nämner i en artikel att han alltid inför en restaurering gjort en utredning om kyrkans historia och dess tekniska kondition (Jangvik 1996). Han menar vidare att en anledning till att restaureringsprocessen förändrats under senare år dels beror på kyrkans organisation samt dels på att det inte längre finns lokala hantverkare att tillgå. Arkitekt Karl-Erik Nyberg, som arbetade tillsammans med Jangvik under åren 1993-99, har berättat att Jangvik hade en stab med duktiga hantverkare knuten till sig. De följde honom på olika uppdrag i olika delar av landet.

De förändringar av kyrkorummen, som utförts under de senaste 30-40 åren har främst berott på ändrade gudstjänstformer, framför allt till gemensamhetsskapande åtgärder. Förutom rent tekniska installationer såsom el och WC, var läktarunderbyggnader en av hans stora tillägg i kyrkorummen, liksom hos de flera av tidens kyrkorestauratörer. Jangvik menar att han själv gjort underbyggnader med en sådan teknik att de utan allt för stora åtgärder kan tas bort om man skulle vilja.

I ett kompendium från 1988 med titeln *Att restaurera kyrka* lyfter Jangvik fram sina restaureringsprogram för Kristinehamns och Tyresö kyrkor. Han delar upp konsultens arbete i tre delar: utredning/förprojektering, projektering och genomförandet, och han förespråkar att varje del måste restaureraren själv leda. I inledningstexten beskriver han sin metod inför varje restaurering, d v s att ”upprätta kontakt med byggnaden.” Han menar att det är viktigt att ”själv uppleva byggnadens arkitektur, rummens proportioner, material i ytor och konstruktiva delar, färgställningen, inredningen.” Han fortsätter; ”Den som ska ta sig an en kyrkorestaurering måste ha såna kunskaper i konsthistoria/kulturhistoria att han på ett rätt sätt förstår kyrkan och förmår att rätt inpassa den i ett större kulturhistoriskt sammanhang.” (Jangvik 1988).

Jangvik ritade även nybyggnader, som t ex bisättningshus i Björkeberg (1959), nytt vapenhus i Veta (1973), klockstapel i Brunneby (1976), där han även ansvarade för att åter sätta kyrkan i gudstjänstbruk samt Vårdnäs kapell (1980). Britt-Inger Johansson skriver i rapporten om kyrkorna i Östergötland i *Sockenkyrko projektet - Landskapets kyrkor* att Jangvik hade konservering och varsamt underhåll som huvudmål avseende kyrkorestaureringar. Men även Jangvik hade ofta ett uttalat syfte att återgå till kyrkans äldre utseende eller färgsättning. Han var även inspirerad av [Erik Lundberg](#) och vid restaureringar av kyrkor där Lundberg tidigare varit verksam uttryckte Jangvik ofta sin beundran för hans arbeten, som t ex i Vårdsberg (1981) och Varv-Styra (1984). Ett undantag är dock Jangviks restaureringsförslag till Herrestads medeltida kyrka som var ganska drastiskt. Erik Lundberg gjorde redan 1931 ett förslag till restaurering av kyrkan, som i hög grad anslöt till Curmans restaureringsprinciper. Arbetena utfördes först 1946 men i princip efter det tidigare förslaget. I samband med Lundbergs inre renovering knackades även fasadernas spritputs från 1881 års renovering ner, däremot lät han den ombyggda tornavslutningen vara kvar. Tornets avslutning hade höjts något 1881 och försetts med trappstegsgavlar. I slutet av 1960-talet blev Jangvik involverad i förändringar av kyrkan och det blev aktuellt att återställa tornets övre del och han skriver i sitt förslag; ”År 1946 genomfördes en av professor Erik Lundberg ledd restaurering som syftade till att så långt det var möjligt återställa kyrkan till ursprungligt skick eller i varje fall utplåna resultaten av tidigare förvanskningar. Så skedde också så när som på en detalj – tornets övre del.” Arbetet utfördes 1972 då tornets överbyggnad från 1881 avlägsnades och en ny takstol uppfördes som en rekonstruktion av tornets medeltida utseende. Kanske var Jangvik då inspirerad av [Schmalensees](#) rekonstruktion av taket på Linköpings domkyrka (1965-69).

I Uknas nyklassicistiska kyrka hade [Johannes Dahl](#) vid en restaurering på 1930-talet uttalat ambitionen att återgå till kyrkans tidigare utseende, dvs. före arkitekterna [Hugo Hammarskjöld](#) och Gustav Hermansson omgestaltning 1901. När Jangvik fick i uppdrag att restaurera kyrkan vid nästa tillfälle, 1975, var även hans uttalade ambition att återställa något av kyrkans originaluttryck. Vilket kanske tyder på att han inte ansåg att Johannes Dahl helt hade lyckats med uppgiften att återställa kyrkan. Även vid t ex restaureringen av Ledbergs kyrka (1970), uppförd i nyklassicism och de under senare delen av 1800-talet utvecklade ”nystilarna”, i detta fall nygotik var hans målsättning att återställa kyrkans ursprungliga utseende. Kyrkan hade renoverats under åren 1927-1928 under ledning av arkitekt Gustav Holmdahl. Den renoveringen var mycket varsam och utfördes med stor respekt för 1800-talsarkitekturens kvaliteter, vilket var ovanligt vid denna tid. Kyrkorummet ommålades då och eventuellt var målaren och skulptören [Gunnar Torhamn](#) ansvarig för färgsättningen. Enligt Jangvik var färgsättningen ett verk av målaremästaren [Mauritz Ekholm](#) i Malmslätt. ”Han har troligen också stått för färgsättningen som, med avseende på färger och färgbehandling på bänkkvarter och inredning, visserligen är ganska typiska för Ekholm men dåligt genomförda.” I samband med renoveringen 1970 putsades tunnvalvet om och kyrkan fick en helt ny färgsättning, som enligt Jangvik skulle vara en återgång till kyrkans ursprungliga.

Att återställa till ett tänkt originalutförande var ett genomgående drag under denna tid och Jangvik var sannolikt även influerad av arbetssättet från Gamla Linköping, där byggnaderna återställdes till ursprungligt skick i samband med flyttningen. Han visar ofta respekt för 1800-talet, om det är originaluppförandet. Restaureringarna kan dock tyckas ganska godtyckliga ibland, som t ex i Virserums kyrka, uppförd på 1880-talet i nygotik. Vid en renovering 1970 ersattes den nygotiska predikstolen från kyrkans byggnadstid med en äldre predikstol från den rivna kyrkan. 1800-talets kyrkorum färgsattes därefter med utgångspunkt från den äldre predikstolens framskrapade färger. Samtidigt frilades den nygotiska altarringens genombrutna spetsbågar, som varit inklädd med skivor.

Jangviks omfattande restaureringsverksamhet är väl värd att uppmärksamma och hans tolkning av ett återställande finns bevarade i bl a Överum (1966, tillsammans med [Kurt von Schmalensee](#)), Västra Ed (1973), Valdemarsvik (1977), Loftahammar (1983) samt Gryt (1997). Riksantikvarieämbetet gav ingenjör Ture Jangvik i uppdrag att utarbeta en plan för Brunneby kyrkans iordningställande för gudstjänstbruk. Hans gestaltning från 1974-77 är fortfarande i stort sett oförändrad, liksom återuppbyggandet av Hägerstad gamla kyrka (1976-81) och Västra Husby (1978-79) efter en brand.

Rolf Bergh

Rolf Bergh (1919-2005) var anlitad som kyrkoarkitekt i hela landet. I stiftet har han varit inblandad i ett tiotal kyrkor. Han både restaurerade äldre kyrkor och ritade nya moderna kyrkor, som t ex Allhelgonakyrkan i Ljungsbro (1962). Hans renoveringar är utförda med känsla för kvalité i material och

utformning, men han var även radikal avseende förändringar i kyrkorummet. Bergh fick i början av 1960-talet i uppdrag att göra ett restaureringsförslag för Skeda kyrka. Bergh föreslog att den gustavianska kyrkan skulle förändras till en modern kyrka; altaret skulle placeras fristående mitt i långhuset och kyrkan skulle förvandlas till en centralkyrka. Riksantikvarieämbetet skrev dock i sitt yttrande att kyrkans mycket välbevarade 1700-talskaraktär skulle bevaras och tillät inga förändringar mer än ”sådana förändringar som av praktiska skäl oundgängligen är nödvändig”. Berghs förändringar i Skeda kyrka kom sedan att inskränka sig framför allt till ombyggnad av sakristian och att vissa nya innerdörrar tillkom.

Välbevarade exempel på Berghs restaureringar finns i Östra Ed (1959), Vist kyrka (1965), Tuna (1968-69) och Figeholms kapell (1985). Både Östra Ed och Vist nyinreddes efter omfattande bränder. I Vist följde den nya kyrkan den äldres grundplan med ett undantag: vid sakristians plats på korets norra sida uppfördes ett torn i en betongkonstruktion med en smal kopparklädd spira. Om återuppförandet av Östra Eds kyrka så uttalade sig Rolf Bergh: ”Kyrkans läge vid en havsvik, bevuxen med vackra, fredade ekängar, har gett inspiration till kyrkans detaljutformning”.

Lennart Arfwidsson

I slutet av 1970-talet etablerade sig [Lennart Arfwidsson](#) (f. 1937) på ATRIO arkitekter AB i Västervik som kyrkorestaurerare. Han är utbildad arkitekt vid Chalmers Tekniska högskola 1962 och vidareutbildad i början av 1970-talet på Kungliga Konsthögskolans arkitekturskola i Stockholm med bevarandefrågor som ett centralt ämne.

Med början 1973 har han hittills varit inblandad i ett 50-tal restaureringar, renoveringar och ombyggnader av stiftets kyrkor och kapell, med störst antal i Kalmar län. De flesta åtgärderna har handlat om exteriöra vård- och underhållsåtgärder och dessa har utförts med traditionella byggnadsvårdsmetoder och material. Interiört har ombyggnaderna inneburit en anpassning till ett modernare formspråk och praktiska krav på teknisk standard med bl. a. läktarunderbyggnader och tillgänglighetsanpassning. Arfwidsson har även uppfört nya kyrkor, kapell och församlingsgårdar, som t ex S:t Andreas kapell och församlingsgård i Västervik (1978), Rimforsa småkyrka och församlingsgård (1992) och Nygården vid Stiftsgården Vårdsnäs (1998).

Renoveringarna från slutet på 1980-talet och början av 1990-talet karaktäriseras ofta av tidens populära pastellfärger, i Arfwidssons tolkning ofta i rosa och ljusblå toner. Kyrkorummet i Ankarsrum (1987) ommålades i rosa toner. Det innebar även en hårdhänt hantering av den gestaltning och 1920-talets dekorationsmåleri som tillkom vid den f d frikyrkans iordningställande för Svenska kyrkan 1920-21 under ledning av arkitekt [Erik Fant](#). I Gladhammars kyrka, uppförd 1883-86, var syftet med Arfwidssons renovering 1997 att återskapa den nygotiska inredningen. Detta innebar dock också att den omfattande gestaltning som arkitekt [Arre Essén](#) med hjälp av konstnären [Yngve Lundström](#) hade utfört 1949-50

avlägsnades. I interiören i S:t Olai kyrka i Norrköping (1998) var förändringarna främst motiverade ur brukssynpunkt, med bl a utvidgat kor och nyinredning av läktarunderbyggnaderna. Men samtidigt förändrades flera av tilläggen från Fants och [Schmalensees](#) renovering 1945-49.

Arfwidsson skriver i en sammanfattning över sina arbeten 2010-06-15: ”Jag har blivit betydligt mer försiktig med åren och brukar läsa in kyrkans historia vid besök på ATA:s arkiv samt be berörda konservatorer att göra en noggrann färganalys först”. I renoveringarna i Kråkshult (1991-93) och Kumla (2003) anpassade Arfwidsson dock färgsättningen efter de senast genomförda renoveringarna. I Kråkshult hade arkitekt [Gösta Gerd sjö](#) och konservator Sven Wahlgren tagit fram de ursprungliga färger 1957-58, vilka fick utgöra förlaga vid ommålningen 1991-93. Arkitekt [Johannes Dahl](#) utförde en ommålning av Kumla kyrka 1934, vilken färgsättning bibehölls vid Arfwidssons ommålning 2003. I Gamleby (1998) var ambitionen att återställa mycket av kyrkorummets ursprungliga uttryck. I viss mån användes framskrapade äldre kulörer. Korets målning från 1959 av [Erik Elf wén](#) föranledde en del diskussion. Till slut beslutade man sig för att måla över absidmålningen, men med en patentering för att kunna ta fram målningen om framtida generationer så önskar. Renoveringen av Ödeshög (1990-94) utgör ett bra exempel på Arfwidssons förmåga att anpassa det moderna kyrkorummets behov med en varsamhet till tidigare arkitekters tillägg. Ödeshögs medeltida östtornskyrka omgestaltades radikalt av arkitekt [Ferdinand Boberg](#) 1887-89 och därefter lika radikalt av [Erik Lundberg](#) 1959-60. Utan att i större grad förändra dessa konstnärliga tillägg infogade Arfwidsson en samlingsal under Lundbergs betongläktare. I de rikt bemålade träkyrkorna i Djursdala (1991) och Frödinge (1994) var ett varsamt underhåll och bevarande syftet med renoveringarna. [Curman](#) poängterade i sin programförklaring 1908 att även senare tiders verk bör respekteras om de utgör något karakteristiskt för sin tid. Vad som är karakteristiskt för sin tid har ofta varit en tolkningsfråga och ska vi vara förutseende så bör vi kanske värna om Arfwidssons renoveringar av bland annat Ankarsrum (1987) och Målilla (1988), som framstår som typiska för honom och 1980-talet.

Magnus Ahrén och Kerstin Jacobsson

Under 1980- och 1990-talen var även arkitekterna [Magnus Ahrén och Kerstin Jacobsson](#) ansvariga för renoveringar av 17 kyrkor i Östergötlands län. De hade under en period ett gemensamt arkitektkontor Ahrén Jacobsson Arkitekter i Linköping, men utförde även separata arbeten i respektive kontor, Ahrén Booark AB, Ahréns arkitektkontor AB och Kerstin Jacobsson Arkitektateljé. Deras kanske mest uppmärksammade restaurering utfördes i Vreta klosterkyrka 1988-89. Deras målsättning var ”att trots vissa omdispositioner inte rubba interiörens harmoni och känsla av historisk autenticitet, inte heller den Curmanska helhetsgestaltningen.” I samband med den omfattande renoveringen önskade man flytta korbänkarna från 1917, men Riksantikvarieämbetet ansåg då att de skulle stå kvar. Det blev en kompromiss där de innersta raderna bevarades, men vid nästa förändring som utfördes 2004 flyttades de, vilket innebar en upplösning av [Curmans](#) gestaltning av koret. De flesta av Ahréns och Jacobssons arbeten har dock varit mycket varsamma och mest inneburit tekniska installationer, isolering och inrättande av

samlingslokaler under läktarna. I Vårdsberg (1981), som Magnus Ahrén utförde tillsammans med [Ture Jangvik](#), och i Kristberg (1994) ändrades dock den tidigare färgsättningen komponerad av [Erik Lundberg](#) 1939-40 respektive 1949-50.

Antikvariernas roll

Konservatorernas påverkan i restaureringsprocessen har bara berörts i förbigående. Det är som ovan nämnts ett bristfälligt utforskat område. Men även antikvariernas roll under restaureringarna har varit svårt att uttyda av materialet som varit underlag till denna artikel. Landsantikvarie Bengt Cnattingius (1899-1993) var verksam vid Östergötlands länsmuseum under mer än 40 år, 1924-1965. Cnattingius var som den äldre generationens museimän kunnig inom alla av verksamhetens områden. Han skrev åtskilliga kyrkobeskrivningar och medverkade vid ca 95 restaureringar. I en artikel från 1964 *Kulturminnesvården i Östergötland under 40 år* framskymtar något av hans syn på restaureringar och återställande. Han menar att ”En förutsättning för ett genomförande av en hel färginteriör i riktig ”färgstil” är, att en konsthistoriker tillsammans med en konservator först tagit färgprov på inredningens alla delar och fixerat de olika färglagren och tidfast dem till daterade reparationer och ommålningar. Det är ett omständigt arbete, som tyvärr sällan utföres, men som borde vara obligatoriskt.” (Cnattingius 1965). Han inser visserligen svårigheterna med att skrapa fram och tolka färgsättningen och att realisera den med dagens färg och hantverkare och i nästa stycke trycker han på vikten att få församlingen att övervinna 1910- och 1920-talets smak och restaureringsidéer med ”dess envisa fasthållande av odeciderade färgtoner eller kraftiga marmoreringar av bänkar”. Och det kan tyckas märkligt att det är kyrkor som Jonsberg och Krokeks kyrkor som han lyfter fram som omsorgsfulla och försiktiga restaureringar, där det nytillkomna ”givit en harmonisk anslutning till helheten” (Cnattingius 1965). Båda kyrkorna har vi i karaktiseringsarbetet ansett som mycket tidstypiska för [Schmalensee](#), men också som de mest brutala omgestaltningarna.

Cnattingius var t ex mycket nöjd med [Erik Lundbergs](#) restaurering av Vårdsbergs kyrka 1939-40 och skrev efter avslutat arbete; ”Hans solida restaureringskonst har fått sitt kanske bästa uttryck i stilkänsla och fullmogen arkitektonisk kunnighet”. Cnattingius hade svårare för [Lundbergs](#) senare restaureringar bl a i Tjällmo kyrka i slutet av 1950-talet. I samband med de byggnadshistoriska undersökningar som gjordes i kyrkan upptäcktes kalkmålningar och igensatta medeltida fönsteröppningar. Detta medförde att Erik Lundberg 1957 ändrade sitt ursprungliga förslag, bl a att [Hörbergs](#) altartavla skulle vara kvar på ursprunglig plats i koret. Cnattingius ansåg att det var viktigt att de byggnadshistoriska spåren från den medeltida kyrkan lyftes fram, men ”Hörbergstavlans placering mot norra korsarmens nya vägg innebär emellertid enligt min mening ett visst splittrande av enheten, som istället skulle vinna om tavlans gustavianska omramning toges bort och målningen endast försågs med sin enkla guldlister.” Här lyser Cnattingius intresse för medeltiden igenom, medan originalramen från 1700-talet inte ansågs ha något större värde.

Cnattingius hade inte heller något speciellt antikvariskt intresse för 1800-talets arkitektur. Det är i och för sig inte så märkligt med tanke på att de antikvariska myndigheterna vid den här tiden i allmänhet inte var så intresserade av det sena 1800-talets arkitekturstilar. I samband med [Erik Fants](#) restaurering av Gistads kyrka 1925 skriver Cnattingius mycket nedlåtande ”Kyrkan byggdes 1863, alltså i en tid, då det sköna råkat i misskredit, då idealet för kyrklig byggnadskonst kom betänkligt nära bönhuset och skolsalen, och då ekfärg och chokladbrunt voro uttryck för de högsta livskänslorna.” (Glöersen 2007). I den av Cnattingius ovan nämnda artikeln från 1965 skyller han dock den omilda restaureringen av 1800-talskyrkorna på den otydliga uppdelningen inom den centrala byggnadsvården.

När diskussionerna startade om att den medeltida kyrkan i Åtvidaberg skulle iordningställas för gudstjänstbruk i slutet av 1940-talet yttrade sig biskop Tor André angående rivning av den nya kyrkan från 1885: ”Kyrkan härstammar från den kyrkliga byggnadskonstens djupaste förfall och den är utomordentligt tråkig och stillös”. Cnattingius var inte mindre kritisk: ”Dess skönhetsvärde kan ingalunda sägas vara betydande. Den är en schematiserad och förenklad pastisch av en engelsk katedral”. Här hade därmed antikvarien samma syn på det sena 1800-talets arkitektur som såväl kyrkans representanter som restaureringsarkitekterna. Det är väl först 1954 med Göran Lindahls bok *Högkyrkligt lågkyrkligt frikyrkligt i svensk arkitektur 1800-1950*, som denna period lyfts fram för sina egna kvaliteter.

Sven E Noreen blev landsantikvarie i Östergötland efter Cnattingius och var verksam fram till 1976, då han blev länets första länsantikvarie (1976-1991). Inte heller hans syn i kyrkofrågor framgår av vårt inventeringsmaterial, men i en artikel i *Arkitektur* med rubriken *Gudstjänstrum eller museum* diskuterar han arvet efter [Curman](#): ”Kyrkorna är ett arv vi förvaltar för kommande generationer. Och detta är ur antikvarisk-historisk synpunkt den principiella utgångspunkten då en kyrka ska restaureras.” (Noreen 1964). Han menar att flera av Curmans efterföljare saknar det historiska kunnandet och har släppt det vetenskapliga kravet, vilket resulterar i ”arkeologiska” slentrianrestaureringar. Den arkeologiska restaureringsprincipen, menar Noreen, förutsätter en hög värdering av det medeltida kyrkorummets och ett åsidosättande av den efterreformatiska. Han skriver vidare ”Särskilt 1800-talets insatser har blivit föremål för likgiltighet eller förakt”. Noreen tar även upp en annan radikalare riktning inom den samtida kyrkorestaureringen där [Erik Lundberg](#) har bildat skola med syfte ”(...) att göra restaureringen till en pånyttfödelse av kyrkan”. Noreen menar att striden här står mellan antikvarisk självbevarelsedrift och konstnärlig självhävdelse (Noreen 1964).

Slutsats och vidare frågeställningar

Synen på arkitekturen, i detta fall kyrkobyggnaden, förändras ständigt. Restaureringsarkitektens ambition ”att återställa” vad innebär egentligen det? Hur gammal måste en förändring bli innan den uppfattas som

kulturhistoriskt intressant? Av det ovan presenterade materialet kan man uttyda att det finns en tendens att de ofta återkommande restaureringarna framför allt för arkitekterna handlar om att göra upp med föregående generationers restaureringar. Även antikvarierna är styrda av olika ideologier, synsätt och personliga relationer. Är förändringarna tillräckligt gamla kan vi kulturhistoriskt värdera och acceptera tilläggen, men ju närmare vår egen tid vi kommer desto svårare framstår det att kulturhistoriskt bedöma förändringarna. Att återskapa ett originalutseende är inte möjligt, ändå är det som renoveringarna fortfarande handlar om. Är det enda vi kan göra, som arkitekt Jan Lisinski skriver, att lära oss vänta, att avstå från förändringar tills vi fått rätt tidsperspektiv på tilläggen för att vi ska kunna göra en rättvis bedömning (Lisinski 1996)? Hur inverkar diskussionerna om övertalighet och församlingarnas bristande ekonomi på våra antikvariska ambitioner? Släpper vi igenom fler förändringar, t ex kyrktorg, p.g.a. en rädsla för att kyrkorna annars inte ska brukas?

Det kvarstår flera frågeställningar som det vore intressant att fördjupa. Konservatorens och antikvariernas roller, och förändringen av handläggningen av kyrkoärenden i samband med länsantikvariernas tillsättning är relevanta för förståelsen av hela perioden. Vidare bör bevarade ”originalfärgskikt” dokumenteras och fungera som ett referensmaterial. Det gäller även för 1900-talets restaureringar.

I den ovan citerade artikeln från 1964 undrar Sven E Noreen var man idag kan uppleva en orestaurerad kyrka där historisk kontinuitet kan upplevas och där vi i oförfälskad form kan möta ett dokument över vår religiösa, sociala och kulturhistoriska utveckling. Det är en fråga som redan Verner von Heidenstam lyfte och som fortfarande är högst relevant.

5: Kyrkogårdarnas karaktär

Anita Löfgren Ek

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Inledning

Kunskapen om kyrkogårdar och begravningsplatser när det gäller Linköpings stift och även nationellt är långt ifrån lika omfattande som när det gäller själva kyrkobyggnaden. Det är därför ofta svårt att definiera vad det är som ger en kyrkogård en viss karaktär, och hur mycket av detta som ska finnas kvar för att det verkligen ska vara ”en karaktär”? De inventeringar som nu har utförts har gett ett stort kunskapsmaterial men också väckt frågor som fordrar studier av bl a sockenstämmoprotokoll. En sådan fråga gäller gruskirkogårdarnas tillkomst; när och i vilket sammanhang blev de grusade yttäckningarna allmänna, och hur ska vi förhålla oss till det kulturhistoriska värdet hos bevarade grusytor?

Befintlig litteratur om kyrkogårdarnas utformning är i första hand etnologiskt inriktad, och endast en del separata företeelser har studerats. Det gäller t ex omgärdningar i *Kyrkogårdens hägn i det medeltida Sverige* (Johansson 1993) och anläggandet av städernas begravningsplatser i *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830* (Schönbäck 2008). Den presentation som berör flest företeelser, om än översiktligt, är *Kyrkogårdens gröna kulturarv* (Bucht 1992). En populärpresentation av kyrkogårdar från hela landet och vad de har att berätta, framför allt genom sin gravvårdar, görs i boken *Minnets stigar* (Hammariskiöld, Theorell & Wästberg 2001). Bland äldre litteratur bör nämnas Harald Wadsjös skrifter om kyrkogårds- och gravkonst (Wadsjö 1919, 1930) samt Handbok i Kyrkogårdsvård (Dahl 1943).

Följande artikel är en översiktlig genomgång över kyrkogårdarnas utvecklingshistoria. Historiken är indelad i olika perioder, samma indelning som används i [kapitel 7](#) i denna slutrapport. Varje period exemplifieras med olika kyrkogårdar, både välbevarade och sådana där förändringar suddat ut den aktuella karaktären, men där historiken är väl känd. Det bör dock påpekas att den historiska utvecklingen inte alltid låter sig periodiseras, och att många företeelser skär över den här valda periodindelningen. Statistik och en del jämförande uppgifter är framför allt hämtade från Linköpings stifts databas ”Register över begravningsplatser”, som har sammanställts utifrån inventeringarna.

Begreppen kyrkogård, begravningsplats och griftegård används lite varierande i vissa fall. Det gäller i allmänhet begravningsplatser utan kyrka, men som ändå lokalt kallas för kyrkogård. I vissa fall i texten kan det stå griftegård, då i allmänhet beroende på att uppgifterna kommer från en äldre källa. I *Begrepp i begravningsverksamheten* (Sörensen 2005) används begreppet begravningsplats som ett samlingsbegrepp för kyrkogårdar, andra gravområden, minneslundar och kolumbarier.

Medeltid

Ask, Hagebyhöga, Hov, Lillkyrka, Linköpings domkyrka, Nässja, Risinge S:ta Maria, Torpa, Örberga, Östra Harg

De flesta kyrkogårdarna i dagens Linköpings stift har ursprungligen anlagts under medeltiden, drygt 160 stycken. Kunskapen om hur de medeltida kyrkogårdarna i Sverige såg ut är inte särskilt stor. Det är främst arkeologiska undersökningar som kunnat ge viss kunskap. Man får tänka sig en öppen gräsyta, omgärdad av stenmur eller en timrad balk och kanske med någon enstaka gång fram till kyrkporten. Vanligen var säkerligen kyrkogården tämligen liten och här är Lillkyrka nordöst om Linköping ett bra exempel.

Kyrkogården är fortfarande småskalig och har inte haft några kända utvidgningar. I stiftets databas över begravningsplatser finns det ca 50 medeltida kyrkogårdar där ingen utvidgning är känd. Det går dock inte att dra slutsatsen att dessa kyrkogårdar inte har utvidgats sedan medeltiden, utan i allmänhet innebär det att det inte är känt när utvidgningarna har gjorts. Andra små kyrkogårdar som troligen inte har utvidgats är Ask och Nässja. Det finns dock undantag när det gäller kyrkogårdarnas medeltida utsträckning, bl a Örberga kyrkogård på Vadstenaslätten. Här sträcker sig kyrkogården långt både söder och norr om kyrkan och på båda sidor finns det kvar medeltida murar i omgärningen. Kyrkan är från tidigt 1100-tal, d v s även kyrkans läge är medeltida. En teori är att stenkyrkan har föregåtts av en träkyrka, som legat längre norrut på kyrkogården. Det innebär ändå att kyrkogårdens relativt omfattande storlek troligen är medeltida.

Lillkyrka kyrkogård. Till kyrkogården leder idag två öppningar med stigluckor. Det har även funnits en tredje stiglucka i öster. Det är oklart om stigluckorna är av medeltida ursprung eller från tidigt 1700-tal. Odaterat fotografi i Östergötlands läns museums samlingar.

Bild 2 Norra delen av Örberga kyrkogård.

I allmänhet verkar kyrkorna ha legat på kyrkogårdens norra del, det ser vi bl a på domkyrkan i Linköping. Bland landsortskyrkogårdar där detta klart kan ses idag märks Risinge gamla kyrkogård, Lillkyrka, Torpa och Östra Harg.

Bild 3 Risinge gamla kyrkogård. Här finns även den medeltida putsade bogårdsmuren bevarad. Korsarmen och sakristian, som båda ligger i norr, är visserligen tillkomna på 1700-talet, men kyrkogårdens utsträckning mot norr är ändå betydligt mindre än mot söder.

Det går dock att missta sig. Hovs kyrka, på Vadstenaslätten, är en imponerande medeltida kyrka och hela miljön ger ett ålderdomligt intryck. Kyrkan ligger nära norra kyrkogårdsmuren, med bara en rad gravar

invid muren. Lantmäterikartor visar dock att kyrkogårdens utsträckning förändrats, troligen vid slutet av 1700-talet, genom att den minskas i norr men utökas i söder. Samtidigt fick den en mer regelbunden form.

De medeltida inslagen på dagens kyrkogårdar är få, men medeltida bogårdsmurar finns kvar i Ask, Hagebyhöga, Nässja och Örberga. Dateringen grundar sig på äldre lantmäteriakter och på murarnas utförande, av tuktad men starkt vittrad kalksten i skalmursteknik. Försök med C¹⁴-datering av murkärnan i Ask har emellertid inte givit något resultat. Nässja kyrkogård kan ge en viss föreställning om hur en medeltida kyrkogård såg ut, då här saknas både häckar och gångar annat än till kyrkportarna. Gravstenarna står visserligen i glesa rader, men inte rygg mot rygg. Vad som något förtar det medeltida intrycket är den höga trädkransen med askar, och det välklippta gräset. När det gäller Nässja är det kanske det medeltida intrycket man ska värna om, vilket förstärks av kyrkans till stora delar medeltida karaktär.

Bild 4 Kyrkogården i Nässja från.....

Perioden 1550-1760

Björkeberg, Börrum, Herrestad, Ingatorp, Malexander, Ringarum, Rönö, Simonstorp, Svansbals, Ulrika, Vårdnäs, Västra Ryd

Det arkivmaterial som har varit möjligt att gå igenom i samband med de nu genomförda inventeringarna har inte sagt mycket om denna period. Själva strukturen på kyrkogården förändras inte i samband med reformationen, snarare verkar det som om skötseln blir sämre (Bucht 1992). Fortfarande gäller intrycket av ängsmark med enstaka gravmonument. Under den här perioden byggs dock en del fristående gravkor, eller gravkor i anslutning till kyrkobyggnaden och detta är ett nytt inslag på kyrkogården. Sedan reformationen hade det religiösa sambandet mellan altare och grav försvunnit. Till viss del ersattes det av sociala ambitioner. Det var fortfarande mer eftertraktat att begravas i koret eller dess närhet. Vid mitten av 1600-talet tog prästeståndet upp frågan om förhållandena i kyrkorummet, där koren började fyllas av gravar och adelsbänkar. Efter 1660 förbjöds upphöjda gravar i koret och i 1686 års kyrkolag förbjöds upphöjda gravar över huvud taget i kyrkorummet (Lindahl 1969).

En teckning av Nils Månsson Mandelgren (1813-1899), troligen från 1800-talets mitt, kan användas som illustration till hur en kyrkomiljö med kyrkogård kunde se ut även under den här behandlade perioden.

På kyrkogårdarna kunde det finnas även andra typer av byggnader så som tiondebod, klockstapel och benhus. Benhusen var nödvändiga på grund av den ständiga omgrävningen av de småskaliga kyrkogårdarna, men tycks nu ha försvunnit helt och hållet. Vid Vårdnäs kyrka revs boden för

Malexanders kyrka och kyrkogård avritade av Nils Månsson Mandelgren. Kyrkogården omges av en timrad balk. Det är oklart vilken funktion byggnaden i omgärningen hade. På kyrkogården fanns vid den här tiden fyra fristående byggnader. En av dem finns kvar idag och markerar kyrkogårdens tidigare sydöstra hörn.

kronotiondet och sockenmagasinet när det nya kyrktornet byggdes 1765 och dessa funktioner flyttades in i tornet. För Ringarums kyrkogård finns ett lättillgängligt material över kyrkogårdens historik, som kunde användas i inventeringen. Här framgår det vilka olika byggnader som funnits på kyrkogården. Ett benhus omtalas redan 1636, och på kyrkogårdens norra sida fanns två timmerbodar. Den ena kallades kyrkbod och var magasin för bl a byggmaterial. Den andra boden var kyrkohärbäret eller tiondeboden. Under 1700-talets

senare del inrymdes sockenmagasinet i bodens övervåning. År 1763-64 omtalas en ny bod med loft. Eventuellt kan den ha ersatt kyrkoboden som skulle rivas 1758 för att ge plats för gravplatser för Gusums bruksfolk. De ”förmämare af Gusum” hade enligt en uppgift 1734 sin gravplats närmare kyrkan (Jennes 1953; Gärme 1970).

Här bör även kyrkboden i Ingatorp nämnas, en timmerbyggnad som har daterats genom dendrokronologi. Fällningsåret för virket till boden ligger mellan år 1219 och 1239, vilket gör den till Sveriges äldsta daterade byggnad som inte är en kyrka. Det äldsta omnämmandet av en kyrkbod i Ingatorp är från 1707, sannolikt har den fungerat som tionde- eller materialbod alltsedan medeltiden (Gullbrandsson 2010).

Uppgifterna om trädplanteringar under den här perioden har varit sparsamma. Det finns dock undantag. I sina sockenbeskrivningar från Östergötland år 1760 skriver C F Broocman om Björkebergs kyrka, nordväst om Linköping, att kyrkan innesluts av ”stora på Kyrkogården planterade Askträ.” I dag har kyrkogården en trädkrans av lindar.

Två teckningar av tecknaren m. M. Johan Fredrik Kock (1785-1828) från början av 1800-talet kan användas för att illustrera kyrkogårdarnas utseende under en längre period. Karaktären är helt annorlunda än den mer strikta och indelade kyrkogård som börjar bli vanlig vid sekelskiftet 1900.

Johan Fredrik Kock. Herrestad kyrka 1807. Pelaren till höger på bild är en gammal solvisare och vid dess fot ligger en gammal funt. Gravmarkeringarna står mycket oregelbundet och på kyrkogården ligger även ett par gravhällar.

Odaterad teckning av Johan Fredrik Kock. Den avbildade delen av Svanshals kyrkogård utgörs idag av ett stort grusat kvarter med gravar med höga omgärningshäckar.

Bild Rönö kyrkogård

Simonstorp i norra skogsbygden och Ulrika i Östergötlands södra skogsbygd är två andra kyrkogårdar som anläggs under perioden. Ulrika socken bildades 1736 och en kyrka byggdes året därpå. Troligen anlades kyrkogården samtidigt. Trots omläggningar och utvidgningar utgör kyrkogården idag en

I stiftets databas över begravningsplatser finns det 10 registrerade kyrkogårdar som anlagts under perioden 1550-1760. Några kyrkogårdar nyanläggs i samband med att kyrkor eller kapell byggs och egen församling bildas med tiden. Det gäller bland annat Börrum och Rönö i östra Östergötland. Börrum blev egen socken 1716 då också kyrkan byggdes. Enligt uppgift ska dock kyrkogården ha använts som begravningsplats sedan 1670-talet.

Kyrkomiljön i Rönö har en relativt ålderdomlig karaktär. Det är inte klarlagt hur gammal kyrkogården är, men den bör ha funnits eller anlagts när kyrkan byggdes på 1640-talet. Kyrkan ersatte då ett träkapell. Sydväst om kyrkan finns en klockstapel som härstammar från 1680-talet eller mitten av 1700-talet. Kyrkogården saknar en direkt kvartersindelning, men några grusgångar delar in kyrkogården i öppna gräsytor med gravvårdar i enkla rader. Kyrkan ligger på kyrkogårdens norra del med ett fåtal gravplatser norr om kyrkan. Några inslag hör dock hemma i det sena 1800-talets gestaltning: höga tujor och ett fåtal grusgravar väster om kyrkan. Troligen är även den terrasserade utvidgningen i väster från denna tid.

ålderdomlig miljö. Träkyrkan, som snarast har ett medeltida utseende, och den rödmålade klockstapeln från 1752 bidrar till detta, liksom kyrkans läge nära den norra muren.

Bild Ulrika kyrkogård från

Det är endast vid ett fåtal kyrkor som vi känner till utvidgningar under den här perioden, vilket sannolikt hör samman med att inventeringsarbetet inte har medgivit systematiska studier av sockenstämmoprotokollen. Ett känt exempel är dock Västra Ryds kyrkogård, som utvidgades i samband med en pestepidemi år 1710.

Perioden 1760-1860

Björnsäter, Edshult, Eksjö S:t Lars, Gamleby, Hycklinge, Järeda, Kvarsebo, Linköpings griftegård, Matteus, NorraVi, Norrköpings södra, Odensvi, Ringarum, S:t Anna, Sjögestad, Skänninge, Sund, Torpa, Vimmerby, Västervik, Västra Harg, Örberga

Indelningen av kyrkogården förändrades på många håll under perioden, då den tidigare indelningen efter byar eller hemman ofta övergavs till förmån för linjebegravningar. Linjegravar hade från början i allmänhet inte den sociala åtskillnad som de senare fick. De infördes snarare ur praktisk och hygienisk synpunkt. Genom att begravingarna gjordes på rad vartefter dödsfallen inträffade riskerade man inte att behöva gräva om gravar alltför snabbt. I många socknar lät också de ledande familjerna begrava sina anhöriga enligt linjesystemet. När det gäller Ringarums kyrkogård och Torpa kyrkogård finns det lättillgängligt material som tydligt visar på kyrkogårdarnas indelning. 1779 infördes linjebegravningar i Ringarum. Man bestämde att linjegravarna skulle börja i nordöst utmed östra ringmuren och gå söderut. Nästa rad skulle gå norrut o s v. Rotarnas särskilda gravställen togs nu bort.

På kyrkogården i Torpa gjorde man en delning av gravplatserna på hela kyrkogården 1747. Byarnas och de större gårdarnas platser markerades med ”ättehagsstenar”. Det här kan man läsa om på stenen för Tranberga säteri. Ättehagsstenarna står nu placerade utmed gängen till kyrkans västportal. På Tranbergastenen står: ”Anno 1747 den 13 septem Beviliades en almän grafdelning på hela dena Torpa Kirkogård där efter äro dässe stenar satte”. 1804 övergavs denna indelning och sockenstämman den 15 maj 1804 beslutade: ”Som det både är brukeligt, anständig och bidragande til sundhet och snygghet at begrafva liken i ordning på kyrkogården så beslöto Församlingen at hädanefter skall man börja at begrafva liken i östra hörnet af kyrkogården och dermed fortfara i ordning, med förbigående af de lik som inom 10 år redan begrafne äro. Ifrån detta beslut undantages sådana gamla personer, hvilka redan fylt 75 år och i lifstiden yttrat sin åstundan at begrafvas på sin förra grafplats; men alla andra vare sig stånds-personer eller allmoge som icke upnått 75 år och ej äga någon murad graf, skola i ordning begrafvas. och kommer härmed, 3 veckor efter förkunnandet å prädikstolen, at början göras.”

Bild Ättechagssten som har markerat gravplats för Tranberga säteri på Torpa kyrkogård.

I Sund genomgick kyrkogården ett skifte 1715. Den gamla indelningen i ättahagar ersattes med gravplatser för hemmanen i linjer. Det innebar troligen inte det vi menar med linjegravar, utan snarare att de olika hemmanen fick sina gravplatser i radvis ordning. År 1786 ansågs somliga av de enskilda platserna vara så uppfyllda att inga fler lik rymdes. Därefter skedde begravning gemensamt radvis.

Inventeringen har inte visat på linjegravvårdar från den här tidiga perioden, säkerligen bl a beroende på att gravarna grävts om med jämna mellanrum. Det kan finnas gravvårdar kvar, men då resten av linjen inte finns kvar är det svårt att avgöra om de står på ursprunglig plats. Tiden har inte heller medgett någon undersökning av hur gravvårdarna såg ut till de här tidiga linjegravarna. I Torpa, där även ståndspersoner begravdes i de tidiga linjegravarna, var deras gravar markerade med mer påkostade gravvårdar än andra?

En odaterad karta över Örberga kyrkogård, troligen från första halvan av 1800-talet, visar kyrkogårdens indelning för de olika byarna. Söder om kyrkogården har bl a Säby by sin gravplats. Det ger ett extra kulturhistoriskt värde åt de nutida gravvårdarna tillhöriga Säby, som finns där idag.

Bild Örberga kyrkogård. Gravvårdar tillhörande Säby.

En genomgång av sockenstämmoprotokoll skulle förmodligen ge ytterligare upplysningar om kyrkogårdarnas indelning under framför allt den här perioden.

Med början i upplysningstiden försökte man i en del socknar få bort inställningen att kyrkogården norr om kyrkan var en sämre plats för begravningar, och kanske ville präster och adel föregå med gott exempel i denna process. I bl. a Björsäter och Västra Harg finns det flera gravplatser norr om kyrkan för socknens ledande familjer. I Björsäter är gravvårdarna norr om kyrkan i allmänhet från 1900-talet, men högreståndskaraktären är troligen kvardröjande från en tidigare epok.

Bild Norra sidan på Björsäters kyrkogård.

Bild På Västra Hargs kyrkogård vilar Christina Uggle Christoffersdotter död 1781. Graven ligger invid norra kyrkogårdsmuren. På gravstenen står att hon ”hwilar jemte sin man”, som inte namnges. Det är ovanligt att det är mannen som är anonym och inte kvinnan.

I andra socknar manifesterade istället adelssläkterna sin ställning genom gravkor på kyrkogårdarna.

Många kyrkor byggdes nya på samma plats som den medeltida kyrkan, eller byggdes om under den här perioden och i vissa fall omdanades även kyrkogården, bl a genom nya grindar och murar. Här har även

förordningarna från 1764 och 1804 spelat roll, då myndigheterna föreskrev kyrkogårdsomgärdningar av sten och inte de timrade balkar som förekom i vissa fall. Det kan vara i samband med detta som stigluckorna undan för undan ersattes med grindar. I Linköpings stift finns en del exempel på kyrkor och kyrkogårdar, som fått ett gemensamt arkitektoniskt uttryck. I Norra Vi i södra Östergötland ger kyrkan från 1771-1774 och den södra kyrkogårdsingången ett samlat intryck. På västra grindstolpen står: N:WI KYRKOS LIKPORT. och på östra stolpen står det: UPPSATT ÅR 1785. Nuvarande grinden är troligen från den tiden och enligt stiftets inventering av bogårdsmurar (Grenberger 2004) kan även stora delar av den befintliga kyrkogårdsmuren ha uppförts samtidigt med den nya kyrkan.

Bild Norra Vi från söder.

År 1794 uppfördes en ny kyrka i Sund på samma plats som den medeltida kyrkan. I samband med detta utvidgades kyrkogården. Troligen tillkom då de grindar som flankerar kyrkan och ansluter till kyrktornet genom en kort putsad mur. Det är pargrindar i enkelt svart järnsmide med spjälor och konkavt krön. Grindstolparna är runda och putsade med kannelyr och profilerat koppartäckt krön.

Bild Sunds kyrka.

Dagens kyrka i Järeda uppfördes 1771-74, men genomgick en omfattande renovering 1848, som bl a innebar nya förstorade fönster. I samband med detta beslutade sockenstämman att den gamla stigluckan skulle ersättas med trägrindar mellan runda stolpar av sten och tegel. Stolparna är idag slätputsade med kannelyrer och avslutade med ett konformat plättäckt tak. I övrigt har Järeda kyrkogård ett medeltida ursprung, men kyrkogårdens form och struktur präglas av den stegvisa utveckling som kyrkogården genomgått under de senaste 150 åren. Den äldsta delen urskiljs tydligt med sitt upphöjda läge runt kyrkan och den omgivande trädkransen. Gångarna närmast kyrkan är inte tillrättlagda under senare tid utan följer naturliga stråk fram till kyrkan. Kring kyrkan finns en blandad trädkrans. Det är känt att en trädkrans planterades redan på 1820-talet och troligen har gårdarna i socknen bidragit med lövträdspantor vilket har gjort att det finns flera arter i trädkransen. Detta är ett vanligt fenomen som ofta kan bekräftas genom omnämnande i sockenstämmoprotokoll.

Bild Järeda kyrka

När det gäller Sjögestad kyrka, ett relativt sent exempel, visar en teckning av J F Kock från 1806 hur kyrkogården är omgärdad av en stenmur med en murad stiglucka i väster. År 1860-62 byggdes en ny kyrka i en blandning av nyklassicism och nygotik. 1863 tillkom de nya grindarna. Årtalet finns i järnsmidet liksom initialerna GE. Det rör sig troligen om smeden Gustaf Esping, som gjort fler grindar till kyrkogårdar i närheten. De grindarna är äldre och man ser här i Sjögestad hur Esping har anpassat sig till en ny stil. I övrigt har sentida omläggningar av kyrkogården gett en karaktär av 1900-talets andra del.

Bild Sjögestad kyrka och kyrkogård.

I Kalmar län utgör kyrkogårdarna i Odensvi och Järeda två exempel som speglar tidens kyrkogårdar. På båda platserna byggdes de nuvarande kyrkorna på 1770-talet. Kyrkogårdarna har utvidgats sedan dess, men området kring kyrkan har fortfarande en ålderdomlig prägel. Den nuvarande kyrkan i Odensvi byggdes på 1770-talet med samma läge som den gamla kyrkan. Kyrkogården har idag delvis kvar en äldre prägel, framför allt genom topografin – den är naturlig utan terrasser och utplanade ytor närmast kyrkan. Även smidesstaketet som omgärdar stora delar av kyrkogården bidrar till intrycket. Utvidgningarna som har gjorts under 1800-talet har mer inneburit utökningar av befintliga strukturer. På 1900-talet har den utökats vid två tillfällen åt norr. Fortfarande kan man ana en uppdelning av områdena mellan köpegravar och linjegravar. Denna struktur har varit vanligt förekommande, men är nu försvunnen på de flesta håll.

Bild Odensvi kyrkogård

Efter flera år av diskussioner och förordningar beslutade riksdagen 1815 att begravingar på kyrkogårdar inne i städerna skulle upphöra och nya begravningsplatser anläggas utanför stadsgränsen. Flera städer hade redan anlagt nya begravningsplatser. I Linköpings stift gäller det t ex Linköpings nya begravningsplats och S:t Olai församling i Norrköping, som 1809 beslutade att anlägga en ny begravningsplats utanför staden – det som idag kallas Matteus kyrkogård. Tanken var att den nya kyrkogården också skulle användas av Hedvigs församling och S:t Johannes församling, landsförsamlingen. I S:t Johannes ville man dock inte överge sin begravningsplats vid kyrkan. Med tiden kunde man däremot tänka sig en egen begravningsplats söder om staden och 1813 invigdes Södra kyrkogården, som då låg utanför staden, men som idag omges av stadsbebyggelse. Arkitekten [Jakob Wilhelm Gerss](#) fick i uppdrag att rita plan och förslag till trädplantering för den redan invigda kyrkogården. I dag finns inte mycket kvar av det förslag som godkändes 1814. Dagens huvudgrind i norra ingången har andra proportioner än på Gerss ritning men stämmer i övrigt överens med förslaget. Grindstolparna är av järn och staketet av gjutjärn. På Gerss ritning visas en troligen putsad mur och grindstolpar.

Bild Södra kyrkogården i Norrköping.

Linköpings nya begravningsplats anlades 1812. Kungl. Maj:t hade redan 1805 godkänt en anhållan om att få anlägga en begravningsplats för stads- och landsförsamlingarna utanför Linköping. Arkitekten [Fredrik Magnus Piper](#) fick uppdraget att utforma den nya begravningsplatsen.

Bild Fredrik Magnus Pipers ritning till ny begravningsplats i Linköping 1807.

Den ursprungliga kyrkogården enligt Pipers ritning med sina symmetriskt anlagda kvarter kan fortfarande skönjas på kyrkogården. Karaktären är ålderdomlig, delvis beroende på det stora antalet 1800-talsvårdar. Den nya begravningsplatsen i Linköping har utvidgats vid flera tillfällen, bl a gjordes en stor utvidgning

norr om Malmslättsvägen, som är en av stadens infarter, och en helt ny begravningsplats har anlagts i Lilla Aska, flera kilometer från staden.

Bild Linköpings griftegård.

År 1813 anlades också en ny begravningsplats i Skänninge i stället för kyrkogården vid Vårfrukyrkan. Redan omkring 1850 övergavs den dock, då den ansågs vara för sank och den nuvarande begravningsplatsen anlades väster om staden.

De nya begravningsplatserna ritades med korsande gångar som gav en strikt och symmetrisk indelning. Där gångarna korsades anlades en central plats och i huvudgångens fond förlades benhus eller begravningskapell. Det fanns plats för större enskilda gravbyggnader eller monument och utmed kyrkogårdsmuren planterades trädkransar eller buskar. De enskilda kvarteren, centralplatsen och gångarna markerades med trädrader eller enstaka strategiskt placerade träd. Nu formas den parkmässiga kyrkogårdskaraktär, som varit den vanliga in i vår tid.

Andra begravningsplatser som anlades utanför städerna finns i Västervik, Vimmerby, Eksjö och Gamleby. I Västervik började man diskutera en ny begravningsplats vid mitten av 1820-talet, i stället för kyrkogården vid S:ta Gertruds kyrka. Den förlades väster om staden och den första begravningen ägde rum 1836 eller 1837. Kyrkogården är anlagd som en typisk stadskyrkogård från tiden, med raka gångar, rektangulära kvarter, lummiga trädrader, ett omgivande gjutjärnsstaket och begravningskapellet i mitten som ett smycke och blickpunkt. Grunddragen med gångar och kvartersformer från 1800-talet är mycket välbevarade. Den största förändringen i karaktär inträffade från omkring mitten av 1900-talet då linjegravsområdena i kvarterens mitt efter hand lades om till köpegravsområden planterade med rumsbildande häckar.

Bild Västerviks gamla kyrkogård.

I Vimmerby förlades den nya begravningsplatsen utanför staden 1821. De äldsta delarna av kyrkogården med kvarter 1-12 har mycket av stadskaraktär med sin tidstypiska anläggningsstil. Här har de klassicistiska principerna varit vägledande med rektangulära kvarter, raka, trädkantade gångar och grusade begravningsytor. Än idag finns mycket av den ursprungliga karaktären bevarad med påkostade och ofta höga gravvårdar längs gångsystemet och mindre vårdar i kvarterens inre.

Bild Vimmerby kyrkogård.

I Eksjö anlades S:t Lars kyrkogård utanför stadsgränsen 1841. Här finns omfattande grusgravskvarter, men åtminstone under de första 10-15 åren uppges gravsättningskvarteren vara gräsbevuxna.

Bild S:t Lars kyrkogård i Eksjö.

När det gäller Gamleby är förhållandena lite speciella. Här uppfördes en ny kyrka utanför staden och naturligt nog anlades då den nya kyrkogården här. Båda invigdes 1837. Från tiden då kyrkogården anlades finns till stora delar bevarade drag från det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets gravskick med grusgravar, stenramar, gravkullar, låga omgärdande häckar och påkostade gravvårdar av mörka bergarter. Stora delar av de kvarter som anlades kring 1923 har ännu kvar mycket av den karaktär som beskrivs i programmet från tiden, med gångsystem och vårdarnas placering, även om vårdar med tiden bytts ut och många ensamgravar ersatts med familjegravar.

Bild Gamleby kyrkogård

Förutom stadskyrkogårdar anlades omkring 15 nya landsortskyrkogårdar under perioden och då rör det sig i allmänhet om kyrkogårdar som anläggs i anslutning till nyuppförda kyrkor, där den nya kyrkan byggs på en annan plats än den gamla kyrkan. Ett exempel på detta är Edshults kyrkogård där kyrka och kyrkogård är samtida – från 1836-38. Kyrkogården har en påkostad ingång med runda putsade grindstolpar som är samtida med kyrkan. Sedan anläggandet har inga utvidgningar gjorts. Med tiden har en gradvis förenkling skett genom att grusgångar ersatts med gräsytor och vegetation i form av rygghäckar och annan växtlighet plockats bort och ersatts med gräs.

Bild Edshults kyrkogård.

Ett annat exempel är Kvarsebo norr om Bråviken. Kyrkan invigdes 1808 och ersatte då ett kapell med kyrkogård närmare Bråviken. En karta från 1811 visar den nya kyrkan och kyrkogården. På kartan står: ”Kvarsebo Nya Kyrkogårdsplats, högländig och bergig, afrösad med sex rösen...”. Kyrkogårdens omfattning är densamma som det som kallas Övre kyrkogården idag och som har en ålderdomlig karaktär. Den enda gången går från huvudgrinden i nordöst fram till kyrkans västingång. Gravvårdarna står i raka enkla rader utan rygghäckar. Endast ett fåtal stenramsgravar är bevarade och av dessa är endast en grustäckt. Den äldsta gravvården är från 1865. Fotografier visar en delvis grusad kyrkogård med omgärdade gravar under 1950- och 60-talet. Det saknas uppgifter om när detta tillkom, men det är troligen inte ursprungligt. Det kan vara så att dagens karaktär är mer nära ”originalet” och att kyrkogården kan ses som en representant för en äldre karaktär under slutet av 1700-talet och tidigt 1800-tal, innan influenserna från städernas nya begravningsplatser slår igenom. Till den ålderdomliga karaktären bidrar även kyrkans läge nära den norra begränsningen. Det finns inga gravar norr om kyrkan.

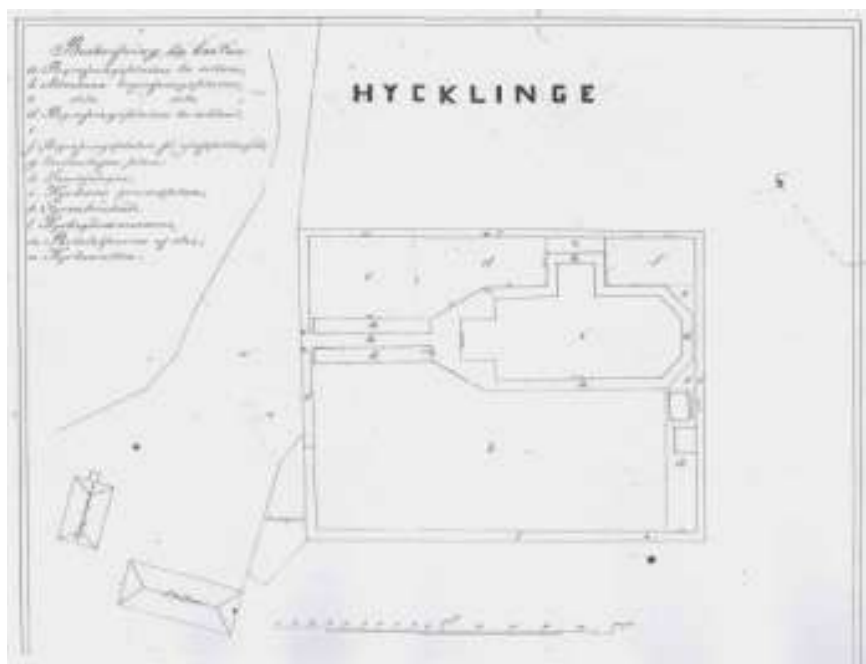
Bild Kvarsebo kyrkogård.

I skärgårdssocknen S:t Anna uppfördes en ny kyrka 1819-21. Den nya kyrkplatsen låg drygt en halv kilometer söder om den gamla kyrkan. Liksom i Kvarsebo ligger kyrkan långt norrut på kyrkogården och norr om kyrkan var det bara enstaka begravningsplatser. Det är först på 1980-talet som kyrkogården utvidgats

mot norr. Kyrkogårdens södra begränsning är troligen ursprunglig då släkten Mörnerns gravkor från 1830 ligger invid muren. Intill ligger ytterligare ett gravkor med okänt byggår. Gravkoren har liksom kyrkan en nyklassicistisk arkitektur och bildar tillsammans med grindöppningarnas putsade stolpar en enhetlig miljö. Kyrkogården omges av en trädkrans av ek, lind och kastanj. Delar av kyrkogårdens indelning i områden med mer påkostade gravar och allmänna gravar är bevarad liksom grusade ytor med omgärdade gravar. När denna struktur tillkom är dock inte klarlagt.

Bild S:t Anna.

En beskrivning av Hycklinge kyrkogård illustrerar strukturen på en kyrkogård vid mitten av 1800-talet, eller något senare. Beskrivningen är odaterad, men bör vara upprättad efter kyrkogårdens utvidgning mot söder 1855-56. År 1886 utvidgas kyrkogården mot norr, till dagens omfattning. Utvidgning av befintlig kyrkogård under den här perioden har vid inventeringarna registrerats i drygt 30 fall.

Begravningsplats för inlösen (a och d) finns i sydöst och precis norr om Hycklinge kyrka. Största delen av kyrkogården innehåller allmänna begravningsplatser, d v s kostnadsfria platser (b och c). Begravningsplats för självspillingar ligger i dåvarande nordöstra hörnet. Sandgångar gick runt själva kyrkan och ledde till kyrkan från grinden i väster. Gången till kyrkan kantades av syrenhäckar. Mer påkostade familjegravar finns idag inom område a och d samt delar av c. Det senare innebär att man ändrade status på c när kyrkogården utvidgades mot norr och nya områden för allmänna begravningsplatser tillkom. Inom b finns idag ett stort antal linjegravar kvar.

Perioden 1860-1930

Ankarsrum, Drothem, Gusum, Hycklinge, Hägerstad, Hässleby, Högby, Mattens, Norrköping norra, Norrköping nya, Rejmyre, S:t Laurentii, Svinhult, Tranås gamla, Valdemarsvik, Virserum, Västra Ed, Östra Tollstad

Under perioden 1860-1919 anläggs drygt 30 kyrkogårdar i Linköpings stift. Det rör sig om begravningsplatser utanför städerna, kyrkogårdar som anläggs invid en ny kyrka som ersätter den medeltida kyrkan i nytt läge eller kyrkogårdar som anläggs för nya församlingar. Kyrkogårdarnas utformning blir i allmänhet mer strikt. Troligen hör de olika elementen samman. Omgärdade grusgravar hör ihop med en mer strikt uppbyggnad, indelningen i köpegravar och allmänna gravar blir tydligare i mer ordnade kvarter, som också hör samman med ett uttalat gångsystem. Det finns dock undantag från den strikta utformningen – enligt uppgift minns folk att kyrkogården i Hycklinge i södra Östergötland såg ut som en äng i början av 1900-talet. Stadskyrkogårdens ideal slog igenom på landsbygdskyrkogårdarna först under 1900-talets första decennier.

Under perioden anläggs ytterligare några nya stadskyrkogårdar utanför städerna och den gamla kyrkogården förvandlas med tiden till park. Det gäller t ex kyrkogårdarna runt S:t Laurentii och Drothems kyrkor i Söderköping. I Motala anlades den nya begravningsplatsen 1865 på en höjd utanför det egentliga stadsområdet. I Vadstena togs den nya begravningsplatsen i bruk 1884. Här har dock den äldre kyrkogården invid klosterkyrkan fått behålla sin karaktär som kyrkogård och även använts senare för begravingar. I samband med att Tranås fick köpingsrättigheter 1882, anlades några år senare en begravningsplats och begravningsverksamheten överfördes till den borgerliga köpingen. Redan efter drygt 25 år anlades en ny begravningsplats och de båda griftegårdarna används parallellt. Den gamla griftegården, med det dåvarande läget utanför köpingen, har en tidstypisk, strikt symmetrisk uppbyggnad. Den centralt placerade ingången har en ursprunglig smidesgrind. En karaktäristisk trädkrans och allé av lind och lönn är till stor del bevarad. Griftegården består av fyra rektangulära kvarter samt ett kvarter längs muren, med en tydlig hierarkisk struktur. De båda västra kvarteren upptas av allmänna linjegravar och de båda östra kvarteren och kvarteret längs med muren upptas av de enskilda sköpegravarna. Hela östra delen av griftegården är grusad.

Bild Tranås gamla griftegård.

Liksom under den föregående perioden anlades kyrkogårdar invid de nya kyrkor som uppfördes på annan plats än sina medeltida föregångare och där den gamla kyrkogården blev en ödekyrkogård. Det gäller t ex Högby och Hägerstad i Östergötland. I Östra Tollstad socken blev förhållandet något annorlunda. Här revs den medeltida kyrkan i samband med att en ny kyrka uppfördes på en mindre höjd 250 meter därifrån 1886. Kyrkogården blev dock kvar i bruk och inga begravingar har skett vid den nya kyrkan. Samma förhållande gäller i Gladhammar, där en ny kyrka uppfördes ca 100 meter från kyrkogården och invigdes 1886. På kyrkogården uppfördes 1938 ett begravningskapell på platsen för den gamla kyrkan.

Bild Östra Tollstad kyrkogård. Trädplanteringen, framför allt lindarna vid huvudgången och den strikta kvartersindelningen ger kyrkogården ett stadsmässigt utseende.

Två exempel på andra nyuppförda begravningsplatser/kyrkogårdar är Gusum och Valdemarsvik. Begravningsplatsen vid Gusums bruk anlades 1872. Redan 1668 hade bruket fått tillstånd att uppföra ett brukskapell och nuvarande kyrkan byggdes 1730 eller 1731. Det var dock kyrkogården vid Ringarums kyrka som gällde för begravningar och man hör fortfarande till Ringarums socken. Begravningsplatsen i Gusum anlades på en höjd ca 700 meter söder om kyrkan. Vid några kvarter har gravomgärdningar, grusade ytor och grusgångar idag lagts igen. Det gör att gravvårdarnas placering förlorat sitt sammanhang. I ett svagt sluttande parti finns dock grusgravar omgärdade med stenramar bevarade och delar av allmänna linjen finns kvar i ett grästäcktt terrasssystem på höjdslutningen.

Bild Allmänna linjen på Gusums begravningsplats.

Boende i Valdemarsvik med omnejd begravdes på kyrkogården i Ringarum, men efter 1872 även i Gusum. År 1877 stod kyrkan färdig i Valdemarsvik, men egen församling blev man först 1919. Begravningsplatsen ca 500 meter från kyrkan hade tagits i bruk två år tidigare. Begravningsplatsen i Valdemarsvik har en långsträckt planform och avgränsas på kortsidorna av höga berg. Begravningsplatsen och dess mycket speciella kapell ritades av arkitekt [Sigurd Lewerentz](#) (1885-1975), som var en auktoritet på kyrkogårdar. Året innan, 1916, hade han vunnit tävlingen om Malmö Östra begravningsplats och tillsammans med [Gunnar Asplund](#) utformade han Skogskyrkogården söder om Stockholm. Han var även framstående som kyrkoarkitekt. Huvuddelen av begravningsplatsen har ett ”traditionellt” utseende med indelning i fyrkantiga kvarter och en rad gravar invid kyrkogårdens omgärdning. Den norra delen sträcker sig in i angränsande bergiga skogsområde. En del gravar ligger i skogsmark och det finns även enstaka urnplatser i bergssidan. De tidigaste gravsättningarna här är från första delen av 1920-talet och tidiga exempel på urngravar i Linköpings stift.

Bild Valdemarsvik

Bild Valdemarsvik

Det finns några begravningsplatser som uppförts vid bruken och som inte har förlagts invid kyrkan. Det gäller bl. a Ankarsrum och Rejmyre. I Ankarsrum ligger kyrkogården ca 200 meter från kyrkan. Kyrkogården anlades i samhällets utkant och invigdes 1910. Själva kyrkan är inrymd i en byggnad som ursprungligen uppfördes som samlingslokal för metodister och godtemplare. 1917 övertogs byggnaden av Svenska kyrkan. År 1878 anlades begravningsplatsen i Rejmyre på en plats som tidigare hyst park och dansplats. Den kom inte att ligga i närheten av brukskyrkan som var byggd på 1830-talet.

Bild Rejmyre gamla kyrkogård.

Under perioden finns också exempel på församlingar där man fått ”dubbla” kyrkogårdar. Det gäller Västra Ed och Svinhult. I Västra Ed stod en ny kyrka färdig 1863. Den låg på andra sidan landsvägen, söder om

den medeltida kyrkan. Sannolikt togs inte kyrkogården runt den nya kyrkan i bruk förrän efter sekelskiftet 1900. Även den äldre kyrkogården används fortfarande och där har en minneslund anlagts och det finns plats för urngravar. I Svinhult invigdes den nya kyrkan 1876. Den ligger på andra sidan landsvägen, nordöst om den medeltida kyrkan, som revs. Kyrkogården runt den nya kyrkan anlades dock troligen inte förrän 1932 efter ritningar av ingenjör Wilhelm Thisell. Kyrkogården lades helt och hållet norr om kyrkan och indelades traditionellt med köpegravar invid kyrkogårdsmuren och i södra delen av de två utlagda kvarteren. I övrigt upptogs kvarteren av allmänna gravar. Begravningar sker idag både på den gamla och nya kyrkogården. Både den gamla och den nya kyrkogården har välbevarade strukturer, där den gamla kyrkogården är helt grusad och många gravar är häckomgärdade.

Bild Svinhult, ritning till nya kyrkogården

Bild Svinhult, nya kyrkogården

Bild Svinhult, gamla kyrkogården

Virserums kyrkogård är ett bra exempel på en kyrkogård som präglas av det sena 1800-talet. Den gamla kyrkan revs 1880 och en ny började uppföras. I samband med detta genomgick kyrkogården en stor omdaning. Strävan synes ha varit att ge den en mer jämn och regelbunden form än tidigare, samtidigt som det innebar en utvidgning åt söder och väster. Dagens kyrkogård är i stort sett resultatet av denna omdaning år 1880 och en senare utvidgning som gjordes 1918. Kyrkogårdens struktur och ram ges av de omgivande murarna med portstolpar och grindar, av trädkransen, av det välskötta gångsystemet, av de knuthamlade almarna inne på kyrkogården och av begravningskapellet från 1931 ritat av arkitekt [Erik Fant](#). På kyrkogården finns också ett stort antal grusgravar.

Bild Virserums kyrkogård

Nedanstående utdrag ur den ekonomiska kartan över Norrköping från 1947, visar hur kyrkogårdarnas struktur ändrades under 1800-talet fram till mitten av 1900-talet. Till höger i kartbilden ligger Gamla begravningsplatsen eller Gamla Norra. Från och med 1948 heter den Matteus kyrkogård. Kyrkogården har en strikt kvartersindelning till skillnad från den Nya begravningsplatsens (idag Norra kyrkogården) friare struktur. Gamla begravningsplatsen anlades 1809 och Nya begravningsplatsen 1912. Trots den friare indelningen har Nya begravningsplatsen en tydlig huvudaxel som ansluter till stadens Norra promenad, ett av stadens mest framträdande stråk. Centralt på kyrkogården ligger gravkapellet som uppfördes 1913 efter ritningar av arkitekten [Torben Grut](#). Söder om Nya begravningsplatsen ligger Krematoriet, sedan 1948 Krematorielunden. Krematoriebyggnaden invigdes 1938 och var uppförd efter ritningar av Norrköpings stadsarkitekt [Kurt von Schmalensee](#). Krematoriet omges idag av en kyrkogård. På denna relativt begränsade yta i Norrköping finns tre olika kyrkogårdar/begravningsplatser som belyser kyrkogårdshistoriken under drygt 100 år på ett pedagogiskt vis.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 086 94, Norrköping från 1947.

Bild Matteus kyrkogård, Norrköping

Bild Norra kyrkogården, Norrköping

Bild Krematorielunden, Norrköping

Under perioden 1860-1930 fortsatte systemet med linjebegravningar och då i meningen allmänna gravar, till skillnad från köpegravarna. År 1863 indelades Ringarums kyrkogård i linjegravplatser och familjegravplatser och en karta upprättades av lantmätaren G Jonzon. Troligen är det nu som linjebegravningar här övergår från att vara för alla till att enbart vara för dem som inte kan eller vill betala för en mer påkostad familjegrav. Det framgår av en gravbok från 1920-talet att linjegravarna låg i delar av det sydöstra kvarteret och även norr om kyrkan. Karaktären är delvis bevarad. Nordöst om kyrkan skulle det finnas platser för prästerna. Det är rent allmänt vanligt att prästerna hade sin gravplats nära kyrkan.

Bild Ringarums kyrkogård från sydöst.

Kyrkogården vid Hässleby kyrka har en övergripande karaktär från 1900-talets förra hälft med gravkvarter inom ett strikt rutnät av grusgångar. De tidigare allenarådande grusbäddarna på gravarna är nu till stor del borttagna, med undantag för ett tiotal där det finns fyra järnstaket. Kyrkogården har även en hierarkisk struktur i sina äldre delar. De enskilda familjegravarna med påkostade vårdar är samlade längs kyrkogårdsmuren och i den södra utvidgningen från 1909. Övriga ytor upptogs av allmänna linjen, vilken är bevarad i högst varierande utsträckning.

Bild Hässleby kyrkogård.

Perioden 1930-1980

Gryt, Herrestad, Hultsfred, Hässleby, Kisa, Kullerstad nya, Lilla Aska, Misterhult, Rogslösa, Säby, Valdemarsvik, Vikingstad, Västervik nya

Enligt stiftets databas anlades ett tiotal kyrkogårdar under perioden 1920-40, men inga nyanläggningar sker därefter. I detta sammanhang skall nämnas att utförda inventeringar inte har omfattat begravningsplatsen Lilla Aska i Linköping, som anlades 1972 och för övrigt kallas Lilla Aska griftegård. I antalet nyanlagda kyrkogårdar finns en viss osäkerhet i registreringen. När det gäller Kisa t ex anlades en stor ny kyrkogård på 1930-talet, egentligen som en utvidgning av kyrkogården runt kyrkan, men på andra sidan en väg och med ett helt annat formspråk. Den är här redovisad som en ny kyrkogård, medan motsvarande utvidgning i t ex Vikingstad och Gryt, har setts som utvidgningar och inte registrerats som ny kyrkogård.

Under större delen av perioden präglas kyrkogårdarna av tidens allmänna strävan efter likhet. Här råder en likhet inför Gud och en likhet människor emellan. Gravvårdarna blir mer likartade, i allmänhet låga och breda. Det är inte så vanligt längre att manifesteras sig genom en påkostad gravanläggning. Bruket med särskilda inskriptioner eller titlar minskar.

År 1964 upphörde systemet med linjegravar/allmängravar, men begravningar enligt detta system fortsatte även senare på sina håll. Sedan dess har linjegravsområdena ofta lagts om till kist- eller urngravkvarter. På många håll finns enstaka små linjegravvårdar kvar, liksom insprängda mellan större ”koffertstenar” och man kan ibland genom de få kvarvarande stenarna fortfarande avläsa hur den gamla linjen har gått. På en del kyrkogårdar har man varit snabb med att ta bort linjen, men utan att det funnits anledning att upplåta plats till nya gravsättningar. Det har istället blivit en grönyta, kanske med ett fåtal, glest stående gravvårdar. Det finns enstaka exempel, bl a i Kisa, där man har flyttat samman två linjegravstenar över äkta makar. Här gjordes omläggningen på 1980-talet norr om kyrkan.

Bild Linjegravvårdar norr om Kisa kyrka.

Nya kyrkogården i Västervik beskrivs under denna senare tidsperiod, trots att den invigdes 1913, då den präglas av tidens företeelser. Den gamla kyrkogården ansågs vara för trång och en ny kyrkogård anlades sydöst om staden. Begravningsplatsen upplevs idag som åtminstone två tydligt avgränsade enheter. Den ena utgörs av det av smidesstaket, häck och träd omgärdade området som motsvarar kyrkogårdens yta efter 1932 års utvidgning. Området genomkorsas av en grusgång i öst-västlig riktning och en i nord-sydlig riktning. I mitten finns Gamla gravkapellet. Många höga tallar är spridda över i stort sett hela området. Inom denna yta finns mindre områden med sinsemellan olikartade och tydligt sammanhållna karaktärer. Partier med grusbelagda gravplatser omgärdade av stenramar avlöses av gräsytor med tätt stående sentida

vårdar. I söder och nordost finns kvarter som präglas av häckar av avenbok som både avgränsar kvarteren och utgör rygghäckar. I några områden finns många gravplatser omgärdade av låga häckar av buxbom. De grusbelagda gravarna med stenramar upplevs dock som dominerande då de bl a löper längs de stora gångstråken.

År 1921 invigdes kyrkogården i Hultsfred, men karaktären är till stora delar präglad av den senare perioden. Tidigare hade man använt Vena kyrkogård som begravningsplats. Den ursprungliga planen för Hultsfreds kyrkogård med rektangulära kvarter omgärdade av grusgångar och med korsande huvudgångar markerade av alléer finns kvar än i dag. Uppdelningen mellan allmänna och köpta gravar kan fortfarande ses på delar av kyrkogården. Först 1934-36 uppfördes en kyrka och då i anslutning till kyrkogården.

Som tidigare nämnts utvidgades kyrkogården i Kisa med en helt ny del på 1930-talet. 1937 invigde biskop Tor Andrae den nya anläggningen som i sin västra del kännetecknas av stora terrasserade gravgårdar med gråstensmurar och ceremoniplatsen, där nu en minneslund har anlagts. Vid huvudingången i väster finns en inskription inhuggen i muren: ANLAGD 1936 – 1937 OCH HELGAD TILL HÄNSOVNAS VILA – VAD SÄGA DE FREDLIGA VÅRDAR, VAD ÄR DET SOM RUNORNA LOVA? ”DE SÄLLA, SOM BO I GUDS GÅRDAR, DE ÄRO EJ DÖDA, DE SOVA”. Den ursprungliga strukturen är till största delen bevarad med i huvudsak grusade ytor på den övre, terrasserade delen och i övrigt gräsytor. Linjegravsområdena är delvis bevarade och familjegravarna är inte så anspråksfulla som på den äldre kyrkogården vid kyrkan. 1980 invigdes en utvidgning av nya kyrkogården. Förutom kistplatser innehöll den en urnlund och en minneslund. 55 lövträd, 280 barrbuskar och drygt 900 andra slags plantor hade planterats. Ceremoniplatser utgör idag ett mycket ovanligt inslag på kyrkogårdarna, men i Höreda finns ett bevarat exempel av [Johannes Dahl](#) från 1930-talet.

Bild Kisa nya kyrkogård, odaterat foto.

Bild Kisa nya kyrkogård idag.

År 1963 anlades i Misterhult den s k Nya kyrkogården eller Ängskyrkogården norr om Gamla kyrkogården. Arkitekt var Erik Palmgård, Västervik, som här använde sig av de naturliga förutsättningarna med högre och lägre partier i terrängen och med delvis bevarad naturlig vegetation. Vegetationen på kyrkogården är blandad och ger en känsla av trädgård i nära anslutning till natur. I nordväst övergår kyrkogården utan avgränsning i omgivande naturområden.

Under perioden blir det allt vanligare med skogskyrkogårdar i landet, framför allt från efterkrigstiden och framåt. De första skogskyrkogårdarna kom dock under tidigt 1900-tal och den tidigare nämnda kyrkogården i Valdemarsvik från 1917 är ett tidigt exempel i Linköpings stift, där åtminstone delar är anlagda som en skogskyrkogård. På 1930-talet anlades en ny kyrkogård i Kullerstad socken ca 1 km väster om den medeltida kyrkan och kyrkogården. Den nya kyrkogården anlades som en skogskyrkogård närmare brukssamhället Skärblacka. Kyrkogården är anlagd på tidigare skogsmark längs en låg ås med

främst tallar och björkar. Platsen har en lång tradition som begravningsplats då det finns ett gravfält från äldre järnålder. Liksom på fler skogskyrkogårdar finns här partier med en strikt karaktär med rygghäckar och lindar planterade utmed mittgången. På kyrkogården finns gravkapell och klockstapel. Kyrkogården utvidgades 1979-80.

Många kyrkogårdar i stiftet utvidgades under denna period, lite drygt 100 stycken. Ett exempel på utvidgning är den som gjordes av Hässleby kyrkogård 1970 efter ett förslag upprättat av stadsträdgårdsarkitekt Ivar Andersson. Kyrkogårdsdelen präglas av sin tids ideal med rätvinkliga häckar av oxbär och berberis, som delar upp kyrkogården i mindre rum med nord-sydliga dubbla rader av låga vårdar med rygghäck. Mellan raderna löper tvärgångar av betongplattor. Gravvårdarna är av efterkrigstidens låga typer. Materialet är nästan genomgående grå granit. Denna del av Hässleby kyrkogård är ett uttryck för efterkrigstidens strama kyrkogårdsideal. Två andra exempel är båda från 1933 och ritade av arkitekt [Johannes Dahl](#) i Tranås. Det gäller utvidgning av kyrkogårdarna i Säby, som Johannes Dahl ritat ett förslag till redan omkring 10 år tidigare, och Rogslösa. I båda fallen utgjordes större delen av utvidgningens mittparti av korta rader för linjegravar och de större familjegravarna lades invid kyrkogårdens omgärdning. Området utmed gångarna som förband den nya delen med den gamla kyrkogården fick en egen utformning.

Bild Hässleby kyrkogård

Bild Rogslösa kyrkogård

I huvudsak från 1960-talet och framåt sker stora omläggningar av kyrkogårdarna där grusgravar läggs igen och besås med gräs, gravvårdarna vänds och ställs rygg mot rygg med en rygghäck mellan. Den främsta orsaken till detta var motoriseringen av kyrkogårdsskötseln, där man eftersträvar stora sammanhängande och lättskötta ytor.

År 1965 utfördes en större omändring av kyrkogården i Herrestad enligt ett förslag av trädgårdskonsulent Eric Lind från Linköping och med trädgårdsanläggare Stellan Jonzon från Vadstena som ansvarig för utförandet. Arbetena innebar att nya gräsmattor såddes in, gravstenar sattes i linje och vårdarnas socklar sänktes till marknivå. En kvartersindelning gjordes. De större gångarna lades med rött stenmjöl och mellan kvarteren lades gångar av Borghamnalksten. Rygghäckar planterades av rosor, cotoneaster och taxus. Kyrkogårdsmuren var tidigare fristående men släntades nu med en vall på insidan. Äldre gravvårdar, varav de flesta hade legat i kyrkogårdsmuren, ställdes söder om kyrkan. En sexsidig äldre konisk pelare (se teckning ovan av Johan Fredrik Kock) restes som en hörnmarkering i det lilla kvarter som bildades på detta sätt. Nya lindar planterades i söder och väster.

Bild Herrestad kyrkogård

I *Handbok i kyrkogårdsvård* (Dahl 1943) står bl a: ”På mindre kyrkogårdar förlägges ofta gravkvarteret för ensamgravar i mitten och familjegravplatserna runt omkring detta. En bättre indelning med de fördelar en stor kyrkogård erbjuder kan genom ett annat förfarande vinnas även på en mindre kyrkogård på det sättet att gravraderna begränsas av häckar. Två gravrader bilda, tack vare rygghäckarna, ett slutet rum. Man får härigenom möjlighet att alldeles slopa de stora fälten av mindre gravplatser, en god åtgärd, värd att beakta.” Av citatet framgår att det är relativt nytt med rygghäckar år 1943. Senare i texten nämns hur viktigt det är att systemet med gravar rygg mot rygg endast tillämpas om man planterar höga häckar mellan gravarna. Annars blir vårdarna synliga par om par, vilket ”är långt ifrån tilltalande”. Detta styrker uppfattningen att den strikta utformningen med gravrader och rygghäckar är en enhet där enhetligheten bryts, om rygghäckarna plockas bort.

I den nämnda handboken lämnas olika anvisningar för bl. a anläggandet av nya kyrkogårdar, kulturhistorisk hänsyn vid utvidgning av kyrkogårdar, men även hur man kan ändra och förbättra en gammal kyrkogård. Det framgår att det inte är lätt men en bättring kan i alla fall uppnås med kloka och planmässiga åtgärder. Till dessa hör att anlägga en gräsmatta över hela området och ha kvar de vackra gravvårdarna, förslagsvis med små rutor för blommande växter framför varje gravsten. När det gäller grusgravar citeras här ett längre stycke: ”Den överdrivna användningen av huggen sten antingen i form av stora och klumpiga gravvårdar eller som s.k. gravramar, fyllda med singel eller grus, bidrager mycket till den oroliga bild, som man så ofta får av en gammal kyrkogård. Dessa gravramar hör till de tråkigaste attributen på en gravplats och borde om möjligt helt förbjudas. Vid åsynen av en sådan viloplats för döda, fylld av idel sten, får man lätt det intrycket att den som skall svara för gravplatsens vård känner sig glad över att hava ordnat så, att han fullständigt kan lämna graven åt sitt öde.”

Perioden 1980-idag

Norra Solberga, Södra Vi, Torpa

Några kyrkogårdar i stiftet har utvidgats under den senaste perioden. I vissa fall består utvidgningen enbart av inköpt mark för framtida behov och i andra fall är den nya delen tagen i bruk. De nya delarna innehåller vanligen plats för begravingar av varierat slag inklusive minneslundar och askgravlundar. Askgravlundar, där anhöriga kan vara med vid gravsättningen, har blivit allt vanligare då minneslundarna ofta upplevs som alltför anonyma. Framför allt på städernas kyrkogårdar och begravningsplatser anläggs nu också begravningsplats för bl a muslimer. Liksom kyrkogårdarna under andra delen av 1900-talet fick en utformning där de olika delarna – rygghäckar, gravvårdar och deras placering och växtlighet – gav en strikt karaktär, bidrar de olika inslagen på de senare utvidgningarna till en friare form. Gravskicket inom samma kyrkogårdsdel varierar, typen av gravvårdar varierar och de kan placeras i linjer, cirklar eller som små

kullerstenar i urnrundlar och växtligheten varierar från städsegröna växter till blommande perenner. I båda fallen är alla delar viktiga för att helheten ska bevaras.

Det är inte alltid behovet av utvidgning har varit så stort som man räknat med. När det gäller Torpa kyrkogård har inte utvidgningen från 1989 tagits i bruk ännu, eftersom de flesta önskar bli begravda på den äldre kyrkogårdsdelen.

År 1982 gjordes en utvidgning av kyrkogården till Norra Solberga kyrka. Den nya delen är lika stor som den äldre kyrkogården och anlades helt skild från denna, på andra sidan landsvägen. Utvidgningen berodde dels på behov av fler gravplatser men även på önskemål om alternativa begravningsklick. Varje kvarter är tydligt rumsligt avgränsat genom höga buskar och trädplanteringar. Förekomsten av minneslund och urnlund är ett tidstypiskt fenomen.

Den senaste utvidgningen av Södra Vi kyrkogård gjordes 1986. Då togs ett område i sydväst i bruk. Två kvarter är planerade för urngravar och övriga för kistor. Ritningarna gjordes av landskapsarkitekterna Gröna Rummet AB, Kalmar. Platsen omgärdas av en blandad häck med bl a häggmispel, spirea och idegran. Gravkvarteren har en friare och mer varierande form än på de äldre delarna av kyrkogården. Det gör även gångsystemet oregelbundet. Gångarna är lagda med smågatsten. Hela platsen ger ett lummigt intryck med många olika träd, t ex lärk, björk och ask samt häckar av liguster och måbär.

Kyrkogårdar som speglar en längre utveckling

Boxholm, Misterhult, Mjölby nya, Risinge nya, Säby, Tranås nya

Slutligen får några kyrkogårdar exemplifiera en längre utveckling, där de olika kyrkogårdsepokerna fortfarande är avläsbara.

Misterhults kyrkogård är en av de största landsortskyrkogårdarna i Kalmar län, och den består av fyra klart urskiljbara delar från olika tider. Den äldsta delen är *Gamla kyrkogården*, där Misterhults medeltida kyrka var belägen fram till rivningen 1780. Denna kyrkogårdsdel domineras av gravar från 1900-talets första decennier. De mest påkostade gravvårdarna finns samlade kring den gamla kyrkans sakristia, som är ombyggd till gravkapell. *Stora kyrkogården* anlades omkring 1780 vid den nya kyrkan, omgärdad av en delvis bevarad kraftig stenmur. Fram till 1900-talets mitt dominerades Stora kyrkogården av grusbelagda linjegravar, av vilka några har bevarats. Den *Norra kyrkogården*, från 1944, består av en utvidgning av Stora kyrkogården, och den ritades av Västerviksarkitekten Erik Palmgård. Området har en strikt karaktär med rygghäckar och delar av linjegravsystemet bevarat. År 1963 anlades den *Nya kyrkogården* eller

Ängskyrkogården, norr om Gamla kyrkogården. Återigen anlätades Erik Palmgård, men han har här använt sig av den naturliga topografin och delvis bevarat den naturliga vegetationen.

På senare år har en ”kyrkogård för gravvårdar” anordnats väster om Gamla kyrkogården, där kolerakyrkogården låg. Här har vaktmästaren radat upp bortplockade gravstenar i en slänt och på en tavla monterat ett stort antal emaljerade skyltar som tidigare suttit på träkors.

På *Säby kyrkogård* finns flera tydliga skikt. Den äldre delen med medeltida rötter ligger kring kyrkan. Den utgör en sammanhängande del med 1855 års utvidgning åt öster. Omgiven av vackra kallmurar med ingångar från samma tid, grindstolpar putsade med rikt utformade kalkstenskrön med kors i samma material. Smidesgrindarna är från 1830-talet och smidda av dåvarande prosten S G Mellin. Den östliga utvidgningen har en rätt välbevarad allmän linje med småskaliga vårdar från 1912-28. På den äldre delen kring kyrkan finns många påkostade familjegravar från 1800-talet och det tidiga 1900-talet, några med unik utformning. Äldst är ett par gjutjärnskors. Vidare märks ett par smideskors från 1900-talets början. Det finns också många obelisker och bautastenar i grå och svart granit. Tyvärr är det bara ett fåtal gravar som har kvar sina grusbäddar. Det finns åtminstone en trävård från 1800-talet.

Från 1921 är ett klassiserande bårhus ritat av Tranåsarkitekten [Johannes Dahl](#), som även ritat den sydliga utvidgningen från 1933. Denna del är stramt och tidstypiskt uppbyggd. Flera kvarter har mycket enhetliga gravvårdar, bl a med liggande hällar. Från 1937-38 finns en sammanhållen allmän linje. Därtill finns en del mycket individuella vårdar från 1900-talets mitt. Senaste tillskottet är en minneslund.

Bild Säby kyrkogård.

Tranås nya griftegård från 1913 är stor och komplex med många värdefulla delar. Den speglar i princip alla delar av 1900-talets kyrkogårdsutveckling. Den äldsta delen har en axial uppbyggnad med en slags ”ättehög” omgärdad av delvis ingrävda familjegravar som fond i slutet av en familjegravskantad allé. Vid sidorna finns köpegravskvarter och en stor sammanhållen allmän linje från 1911-67. Utvidgningar från 1936, 1961 och 1981 har alla var sin karaktär, de äldre med en hög grad av uniformitet i vårdarna. I vissa delar övergår parkkaraktären i skogskaraktär. Bland de yngsta tillskotten märks urnlund och muslimskt kvarter.

Bild Tranås nya griftegård.

Boxholms bruk invigde en egen kyrka 1897. Kyrkan ligger på en höjd i samhällets sydöstra del. Nedanför höjden i sydöst ligger kyrkogården, som invigdes 1887. Bolaget hade lämnat mark till kyrkogården, anlagt väg och bekostat plan till platsens ordnande och plantering av buskar och träd. Åsbo församling utförde det övriga arbetet. Delar av bruket låg i Åsbo socken och delar i Ekeby socken. På den äldre ekonomiska

kartan från 1948 går kyrkogårdens mittgång över i en gång som leder runt kyrkan. Idag är det sambandet brutet genom en ny väg och parkeringsplats. Från större delen av kyrkogården kan man inte se kyrkan.

En första utvidgning gjordes enligt ritningar av kyrkogårdsarkitekten Harald Wadsjö 1923 och en ytterligare utvidgning 1959. I två omgångar på 1960-talet lades de äldre delarna av kyrkogården om och grusade ytor inklusive grusgravar grästäcktes. Även en del gångar mellan olika kvarter lades igen med gräs. Tidigare hade gravvårdarna varit vända mot söder, men nu ställdes de rygg mot rygg med en rygghäck mellan raderna. Trots denna omläggning har kyrkogårdens olika delar kvar sina olika karaktärer. När det gäller den äldsta delen beror detta till stor del på den grustäckta mittgången som fortfarande kantas av några höga lövträd, andra lövträdsplanteringar och en del äldre gravvårdar. Kyrkogårdsdelen från 1920-talet utgörs dels av en terrasserad höjd med höga tallar, som ger området karaktären av skogskyrkogård, och dels av ett plant öppet område med bl. a linjegravsområden. Kvartersindelningen följer i stort Wadsjös ritning. I utvidgningen från 1959 dominerar låga och breda gravvårdar invid låga parallella rygghäckar. Inom området från 1920-talet finns idag även minneslund och askurnlund.

Bild Boxholm, mittgången från sydöst. **Bild** Boxholm, kvarter K och L.

Risinge nya kyrkogård är en mycket stor landsortskyrkogård, som även används av huvudorten Finspång. Kyrkogården anlades några år efter att den nya kyrkan invigts 1849. Innan dess användes den medeltida kyrkogården runt Risinge gamla kyrka (S:ta Maria). Enstaka begravningar görs fortfarande där. Den äldre delen av Risinge nya kyrkogård präglas idag mer av gräsytor, rygghäckar och olika typer av gravvårdar än av den gamla karaktären med häckomgärdade grusgravar. Den är dock klart skild från de senare tillkomna delarna genom den omgärdande stenmuren, påkostade gravvårdar utmed södra muren och sydost, topografiska skillnader och den trädplanterade gången till kyrkans västportal. Norr om kyrkan finns gravkapellet från 1907, ritat av arkitekt [Erik Lallerstedt](#). Söder om den äldsta delen invigdes 1916 ett område för linjegravar, den s.k. Björkallén, som har kvar en tydlig karaktär med linjegravar i form av träkors, järnkors och en speciell typ av gjuten och armerad mindre gravvård. 1937 och 1940 köptes markområden öster och nordost om kyrkan, ner mot sjön. [Johannes Dahl](#) planerade åtminstone delar av området. På 1950-talet köptes ytterligare mark in, som utformades av trädgårdskonsulent Eric Lind, Linköping. Denna del av kyrkogården är i sin norra del indelad i tydliga kvarter, vissa lätt svängda, med strikta gravrader och rygghäckar. Den södra delen utgörs av stigande glest bevuxen skogsmark med små, liggande gravvårdar. 1981 invigdes ytterligare en del av kyrkogården. Det är ett öppet markområde med delvis strikta gravrader men även svängda rader med urngravar och urnrundlar med upphöjda mittpartier.

Bild Risinge nya, Björkallén.

Bild Risinge nya, kvarter N.

Mjölby nya kyrkogård består egentligen av en sammanslagning av flera olika anläggningar med helt olika karaktär. Den ursprungliga nya kyrkogården från 1880-talet, 1951 års kyrkogård, Skogskyrkogården från

1970-talet samt Egeby kyrkogård, som invigdes 1986. Den äldsta delen är uppbyggd med åtta gravkvarter och en mittaxel som mynnar ut framför det samtida gravkapellet. I allmänhet ligger köpegravarna i kvarterens utkanter och området med allmänna gravar i kvarterets mitt med ett kvarter invid kyrkogårdens begränsning. Mycket av den ursprungliga dispositionen och miljön är bevarad.

1951-års kyrkogård är placerad söder och sydväst om den ursprungliga kyrkogården. Den är belägen i gammal ängsmark vilket till stor del ännu präglar den. Vårdarna är huvudsakligen arrangerade i raka gravrader med rygghäckar bakom och är nästan uteslutande av den låga breda typen. I mitten finns en anläggning för utomhusgudstjänster. Få eller inga gravvårdar har ersatts och begravingarna kan tydligt ses ha skett i tidsordning med början i kvarter K längst i söder 1951 för att avslutas längst i norr i kvarter O och R i slutet av 1970-talet.

Bild Mjölby nya, den äldsta delen.

Skogskyrkogården är belägen väster om den äldsta delen av nya kyrkogården och norr om 1951-års kyrkogård. Kyrkogårdsdelen består av två delar, den ursprungliga skogskyrkogården och de så kallade trädkvarteren, där kvarteren fått namn av olika trädslag. Terrängen består av högt uppvuxen tallskog med gräsmatta under. Genom skogsområdet löper ett flertal grusstigar eller asfalterade gångar som delar upp gräsmattorna i ett flertal olika avdelningar. På den äldsta delen av skogskyrkogården är flertalet vårdar geometriskt uppställda på gräsmattorna, medan de i de lite senare delarna följer vindlande linjer av planteringar av perenner eller låga häckar. Större delen av trädkvarteren är inte tagna i bruk, men i kvarteret Eken och den del av kvarteret Tallen som tagits i bruk är gravarna arrangerade i rundlar kring de stora träden. Gravvårdarna är genomgående små. Egeby kyrkogård upptar den högsta platån och endast en del av området är iordningställt och taget i bruk. Kvarteren består av gravområden bestående av öppna gräsmattor som i form liknar klöverblad.

Avslutning

Kyrkogårdarna har, liksom kyrkorna, förändrats under århundradenas lopp. Till skillnad från kyrkorna finns dock ytterst lite av förändringarna bevarade. Det är egentligen först när vi kommer en bit in på 1800-talet som vi kan prata om strukturer och karaktärer som fortfarande kan vara skönjbara i någon större utsträckning.

Att förändringar har gjorts och fortfarande görs är naturligt då kyrkogårdarna används kontinuerligt och gravskick och anläggningarnas utseende ständigt har förändrats av olika skäl, t ex hygieniska, praktiska och estetiska. Genomgången har dock visat hur viktigt det är att de olika delarna i en viss karaktär bevaras tillsammans – där det tydligaste exemplet nog är rygghäckarna och de låga gravvårdarna som är placerade rygg mot rygg. Liksom i många andra fall när det gäller kulturmiljövården är det inte så svårt att få gehör

för bevarandet av det pampiga och unika. Det är svårare att föra fram vikten av bevarade linjegravvårdar och framför allt det sena 1900-talets enhetlighet.

I kulturminneslagens 4 kap 13 § formuleras att tillstånd från länsstyrelsen krävs för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen. Lagtexten reglerar dock inte de många små förändringar som alltid sker på en kyrkogård och som på lång sikt förändrar dess karaktär och därmed påverkar de kulturhistoriska värdena.

6: Kyrkogårdens kulturarv

Magnus Johansson

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Inledning

För att ta hand om kyrkogårdarnas kulturhistoriska arv krävs kunskap om vad som är värdefullt. Kyrkogårdsinventeringen har inneburit att vi nu har ett bättre kunskapsläge än någonsin tidigare. Därmed inte sagt att vi vet allt. Inventeringen ger framförallt en överblick av beståndet, en klar bild av nuvarande utseende och i viss mån av utvecklingen fram tills nu. Detalj-kunskaper om enskilda objekt finns bara i undantagsfall med i karaktäriseringsrapporterna.

Denna artikel består av tematiska avsnitt som behandlar olika typer av konstruktioner, växtlighet och strukturer på stiftets kyrkogårdar. Upplägget är tänkt att vara en hjälp vid handläggning av kyrkogårdsfrågor på olika nivåer. Genom att jämföra objekt i en särskild kategori blir det möjligt att göra urval inför t. ex prioriteringar för skötselinsatser, konservering, kunskapsuppbyggnad och vårdstrategier.

Varje avsnitt börjar med en kort beskrivning av beståndet i stiftet. För att undvika upprepningar ges här även hänvisningar till andra källor, i den mån sådana finns. Därefter ges några exempel på tydliga representanter från varje kategori. Det kan vara sådant som är särskilt värdefullt eller typiskt för en tid eller trakt.

I slutet av varje tematiskt avsnitt förs resonemang kring de kulturhistoriska värdena. Vad av allt det som dokumenterats i inventeringen är värt att lyfta fram som särskilt angeläget att värna om? En del av kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är välkända och uppmärksammade sedan tidigare. Därför håller jag mig kort vad gäller sådant som äldre stigluckor och klockstaplar. Mer utrymme ges åt företeelser som framträder som självklart värdefulla först i ett större sammanhang och som särskilt har kunnat uppmärksammas genom inventeringen. Det kan gälla områden med [allmänna linjen](#), effekten av gradvisa förändringar av gångsystem och växtlighet.

Omgärdningar

Bogårdsmurar, järnstaket: Ask, Bankekind, Bredestad, Bälaryd, Frödinge, Hagebyböga, Hjorted, Lommaryd, Norrköping, Näsjö, Rogslösa, Vadstena, Västerviks g:a, Örberga

År 2003 gjordes en inventering kallad "Bogårdsmurar i Linköpings stift" av arkitekt Janusz Grenberger. Alla typer av omgärdningar, grindar och stigluckor inventerades genom okulär besiktning. Beskrivningen består av text, foto och schematiska planritningar. Konstruktion och material beskrivs ingående liksom ofta även skadebild och underhållsbehov. Den inledande delen avslutas med ett generellt hållet kapitel om "Kulturhistorisk och teknisk värdering samt mål för konservering" följt av en beskrivning på lämpliga åtgärder. I karaktäriseringsprojektet, som påbörjades 2004 är Grenbergers resultat inarbetade i rapporterna. I många av rapporterna har dock den tekniska beskrivningen kortats en del, medan kulturhistoriska uppgifter, som t. ex upphovsman och samband med utvidgningar har getts större utrymme i en del rapporter.

Omgärdningar har sannolikt funnits runt kyrkogårdarna i alla tider. Under medeltiden var de av sten, trä eller undantagsvis av tegel. År 1764 förbjöds byggandet av bogårdar av trä (Johansson 1993). Under samma århundrade dök de första järnsmidesstaketerna upp som en nyhet. Mot slutet av 1800-talet får flera kyrkogårdar staket av gjutjärn som ofta är rikt prydda med tidens hela uppsättning av dekorelement i någon av nystilarna. Trots nya material fortsatte stenmurar att vara det vanligaste vid nybyggen under hela perioden. In på 1900-talet blir det vanligare att plantera häckar och det introduceras helt moderna typer som Gunnebstängsel.

Den exklusiva skaran av bevarade medeltida bogårdsmurar ligger samtliga i Östergötland. I Ask, Hagebyhöga, Örberga och kring Vadstena gamla kyrkogård finns murar som är bevarade i hela sin sträckning. I Nässja, Rogslösa och Bankekind är troligen delar av muren från medeltiden. Andra kyrkogårdar har förmodligen murar i medeltida läge. På de orter där den medeltida kyrkan är kvar och kyrkogården inte har utvidgats, som ibland är fallet på norrsidan eller om en nyare kyrkogård anlagts en bit bort, är det rimligt att anta att muren där har sin gamla sträckning (även om så inte alltid är fallet, jfr. [kap. 5](#)).

Dateringen av stenmurar får oftast grundas på arkivuppgifter om när utvidgningar har gjorts eller när sockenborna utfört reparationer. En kallmurad mur av otuktad sten är tidlös och det syns inte alltid hur gammal den är eller om den plockats ner och lagts om vid en renovering. En genomgång av kyrkoarkiven skulle kunna ge mer exakta dateringar. Många murar från 1700-1800-talen har trots allt identifierats genom inventeringar i stiftet. Ett fåtal kyrkogårdar har stödmurar av sten med krönande järnräcken från förra sekelskiftet, som i Bredestad och Bälaryd. Från sent 1800-tal och 1900-tal förekommer murar av kluven och tuktad sten, exempelvis i Lommaryd.

I stiftet finns flera bevarade gjutjärnsstaket, exempelvis kan nämnas det på Södra kyrkogården i Norrköping och Gamla kyrkogården i Västervik.

Kyrkogårdarna har sällan en och samma typ av omgärdning runt hela anläggningen. Vid utvidgningar har den nya delen vanligen försetts med ny omgärdning medan de gamla delarna har behållit den befintliga. De dekorativa och dyrbara järnstaketerna har oftast fått en placering utmed kyrkogårdens mest synliga sidor t ex. mot kyrkbacken eller landsvägen, som i Hjorted och Frödinge.

Bogårdsmurar från medeltiden, äldre smidesstaket och gjutjärnsstaket har alltid höga kulturhistoriska värden. Murar av senare datum som kan vara till synes anonyma kan ha värden som är svåra att upptäcka utan förkunskap. Det kan gälla hur stenen har bearbetats, olika läggningsteknik beroende på att den byggts till i etapper eller att muren byggts av olika rotar. Grenberger både identifierar vilka murar som bär sådana spår och ger generella råd om hur de ska skötas.

Ingångar

Stigluckor, klivstättor, grindar (trä, smide), grindstolpar: Adelöv, Ask, Askeryd, Bjälbo, Bredestad, Edshult, Flisby, Flistad, Haurida, Hägerstad g:a, Höreda, Ingatorp, Lillkyrka, Marbäck, Normlösa, Odensvi, Ringarum, Rinna, Risinge S:ta Maria, Rogslösa, Skänninge, Säby, Västra Ryd, Ödesbög, Östra Tollstad

Ingångarna till kyrkogårdarna har ägnats särskild omsorg. Den mest speciella typen är stigluckorna som var vanliga redan under medeltid och som förekom allmänt under 1700- och 1800-talen, vilket framgår av äldre avbildningar av kyrkogårdar. Stigluckan var ibland en liten byggnad med fyra väggar och tak, men vanligast tycks det ha varit med en port med en enklare överbyggnad. Exempel på husliknande stigluckor finns vid Risinge S:ta Maria, vars stiglucka i söder senare byggts för på utsidan, så den har blivit som ett uthus. I Lillkyrka finns två stigluckor i väster och söder. Det uppges att de är nybyggda på 1700-talet men denna uppgift berör sannolikt ombyggnad av äldre stigluckor. I Normlösa finns en port i öster som är original och en i norr som är en kopia från 1940-talet. Vid Hägerstad gamla kyrkogård används ett sockenmagasin med portluder som stiglucka.

Samtidigt med stigluckan förekom ofta klivstättan. Det är en trappa i kyrkogårdsmuren som användes till vardags när porten i stigluckan var låst. Endast ett fåtal finns bevarade inom Linköpings stift, samtliga i Östergötland. Den praktfullaste är den vid Rogslösa kyrka, där en stentrappa ligger invid östra grinden. I Ask finns en så kallad liksten, som kistan ska vila på, men som man även kan kliva på. Bjälbo och Skänninge har båda stentrappor i norra muren.

När stigluckorna revs från och med slutet av 1700-talet ersattes de av grindar, eftersom behovet kvarstod att stänga kreaturen ute från kyrkogården. Smidesjärn är det vanligaste materialet. Endast enstaka grindar är av trä, och då av enklare typ. Exempel på trägrindar finns i Ask och Ringarum. De äldsta bevarade

grindarna är från slutet av 1700-talet och är tillverkade i smide. I samband med att kyrkan i Odensvi byggdes i slutet av 1700-talet, hägnades kyrkogården med ett smidesstaket där grindar och staket har samma eleganta dekor i form av en stiliserad eldsflamma. I Ödeshög finns två grindar, där den ena har årtalet 1792 som en del av järnsmidet och den andra ”ÖDESHÖG”. Den första grindens handtag är stämplat och här står även ”Boxholm, HUB”. Smederna signerade gärna sina alster på ett tydligt sätt. Årtal, ort och initialer förekommer ofta som en del av grindens utsmyckning.

Många kyrkogårdar har smidesgrindar från 1800-talet. I Flistad hittar man en typ av grind som är mycket vanlig i västra Östergötland. Många av smederna skapade sin egen typ av dekor och utformning i en slags folklig stil. Förmodligen ett resultat av yrkesstolthet och att Överintendentsämbetet vanligen inte var inblandat. I Västra Ryd finns en grind som är märkt: ”Tillverkade af K A GUSTAFSSON Björkmossa. WIRSERUM. 1882”. Han har även gjort grindar vid flera kyrkor närmre sin hemtrakt. I Östra Tollstad finns en av flera grindar utförda av smeden Gustaf Esping. Här ingår årtalet 1823 i smidet liksom initialerna GE och ACS. Det senare är Adam Carlsson, som var grindarnas huvudfinansiär. Listan av grindar från 1800-talet skulle kunna göras lång men här ryms bara ett axplock. Nämnas bör de i Adelöv (1835 med initialerna M J S och T K, lika dem i Säby), Askeryd (1814), Bredestad (1816), Edshult, Flisby (1850-tal), Haurida (1890), Marbäck (1851 I M B), Säby (1831 – 32 M I S & D A W). I Höreda finns en grind i nygotik från 1908. Senare på 1900-talet tar nya stilar vid. Grinden i jugendstil från 1915 i Ingatorp kan nämnas som ett exempel från seklets början. Längre fram finns många exempel på grindar som specialritades till utvidgningar. I Rinna utvidgades kyrkogården 1961, och där finns en grind i den tidens formspråk.

Stigluckor, klivstättor och äldre grindar har alltid ett högt kulturhistoriskt värde. De utgör ofta ett av de äldsta tidsskikten på kyrkogården. De har ofta lokallistoriska värden och inte sällan konsthistoriska värden.

Grindstolpar

Bjälbo, Edshult, Kråksbult, Linderås, Järeda, Rök, Törnsfall, Viby, Västra Eneby

Till grindarna hör grindstolpar som antingen kan vara rent funktionella utan något arkitektoniska uttryck eller väldigt påkostade och genomfört gestaltade. Stora murade och putsade grindstolpar började uppföras från slutet av 1700-talet men fortsatte att nybyggas under hela 1800-talet. Ofta tillkom de i samband med att kyrkan nyuppfördes eller byggdes om och de mer gestaltade exemplaren anknyter ofta i stil till kyrkans arkitektur.

Det finns flera fina grindpartier från 1700- och 1800-talen. I Törnsfall finns två par fyrkantiga putsade stolpar med plåttäckta krön från 1700-talet. I Södra Vi finns ett vackert grindparti från 1700-talet med ovanligt praktfulla murade portstolpar.

Putsade grindstolpar från 1800-talets förra hälft är vanligt förekommande. Särskilt vanliga är de i stiftets södra delar, i skogstrakterna i Jönköpings och Kalmar län, men de förekommer över hela stiftet. Exempel är de i Edshult, Kråkshult, Linderås och Järeda. I Västra Eneby finns mångkantiga putsade och vitmålade grindstolpar täckta med ett flackt litet kopparklätt krön som också kan representera dessa mer påkostade entréer i empire. I Linköping finns grindstolparna till den södra kyrkogårdsdelen på ursprungsritningen till anläggningen 1807, av Fredrik Magnus Piper.

I Viby finns grindstolpar av granit med pyramidformat krön. På den ena är inhugget årtalet 1831 och på den andra WIBY. Runt Tåkern vid Omberg finns flera kyrkogårdar med grindstolpar av den lokala kalkstenen. Ett exempel är de murade stolparna i Rök, där det på den ena stolpen står ÅR och på den andra 1804. Det förekommer även stolpar som bara består av kalkstensflisor som ställts på högkant, t. ex i Bjälbo.

Äldre grindstolpar har höga kulturhistoriska värden. De är ofta skötselkrävande, särskilt de putsade med kärna av murat tegel.

Byggnader på kyrkogården

På kyrkogårdarna har det alltid funnits byggnader för olika praktiska behov förknippade med begravingar och skötseln av kyrkogården. Byggnader har försvunnit, tillkommit eller fått en ny funktion allt eftersom seder och arbetssätt har förändrats.

Gravkapell

Gladhammar, Gryt, Linköping, Misterhult, Mjölby, Motala, Risinge nya, Skärkind, Tingstad, Tranås, Vimmerby, Västervik, Västrum

Benämningarna varierar, men ”gravkapell” avser här en kapellbyggnad som har uppförts på en begravningsplats för att fungera i samband med begravingar. Behovet av särskilda kapell för begravingar uppstod då nya kyrkogårdar började anläggas utan kontakt med en kyrka. Ursprungligen byggdes små, enkla byggnader som snarast hade funktionen av bårhus. Vid den här tiden, 1800-talets första hälft, hölls begravingen på kyrkogården. Under 1800-talet började begravingarna istället att förrättas inne i kyrkan (Karlsmo 2005). Allteftersom denna sed vann spridning växte behovet av

samlingslokaler även på de nya begravningsplatserna i städerna. I Västervik är Sankt Markus kapell ett exempel på detta.

Under 1900-talet har flera gravkapell byggts runt om i Linköpings stift, först på nyanlagda begravningsplatser, men efterhand också på äldre kyrkogårdar. Det finns gott om enklare gravkapell med rektangulär plan, putsade fasader och sadeltak bevarade. En del gravkapell har en mer utpräglad stil och utformning. Vid ingången till seklet byggdes gravkapellet på Mjölby nya kyrkogård i nygotik med fasader i rött tegel. Ritningarna är daterade 1899 och underskrivna Joh. Lagerström. Under seklets första hälft fick byggnaderna en utformning som påminde om förminskade kyrkobyggnader, ofta i jugend eller nationalromantisk stil. Det märks också i byggnadernas material som ofta utgörs av puts och natursten, exempelvis Vimmerby, spånbeklädnader och liggande panel som på Västerviks nya kyrkogård eller skiffer som i Gladhammars kapell. På Risinge nya kyrkogård finns ett medeltidsinspirerat gravkapell från 1907 ritat av Erik Lallerstedt. Under 1920- och 30-talen uppfördes många kapell i tidens klassicism.

Under 1900-talets andra hälft har nya gravkapell fått mer modernistiska drag. I många fall har man också passat på att inrymma ytterligare funktioner i byggnaderna, exempelvis förvaltningsexpedition. Flera av tidens mer namnkunniga arkitekter engagerades, som i Tingstad – invigt 1952 och ritat av stadsarkitekten i Norrköping Kurt von Schmalensee. På några platser, främst i städer, kombinerades också gravkapellen med krematorier, som Ängarydskapellet med krematorium på Tranås nya griftegård, av länsarkitekt Helmer Flensborn 1982.

En särskild kategori utgör de byggnader som är en rest av i övrigt rivna kyrkor. På Västrums kyrkogård finns ett kapell som ursprungligen fungerade som sakristia till den gamla kyrkan. På Misterhults gamla kyrkogård står också den gamla sakristian ensam kvar, idag dock utan egentlig funktion. Även i Skärkind och Gryt har delar av de gamla kyrkorna bevarats på kyrkogårdarna, och är idag inrättade som små kyrksalar.

Likbod, bårhus och bisättningskällare/gravkällare

Regna, Svansbals, Svinhult

I äldre tider förvarades den döde i hemmet fram till begravningen (Karlsmo 2005:51). Var det långt till kyrkan, som i skärgården, kunde man emellertid inte ha liket stående inomhus i väntan på att stormar skulle bedarra eller isarna spricka upp. Ofta ställdes kistan i något av gårdens uthus, men det finns exempel från öar i Misterhults socken där särskilda bodar uppfördes för ändamålet. På kyrkogårdarna byggdes de äldsta kända likbodarna som enkla skjul, ofta placerade i något av kyrkogårdens hörn en bit ifrån kyrkan.

När det blev vanligare att man dog på sjukhus eller ålderdomshem istället för i hemmet, ökade behovet av plats för förvaring av de döda fram till begravningsdagen. Före de moderna kylanläggningarna byggdes dessa utrymmen ofta under mark, under gravkapellet, i en sluttning eller i kyrkogårdsmuren för att hålla temperaturen nere. Många bisättningskällare och bårhus har idag blivit förrådsutrymmen. Några exempel från olika tider är:

Svinhult – bårhus från 1945 efter ritningar av arkitekt [Johannes Dahl](#).

Svanshals – 1956 gjordes en befintlig byggnad (troligen använd åtminstone som sockenmagasin, annars oklar användning och ålder) om till bisättnings- och förrättningsrum. Representerar den typen av byggnad som verkar ha haft båda funktionerna vid lite olika tider.

Regna – bisättningskällare/gravkällare som ligger inne på kyrkogården, roligen anlagd på 1970-talet. Torvtäckt välvat tak.

Klockstaplar

Fornåsa, Godegård, Gårdeby, Kullerstad, S:t Laurentii, Ulrika

De första kyrkklockorna var smidda och oftast placerade i tornet eller i en liten utbyggnad på tornet. Under 1200-talet började man att gjuta klockor och dessa blev större och tyngre. På många platser valde man därför att bygga en separat klockstapel. Klockstaplar var allmänt i bruk fram till mitten av 1700-talet då de började rivas i snabb takt och klockorna återigen placerades i tornen (Stockhaus 1940:338). Många av stiftets klockstaplar blev dock kvar. Staplarna kan delas in i två huvudtyper, klockbockar och klocktorn. Båda typerna finns representerade inom stiftet. Vanligast är klockbocken där grundkonstruktionen utgörs av tre parallella syllar som korsas av en fjärde. Från den fjärde syllen reser sig hjärtstockar som strävas av skråställda strävor. Hjärtstockarna förenas upptill av tvärstockar och klockkammaren som även den vilar på strävor. Utifrån den här grundkonstruktionen kan man sedan dekorera stapeln med olika takformer, beklädnader, spiror m.m. Den äldsta bevarade stapeln i stiftet är från 1580-talet och står vid S:t Laurentii kyrka i Söderköping. I Kullerstad finns en stapel byggd omkring 1650-1669. Ett tydligt regionalt särdrag för Småland och södra Östergötland är att på många staplar är endast klockkammaren inklädd med panel, medan hjärtstockar och snedsträvor nedanför står fria. Ett exempel på denna typ är klockstapeln i Ulrika från 1752, byggd av byggmästare [Gabriel Bragner](#), men det finns flera stycken sådana. Klockstaplarna har oftast varit placerade en bit från kyrkan men ändå inom kyrkogården. Ett särfall vad gäller placering är stapeln i Godegård, troligen från 1708, som står väldigt nära kyrkan. Snedsträvorna grenslar ena hörnet på kyrkobyggnaden.

Den andra huvudgruppen, klocktornen, saknar klockbockarnas konstruktion med vertikala hjärtstockar och snedställda strävor. Istället är det väggarna bärande, genom svagt inåtlutande stolpar som förbinds med bjälkar och stagas upp av kryss, alltså en regelkonstruktion. Inom stiftet förekommer denna typ bara i Östergötland. De är ofta rätt små och benämns även klockbod, vilket bättre beskriver deras utseende.

Även om själva typen är äldre än klockbocksstaplarna är beståndet i stiftet generellt yngre. De flesta ter sig som enkla men höga rödfärgade bodar, som i Gårdeby, men det finns undantag. Ett sådant är den före detta klockboden i Fornåsa som fick sitt nuvarande utseende vid sekelskiftet 1900 med profilerad panel och ockragul färg.

De flesta av klockstaplarna har mycket höga kulturhistoriska värden. Det fåtal som är från 1500-och 1600-talen är få betraktas som omistliga. Att göra någon gradering mellan äldre klockstaplar och klockbodas är knappast relevant, eftersom de höga värdena gör att de även framgent bör vårdas.

Gravplatsernas placering, struktur

By och gårdsgravar

Före 1800-talet var det stora flertalet gravar ordnade by- eller gårdsvis på kyrkogården. Parallellt förekom också en indelning där välbeställda personer fick sin grav på kyrkogårdens mest attraktiva platser längs kyrkans sydsida eller intill koret (Hagberg 1937:491; Schönback 2008:234).

Av detta äldre system att begrava finns endast fragmentariska spår kvar idag. I den mån spår finns kvar så är de svåra att upptäcka. Det fåtal gravvårdar som är äldre än från början av 1800-talet, och som står på ursprunglig plats, bör vara rester från dessa strukturer (se [kap. 7](#) för exempel). Men ingenstans finns sammanhängande områden kvar som visar på denna tradition på plats och ställe. Dock har platserna utmed sydfasaden och vid koret fortsatt att ha en särställning på kyrkogårdarna, men då som köpta gravar. På äldre gravkartor brukar det framgå vilka delar som tilldelats vilken by. Från Västrums socken finns en karta från 1700-talet bevarad som visar att kyrkogården varit indelad efter rotar och inom varje rote hade varje by sina respektive platser. Utöver detta fanns ett område nära gamla kyrkans kor som var avsatt för kyrkans män och deras familjer.

På en del landsortskyrkogårdar går det fortfarande att skönja en geografisk indelning av kyrkogården. I köpegravsområdena finner man inte sällan att familjegravar från en och samma by ligger bredvid varandra. Denna tradition får förmodas ha sin början i det gamla systemet med bygravar. Den har förts vidare genom hävd och sed av församlingsborna och kyrkans personal och finns inte formellt reglerad på gravkartor eller i skrivna regler för hur gravplatserna ska fördelas. Hur lång platskontinuiteten är för varje enskild by har inte systematiskt undersökts i inventeringen. Det borde gå att undersöka genom jämförelser med bevarade äldre gravkartor och gravböcker.

Var den döde haft sin hemvist och vilken status denne haft i livet får väl sägas utgöra ett högst immatriellt kulturarv. Fysisk form får dessa egenskaper genom gravvårdens och gravplatsens utformning och genom inskriptioner på stenarna. Så länge de står kvar går det att utläsa eventuella strukturer. Att bevara själva bruket med en geografisk indelning av gravplatserna låter sig inte kommenderas fram. Det är avhängigt en komplex kedja av samband mellan traditionen i församlingen och praxis hos personalen i kyrkogårdsförvaltningen.

Köpta gravar

Adelöv, Björsäter, Skänninge, Virserum, Västerviks g:a

Under 1800-talet spred sig bruket med att dela upp kyrkogården mellan köpta och allmänna gravar. Denna uppdelning var avgörande för utformningen av nyanläggningar och uppordningar ända in på mitten av 1900-talet. Den har därmed satt sin prägel på de flesta av stiftets kyrkogårdar. Uppkomsten av dessa gravtyper sker efter att begravingar inne i kyrkorna förbjöds år 1815 och vid anläggandet av städernas nya begravningsplatser efter förbudet om kyrkogårdar inne i städerna år 1874 (Schönback 2008:201). De nya begravningsplatserna gavs en arkitektoniskt medveten utformning som svarade både mot praktiska behov och tidens önskan att skapa vackra och gröna platser i städerna.

På de gamla kyrkogårdarna hade kyrkobyggnaden utgjort riktmärke för den sociala strukturen i gravplatsernas placering. På de nya begravningsplatserna användes istället gångsystemet och eventuellt kapellet för att skapa motsvarande ordning, med köpegravar utmed gångarna och linjegravar inne i kvarteren. De tidigaste och bäst bevarade exemplen återfinns i städerna. Västerviks gamla kyrkogård anlades i slutet av 1830-talet och utvidgades några årtionden senare. Den har bevarat sin struktur med många monumentala köpegravvårdar utmed de raka gångarna. Däremot har det inre av kvarteren som ursprungligen rymt linjegravar helt lagts om i senare tid. Ett annat tidigt exempel finns i Skänninge, där begravningsplatsen flyttades utanför staden ca 1848-50. Där finns det kvarter där grusade ytor och gravomgärdningar visserligen har tagits bort, men där strukturen ändå är tydlig. Där finns dessutom ett kvarter med relativt många linjegravvårdar kvar i mitten. Det vanligaste är annars att det är de stora köpegravvårdarna som bevarats fram till vår tid.

Köpegravsområden präglas inte bara av de stora vårdarna utan även av gravplatsanordningar av olika slag. Stenramar, järnstaket, stenspollare med kätting inramar fortfarande gravplatserna på många håll.

Även många av landsortens kyrkogårdar har exempel på tydliga strukturer med uppdelning mellan köpta och allmänna gravar. Ofta har området närmast söder om kyrkan, som av tradition ansetts som finast, behållit sin status och blivit köpegravsområde. Även utmed huvudgången upp till kyrkan ligger vanligen större gravplatser. I ett försök att bryta mot denna tradition och få bort norrsidans stämpel som dålig

anlades på en del kyrkogårdar områden med köpegravar just på norrsidan. Det är inte alls särskilt vanligt men exempel på detta finns i Björsäter och i Virserum. Det förekommer också att köpegravarna ligger utmed kyrkogårdsmuren. I exempelvis Adelöv kan man avläsa raden av familjegravar längs kyrkogårdsmuren, varav en del med bevarad grusbädd. Förmodligen har detta sätt att organisera gravarna kommit efter förebild från städernas begravningsplatser.

Köpegravsområdena med sina ofta påkostade vårdar och gravplatsanordningar bär på höga kulturhistoriska värden. Ofta har de bevarat äldre drag som grusade ytor och omgivande häckar. Det har skett en stor förenkling av dessa områden, främst genom att de såtts in med gräs. Ett visst tryck finns fortfarande för att driva förenklingen vidare, men flertalet av dessa områden hävdas och sköts så att de kulturhistoriska värdena bevaras.

Allmänna linjen

Gamleby, Gryt, Hällestad, Kärna, Misterhult, Risinge nya, Svinhult, Tidersrum, Virserum, Åtvids nya

Med allmänna linjen avses vanligen avgiftsfria gravplatser som uppläts i ordning allt efter som begravningarna skedde. Detta sätt att ordna gravarna blev vanligt under 1800-talets andra hälft och pågick fram mot mitten av 1900-talet. Redan tidigare hade det förekommit begravning på linje eller på varv. Fattiggravar för obemedlade hade också funnits tidigare. Det som skiljer ut allmänna linjen från sina föregångare är att den så tydligt utgör ena hälften av en social hierarki på kyrkogården. Den andra hälften utgörs av de köpta gravarna, även kallade familjegravar. Det är ofta de stora köpegravvårdarna som drar blicken till sig när man besöker kyrkogårdarna. Det är först efter en stund man ser att de kontrasterar mot en mer lågmäld relief av linjevårdar.

Idag är ett linjegravsområde nästan synonymt med mer eller mindre kompletta rader av små svarta granitvårdar. Så har det inte alltid varit. Ännu så sent som in på 1940-1950-talen samsades granitvårdarna med en minst lika talrik skara av enkla träkors, vilket blev uppenbart för oss första i samband med inventeringsarbetet. De tomma luckor som vi tolkat som uttryck för en särdeles hårdhänt rensning av linjegravvårdar visade sig efter ett titt på några svartvita fotografier från strax före förra sekelmitten ha varit fyllda av träkors. Ett gott exempel är Misterhults kyrkogård, där det tidigare fanns en hel skog av vitmålade träkors med emaljskyltar från Ankarsrums bruk. De flesta av dessa var från 1900-talets första årtionden. Korsen stod sedan kvar ett drygt kvartsekel innan träet började ruttna och gravrätten löpte ut.

Något tidigare, under 1800-talets senare del stod på samma sätt hela skogar av trästavar på kyrkogårdarna i skogsbygderna mellan Jönköpings och Kalmar län i stiftets södra del. Bevarade vårdar från Virserum visar på en rik polykrom bemålning. Ingenstans finns det längre kvar annat än en eller annan enstaka trävård ute på kyrkogårdarna. Det är tankeväckande att många kyrkogårdar under bara några få årtionden genomgått

en total förändring vad gäller den karaktär gravvårdarna ger. De få vårdar som plockats undan och därmed bevarats har ett mycket högt kulturhistoriskt värde som minne, trots att de inte längre står på ursprunglig plats och trots att de som äldst är från slutet av 1800-talet.

Åter till det som trots allt finns kvar av enklare gravminnen. Under 1800-talets sista årtionden och en bra bit in på 1900-talet blev industriellt tillverkade vårdar av granit tillgängliga för gemene man.

Köpegravsområdena fylldes av de karaktäristiska höga vårdarna och samma ideal rådde även bland de mindre bemedlade som begravdes på linjen. Samma formspråk användes till linjegravvårdarna, men i en mycket mindre skala. Linjerna med små svarta stenar är de som är lättast att känna igen. I linjer som fortsatte användas in mot 1900-talets mitt dyker nyare modeller av gravvårdar upp. Att det fortfarande rör sig om allmänna linjen röjs då bara av dödsårtalet på stenen. På samma sätt som vid köpegravarna ägnades gravplatsens utsmyckning stor möda, men här i mindre skala och utan dyrbara och beständiga material. Planteringskullar och pärlkransar har sedan länge fått lämna plats åt sammanhängande gräsytor.

Exempel på allmänna linjen finns på de flesta kyrkogårdar. I Tidarsrum finns det en mycket välbevarad allmän linje norr om kyrkan och rester av allmänna linjen på andra delar av kyrkogården. På Risinge nya kyrkogård invigdes en ny del 1916, kallad Björkallén, för att användas för linjebegravningar. Även denna är välbevarad. I Gamleby finns också ett tydligt linjegravsområde.

Det finns även linjer med barngravar på många kyrkogårdar. Ofta är gravvårdarna mycket små, med en kort inskription. Ibland har linjen placerats på ytor där det av utrymmesskäl inte finns plats för vuxengravar. I Virserum ligger av det skälet barnlinjen närmast en hög stödmur i väster. Speciella barnlinjer finns tex även i Hällestad, Åtvids nya, Gryt, Kärna och Svinhults gamla kyrkogård.

Områden med allmänna linjen har ibland utsatts för mycket hårdhänta gallringar av gravvårdar. Under inventeringens gång kunde vi se att gallringen på många ställen fortsätter, trots att det inte råder platsbrist. Ett steg mot bättre bevarande vore att mer regelmässigt låta stenar där gravrätten gått ut stå kvar, men med en extensiv skötsel.

Urnlundar och minneslundar

Motala, Mjölby nya, Risinge nya

Under 1900-talet har förändringar i gravskicket medfört att nya företeelser dykt upp på kyrkogårdarna runt om i stiftet. Det första nya inslaget var platser avsedda för begravning av aska efter kremering. Det förekommer en rad olika former. Urnlund, asklund, urnområde är väl de vanligaste. Ibland är platsen för urngravar bara en särskild gravrad bland andra, utan andra kännetecken än att gravplatserna och därmed vårdarna är mindre och står tätare. I andra fall har man anlagt områden där man utnyttjat de små

gravplatserna till att skapa små intima platser med enhetliga vårdar. Ett exempel på det senare är Risinge nya kyrkogård där man på senare tid satsat på stensatta rundlar med träd i mitten. Runt rundlarna placeras urnor, som var och en får en liten natursten med namn. Liknande rundlar har anlagts även i Motala och på Mjölby nya kyrkogård. I Motala finns även en spetsoval asklund.

Från 1960-talets började det anläggas minneslundar, men riktigt vanligt även på landsortskyrkogårdar blev det inte förrän in på 1980-talet. Ambitionen när man har anlagt en minneslund har varit att skapa en värdig och meditativ plats. I linje med utvecklingen av kyrkogårdsidealen har man ofta eftersträvat att ge natur, växter och vatten en framträdande plats.

I de fall där minneslundan har anlagts i samband med en utvidgning är den ofta väl inkomponerad i anläggningen och utnyttjas för att ge variation i uttrycket. I andra fall har den förlagts till platser på kyrkogården som inte har varit ianspråktagna av gravplatser, tex på norrsidan, i en ännu outnyttjad utvidgning eller ibland strax utanför kyrkogården.

Gångsystem

Planer, material

Anlagda gångar på våra kyrkogårdar är en relativt sen företeelse. Längre var gångarna rent funktionella och ledde oftast bara fram till kyrkans portar. Gångar mellan gravarna förekom inte. Sådana funktionella gångar finns kvar på en del mindre kyrkogårdar eller på de äldre delarna närmast kyrkan. Ett exempel är kyrkogården i Järeda.

De tidigaste exemplen på anlagda gångsystem i Linköpings stift är från tidigt 1800-tal. Dessa tidiga exempel hänger samman med att kyrkogårdarna nyanlades och att man samtidigt passade på att ge den nya kyrkogården en modern utformning. De präglas av rätlinjighet, symmetri och ofta en starkt betonad axialitet. Det är också vanligt att en gång löper utmed kyrkogårdsmuren. Vid påtagligt många av dessa kyrkogårdar är gångsystemet välbevarat. Detta sätt att anlägga gångsystemen bildade skola och kom att sätta avtryck på i stort sett alla kyrkogårdar sedan dess.

Så småningom får de snörräta gångsystemen gradvis ge vika för mer organiskt böljande former. Ännu in på 1950-1970-talen var formen på utvidgningarnas gångsystem dock påtagligt konservativt. Fram emot 1950-talet förekommer det att de grusade gångarna utesluts helt inne i gravkvarteren och ersätts av trampstenar i grasmattan. Riktigt vanliga blir de mer böljande gångsträckningarna först på 1980-talet.

Materialet på de flesta gångarna i stiftet är och har varit grus i olika former. I äldre tider använde man sig av det grus som fanns på platsen eller i närområdet men idag blir det allt mer sällsynt. Istället används sorterat grus och singel från stora grustag eller ännu vanligare på senare år, av krossat berg.

Tillgänglighet, både för människor som har svårt att gå och för olika fordon, är en aspekt på kyrkogårdarnas gångar som har fått stor uppmärksamhet de senaste decennierna. På många platser har man gjort åtgärder för att göra gångarna mer framkomliga. Det förekommer att gångar har asfalterats eller belagts med stenmjöl för att skapa ett hårdare och stabilare underlag.

Allt sedan 1950-talet har många av de mindre gångarna på flertalet av stiftets kyrkogårdar lagts igen och såtts in med gräs.

Växtlighet

Trädkrans, omgivande häckar, alléer, marktäckning, solitärer, ryggäckar: Björsäter, Drothem, Grebo, Hagebyhöga, Odensvi, Ringarum, Strå, Trehörna, Törnsfall, Västerlösa

Trädkransen är det mest iögonfallande inslaget av växtlighet på kyrkogårdarna. Redan på långt håll möter kyrkogårdens besökare trädkransen. Inte sällan är träden gamla och omfångsrika och bildar en avgränsning mellan kyrkogården och dess omgivning. Kanske särskilt i östgötaslättens fullåkersbygd utgör de ett mycket betydelsefullt inslag i landskapet. I Strå är trädkransen väldigt dominerande runt den lilla slättkyrkogården och syns på långt håll (jfr. diskussion om Strå kyrkogård i [kap. 5](#)).

Vilka sorters träd som planterades bestämdes ursprungligen av den lokala tillgången. Församlingen bidrog med träd från sina marker, så det kunde därför redan från början förekomma flera olika arter i trädkransen, som exempelvis i Björsäter. Oftast var det ädla lövträd som lönn, lind, ek, ask, björk och hästkastanj. Asken förefaller vara ett äldre inslag medan björk oftare hör till de senare delarna. Det är svårt att se något system för var olika arter planterades, och något sådant system har kanske aldrig funnits i någon större omfattning. I Trehörna har kyrkogården tillkommit i tre olika etapper som ligger på rad med en gemensam trädkrans. Däremot ändras trädsorten vid varje del: lönn, alm och lind.

En iakttagelse som gjorts under inventeringen är att det inte verkar helt ovanligt att man har två träd av ett annat trädslag invid huvudgrinden. Det finns exempel på träd som idag ser ut att stå på kyrkogården helt utan sammanhang, men som visat sig vara rester av en äldre trädkrans i dåvarande begränsning.

Inne på kyrkogårdarna förekommer träd ofta i form av alléer längs huvudgångarna. Det är inte ovanligt att alléträden hamlas. På många kyrkogårdar återfinns rader av skulpturala knuthamlade almar. På några kyrkogårdar kantas huvudgången upp till kyrkan av höga städsegröna buskar; på Åtvids gamla kyrkogård växer cypresser utmed huvudingången och i Törnsfall kantas gången av höga formklippta tujor.

Förutom i alléer förekommer träd som solitärer. Det blev vanligare att plantera enstaka träd med dekorativ verkan under 1800-talets andra hälft. Många av solitärträden på stiftets kyrkogårdar är dock yngre än så. Särskilt utmärker sig träd med hängande grenar i kronan. Dessa så kallade sorgeträd skulle med sitt uttrycksfulla växtsätt förstärka känslan av vemod och saknad på kyrkogården. I Ringarum finns ett sorgeträd av ask. Även barrträd som tujor är vanligt på kyrkogårdarna. Många är exemplen på de träd som växt sig alldeles för stora för den enskilda gravplatsen, men som genom sin storlek ger karaktär och variation åt hela områden.

På många kyrkogårdar omgärdas kyrkogården av häckar. Runt de äldre delarna är det vanligt att häcken är planterad på kyrkogårdsmuren. Ofta är det klippta häckar av syrén. På senare utvidgade delar är det vanligt med bara häck, som till exempel i Grebo. I Drothem finns en häck som kan härledas till 1800-talet, då bogårdsmuren ersattes av en hagtornshäck.

Rygghäckar

Rygghäckar är mycket vanligt förekommande på många av kyrkogårdarna i stiftet. På de kyrkogårdar där de är konsekvent utförda bidrar de starkt till karaktären. Ett tidigt exempel finns på Åttetorps kyrkogård från 1918 som delvis präglas av rygghäckar av framför allt oxbär och tuja. Men det var på 1930- och 1940-talets utvidgningar som rygghäckarna först började planteras på allvar. De har även ofta tillkommit i samband med att äldre kvarter har lagts om och omgestaltats. Bruket att plantera rygghäckar har fortsatt under hela 1900-talet. Vanligen finns rygghäckar av flera olika arter på samma kyrkogård. Tuja, oxbär, ölandstok, liguster och måbär är det vanligaste. I Västerlösa präglar de höga rygghäckarna av tuja kyrkogården. I Hagebyhöga finns åsklippta rygghäckar av idegran. På Odensvi kyrkogård finns välskötta rygghäckar från en omdaning av det äldsta området söder om kyrkan. Rygghäckar av buxbom är inte sällan kvarvarande rester av äldre gravplatsomgärdningar.

Rygghäcken är en viktig komponent i den lågmälda och sparsmakade stil som blev regel under efterkrigstiden och framåt. När de tas bort står raderna med jämnhöga och likartade gravstenar oförmedlade kvar i en öppen gräsyta. En stor del av upplevelsen och karaktären går förlorad. Tyvärr är det inte ovanligt att så har skett, ofta som ett led att förenkla skötseln. Eftersom det finns rygghäckar på snart sett varje kyrkogård är det lätt att uppleva dem som banala och utan värde. I genomarbetade anläggningar kan rygghäcken vara en avgörande del som bör bevaras. På en del kyrkogårdar går de säkert att ta bort utan större skada, men man bör vara uppmärksam på vilken förändring det innebär. Det finns en olycklig

tendens att förändringar innebär att element plockas bort utan att ersättas av nya inslag. På det viset sker en gradvis utarmning av kyrkogårdarna som estetisk upplevelse. Istället vore det önskvärt med en mer genomtänkt förnyelse som kan tillföra nya värden på kyrkogårdarna.

Enskilda gravplatsers växtlighet

Vanligen är den mest föränderliga delen av kyrkogårdens vegetation den som finns på de enskilda gravarna. Vid det stora flertalet gravar är växtmaterialet modernt. Vid äldre gravar förekommer det att tåliga perenner och buskar fått stå kvar. Vid små gravplatser blir buskar snabbt för stora. Åtskilliga är de ”sockertoppsgranar” som till slut tagits bort. Vid större gravplatser, inte sällan stora adliga familjegravar, finns exempel på att tujor och sorgträd fått växa sig till stora träd som ger hela kyrkogården karaktär.

Äldre gravar kan också omgärdas helt eller delvis av vanligtvis låga och täta formklippta häckar. De återfinns på kyrkogårdar som anlagts under 1800-talets senare hälft och början av 1900-talet då det blev modernt med monumentala gravvårdar med tydlig avgränsning. Men även senare har det anlagts hela områden med häckomgärdande gravplatser.

Kyrkomiljöer

I inventeringsprojektet har kyrkmiljöerna beskrivits och fotodokumenterats översiktligt. I den mån uppgifterna har varit lätt tillgängliga finns uppgifter om byggnadernas ålder och nuvarande användning. Inventeringsmaterialet är en viktig dokumentation av miljöer som är under stort förändringstryck. Stora förändringar har redan skett men den utvecklingen ser ut att fortsätta med bl.a. fortsatt försäljning av kyrkans byggnader.

I sockenkyrkoprojektet har samtliga kyrkomiljöer besökts och exempel på olika typer finns redovisade i böckerna. Eftersom de studierna redovisas i landskapsrapporter kan det vara på sin plats att här framhålla ett drag som framkommer i smålandsdelen men som rör Linköpings stift.

Kyrkomiljöerna på vadstenaslätten har en lång och rik historia. Flera bär ännu tydliga medeltida drag. Flistad nämns som ett särskilt representativt och välbevarat exempel. Även Ekebyborna lyfts fram. Därutöver räknas en rad välbevarade sockencentra upp i östra, norra och södra Östergötland. Många av de östgötska kyrkomiljöerna beskrivs emellertid idag som ganska ensamma i ett landskap som präglas av skiftesregleringar och jordbrukets rationaliseringar. Kyrkomiljöerna i Småland beskrivs som mindre drabbade av avfolkning av landsbygden. I den nationella sammanställningen av sockenkyrkoprojektet nämns Västra Ed, Blackstad och Odensvi som exempel där kyrkbyn fortfarande nyttjas för traditionella verksamheter som skola, åldringsvård, handel.

Regionala skillnader

När nu inventeringen är slutförd och rapporterna är sammanställda ges tillfälle att undersöka om det framträder några särskilda grupper av kyrkogårdar som på något sätt skiljer ut sig. Gör det det? Några stora regionala skillnader kan man inte förvänta sig. Det faktum att kyrkogårdarna ligger i samma stift och sedan överskådlig tid har påverkats genom statliga regler utgör en likriktande faktor.

Kyrkan och den omgivande kyrkogården delar samma historia. De ekonomiska, kulturella och naturgeografiska förutsättningar som gällt för kyrkobyggnadens öde och utveckling har gällt även kyrkogården och vice versa. I sockenkyrkoprojektets publikationer, för de båda landskapen och för hela landet, redovisas en rad av dessa aspekter, men alltid med fokus på vad som hänt med kyrkobyggnaden. Här följer en rad iakttagelser rörande kyrkogårdarnas särdrag.

Befolkningsutveckling

När man tittar på en karta över stiftet ser man tydligt mönstret med till ytan små socknar i ett stråk från Vättern ut mot kusten, och norr och söder därom större socknar. De små socknarna ligger i gamla centralbygder som tidigt hade stor befolkning. Det är också där man återfinner flest bevarade medeltidskyrkor. Kyrkogårdarna runt dessa kyrkor är oftast små. De stora socknarna i norr och söder befolkades senare och det var också där som den stora befolkningsökningen på 1700- och 1800-talen skedde. I många av dessa socknar byggdes nya kyrkor och kyrkogårdarna är oftast till ytan större. Går det att dra några generella slutsatser om kyrkogårdens kulturhistoriska innehåll utifrån dess storlek? Kanske, men undantagen är många. En klar koppling till befolkningsutvecklingen finns det dock. En iakttagelse som vi inventerare gjort är att flera av de större kyrkogårdarna på landsbygden har mer bevarat av drag som hör 1800-talets anläggningar till än de små kyrkogårdarna i jordbruksbygden på slätten. Symmetriska gångsystem, trädrader och gravkvarter med tydlig karaktär som fortfarande går att läsa är några exempel. Kanske är detta en följd av att dessa kyrkogårdar nyttjades som mest intensivt senare än de små kyrkogårdarna i odlingsbygden. Därmed finns helt enkelt mer spår kvar. Många av de mer perifera socknarna har haft och har en pågående befolkningsminskning, som gjort att förändringstrycket är litet. Ett exempel på en liten kyrkogård är Bjälbo, en stor kyrkogård i periferin är Mörlunda.

Ambition och identitet

Ovanstående gäller för kyrkogårdar som ligger i socknar som domineras av landsbygd. På platser där sockencentrat vuxit till en tätort är utvecklingen i vissa fall annorlunda. En reflektion som gjorts under inventeringens gång gäller kopplingen mellan kyrkans och kyrkogårdens utformning och sockencentrats karaktär. Orter som hade en blomstringsperiod under det sena 1800-talet och det tidiga 1900-talet utmärker sig ofta genom stadsmässiga ambitioner i den profana bebyggelsen. Orter som tidigare varit centrum i ett jordbrukssamhälle skapade sin egen identitet med borgerliga ideal. Med uppväxande

industrier och järnvägens ankomst blev fabrikörer och handlare tongivande, istället för som förr traktens jordägare. Inte sällan manifesteras detta skifte av identitet med att en ny kyrka uppförs och kyrkogårdarna utformas med städernas begravningsplatser som förebild. Gjutjärnsstaket runt gravar och kyrkogård, grusgravar, rikligt med gravanordningar, påkostade gravkapell, omfattande gångsystem och trädplanteringar bidrar ofta till den ”stadsmässiga” karaktären. Även de äldre bruksorterna följer ofta samma mönster. Exempel på kyrkogårdar är Virserum, Västra Ed och Åtvid.

Det går dock inte alltid att härleda dessa ”stadsmässiga” kyrkogårdar till en växande borgarklass. Ibland är det inte självklart varför en socken valt att satsa på en ny kyrkobyggnad eller varför moderna ideal på kyrkogården lättare fick fäste i vissa socknar. Inte sällan ligger säkert initiativ från enskilda drivande personer i socknens styre bakom. I Gladhammar ligger kyrka, kapell och kyrkogård som främmande fåglar mitt i ett i övrigt traditionellt sockencentrum ute på landsbygden. Ännu mer främmande ter sig centralkyrkan Orlunda mitt i Östergötlands bördiga slättbygd.

Naturförutsättningar

De rena naturförutsättningarna har lämnat tydliga spår, här kan bara nämnas några exempel. På Vadstenaslätten har kalksten använts inte bara till kyrkorna utan även till bogårdsmurar, grindstolpar och gravvårdar. I övriga stiftet har vanlig gråsten använts. I trakter med stenindustri, som t.ex i Västervikstrakten har påtagligt mycket mer bearbetad sten använts till murar samt ramar och pollare runt gravplatserna än på andra platser. Murtegel är inte ett vanligt material på kyrkogårdarna, men det förekommer i många av de murade och putsade grindstolparna. Dessa kan förmodligen kopplas till lokala tegelbruk, vilka var beroende av tillgången på lertäkter.

7: Gravvårdar på stiftets kyrkogårdar – då och nu

Magdalena Jonsson

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#) [\[referenser\]](#)

Inledning

En av de största fornlämningskategorierna är de fysiska spåren av äldre tiders gravskick, exempelvis stenrösen och formationer av resta stenar som har bevarats in i vår tid. Gravmonumentet var redan under förhistorisk tid en social markör som berättade om vem den döde hade varit och vilka dennes anförvanter var, men de kunde också fungera som landmärken och gränsmarkeringar, och därigenom signalera både grupptillhörighet och besittningsrätt. Hur graven utformades påverkades av den rådande uppfattningen om livet och döden, men även rådande stilideal har spelat och spelar inte minst idag en viktig roll i utformningen av gravvårdarna. Till detta ska man också lägga samhällets syn på individen. Denna faktor har blivit tydlig vid utformningen av gravvårdarna framförallt under 1900-talet.

I denna artikel ska översiktligt redogöras för hur gravvårdarna har sett ut under olika perioder i Linköpings stift. Våra kyrkogårdar har under 1900-talet genomgått flera stora förändringar. Inventeringen av kyrkogårdar har fokuserat på hur kyrkogårdarna ser ut idag och vilka spår av olika tider som finns bevarade. Det har därför även varit viktigt att se vilka förändringar som inträffat under det sena 1900-talet.

Varje tidsperiod inleds med en kort redogörelse av vad som generellt har utmärkt gravvårdarna under den aktuella perioden. Därefter redogörs för vilka typer av gravvårdar från den aktuella tiden som finns bevarade i Linköpings stift. Ett antal exempel lyfts fram för att åskådliggöra olika företeelser. Exempelen är ett urval. Inom ramen för artikeln har det inte varit möjligt att göra statistiska analyser av olika företeelsers förekomst. Avslutningsvis görs en sammanfattning där några generella drag för stiftet identifieras.

Medeltid

Fornåsa, Ringarum, Rogslösa, Täby, Vreta

Från medeltiden finns föga överraskande ett mycket begränsat antal gravvårdar bevarade. De som finns är företrädesvis av kalk- eller sandsten och kan med största säkerhet sägas utgöra de mer förmögna gravvårdar. Vanligt folks enklare vårdar av sten eller trä har endast i sällsynta fall bevarats.

Eskilstunakistor, liljestenar, ringkors och hällar med olika typer av dekor förekommer under olika perioder under medeltiden. Inom Linköpings stift är de tidigkristna gravmonument som ibland samlas under beteckningen ”Eskilstunakistor” ovanligt frekventa, speciellt i kyrkorna kring Vadstena och Skänninge. De allra flesta av dessa gravmonument har påträffats sekundärt inmurade i medeltida kyrkor, och endast för tre monument (i Skänninge och Klosterstad) har vi någon kunskap om de tillhörande gravarna. Spridningen av de sammanlagt 318 dokumenterade fragmenten visar emellertid att det redan vid mitten av 1000-talet fanns åtminstone 35 kristna begravningsplatser i Östergötland (Hedvall & Menander 2009).

Under hela medeltiden har begravningar inne i kyrkan varit förbehållet ett litet fåtal präster och högättade lekmän. Så kallade stiftargravar är kända genom arkeologiska undersökningar i Vreta, Rogslösa och Örberga. Det finns emellertid i Linköpings stift inga gravvårdar bevarade på ursprunglig plats ute på kyrkogårdarna. Däremot finns gravhällar som idag ligger i kyrkgolv eller som trampstenar vid kyrkans ingång. Ett par exempel finns i Östergötlands län vid kyrkorna i Ringarum och Tåby. Där har medeltida gravhällar placerats som trampstenar vid ingångarna i söder respektive väster. Flera gravhällar har bevarade inskriptioner med runor eller latinska majuskler. I Fornåsa kyrkas gravkapell förvaras ett fragment av en gravhäll från 1300-talet med texten ”Förena, o Kristus, i himmelen dem, som denna sten täcker. Här vilar Nils med sin Margareta. Han dog i Kristus ...” (översättning från latin av Sune Ljungstedt).

Bild 1 Tåby kyrka. Idag finns inom Linköpings stift inga gravvårdar från medeltiden bevarade på ursprunglig plats. Däremot kan medeltida gravhällar finnas uppställda i kyrkorummet eller inlagda i kyrkans golv.

1550-1760

Adelöv, Ankarsrum, Asby, Dalbem, Gårdveda, Hallingeberg, Hjorted, Horn, Järstad, Loftabammar, Målilla, Risinge, S:ta Gertrud, Skedevi, Viby, Vårfrukyrkan, Västra Ed, Västra Ryd, Västra Tollstad, Åhvestad, Örberga

Även från denna period är antalet gravvårdar begränsat men från 1600-talet och framåt kan vi se en ökning. De som har haft råd har sett till att skaffa sig gravplatser inne i kyrkan. I många kyrkor manifesterar sig stormaktstidens adelsätter genom sina gravmonument (se vidare [kap. 3](#)).

Mjuka stensorter som är enkla att bearbeta hantverksmässigt, t. ex kalksten och sandsten, är även under denna tidsperiod vanligt förekommande. En omfattande produktion har skett av gravvårdar i kalksten från Omberg med stenhuggarverkstäder i Skänninge och Vadstena. Även granit förekommer men då som enklare gravvårdar utan dekor. Majoriteten av de gravvårdar av sten som finns bevarade från perioden är i form av hällar. Under 1600-talet och tidigt 1700-talet är dessa rikt dekorerade med bilder och symboler. Barockens och den karolinska tidens stilideal är tydliga. Symbolspråket är rikt och varierat, men kretsar

huvudsakligen kring temat om alltings förgänglighet. Vanliga symboler är timglaset och rosen men även mustigare symboler som dödskallar och liemän används gärna.

Flera av de hällar som bevarats från perioden är påkostade praktverk. Det gäller t ex gravhällen från Viby kyrkogård. Den visar hur den avlidne, avbildad i profil, sänder en bön till himlen och får svar i form av en stråle. På stenen finns också en bild av den döde som faller på knä inför Gud som håller en vågskål. Döden försöker tynga ner den ena vågskålen, men i den andra strömmar blod ner från den korsfäste Kristus. Gravhällen är från 1752 och anses vara huggen av Maximilian Trenscher.

Bild 2 Viby kyrkogård. Den avlidne sänder en bön till himlen och får svar i form av en stråle. På stenen finns också en bild av den döde som faller på knä inför Gud som håller en vågskål. Döden försöker tynga ner den ena vågskålen men i den andra strömmar Kristi blod ner från den korsfäste Kristus. Gravhällen är från 1752.

På Adelövs kyrkogård finns en gravhäll över ett kyrkoherdepar avbildade i helfigur. Gravhällen ingår i en större grupp med mycket likartade porträttgravstenar som har bevarats kring södra Vättern. De flesta tycks höra hemma kring 1630-talet och kommer troligen från samma verkstad. Senare under 1600-talet har modellen tagits upp av [Michael Hackes](#) stenhuggerverkstad i Skänninge, som har tillverkat likartade hällar till Skänninge Vårfrukyrka och Västra Ryds kyrka (Gullbrandsson 2009). Företeelsen att låta avbilda sig själv, med eller utan sin äkta hälft, har haft sin största spridning i Skåne och i trakten kring Kinnekulle, men har även varit relativt vanligt bland adeln och prästerskapet inom Linköpings stift. Flera dekorerade gravhällar med olika symboler och motiv typiska för tiden finns uppställda i kyrkoruinen i Västra Ed.

Perioden 1550-1760 utmärks också av långa berättade texter på gravvårdarna. Ett sådant exempel finns på Älvestads kyrkogård. Texten berättar om Jon Larsson i Studhsberg och hans familj. Flera medlemmar av familjen dog i pesten 1622. På några av stiftets kyrkogårdar finns större samlingar av gravhällar från 1600- och 1700-talen till exempel Västra Eds kyrkogård, kyrkotomten vid St Gertruds kyrka i Västervik, samt Örberga och Västra Tollstads kyrkogårdar.

Bild 3a+3b Västra Ryds kyrka (eller **annan bild från Robin: Vadstena/Skänninge/Linköping**) Kyrkoherdeparet Olufssons gravhäll från 1659 i Västra Ryd, huggen av [Michael Hacke](#) från Skänninge.

Bild 4 I kyrkoruinen på Västra Eds Gamla kyrkogård finns en samling av gravhällar. Några ligger kvar i marken medan andra ställts upp mot ruinens murar.

Gravhällar är den vanligaste typen av gravvård från perioden som har bevarats in i våra dagar men det förekom också stående vårdar och i Linköpings stift finns några exempel på detta. Ett ovanligt exempel är bevarat på Järstads kyrkogård. Vården från 1603 berättar om Sigrid Nilsson. På vårdens krön finns ett par korslagda vävskyttlar inhuggna. Man tror att Sigrid arbetat som väverska åt Vadstena kloster. I vapenhuset till Målilla kyrka står en gravvård från 1666 över någon vid namn Siggesson. Vården har krönts

av en dödskaile och korslagda benknor. Även på den tidigare nämnda Adelövs kyrkogård finns en stående gravvård från början av 1700-talet. En typ av stående gravvård från 1600-talets första hälft är de s.k. kölbågestenarna. Ett välarbetat exempel på denna typ finns på Asby kyrkogård. En enklare variant av kölbågesten är enkla vårdar med ett kors i relief. Denna typ av gravvårdar finns i Linköpings stift bara i de västra delarna av Östergötlands län. Ett fint exemplar finns på Örberga kyrkogård.

Bild 5 Järstads kyrkogård. En stående gravvård från 1603 berättar om väverskan Sigrid Nilsson som man tror arbetade för Vadstena kloster. Vården står på Järstads kyrkogård.

Bild 6 Asby kyrkogård. Enstaka gravvårdar av den här typen, så kallade kölbågestenar, förekommer spridda över Linköpings stift. Det här exemplaret finns på Asby kyrkogård.

Bild 7 Örberga kyrkogård. Den här typen av gravvårdar förekommer i ett mindre antal i västra Östergötland. Detta exemplar finns på Örberga kyrkogård.

Att skriva ut den dödes titel var något som framförallt förmögna personer gjorde på sina gravvårdar. Titlarna lindades gärna in i hyllningar av den dödes dygder. Exempel på titlar från tiden är Kyrkoherde, Befallningsman, Corporal och Chrono Länsman.

Liksom för de medeltida gravvårdarna är det främst de mera påkostade gravvårdarna som har bevarats in i vår tid. I Linköpings stift finns dock exempel även på enklare vårdar. Ett av dessa är den samling av enkla kalkstensvårdar som finns på Loftahammars kyrkogård. Vårdarna är liggande eller stående och har inhuggna årtal och initialer. Inskriptionerna daterar dem till såväl 1600- som 1700-talet. I Kalmar län finns också de ovanliga granitflisorna på Gårdveda kyrkogård. Gårdveda kyrkogård övergavs då socknen slogs samman med Målilla och en ny kyrka byggdes i Målilla 1822. Under 1900-talet har dock Gårdveda kyrkogård åter tagits i bruk. Kvar från kyrkogårdens äldre tid finns ett litet antal bearbetade granitflisor. Idag har ingen av dessa flisor kvar någon dekor och det är osäkert om de någonsin haft någon. Avsaknaden av dekor gör dem svåra att datera. Kyrkogården övergavs 1822 och granitflisorna skulle alltså kunna vara från senare delen av 1700-talet eller äldre. Granitflisorna tycks vara en exklusivt småländsk företeelse. I Linköpings stift finns inga exempel, men i Växjö stift finns liknande vårdar bland annat på Granhults kyrkogård i Kronobergs län och på Hånger ödekyrkogård i Jönköpings län.

Bild 8 En av de små kalkstensvårdarna på Loftahammars kyrkogård. Det här exemplaret är från 1740 och har initialerna O(alternativt C)DS och AAD inhuggna.

Bild 9 På Gårdveda kyrkogård finns ett fåtal ålderdomliga granitflisor utan inskriptioner bevarade.

Från periodens andra hälft har vi de äldsta bevarade smides- och gjutjärnsvårdarna. Smidda gravvårdar förekommer främst i bruksorterna där hantverkskunnandet fanns. De äldsta bevarade smidesvårdarna är från slutet av 1600-talet. I Kalmar län finns fina samlingar på kyrkogårdarna eller samlade inne i kyrkorna

till exempel i Västra Ed, Hallingeberg, Dalhem, Ankarsrum och Hjorted. Stora samlingar av smidesvårdar är inte så vanligt i Jönköpings läns del av stiftet. I Östergötlands län finns ansamlingar av äldre smidesvårdar på kyrkogårdarna i Horn, Risinge och Skedeви. Dateringen av vårdarna är dock osäker. Plåtar med persondata har ofta fallit bort eller så har texten utplånats.

Bild 10 I ett av Dalhems kyrkas tornrum förvaras en samling av gravvårdar av smide och trä. Här visas de av kyrkvaktmästare Lars Lindvall.

Bild 11 En av de grupper av smidesvårdar som står uppställda på Hjorteds kyrkogård. Vårdarnas utseende är typiskt för området.

Sammanfattningsvis finns det från denna period enstaka gravvårdar på flera av stiftets kyrkogårdar. Som kyrkogårdens äldsta bevarade gravvård har de genom sin ålder ett högt kulturhistoriskt värde. Eftersom de är tillverkade med hantverksmässiga metoder berättar de om äldre tiders hantverk. Flera av dem är unika till sin utformning och har också ett konstnärligt värde. De långa texterna och symbolerna berättar om dåtiden människor, om deras tankevärld och hur de såg på sig själva.

1760-1860

Gammalkil, Kråksbult, Kuddby, Kärna, Lofa, Loftahammar, Norrköpings g:a, Rumskulla, Södra Vi, Vireda, Vårdsberg, Åtvids g:a

Antalet bevarade gravvårdar ökar ytterligare. Under perioden växer ett mer ordnat och parklikt ideal fram för kyrkogårdarnas utformning. Olika samhällsklassers gravvårdar har naturligtvis alltid skilt sig åt. De som hade råd kunde fram till 1815 köpa sig gravplats inne i kyrkan. När man av hygieniska skäl förbjöd begravingar inne i kyrkan och även de förmögna skulle begravas ute på kyrkogårdarna blev det en av faktorerna som drev på utvecklingen mot en bättre ordning (Bucht m fl 1992). De som hade råd ville även ute på kyrkogården markera sin sociala ställning och under 1800-talets första hälft skapades en uppdelning av kyrkogården med områden för köpta och allmänna gravplatser. Gravhällarna som ännu i mitten på 1700-talet var den vanligaste formen av gravvård ersattes under 1800-talets första hälft av stående vårdar. Kalksten och sandsten var fortfarande under periodens första hälft de mest använda stenmaterialen. Under 1800-talet, när den tekniska utvecklingen tog fart, börjar dock de mjuka stenslagen ersättas av den hårdare och mera beständiga graniten.

De stående gravvårdar som blev allt vanligare har en stram och enkel stil med influenser från den tidens rådande stilideal, nyklassicismen. Vårdarna var släta och dekoren återhållen. Typiska vårdar för tiden är prosten Wänerbergs gravvård från 1838 på Vireda kyrkogård och fabrikör Wistrands gravvård från 1855 på Kråksbults kyrkogård. På Södra Vi kyrkogård finns familjen Nordenströms vårdar från 1830-talet och

på Rumskulla kyrkogård sergeanten Fredrik Duses vård från 1807. I Östergötlands län har vid den här tiden ofta röd kalksten använts till gravvårdarna. Välbevarade exempel finns på kyrkogårdarna i Vårdsberg och Kuddby.

Bild 12a Kråkshults kyrkogård. Gravvård med tidstypiskt utseende.

Bild 12b Bredestads kyrkogård. Gravvård med tidstypiskt utseende.

Bild 13 Sergeant Fredrik Duses gravvård från 1807 av röd kalksten i tidstypisk stil. Stenen har senare fått en skyddande huv av koppar.

När det gäller inskriptioner går trenderna isär. I de flesta fall blir inskriptionerna enklare och omfattar bara persondata men det förekommer också att man är väldigt utförlig och berättar om händelser eller vad den döde åstadkommit i sitt liv. Det gäller framförallt gravvårdar där den döde utsatts för brott, råkat ut för en olyckshändelse eller gjort något t ex grundat en stiftelse eller varit en omtyckt yrkesman. Ett exempel på det först nämnda är gravvården från 1782 över Stina Persdotter som högs ihjäl av sin far när hon var fyra år. Gravvården finns på Kärna kyrkogård. Det sistnämnda kan exemplifieras med gruvfogde Anderssons gravvård från 1827 på Åtvidabergs gamla kyrkogård. När det gäller titlar är det fortfarande kyrkan, militären och tjänstemannatitlar som dominerar men det blir allt vanligare att det även finns gravvårdar bevarade med titlar som knyter an till handel och hantverk.

Bild 14 Kärna kyrkogård. Inskription som berättar om den fyra år gamla Stina Persdotter:

”Härwid hwilar
Unga pigan
Stina Persdotter
Från Tockarp
Hwars timmeliga lif
På åldrens 4:e år
Af faderns mordiska händer
Utsläcktes den 12 maj 1782”

Smidesvårdar var vanliga inom stiftet främst på orter med järnbruk under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. De exempel som räknades upp för tidsperioden 1500-1760 är tillämpbara även för denna period. Flera exempel på smidesvårdar av yngre datum finns på Norrköpings gamla kyrkogård. Från den här perioden är också de äldsta gjutjärnsvårdarna i stiftet. En av de äldsta bevarade gjutjärnsvårdarna är Oeconomi Directören A Nyströms stående gravvård på Loftahammars kyrkogård. Gravvården är från 1821 och kröns av en urna. Av hög ålder och med en ovanlig utformning är också den håll över Amanda Laura Carolina Grundelius som finns uppställd utanför kyrkogården i Lofta. Mot slutet av perioden kommer de första gjutjärnskorsen. Tidiga gjutjärnskors finns bland annat på Gammalkils kyrkogård.

Bild 15 Oeconomi directören A Nyströms stående gjutjärnsvård krönt av en urna. Nyström avled 1821. Gravvården har en ovanlig utformning.

Bild 16a+16b Gammalkils kyrkogård, gjutjärnskors med närbild av gjuteriets namn J& C.G. Bolinder Stockholm.

På många kyrkogårdar är gravvårdar från denna tidsperiod de äldsta bevarade och liksom för föregående tidsperiod har alltså alla vårdar från denna tid ett högt kulturhistoriskt värde bara genom sin ålder. Tillverkningen var fortfarande hantverksmässig och i de fall vi kan se en mera industriellt betonad tillverkningsmetod till exempel när det gäller gjutjärnsvårdar var produktionen ännu i sin linda. De äldsta industriellt tillverkade vårdarna blir därmed viktiga indikationer på den förändring som var på väg. Även om gravvårdarna är hantverksmässigt tillverkade kan man också se att man nu går mot en större enhetlighet. Variationen när det gäller gravvårdarnas form minskar under perioden, och de regionala särdragen börjar försvinna. Å andra sidan blir de socialhistoriska värdena tydligare eftersom fler vårdar från olika samhällsklasser finns bevarade. Det kulturhistoriska värdet formas också av den person- och lokalhistoriska information som gravvårdarna bär på.

1860-1930

Ankarsrum, Dalhem, Eksjö, Gamleby, Hjorted, Hult, Hässleby, Kisa, Linköping, Matteus, Motala, Norrköping norra, S:ta Gertruds sjukhuskyrkogård, Säby, Tuna, Tjällmo, Tranås g:a, Ukena, Vadstena nya, Vena, Vimmerby, Virserum, Västerviks g:a, Västra Ed, Västra Stenby, Östra Ed

Perioden omfattar den industriella revolutionens genombrott. De hantverksmässigt tillverkade gravvårdarna som producerats lokalt och med ett lokalt präglat uttryck ersattes successivt av massproducerade vårdar från ett mindre antal firmor. Stenhuggerifirmorna tog fram mönsterkataloger från vilka man kunde beställa gravvårdar med standardiserade former och dekorer. Genombrottet är tydligt än i dag på våra kyrkogårdar och utmärks främst av de typiska gravvårdarna av svart granit med polerad dekor. Gravvårdar av svart granit producerades bl a av stenhuggerifirmorna i Västervikstrakten. Materialet och utformningen går igen såväl hos de köpta gravplatsernas påkostade vårdar som i linjegravsområdenas enklare stenar. Formspråket och dekoren är densamma. Det är bara storleken på stenarna som varierar. Även granit av andra typer användes. I trakten av Tranås är röd granit vanlig och har brutits för att bli tillverka gravvårdar. Även gravvårdar av sandsten, kalksten och marmor förekommer.

Bild 17 Djursdala kyrkogård. Exempel på gravvårdar typiska för det sena 1800-talet och tidiga 1900-talet. De höga blankpolerade vårdarna i nyklassicistisk stil av svart granit med slipad dekor finns på de flesta av stiftets kyrkogårdar.

Bild 18 St Gertruds kyrkogård. Enkel liggande gravvård över Axel Pettersson från Hagelsrum i Mälilla socken. Axel dog 34 år gammal på sinnessjukhuset i Västervik och begravdes på ett av linjegravsområdena på St Gertruds sjukhuskyrkogård

Under perioden förekommer flera olika stilar samtidigt. Mest framträdande och periodvis dominerande var gravvårdar tillverkade i en nyklassicistiskt inspirerad stil med strama symmetriska vårdar. Stilen utmärktes också av dekorativa utsmyckningar på vårdarna i form av urnor, oljelampor, facklor, kransar av lager eller eklöv och draperingar.

Parallellt med detta fanns under 1800-talets slut nationalromantiken, som tog sin utgångspunkt dels i fornnordisk historia, dels i en naturdyrkan som i arkitekturen bl a tog sig uttryck i användandet av ”äkta” material. Gravvårdar med råhuggna, oslipade ytor som skulle föra tankarna till förhistoriska gravmonument är de främsta representanterna för nationalromantiken. Den som ville markera det fornnordiska arvet ytterligare lät smycka vården på ett sätt som förde tankarna till runslingor med drakar och andra mytiska symboler. Den som föredrog naturen som inspirationskälla kunde välja ett forma gravvården som ett avbrutet träd eller dekorera stenen med bladslingor.

Bild 19 En hög stående flisa av grå granit som inte har polerats. Formen och den råa stenytan för tankarna till förhistoriska resta stenar. Gravvården finns på Ukna kyrkogård

Bild 20 Vikingatida drakslinga på gravvård från sekelskiftet 1900. Gravvården finns på Dalhems kyrkogård.

På flera kyrkogårdar i Linköpings stift finns den här typen av gravvårdar från de ovan beskrivna stilarna. Ofta är det de äldsta delarna av kyrkogården, närmast kyrkan, som utmärks av den här typen av gravvårdar. Mest framträdande är vårdar från den här tiden på stadskyrkogårdar från tiden t ex Västerviks gamla kyrkogård, Tranås gamla griftegård, Motala kyrkogård och Norra kyrkogården i Norrköping.

Bild 21a Tranås Gamla kyrkogård. Häckomgärdade gravplatser och Höga gravvårdar, flera av dem av röd Tranås granit.

Bild 21b Norra kyrkogården i Norrköping. Strama klassicistiska vårdar med gravplatser omgärdade av tujahäckar.

Under denna period började man vid de köpta gravarna lägga ned större omsorg på utformningen av själva gravplatserna. Ofta belades gravplatsen med grus och försågs med någon form av omgärdning. En stor del av stiftets kyrkogårdar har grusbelagda gravplatser kvar men antalet varierar. Den vanligaste typen av omgärdning av gravplatser är en låg stenram. Ofta finns det också ett större antal gravplatser omgärdade med stenram på samma kyrkogård. Även låga häckar är en vanlig typ av omgärdning. Buxbom och tuja förefaller att vara de vanligaste arterna inom Linköpings stift men det förekommer också häckar av liguster, måbär och hagtorn. Därutöver finns det också gravplatser omgärdade av olika typer av staket av gjutjärn eller smide samt pollare med kättingar. På flera kyrkogårdar finns enstaka exemplar av de tre ovan nämnda. Större samlingar är ovanliga. Bland stiftets kyrkogårdar utmärker sig dock Matteus kyrkogård i Norrköping där samtliga olika typer av gravplatsomgärdningar är väl representerade.

Gravstaket av smide förekommer i större antal på kyrkogårdarna i Eksjö, Vimmerby, Linköping, Motala, Tjällmo och Vadstena nya griftegård. Gjutjärnsstaket är vanliga på Västerviks gamla kyrkogård men enstaka exemplar finns spridda på flera av stiftets kyrkogårdar. Pollare och kätting är vanliga på Vimmerby och Västerviks gamla kyrkogård, samt Kisa gamla kyrkogård. Planteringar av växter blev vanligare. Under en period kring sekelskiftet 1900 var rhododendron och ormbunkar populära. Det förekom också att man smyckade med stenbänkar, trädgårdsmöbler, snäckor eller urnor. På såväl de köpta gravplatserna som på linjegravarna kunde det finnas gravkullar, en företeelse som troligen har mycket gamla traditioner. Jorden på den nygrävda graven packades till en långsträckt kulle. På den planterades t ex murgröna eller vintergröna. På fotografier från tidsperioden kan vi se att många gravplatser haft den här typen av utsmyckning. Idag finns endast ett fåtal bevarade, och i större antal bara på Västerviks gamla kyrkogård.

Bild 22 Matteus kyrkogård i Norrköping. Översiktsbild som visar olika typer av gravplatsomgärdningar.

Bild 23 Misterhults kyrkogård. Gjutjärnsstaket som omgärdar en gravvård av sandsten med inskriptionstavla och kors av marmor. Såväl gravvården som gjutjärnsstaketet är typiska för 1800-talets andra hälft.

Under 1900-talets första årtionden avtog den nationalromantiska stilens inflytande, och nya stilideal som t ex jugendstilen avsatte inga större spår på kyrkogårdarna. Under 1920-30-talen började arkitekter protestera (Wadsjö 1930) mot de stora påkostade gravvårdarna och en alternativ formgivning i samma anda som Svenska Slöjdföreningens valspråk ”vackrare vardagsvara” växte fram. Mönsterkataloger som förespråkade de idealen visar enkelt formade gravvårdar med mycket sparsmakad dekor. Stilen fick ett begränsat genomslag men väckte en hel del uppmärksamhet. Följden blev att gravvårdarnas storlek minskade på höjden. Under en kort period kompengades detta med att istället göra vårdarna mycket breda. Den här typen av gravvårdar kallas ibland för ”sänggavelvårdar”. Under 1930-talet blir dock trenden enklare låga stenar. På många kyrkogårdar infördes regler för hur höga gravvårdarna fick vara. Detta infaller med den samhällsomvandling som Sverige genomgick vid den här tiden vilket vi återkommer till under nästa tidsrubrik.

Bild 24 Vena kyrkogård. En samling av olika generationer gravvårdar. De två vårdarna till höger i bild representerar sekelskiftet 1900. Den höga vården med två kolonner i den bakre raden är ett exempel på 1920- och 30-talens nya stilideal som aldrig riktigt slog igenom på kyrkogårdarna. Mitt i bilden en gravvård typisk för 1930-40-talen. Längst till vänster i bilden två vårdar som typiska för mitten av 1900-talet. Dessa vårdar kallas ibland koffertvårdar.

När trenden går enhetligt åt ett håll uppstår gärna försök att gå däremot. När de massproducerade vårdarna blev allt vanligare, blev den unikt utformade gravvården ett sätt att utmärka sig för den som hade möjlighet. Det gjorde man genom att anlita konstnärer som fick utforma unika och ofta mycket påkostade gravmonument. I Linköpings stift finns inga riktigt storslagna exempel, men flera enskilda gravvårdar som i sin helhet är specialritade alternativt har delar med egen formgivning, t ex porträttmedaljonger. I

Jönköpings län finns exempel på detta på kyrkogårdarna i Hult (Albert Engströms gravvård), Hässleby (en man som dödades av blixten och fick en gravvård i form av en blix) och Säby (flera exempel finns, här kan nämnas textilfabrikör Weydes sten med en bronsörn). För Östergötlands del kan nämnas en stor marmorängel på Linköpings griftegård.

Bild 25 Hults kyrkogård: Albert Engströms gravvård

Bild 26 Linköpings griftegård Marmorängel

Gravvårdar av gjutjärn, framförallt i form av kors slog igenom på bred front under 1800-talets andra hälft. Därefter avtog deras popularitet raskt och på 1920-talet hade de i stort sett helt slutat att tillverkas. Korsen blev alltså den vanligaste formen men utseendet kunde variera. Ofta hade de dock stilmässiga drag av nygotik. En vanlig detalj hos gjutjärnskorsen är att korsarmarna avslutas med trepass vilket är ett typiskt nygotiskt stildrag. De nygotiska dragen blev än tydligare i en typ av stående skivor av gjutjärn. Toppen på dessa vårdar har ofta en nygotiskt spetsig båge.

Bild 27 Vanlig typ av kors med trepass i korsarmarna. Detta exemplar från 1884 har tydliga rester av vit och blå emalj vilket är ovanligt. Kanske är det tillverkat på närbelägna Ankarsrums bruk. Ofta är korsen målade i svart eller silvergrått. Gravvården finns på Hjorteds kyrkogård.

Bild 28 En tidstypisk stående gjutjärnsvård med tydliga nygotiska drag. Gravvården från 1874 finns på Dalhems kyrkogård.

Trä har med stor säkerhet varit ett av de vanligaste materialen till gravvårdar i äldre tider. Av naturliga skäl finns dock endast ett fåtal äldre trävårdar bevarade. De äldsta som har bevarats är från 1800-talets andra hälft. Trävårdarna är även de ofta i form av kors, men här finns också de traditionella brädorna. Om man i äldre tider inte hade råd med kista bars det svepta liket till kyrkogården på en bräda. Denna bräda sattes därefter upp som gravmarkör. Med tiden kom dessa brädor att bli allt mer dekorerade. Fanns duktiga trädsnidade eller målare i familjen blev trävårdarna vackert utförda hantverksprov. Det gör att vi än idag kan ana att det funnits lokala traditioner när det gäller dekor och utsmyckningar på trävårdarna. I vissa bygder har korsen varit dominerande, och i andra brädorna. En lokalföreteelse med en viss spridning till angränsande socknar finns i trakten av Ankarsrum. Där har man producerat emaljerade gravskyltar och utsmyckningar i form av små stjärnor vid Ankarsrums bruk. Trävårdarna var framförallt vanliga på linjegravsområdena. De förekommer även de första årtiondena in på 1900-talet men försvinner därefter i det närmaste helt. Idag finns som tidigare nämnts enstaka trävårdar kvar på kyrkogårdarna. I en del fall har man tagit in dem och förvarat dem i tornrum eller förråd. Så har man t ex gjort i Virserum, som har en mycket fin samling av olika typer av trävårdar. Enstaka trävårdar finns idag bevarade på ett drygt hundratal av stiftets kyrkogårdar. Särskilt kan nämnas kyrkogårdarna i Gamleby, Tuna, Västra Ed och Västra Stenby.

Bild 29 Kors av trä med emaljerade skyltar på Tuna kyrkogård.

Bild 30 Gravvårdar i form av brädor med dekorerade krön på Västra Eds nya kyrkogård. Liksom träkorsen i Tuna har de emaljerade skyltar med persondata.

Inskriptionerna på gravvårdarna blir under perioden kortare. I högre utsträckning än tidigare gör man dock hänvisningar till bibelcitater eller psalmverser. Även frikyrkornas verksamhet märks genom hänvisningar till andra religiösa böcker och sånger, till exempel Svenska Missionsförbundets sångbok. Det förekommer också att man hänvisar till föreningar eller yrkeskårer med hjälp av texter eller symboler. Titlar är fortfarande främst något för dem som köper sina gravplatser men de förekommer också på linjegravsområdenas vårdar. De i särklass vanligaste titlarna under perioden är hemmansägare och lantbrukare. Det börjar också märkas att kvinnorna är mera aktiva i arbetslivet som till exempel som skollärarinnor eller ackuschörskor (barnmorskor). Nya yrken dyker också upp som maskinist, fyrmästare och stenhuggeriarbetare. På landsbygden är det mycket vanligt att inskriptionen på gravstenen också talar om från vilken by eller gård man kommer. I städerna har man inte behövt göra det.

Bild 31 Exempel på ovanligt kort inskription från tiden. Vid den här tiden förekommer att man bara sätter ut den dödes förnamn, ”Mor” eller ”Far”. Gravvården på bilden finns på Ankarsrums kyrkogård.

Från denna period finns gott om gravvårdar bevarade. Det gör att varje gravvårds kulturhistoriska värde minskar, även om det naturligtvis finns lokal- eller personhistoriska värden hos enskilda gravvårdar även från den här tiden. Istället får nu gravvårdarna sitt främsta kulturhistoriska värde genom att de är delar av en karaktärsskapande helhet. En viktig faktor för det kulturhistoriska värdet ligger också i gravvårdarnas socialhistoriska värde. Samhällets ojämlikhet manifesteras tydligt på kyrkogårdarna genom olika typer av gravplatsutsmyckningar för köpta gravplatser och linjegravsområden.

1930-1980

Under denna period kan man på våra kyrkogårdar se hur samhället mot mitten av 1900-talet börjar förändras och hur man strävar efter en ökad jämlikhet. Kyrkan hade tidigare hävdat att alla lika värde inför Gud, men brytt sig mindre om – eller snarare uppmuntrat – de sociala skillnader som fanns i jordelivet. Idealet i det framväxande folkhemmet var nu att dessa skillnader skulle suddas ut.

Perioden karaktäriseras, vad gäller gravvårdar, av en allt större enkelhet och likriktning. De låga gravvårdarna, ibland kallade ”koffertvårdar”, blir i det närmaste helt dominerande. Dekoren förenklas under 1950-60-talen till ett kors eller en blomma. På 1970-talet blir taldungen och/eller soluppgången omtyckta motiv. Även vad gäller material är det en likriktad period med en total dominans av granitvårdar. Den svarta graniten kommer dock efterhand att ratas och ersättas av grå eller röd granit. Bruket att skriva

ut den dödes yrkestitel minskar kraftigt. Bland de titlar som förekommer är dock hemmansägare och lantbrukare fortfarande de vanligaste. Nya yrken ger nya titlar som t ex bilskoleägare, elinstallatör och radiohandlare. På landsbygden är det fortfarande vanligt att ange från vilken by eller gård man kommer. Hänvisningarna till psalmverser, bibelcitat och andra religiösa skrifter förekommer fortfarande men även dessa minskar.

Bild 32 Ovanlig titel på gravvård från 1948. Socialisten Carl Rosén har fått sitt sista vilorum på Hultsfreds kyrkogård.

De allmänna linjerna läggs om och företeelsen försvinner lagvägen på 1960-talet. Utsmyckningar av gravplatserna reduceras till små planteringsrabatter. På många kyrkogårdar tas också äldre gravplatsutsmyckningar bort. Gravplatser belagda med grus sås igen och omgärdningar tas bort. Under perioden får också eldbegängelserörelsen sitt stora genombrott. Det påverkar utformningen av såväl gravplatser som gravvårdar men det är framförallt en fråga om storlek. Urngravsområdenas gravvårdar har samma former och dekorer som kistgravplatsernas vårdar men de har ett mindre format.

Detta är folkhemmets kyrkogårdar. Ledorden är demokrati, rationalitet, hygien, effektivitet och kollektivism. Inför döden är vi alla lika lyder det gamla talesättet men nu vill man också markera att alla är lika även i livet. De är dock enklare att bestämma att alla ska ha lika stora gravstenar än att uppnå en verklig jämlikhet.

Liksom för den föregående perioden har gravvårdarna framförallt ett kulturhistoriskt värde som delar av en specifik karaktär som präglar kyrkogården eller gravkvarteret.

Bild 33 Gravvårdar typiska för 1960- och 70-talen. Tidstypiskt område på Hultsfreds kyrkogård.

1980-idag

Trenden under de senaste årtiondena har gått mot ett mer personligt uttryck när det gäller gravvårdarnas utformning. Låga enkla gravvårdar dominerar fortfarande men formspråket och dekorationerna har blivit mer personliga. Idag väljer man gärna bilder eller symboler som berättar något om vem man varit eller vad man har varit intresserad av. Bilderna har här i viss mån ersatt äldre tiders titlar. Materialet är fortfarande främst grå och röd granit men idag finns en större experimentlusta att hitta nya material eller skapa kombinationer. Glas har blivit vanligare, gärna i kombination med sten men även trä och olika metaller. Det förekommer också att man själv väljer ut en favoritsten från en plats som varit betydelsefull för personen och endast tillför persondata. Det finns också ett större intresse för de kulturhistoriska värdena på kyrkogårdarna. Att ta över en äldre gravsten, ibland med tillhörande gravplatsutsmyckningar är idag inte otänkbara. Många kyrkogårdsförvaltningar uppmuntrar detta för att kunna behålla de gamla

gravstenarna. I denna trend finns också ett miljötänkande. Även de senaste årens ökade trädgårdsintresse avspeglar sig genom ett större utbud av växter och framförallt en ökad användning av perenner.

Bild 34 Två musikintresserade herrars gravvårdar på Blackstads kyrkogård.

Gravkor

Fram till 1600-talet var det vanligaste att man antingen byggde en gravkammare under kyrkans golv eller ett gravkor i form av en tillbyggnad till kyrkan. Gravkor tillbyggda till kyrkan förekommer även under hela 1700-talet, men med början i 1600-talet och fram till början av 1900-talet uppfördes istället fristående gravkor på kyrkogårdarna. Fristående gravkor finns på 35 av stiftets kyrkogårdar. Företeelsen är alltså inte allmänt förekommande men där gravkoren finns blir de lätt ett blickfång i kyrkogårdsmiljön. Eftersom antalet är få och de som finns är byggda under en lång tidsperiod, varierar gravkorens utseende. Det verkar inte ha funnits någon generell uppfattning om hur ett gravkor ska se ut, utan det har mer handlat om byggherrens egen smak. Många gravkor är dock en enkel fyrkantig byggnad med ett pyramidtak alternativt ett sadeltak. Ett exempel på denna typ är skräddaren Carlströms gravkor på Bälaryds kyrkogård, Jönköpings län, som är från omkring år 1800.

I Jönköpings län är det äldsta gravkoret från 1665 byggt av överste Johan Bourdon på Höreda kyrkogård och det yngsta från 1925 byggt av kontraktsprosten Johannes Johansson på Bredestads kyrkogård. I Kalmar län finns familjen Drangels gravkor på Tuna kyrkogård. I Östergötlands län finns t ex släkten von Feilitzens gravkor (datering okänd) på Gryts kyrkogård och Falkenbergsska gravkoret från omkring 1830 på Vårdnäs kyrkogård.

Bild 35 Familjen Drangels gravkor på Tuna kyrkogård. Gravkoret är byggt av granitblock och taket belagt med rödmålad plåt.

Uppställningsplatser för gravvårdar

En gravvårds kulturhistoriska värde är naturligtvis störst om den står kvar vid den gravplats som den hör till men ibland är det inte möjligt. Hur gör man då? Många församlingar har valt att skapa museiuppställningar. Frånsett ett mindre antal vårdar som av olika anledningar har ett högt kulturhistoriskt värde har församlingarna ingen skyldighet att göra detta men det kan ändå vara ett trevligt inslag på kyrkogården. Vad man väljer att spara har därför varit upp till varje enskild församling. En del sparar allt, andra gör ett urval. Utformningen av platsen varierar också. Vanliga typer är att placera vårdarna liggande i en grässlant vid kyrkogårdsmuren eller att ställa upp dem på ett mindre område. De bästa

förutsättningarna för bevarande av flyttade gravvårdar uppnås om de får en samlad placering stående på en grusbelagd yta. Det förekommer också att man använder gravvårdar för att bygga murar eller som fyllnadsmaterial i gångar eller parkeringsplatser. En mer ovanlig lösning är att man gräver ner gravstenarna.

Att spara allt är för de flesta församlingar inte realistiskt. Därför bör man inom församlingen fundera över vad man vill med en museal uppställningsplats. Behövs den eller kan man låta de gravstenar som man verkligen vill bevara få stå kvar på kyrkogården? Om de ska flyttas bör man skapa en plats som gynnar gravvården och gör det möjligt att bevara den långsiktigt.

Bild 36 Uppställningsplats för gravvårdar på Rumskulla kyrkogård.

Sammanfattning

Industrialiseringen som bl a ledde till bättre kommunikationer, större spridning av information och ökad handel har för kyrkogårdarnas del lett till att de regionala särdragen blivit allt mer utslätade. Lokala traditioner som utvecklades före industrialiseringens genombrott försvann. Idag finns så få gravvårdar bevarade från förindustriell tid att det inte går att dra några långtgående slutsatser kring vilka drag som varit representativa i olika bygder. Vad vi utifrån inventeringen kan säga är dock följande:

1. Tillgången på lokalt stenmaterial och stenhuggeritraditioner har satt spår. Tydligast, för Linköpings stift, är detta i trakten kring Tranås där gravvårdar av den röda Tranåsgraniten är vanligare än i andra delar av stiftet, och i Västervik där stadens stenhuggerier har tillverkat en del monument på kyrkogårdarna. Även produktionen av kalk- och sandstensvårdar i närheten av Omberg under 1600- och 1700-talen har satt sina spår, även om dessa har fått en större geografisk spridning.
2. Orter med järnbruk visar upp en större förekomst av gravvårdar av framförallt smide men även i viss mån av gjutjärn. Inom de tre länen i Linköpings stift är det tydligt på orter som Bruzaholm (Ingatorp), Västra Ed, Motala och Åtvidaberg.
3. Bevarade gravvårdar av trä tillsammans med äldre fotografier visar att det utvecklats lokala traditioner när det gäller trävårdarnas utseende och utsmyckning, t ex om man har valt att använda sig av brädor eller kors.
4. Gravvårdar med titlar är det fenomen som har förekommit under längst tid och som i viss mån ännu lever kvar. På alla kyrkogårdar bidrar de till lokala särdrag med kulturhistoriska värden eftersom titlar som knyter an till olika verksamheter återspeglar det lokala näringslivet på en ort. Exempel på detta är kustbygden kyrkogårdar med sjöfart, fiske m m samt bruksorterna med sina olika yrkeskårer.

Referenser

[\[innehållsförteckning\]](#) [\[huvudregister\]](#)

Litteratur och rapporter

- Aarsrud, Christian 1982: *Smidda gravkors. En studie i folklig formbildning*. Skrifter från folklivsarkivet i Lund nr 25.
- Alling-Engstedt, Margareta 2005: *Begravnings seder i förändring*. Småländska kulturbilder. Värnamo.
- Alm, Göran (red.) 1996: *Renässansens konst*. Signums Svenska konsthistoria bd. 5. Lund.
- Andersson, Thorbjörn et al (red.) 2000: *Svensk trädgårdskonst – under fyrahundra år* Stockholm.
- Bennett, Robert 1985: *Vadstena klosterkyrka. III. Gravminnen*. Sveriges kyrkor 196.
- Berg Villner, Lena 1997: *Tempelman. Arkitekten Olof Tempelman*. Monografier utgivna av Stockholms stad 127. Stockholm.
- Bonnier, Ann Catherine 2004: Medeltidens kyrkor. *Östergötland. Landskapets kyrkor*. (red.) Sjöström, I & Ullén, M. Stockholm, sid 32-62.
- Borg, Raine 2002: *Smålands medeltida dopfuntar*, vol 1-2. Gothenburg Studies in Art and Architecture. Göteborg.
- Brander Jonsson, Hedvig 1996: Altarbildens förvandlingar i Östergötlands kyrkor, *Kyrka i bruk*, sid. 177-192.
- Broocman, Carl Fredric 1760: *Beskrifning öfver de i Öster-Göthland befintelige städer, slott, soknekyrkor, soknar, säterier, öfver-officersboställen, jernbruk och prestegårdar, med mera*. Norrköping.
- Bucht, Eivor m fl 1992: *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land 103.
- Carlsson, Sten L 1973: *Sveriges kyrkoglor*. Lund.
- Cnatingius, Bengt 1937: *Pebr Hörberg*. Sveriges allmänna konstförenings publikation 46. Stockholm.
- Cnatingius, Bengt 1965: Kulturminnesvård i Östergötland under 40 år. *Meddelande från Östergötlands museum 1964-65*.
- Curman, Sigurd & Lundberg, Erik 1935: *Vreta klostets kyrka*. Sveriges kyrkor 43. Stockholm.
- Curman, Sigurd 1967: Vreta Klosters kyrka. Min första stora kyrkorestaurering. *Meddelanden 1966-1967 från Östergötlands och Linköpings stads museum*.
- Dahl, Else (red.) 1943: *Handbok i kyrkogårdsvård. På uppdrag av föreningen för dendrologi och parkvård*. Stockholm.
- Dahlberg, Markus & Franzén Kristina (red.) 2008: *Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria*. Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Stockholm.
- Dahlgren, Curt 2000: *När döden skiljer oss åt... Anonymitet och individualisering i dödsannonser 1945–1999*. Lund.

- Djerf, Lars 1980: Heda kyrkas romanska piscinarelief. *Iconographisk post 1980:3*.
- Edholm, Dag 1985: *Orgelbyggare i Sverige 1600–1900 och deras verk*. Stockholm.
- Erici, Einar 1988: *Orgelinventarium*. Bevarade klassiska kyrkorglar i Sverige (red. Axel Unnerbäck). Stockholm.
- Ericsson, Per 2002: *Fägna och förnöja. Jönköpings målare, bildhuggare och tapetmakare under fem sekler*. Jönköping.
- Eriksson, Jan 2006: *Dendrokronologiska undersökningar av medeltida kyrkor inom Linköpings stift*. Rapport Länsstyrelsen i Östergötland.
- Fajersson, M & Lindqvist, A 1990: *Västervik, stadskärnan*. Kulturhistorisk bebyggelseinventering. Kalmar läns museum. (opubl.)
- Fajersson, Malin 1993: *Gravstenar – en spegling av samhället*. Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet.
- Fernlund, Siegrun 1983: *Göteborgs Stads Konst- och Målare-Embete*. Lund.
- Frosterud- Jägerhorn, Åsa 2002: *Hugg i sten - från farao till Flivik*. Västervik.
- Gardell, Sölve 1945: *Gravmonument från Sveriges medeltid I–II*. Stockholm.
- Gärme, Erik (red.) 1970: *Bondebygd och bruksbygd. Ringarums socken genom tiderna*. Söderköping.
- Glöersen, Susan 2007: *I Kulturens tjänst. Bengt Cnattingius, museiman och folkbildare*. (red.) Minnhagen-Alvsten, Monika. Linköping.
- Grandien, Bo 1979: *Drömmen om renässansen. Fredrik Wilhelm Scholander som arkitekt och mångfrestare*. Nordiska museets handlingar 93. Stockholm.
- Grenberger, Janusz 2004: *Bogårdsmurar i Linköpings stift. Inventering, del 1-3*. Linköpings stift (opubl.)
- Gullbrandsson, Robin 2009: *Adelövs kyrkogård. Flytt, konservering och skyddstäckning av gravvårdar*. Antikvarisk kontroll, Jönköpings läns museum. Byggnadsvårdsrapport 2009:53 (opubl.)
- Gullbrandsson, Robin 2010: *Ingatorps kyrkbod. Byggnadshistorik*. Arkivstudie, Jönköpings läns museum. Byggnadsvårdsrapport 2010:20 (opubl.)
- Gustavsson, Anders 2003: *Gravstenar i Norge och Sverige som symboler för känslor, tankar och idéer i vår egen tid. En tilltagande individualitet under 1990-talet?* Oslo.
- Hagberg, Louise 1937: *När döden gästar*. Stockholm.
- Hallbäck, Sven Axel 1973: *Studier av relationer mellan profan slotts-konst och dekorativt kyrkligt måleri 1527 – ca 1800*. Skara.
- Hamberg, Per Gustaf 1955: *Tempelbygge för protestanter. Arkitekturhistoriska studier i äldre reformert och evangelisk-luthersk miljö*. Stockholm.
- Hauglid, Roar 1946: *Den karolinske akantusskole i svensk treskurd, Fornvännen 1946*.
- Hedvall, Rikard & Menander, Hanna 2009: *Inventering av tidigkristna gravmonument i Linköpings stift* (opubl. rapport)
- Hildebrand, Hans 1875: *Den kyrkliga konsten under Sveriges medeltid. En kortfattad öfversigt*. Stockholm.

Hofrén, Manne 1936: *Kyrkobilbyggaren Jonas Berggren*. Kalmar läns fornminnesförening. Meddelanden XXIV.

Härdelin, Alf 2005: *Världen som yta och fönster. Spiritualitet i medeltidens Sverige*. Sällskapet Runica et mediaevalia 13. Stockholm.

Hörberg, Pehr 1968: *Min lefvernes beskrifning. Författad år 1791*. 2:a upplagan. Med inledning av Bengt Cnattingius. Finspång.

Illerstad, Lennart 1990–1993: *Nya svenska kyrkor I–II*. Stockholm.

Jangvik, Ture 1988: *Att restaurera kyrka*. Kompendium Linköping september 1988. (opubl.)

Jangvik, Ture 1996: *Kyrkorestaurering – reflexioner från 40 års arkitektverksamhet*. I: *Kyrkan, om kyrkobyggare och tro. Västgöta-Dal 1995/96*.

Jansén, Maria 1998: *Kyrkogården ett viktigt kulturarv!* Institutionen för Miljövetenskap och Kulturvård 1998:1, Göteborgs universitet.

Jennes, Baltzar 1953: opublicerat föredragsmanuskript Gusum (ÖLM).

Johansson, Britt-Inger 2004: *Restaureringar under 1800- och 1900-talen. Östergötland. Landskapets kyrkor*. (red.) Sjöström, I & Ullén, M. Stockholm, sid 113-122.

Johansson, Jan 1993: *Kyrkogårdens hägn i det medeltida Sverige. Om bogård, balk och stiglucka*. Antikvariskt Arkiv 76. Stockholm.

Jonsson, Magdalena (red) 2009: *Ett levande kulturarv. Kyrkogårdar i Växjö stift*. Växjö 2009.

Karlsmo, Emilie 2005: *Rum för avsked. Begravningskapellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige*. Göteborg.

Karlsson, Lennart (red.) 1995: *Den romanska konsten*. Signums svenska konsthistoria bd. 3. Lund.

Klinthborg, Åsa 2001: *Mellan trädkerans och minneslund*. Stad & Land 167.

Knarrström, Annika 2001: *Rum för den tidiga kristna tron, META 2001:3*.

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift. Opublicerad rapportserie 2005-2007.

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser i Linköpings stift. Opublicerad rapportserie 2005-2007.

Kyrka i bruk. Meddelanden från Östergötlands länsmuseum 1996.

Kyrkobyggnader 1760–1860. Del 2 Småland och Öland. 1993. Sveriges kyrkor 216.

Kyrkogårdens form och miljö – planering och vård av begravningsplatser och deras byggnader. Boverket, Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation 1991.

Liljegren, Mårten 1947: *Stormaktstidens gravkor*. Stockholm.

Lindblad, Henrik 2010: *Slutsatser och rekommendationer. Slutrapport till projektet Utvärdering och utveckling av karaktäriseringar och prioriteringar*. Kyrkokansliet, Uppsala (opubl.).

Lindblom, Andreas 1908: *En gammalromansk torntyp från Östergötland. Fornvännen 1908*.

Lindblom, Andreas 1921: *Kyrkor i Bankekinds härad*. Sveriges kyrkor 13.

Lindah, Göran 1955: *Högkyrkligt, lågkyrkligt, frikyrkligt i svensk arkitektur 1800–1950*. Stockholm.

- Lindahl, Göran 1969: *Grav och rum. Svenskt gravskick från medeltiden till 1800-talets slut*. KVHAA handlingar. Antikvariska serien 21.
- Lindahl, Göran 2004: *Kyrkorna 1550-1760. Östergötland. Landskapets kyrkor*. (red.) Sjöström, I & Ullén, M. Stockholm, sid 63-82.
- Lindblad, Jakob 2009: *470 nya kyrkor. Bidrag till Sveriges arkitekturhistoria 1850-1890*. Studier till Sveriges kyrkor 2. Stockholm.
- Lindén, Evert 2005: *Gjutna gravvårdar. Meddelanden nr 3 från Gjuterihistoriska sällskapet*.
- Lindqvist, Gunnar 1996: *Linköpings stift och konstutvecklingen i Europa 1490–1530, Kyrka i bruk*, sid. 119-130.
- Linköpings domkyrka. I. Kyrkobyggnaden*, 1987. Sveriges kyrkor 200.
- Linköpings stift i ord och bild*, 1949. Linköping.
- Linköpings stifts kyrkoberivningar*. Utgivna av Linköpings stifts kyrkoberivningskommitté.
- Linn, Björn 1962: *Kyrka – arkitektur – konst. Form 1962*.
- Linscott, Kristina 2007: *Medeltida tak. Bevarade takkonstruktioner i svenska medeltidskyrkor. Rapport om kunskapsläget 2006*. Göteborg.
- Lisinski, Jan 1996: *Restaurering i teori och praktik – en betraktelse över 200 års utveckling. Kulturmiljövård 3-4 1996*.
- Ljungstedt, Sune 1996: *Dopfuntar och andra verk av Michael Hacke, Kyrka i bruk*, sid. 131-136.
- Ljungstedt, Sune & Ullén, Marian 2003: *Östergötlands medeltida dopfuntar*. Studier till Sveriges kyrkor 1. Stockholm.
- Lundberg, Erik 1927: *Östergötlands romanska landskyrkor. Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1927–28*.
- Lundberg, Erik 1940: *Byggnadskonsten i Sverige. 1. Under medeltiden 1000-1400*. Stockholm.
- Malmström, Krister 1990: *Centralkyrkor inom Svenska kyrkan 1820–1920. Med en byggnadsantikvarisk inventering*. Stockholm.
- Mellander, Cathrine 2008: *Arkitektoniska visioner under statligt förmynderskap. En studie av Överintendentsämbetets verksamhet och organisation 1818-1917*. Nordiska museets handlingar 135. Stockholm.
- Mörkfors, Gunnel 1996: *Nyklassicistiska kyrkorum. Kyrka i bruk*, sid. 43-66.
- Nationalencyklopedin (NE) 1989 ff. Höganäs/Malmö*.
- Nilsén, Anna 1991: *Kyrkorummets brännpunkt. Gränsen mellan kor och långhus i den svenska landskyrkan. Från romanik till nygotik*. Stockholm.
- Nilsson, Ing-Marie 2003: *Härskarsymbol och högsäte. META 2003:1*.
- Nilsson, Ing-Marie 2009: *Mellan makten och himmelriket. Perspektiv på Hallands medeltida kyrkor*. Lund Studies in Historical Archaeology 12. Lund.
- Nisbeth, Åke 1957: *Sengotiska valv i Östergötland*. Antikvariskt Arkiv 8.
- Nisbeth, Åke 1996: *Östgötskt medeltida monumentalmåleri. Kyrka i bruk*, sid. 93-118.

- Nisbeth, Å & Estham, I 2001: *Linköpings domkyrka. III. Inredning och inventarier*. Sveriges kyrkor 225. Stockholm.
- Nolin, Catharina 2006: Kyrkogårdens estetik och ceremonier. *Bebyggelsehistorisk tidskrift* 52.
- Nordanskog, Gunnar 2006: *Föreställd bedendom. Tidigmedeltida skandinaviska kyrkportar i forskning och historia*. Vågar till Midgård 9. Lund.
- Nordanskog, Gunnar 2010: *Dendrokronologiska undersökningar från Furingstad kyrka*. Linköpings stift rapport 2010-09-15.
- Noreen, Sven E 1964: Gudstjänstrum eller museum. *Arkitektur* 12.
- Rasmusson, Ulla 1996: En praktpredikstol i senbarockstil – Linköpings domkyrkas predikstol. *Kyrka i bruk*, sid. 235-246.
- Redelius, Gunnar 1972: Kyrkobygge och kungamakt i Östergötland. *Antikvariskt Arkiv* 45.
- Repetzky, Henning 2008: *Västsvenska kyrkor från nygotikens storhetstid. Göteborgsarkitekten Adrian C. Petersons kyrkoarkitektur*. Varberg.
- Rollof, Yngve 1989: *Stenlexikon med kulturhistoria*. Åhus.
- Runer, Johan 2006: *Från hav till land eller Kristus och odalen*. Stockholm Studies in Archaeology 38.
- Rörby, Karin & Gunnar 1980: *Vad säga de fredliga vårdar... Vårfrukyrkans gravstenar och epitafer berättar*. Skänninge.
- Schwanborg, Ingrid 2002: *Kulturhistorisk karakterisering och bedömning av kyrkor – en handledning för kulturmiljövården och Svenska kyrkan*. Riksantikvarieämbetet (faksimiltryck 2005).
- Schönbäck, Hedvig 2008: *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830. Arkitektur, samitet och det sociala rummet*. Monografier utgivna av Stockholms stad 195. Stockholm.
- Sjöström, Ingrid & Ullén, Marian (red.) 2004: *Östergötland – landskapets kyrkor*. Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Stockholm.
- Stengård, Elisabeth 1986: *Såsom en människa. Kristustolkningar i svensk 1900-talskonst*. Älvsjö.
- Stockhaus, Brita 1940: Klockstaplar. *Formvänner* 35.
- Stolt, Bengt 1957: *Kyrkorestaurering. Några funktionella synpunkter*. Stockholm.
- Swartling, Ingrid 1969: *Alvastra Abbey*. Svenska fornminnesplatser 44.
- Söderberg, Bengt G 1951: *Svenska kyrkomålningar från medeltiden*. Stockholm.
- Sörensen, Ann-Britt (red.) 2005: *Begrepp i begravningsverksamheten*. Gröna Fakta 2005:5. Alnarp.
- Tagesson, Göran 2007: *Vreta klostets kyrka*. Kyrkoberskrivning utgiven av Linköpings stifts kyrkoberskrivningskommitté. Linköping.
- Theorell, Anita & Wästberg, Per 2001: *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm.
- Tisell-Carlsson, Birgitta 1996: Hjärtats ikonografi och målarmästare S. G. Stoltz' verksamhet, *Kyrka i bruk*, sid.137-162.
- Ullén, Marian 1983: *Medeltida träkyrkor 1*. Sveriges kyrkor 192.
- Ullén, Marian (red.) 2006: *Småland. Landskapets kyrkor*. Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och Bebyggelsehistoria. Stockholm.

- Unnerbäck, Axel 2002: *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. RAÄ.
- Wadsjö, Harald (red.) 1919: *Kyrkogårdskonst. Avbildningar från äldre svenska kyrkogårdar*. Stockholm.
- Wadsjö, Harald (red.) 1930: *Gravkonst. Utgiven av Samfundet för hembygdsvård*. Lund.
- Westerdahl, Maria 1996: *Den svenska skogskyrkogården*. Stad & Land 136.
- Wienberg, Jes 1997: Enten – eller. Apsidekirker i Norden. *Hikuin* 24.
- Åkerman, Petter 2003: Smidda gravkors i Tjust. *Tjustbygden* 2003.
- Åman, Anders 2008: *Sigurd Curman. Riksantikvarie – Ett porträtt*. Stockholm.
- Ångström-Grandien, Inga Lena 1992: *Altartavlor i Sverige under renässans och barock. Studier i deras ikonografi och stil 1527-1686*. Stockholm.
- Åsgrim Berlin, Agneta (red) 2007: Visioner och vardagsarkitektur. Byggnadskonst i Jönköpings län under 1900-talet. *Smäländska kulturbilder* 2007.

Dagstidningsartiklar

- Norrköpings Tidningar*: 1961, 1962-10-15, 1969-05-31
- Norrköpings Tidning / Östgöta Dagblad*: 1961-08-23
- Svenska Dagbladet* 1972-07-16
- Östgöta Correspondenten* 1969-04-30, 1993-08-30
- Östgöta Dagblad* 1961-12-11, 1969-05-31

Muntliga referenser

- Anna Lindqvist 2009-09-24: Samtal med arkitekt Karl-Erik Nyberg, som arbetat tillsammans med Ture Jangvik 1993-99.

Förkortningar

[\[huvudregister\]](#) [\[Personregister\]](#)

[ATA](#) Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm

[E Lst](#) Östergötlands länsstyrelse

[F Lst](#) Jönköpings länsstyrelse

[H Lst](#) Kalmar länsstyrelse

[JLM](#) Jönköpings läns museum

[KLM](#) Kalmar läns museum

[RAÄ](#) Riksantikvarieämbetet

[SHM](#) Historiska museet, Stockholm

[ÖLM](#) Östergötlands länsmuseum

Huvudregister

[Innehållsförteckning](#)

[1 Inledning](#)

[2 Kyrkorna i Linköpings stift – en kulturhistorisk översikt](#)

[3 Kyrkointeriörer från romanik till modernism](#)

[4 1900-talets restaureringar](#)

[5 Kyrkogårdarnas karaktär](#)

[6 Kyrkogårdens kulturarv](#)

[7 Gravvårdar på stiftets kyrkogårdar – då och nu](#)

[8 Referenser](#)

Listor och tabeller

(listor som saknar länkning är ännu ej färdigställda – senaste uppdatering är gjord 2010-12-03)

[Altartavlor, altaruppsatser, altarkors](#)

[Altarrundlar](#)

[Altarskåp](#)

[Begravningsplatser](#) (lista)

[Dekorationsmåleri](#) (på fast inredning)

[Dopfuntar](#)

[Dörrar](#) (medeltida)

Finhuggen medeltida sten

[Glasmåleri](#)

[Förkortningar](#)

[Kyrkbränder](#)

[Kyrkor](#) (lista)

[Läktarunderbyggnader](#)

[Orglar](#)

[Orgelfasader](#)

[Personregister](#)

[Predikstolar](#)

[Taktäckningsmaterial och historiska tak](#)

Triumfkrucifix

[Verkslistor](#) (se även länkar under respektive person i [Personregistret](#))

Övriga fristående byggnader

Personregister

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

[A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [F](#) [G](#) [H](#) [I](#) [J](#) [K](#) [L](#) [M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [Q](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [W](#) [X](#) [Y](#) [Z](#) [Å](#) [Ö](#)

A

Adelcrantz, Carl Fredrik 1716-96 [[biografi](#)] [ombyggnad Kimstad 1771, Linköpings domkyrka 1777]

Ahrén Jacobsson arkitekter (Magnus Ahrén & Kerstin Jacobsson) [[verkslista](#)]

Almfelt, Axel arkitekt ÖIÄ [ritningar till Mogata 1844 (?), Västra Husby 1816, Östra Ny 1822]

Almlöf, Bertil (f. 1930) konstnär [[biografi](#)] [tavla Berga (Mariasalen), Västra Eneby]

Alton, Jerk (f. 1937) arkitekt [[biografi](#)] [restaureringar Ask 1985, Dagsberg 1985, S:t Lars 1982, Älvestad 1994 (förstört vid brand)]

Andersson, Erik byggmästare [återuppbyggnad efter brand Regna 1914-15]

Andersson, Georg arkitekt [Eksjö kyrka 2001]

Andersson, Petter se [Lindstrand, Petter Andersson](#). stiftsmurmästare

Arfwidsson, Lennart (f. 1938) arkitekt [[verkslista](#)]

Atterström, August arkitekt [Norra Solberga gamla kyrka 1904]

Auby, Elis arkitekt [Dalhems kyrka 1952]

Auby, Ernst [restaureringar tillsammans med Erik Lundberg: Orlanda kyrka 1950, Skällvik 1956, Varv-Styra 1952]

Axelsson, Owe ingenjör [underhåll Dagsberg 2000, Furingstad 2010, Kuddby 2005, Å 1997, Östra Stenby 1991; läktarunderbyggnad Styrstad 1986, Täby 1991]

B

Barup, Kerstin arkitekt [ombyggnad Linköpings domkyrka 2006]

Bauer, Lisa konstnär [etsningar Domkyrkan 1998]

Bauman, Jacob David [dekormåleri Östra Ryd 1782]

Bengtsson, Bertil konservator [restaurering Västra Eneby 1945, Örberga 1953 m fl.]

Berg, W målare [dekormåleri Risinge 1902]

Berggren, Jonas (1715-1800) bildhuggare [[verkslista](#)]

Bergh, Edward konstnär [komplettering måleri Kaga 1906-07]

Bergh, Rolf (1919-2005) arkitekt [[biografi](#)] [restaureringar: Domkyrkan 1986, Figeholm 1985, Skeda 1964, Tuna 1969, Vist 1965, Östra Ed 1960; nybyggnad: Allhelgonakyrkan Ljungsbro 1962]

Bergsten, Carl (1879-1935) arkitekt [[biografi](#)] [ombyggnad Jonsberg 1904, S:t Johannes 1913 (ombyggnad till Norrköpings hörsal)]

Bergström, J byggmästare [restaurering Åsbo 1847-55]

Bernhard, Edvard (1874-1954) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Skedevi 1915]

Beskow, Bo (1906-1989) konstnär [[biografi](#)] [glasmålningar i Berga 1978, Kristdala 1960, Matteus 1962, Mogata 1963, S:t Johannes 1968-1970]

Beurling, Carl-Fredrik (1755-1837) fabrikör och bildhuggare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Beurling, G [ombyggnad tornhuv Hagebyhöga 1775]

Beurling, Magnus Olof (1747-1796) byggmästare [[verkslista](#)]

Beurling, Mårten byggmästare [tornhuv Strå 1771]

Blom, Fredrik (1781-1853) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Adelöv 1833]

Blom-Carlsson, Carl-Gustaf (1799-1868) arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Boberg, Ferdinand 1860-1946 arkitekt [[biografi](#)] [ombyggnad Ödeshög 1889]

Boberg, Paul (1884-1947) arkitekt, chef Smålands museum [[biografi](#)] [restaurering Borg 1939, Virserum 1937]

Brachwagen, Hans (16XX-17XX) målare [dekormåleri Järeda 1723, Frödinge 1740t]

Brandel, Sven arkitekt [restaurering Skedevi 1926, Åtvids G:a 1927]

Bragner, Gabriel (1700-tal) byggmästare [[verkslista](#)]

Bragner, Petter (d.y.) byggmästare [Åtvid klockstapel 1753, sakristia 1761]

Brazda, Jan (f. 1917) konstnär [[biografi](#)] [glasmålningar i Hedvig 1959, Krokek 1957, 1961, 1984, Ättetorpskyrkan 1962]

Brunius, Carl Georg (1792-1869) arkitekt [[biografi](#)] [ombyggnad Heda 1852-58, restaurering Domkyrkan 1849-70]

Brunskog, Axel (1878-1946) arkitekt [[biografi](#)] [invändiga renoveringar Gusum 1914, Skeda 1913, Sund 1914, Östra Skrukeby 1926, Vånga G:a kyrka 1933]

Brusell, Carl bildhuggare [predikstol Åsbo 1764]

C

Callmänder, Reinhold (1840-1922) konstnär [[biografi](#)] [glasmåleri Ekeby 1895, Norra Solberga 1902, Vadstena 1898]

Carlberg, Johan arkitekt ÖLÄ [ritningar Svanshals torn 1845, Västra Tollstad 1839]

Carlgren, Nils arkitekt [restaureringar Blackstad 1958, Locknevi 1962, Vena 1955, Virserum 1958]

Clarke, Brian (f 1953) konstnär [[biografi](#)] [glasmåleri Linköpings domkyrka 2010]

Clason, Isak Gustaf (1856-1930) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Rappestad 1925]

Cronstedt, Carl Johan (1709-1779) arkitekt [[biografi](#)] [färdigställande av Domkyrkans västtorn -1758, nybyggnad S:t Olai 1766-67, ritningar till Tjärstad 1778]

Curman, Sigurd (1879-1966) kyrkorestaurerare, riksantikvarie [[biografi](#)] [restaureringar Vreta kloster 1917, Örberga 1920-tal]

D

Dahl, Johannes arkitekt [[verkslista](#)]

Dahlander, Magnus (1862-1951) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Godegård 1912]

van Düren, Adam (före 1487-efter 1532) byggmästare [[biografi](#)] [Linköpings domkyrkas kor 1487-98]

E

Samma person?

Eckert, Fritz (1852-1920) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Krokek 1896]
Ekberg, Fredrik Reinhold arkitekt ÖIÄ [nybyggnad Östra Tollstad 1885-86; ombyggnad Kvillinge 1894 (?)]
Ekdahl, Arne byggmästare [Järstad 2007, Rappestad 1990-tal, 2008, Vikingstad 2009, med flera]
Ekeberg, Anders (d.ä.) (1656-1719) bildhuggare Borås [altarpopsats Eskjö 1698]
Ekeberg, Anders (d.y.) (1698-1743) bildhuggare Gränna [altarpopsats Haurida 1723, Adelöv 1731]
Ekenger, Lennart arkitekt [nybyggnad Lillkyrkan i Motala 1957]
Ekholm, Mauritz målarmästare [restaurering Hycklinge 1926, Ingatorp 1955, Pelarne 1955]
Elfwén, Eric (1921-2008) konstnär [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
Enander, Samuel arkitekt ÖIÄ [nybyggnad Klockrike 1825-26, Kuddby 1828, Törnevalla 1813-17, ombyggnad Kärna 1834]
Engstrand, Gustaf Adolf byggmästare [nybyggnad Blåviks kyrka 1872-73]
Eriksson, Gösta arkitekt [Charlottenborgskyrkan 1988]
Essén, Arre arkitekt [[verkslista](#)]

F

Fabritius, Christian Wilhelm bildhuggare och målare [Adelöv predikstol 1696]
Falk, Adam dekormålare [Motala 1778, Vikingstad 1783]
Falkenberg, Fredrik arkitekt [[verkslista](#)]
Fant, Erik (1889-1954) arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
Fehmer, Johan Fredric (1735-1817) byggmästare [[biografi](#)] [nybyggnad S:t Johannes G:a 1789 (nu Norrköpings Hörsal), Styrstad 1782, Västra Eneby 1778-80]
Flink, Albert (1895-1980) arkitekt [ritade Gamla kapellet på Västerviks nya kyrkogård 1922]
Flodin, Karl Ludvig (1857-1930) arkitekt [S:t Johannes 1904-06]
Forsberg, Egon byggmästare [Ekeby läktarunderbyggnad 1981, Malexander tornspira 1987]
Forsberg, Erland konstnär [altarskåp Vidingsjö 1989]
Forseth, Einar 1892-1988 konstnär [[biografi](#)] [altartavla & inv måleri Väderstad 1953; altartavla Målilla 1953, glasmåleri Askeby 1913]
Forslund, C R målare [dekorationsmåleri Skärkind 1907, Skärkinds G:a 1908, Simonstorp 1909 (borttaget), Östra Husby 1908 (borttaget)]
Fraenki, Claes arkitekt [Gårdeby 1979, Konungsund 1980, Östra Eneby 1977]
Fredberg, Erik byggmästare [nybyggnad Gammalkil 1901, Rappestad 1802]
Fredriksson, Mats arkitekt [Rönö 2009]
Frid, Ludvig (1855-1909) konstnär [[verkslista](#)]
Frimodig, Petter (1723?-1766) byggmästare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
Fröjd, Carl soldat, byggmästare [nybygge Trehörna 1861-62]
Frökenberg, Bengt (1776-1845) målare [dekorationsmåleri Klockrike 1826, S:t Anna 1824, altartavla Sya 1826]

G

Gabrielsson, Lars bildhuggare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
Gerdsjö, Gösta arkitekt [Kråkshult restaurering 1958]

Gerss, Jacob Wilhelm (1784-1844) arkitekt ÖIÄ [[biografi](#)] [nybyggnad Bellö 1826, Ingatorp 1838 (förstört i brand 1911), Mörlunda 1840, Å 1846; ombyggnad Linköpings domkyrka 1811]

GKAK arkitektfirma Norrköping [Kimstad 2002, Kullerstad 2004, Kvarsebo 1998, Risinge 1999; S:t Johannes 2002, Styrstad 2004]

Granqvist, Johan byggmästare [nybyggen Flisby 1853, Hägerstad Nya 1866, Svinhult 1876]

Grijs, Måns Eriksson (o1640-o1710) målare [[biografi](#)] [Konungsund predikstol 1689; Mogata altartavla 1690; Simonstorp altaruppsats 1698; Skedevi dekormåleri 1701; Kättilstad altartavla 1702]

Grut, Torben (1871-1945) arkitekt [[biografi](#)] [Bälaryd restaurering 1909]

Gustavsson, Anders konstnär [altartavla Björkhällakyrkan 1988(?)]

Göransson, Per konstnär [dekormåleri Vist 1965]

H

Hacke, Michael, stenhuggare [[biografi](#)] [[verklista](#)]

Hagander, L konstnär [dekormåleri Jonsberg 1742 (förstört i brand 1958)]

Hallander, P A byggmästare [nybyggnader Boxholm 1895, Fivelstad 1883, Hannäs 1885, Orlunda 1889]

Hallén, G målare [dekorationsmåleri Kaga 1906-1907]

Hallström, C O arkitekt [restaurering Kråkshult 1925-26]

Hammarskjöld, Hugo (1845-1937) [[biografi](#)] [[verklista](#)]

Hansson, Anders (1700-tal) byggmästare [[verklista](#)]

Hawerman, Johan Adolf 1812-1885) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnader Flisby 1853, Risinge 1845-49, Varv-Styra 1862]

Hawerman, Ludvig 1821-1908) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Källstad 1869; orgelfasader Kumla 1866, Strå 1860]

Hermansson, Gustaf (1864-1931) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Björsäter 1901, Törnevalla 1909]

Hjorth, R arkitekt [restaurering Tidarsrum 1922-25]

Hjortberg, Olle (1872-1959) konstnär [[biografi](#)] [dekormåleri S:t Olai 1898, glasmålning Östra Eneby 1920, altartavla Gusum 1940]

Hjulström, Daniel målare [dekormåleri Svanshals 1732]

Holmberg, Johan byggmästare [[verklista](#)]

Holmdahl, Gustav arkitekt [restaurering Ledberg 1928, Vena 1918-19, Västra Eneby 1914; nybyggnad Vena gravkapell 1919]

Hult-Södergren, Monica konstnär [gobeläng Berga 1978]

Hårleman, Carl (1700-1753) arkitekt [[biografi](#)] [Domkyrkan torn påbörjat 1747-, nybyggnad Hallingeberg 1760 (justerat av Rhyzelius), S:t Olai portal 1746 (kopia bevarad)]

Höjer & Ljungqvist (Jon Höjer, Sture Ljungqvist 1921-2004) arkitektfirma [nybyggnad S:ta Maria Johannelund 1962-63, ombyggnad 1975]

Hökerberg, Otar (1882-1960) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Kullerstad 1917, Lönneberga 1925, Misterhult 1937, Rejmyre 1937, Risinge 1922, ritade Rejmyre bisättningshus 1931]

Hörberg, Pehr (1746-1816) konstnär [[biografi](#)] [[verklista](#)]

J

Jacobsson, Ernst Abraham (1839-1905) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Gladhammar 1886, Malexander 1881, ev. Appuna kyrka; inredning Hannäs 1885]

Jakobsson, Per ingenjör [ombyggnad Lönsås 1998-99, Rappestad 1985]

Jangvik, Ture ingenjör [[verkslista](#)]

Janse, Otto arkeolog mm [restaurering Hov 1914]

Johan III kung, byggherre [[biografi](#)] [ombyggnad Skällvik 1593; återuppbyggnad Drothem 1586]

Jonsson, Jonas byggmästare [nybyggnad Gistad 1864, Gärdserum 1854, Mogata 1844, Törnsfall 1838, Vimmerby 1856, Å 1846; ombyggnad Slaka 1857]

Jungstedt, Axel (1859-1933) konstnär [[biografi](#)] [dekormåleri S:t Olai 1898]

Jönsson, Peter målare [dekormåleri Simonstorp 1710]

K

Kandell, Axel & John (1925-1991) arkitekter [[biografi](#)] [nybyggnad Tannefors 1963-64, inkl. orgelfasad & dopfont]

Kjellberg, Lennart arkitekt [[verkslista](#)]

von Krafft, David konstnär [altartavla Åsbo 1848]

Kronström, Kristian arkitekt [nybyggnad S:t Hans kyrka 1973]

Krouthén, Johan konstnär (1858-1932) [[biografi](#)] [altartavlor Vånga 1892, Kärna 1893, Hällestad 1895]

Kumlien, Hjalmar (1837-1897) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Hällestad 1895]

Kälde, Bengt-Olof (f. 1936) konstnär [[biografi](#)] [mosaiker Vist 1972, Västra Husby 1978]

L

Lallerstedt, Erik (1864-1955) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Risinge 1902, Skärkind 1907 (med läktarunderbyggnad)]

Land, Gösta

Langlet, Emil Viktor (1824-1898) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering & nytt torn Östra Harg 1885]

Larsson, Knut målare [dekormåleri Kuddby 1901]

Leijonhufvud, Ove arkitekt [[verkslista](#)]

Leon-Nilsson, Torsten arkitekt [[biografi](#)] [renovering S:t Laurentii 1976, Östra Ryd 1976; orgelfasad Virserum 1959]

Lewerentz, Sigurd (1885-1975) arkitekt [[biografi](#)] [Valdemarsviks gravkapell]

Lilljekvist, Fredrik (1863-1932) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Ljung 1893-99]

Lindblom, Andreas (1889-1977) konsthistoriker [[biografi](#)] [restaurering Askeby 1913]

Lindblom, Sven Gustaf (1810-1888) konstnär [altartavla Blackstad 1839, Järeda 1848, Kristdala 1856, Loftahammar 1852, Normlösa 1842, Vena 1850]

Lindgren, Agi (August) (1858-1927) arkitekt, konstnär [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Lindgren, Axel (1860-1933) arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Linden, Gustaf arkitekt [[biografi](#)] [återuppbyggnad Regna 1915, restaurering S:t Anna 1922]

Linder, Bengt arkitekt [Charlottenborgskyrkan 1988]

Lindgren, Gustaf (1863-1930) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Veta 1914]

Lindholm, Charles (1870-1955) arkitekt [[biografi](#)] [restaurering Strå 1908]

Lindqvist, L

Lindstrand, Petter Andersson stiftsbyggmästare [[verkslista](#)]

Lundberg, Erik (1895-1969) arkitekt och konsthistoriker [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Lundberg, Olof arkitekt [restaurering Tjärstad 1930]

Lundgren, Tyra (1897-1979) skulptör [[biografi](#)] [S:t Anna dopfunt 1965]

Lundström, Yngve (1885-19xx) konstnär [[biografi](#)] [dekormåleri Östra Harg 1925; glasmåleri Gladhammar 1950]

Löfed-Sjöblom, Lis konstnär [keramisk altartavla Skäggetorp 1978]

M

Malm, Carl Theodor (1815-1890) arkitekt [[biografi](#)] [S:t Olai sakristia 1855, ombyggnad 1870]

Malmström, Anders bildhuggare, Västra Ny [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Mankell, Otto August arkitekt [restaurering Gryt 1875]

Marcussen & Son dansk orgelbyggarfirma [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Mathiasson, Börje arkitekt [ombyggnad Stjärnorp 2000]

Meijer, Daniel dekormålare [Torpa läktare 1778, Östra Stenby predikstol 1738]

Melander, Adolf Emil (1845-1933) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad S:t Petri 1905, Åtvids Stora 1880-84; gestaltning av Åtvids G:a ruin 1887]

Millerus, Georg byggmästare [nybyggnad Gusum 1730-31]

Milles, Evert (1885-1960) arkitekt [[biografi](#)] [Målilla kyrka 1953]

Moeschlin, Mary konstnär [bonad Åtvids kapell 1982]

Molin, Ragnar (1921-1985) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Råsnäskyrkan 1976]

Månsson, Filip (1864-1933) konstnär [[biografi](#)] [dekormåleri Ekeby 1926, Matteus 1927, Östra Eneby 1918]

Månsson, Gabriel byggmästare [Brunneby torn 1723, S:t Lars tornreparation 1736, Vårfrukyrkan tornhuv 1738, Åsbo reparation takryttare 1744]

Månsson Lindgren, Måns stiftsbyggmästare [[verkslista](#)]

Möller, Carl Oskar (1857-1933) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Orlunda 1888-89, ombyggnad Västra Husby 1902 (förstört i brand)]

N

Norberg, Anders snickare [predikstol Åsbo 1764]

Norblad, Allan konservator [restaurering Eksjö kyrka 1911-12; dekormåleri Vånga 1908 (avlägsnat 1950)]

Nordenskjöld, Knut (1892-1950) arkitekt [[biografi](#)] [restaureringar Börrum 1922, Hällestad 1932-33, Styrstad 1931, Västrum 1928; nybyggnad Ukna gravkor 1932]

Nyström, Abraham Bengtsson (1789-1849) byggmästare och arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Nyström, August (1814-1886) byggmästare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Nyström, Johan Robert (1817-1890) byggmästare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Nyström, Per Axel (1793-1868) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Lofta 1835-37]

O

P

Palmér, Carl Robert byggmästare [nybyggnad Edshult 1839, Mörlunda 1840, Rumsulla 1835]

Palmroth, Per Wilhelm arkitekt ÖIÄ [nybyggnad Hycklinge 1793, Häradsammars 1806 (efter brand), Målilla 1822, Västra Stenby 1812, Yxnerum 1802; orgelfasad Tjärstad 1805]

Pauli, Göran arkitekt

Persson, Erik ingenjör [se Johannes Dahl]

Peterson, Johan Ludvig (1853-1931) [\[biografi\]](#) [nybyggnad Lommaryd 1894; ombyggnad Fornåsa torn 1901, Vinnerstad 1897]

Peterson, Sten konservator, restaureringskonsult [\[verkslista\]](#)

Pettersson, Adrian byggmästare [nybyggnad Västra Ryd 1882]

Pettersson, Eva & Per konstnärer [altarpåväv Borgs Klockaregård 1980 (?)]

Pettersson, Gustaf arkitekt ÖIÄ [ritningar Boxholm 1895, Hällestad kyrka och gravkapell 1895, restaurering Vadstena klosterkyrka 1898]

Pettersson, Magnus byggmästare [nybyggnad Locknevi 1903]

Pettersson, P J byggmästare [nybyggnad Appuna 1887, Motala torn 1846, Varv-Styra 1861]

Planander, Rolf arkitekt [restaureringar Bjälbo 1981, Ljung 1970, Skönberga 1969, Vreta Kloster 1968, Vånga G:a 1977]

Precht, Burchard (1651-1738) bildhuggare [\[biografi\]](#) [altarpåväv S:ta gertrud, Svanshals]

Pousette, Carl Abraham byggmästare [nybyggnad Styrstad 1782, Östra Ed 1778-85, Dagsberg torn 1782]

Pählman, F A byggmästare [nybyggnad Krokek 1895-96]

R

Rehn, Jean Eric (1717-1793) arkitekt [\[biografi\]](#) [nybyggnad Tryserum 1782-84]

Reich-Eriksson, Britta konstnär [glasmålningar Kullerstad 1954, Figeholm 1985, 1992, Linköpings domkyrka 1988]

Rhyzelius, Andreas Olavi (1677-1761) biskop [\[biografi\]](#) [nybyggnad Hallingeberg 1760, Krokek (ödekyrkan) 1747, Oppeby 1759-64(?), Stora Åby 1756-57, Södra Vi 1755, Vist 1745]

Roland, Anders arkitekt [renovering Strå 1920, Västra Eneby 1912-14]

Rolander, C J [restaureringar Målilla 1913, Mörlunda 1914, västra Stenby 1912]

von Rothstein, Emil Edvard (1821-1890) arkitekt [\[biografi\]](#) [nybyggnad Sjögestad 1860-62, ombyggnad Slaka 1857]

Rudenstam, Per arkitekt

Rydberg, Per arkitekt [Vadstena klosterkyrka inredning 1998, 2005; Älvestad återuppbyggnad 2009-2010]

S

Samuelsson, Lars byggmästare [underhåll Tidarsrum 1997 (med flera); ombyggnad Vårdnäs 2002]

Samuelsson, Sven byggmästare [nybyggnad Ulrika 1736-37]

Sandberg, I arkitektkontor [läktarunderbyggnad Frödinge 1974; restaurering Horn 1993, gravkapell Pelarne 1951]

Schelin, Carl Fredrik målare [dekormåleri Ringarum 1824]

- Schiörlin, Jonas** (1758-1821) orgelbyggare [Häradshammar 1821]
- Schiörlin, Pehr** (1736-1815) orgelbyggare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- von Schmalensee, Kurt** (1896-1972) arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- Scholander, Fredrik Wilhelm** (1816-1881) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Gärdserum 1851-54, Hässleby 1857-59, Vånga 1864-66; tillbyggnad Hedvig 1880; restaurering Linköpings domkyrka 1861-70]
- Schutz, E** arkitekt och byggmästare [nybyggnad Valdemarsvik 1875-77]
- af Segerström, Marie Louise** konstnär [dekormåleri Törnevalla 1885]
- Seurling, Casper** (1757-1808) stiftsbyggmästare [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- Seurling, Johan** byggmästare [nybyggnad Björsäter 1799-1801, Ljung 1795-98, Rinna 1802-03; underhåll Ljung 1809]
- Silvén, Jacob** konstnär [rekonstruktion kalkmåleri Örberga 1885]
- Sjöwall** arkitektbyrå [ombyggnad Krokek 1984]
- Spångberg, Eva** konstnär (1923-2011) [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- Stenberg, K** konstnär [dekormåleri Östra Eneby 1896]
- Stenberg, Ture** (1863-1917) arkitekt [[biografi](#)] [ombyggnad Vinnerstad 1897]
- Stenhammar, Per Ulrik** (1829-1875) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Gärdserum 1896 (med Scholander), Locknevi 1872 (byggt 1900-03 av Hammarskjöld), ritning domkyrkans nordportal 1851]
- Steuch, Johan** kammarherre [ritningar nybyggnad Bankekind 1758]
- Stoltz, Sven Gustafsson** 1710-1766 konstnär [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- Strömblad, Lars** (1743-1807) orgelbyggare [bevarad Östra Ryd 1777]
- Sundbaum, Sven** konservator [framtagning av kalkmåleri Örtomta 1940 med flera]
- Sundberg, Bo** arkitekt [[verkslista](#)]
- Sundvall, Gösta** konstnär [renovering Gårdeby 1926; dekormåleri Västra Ryd 1925]
- Sundström, Anders** byggmästare [nybyggnad Kvarsebo 1807-08, Törnevalla 1813-17]
- Svanström, Ingvar** [ombyggnad Åtvids kapell 1958]
- Söderberg, Uno** arkitekt (19xx-2009) [[verkslista](#)]
- Söderlund, Johan Erik** (1826-1875) arkitekt [[biografi](#)] [tillbyggnad Sya 1863; orgelfasad Flisby 1857]
- Sörensen, Henrik** () konstnär [altartavla Linköpings domkyrka 193]

T

- Tempelman, Olof** (1745-1816) arkitekt ÖIÄ [[biografi](#)] [[verkslista](#)]
- Tessin, Nicodemus d.ä.** (1615-1681) [[biografi](#)] [nybyggnad Hedvig tak 1670-73]
- Tessin, Nicodemus d.y.** (1654-1728) [[biografi](#)] [ombyggnad Vadstena klosterkyrka 1692]
- Thavelin, Bertil** arkitekt [ombyggnad Törnevalla 1969-70; gravkapell Törnevalla 1950t]
- Thorén, Thor** (1863-1937) arkitekt ÖIÄ [[biografi](#)] [återuppbyggnad Kärna 1893; renovering Hjorted 1901-02, Kaga 1907; predikstol Kärna 1893 (?)]
- Thunström, Anders** byggmästare [nybyggnader, ej fullföljda: Adelöv 1833, Väderstad 1830]
- Thür, Walter** orgelbyggare [orgel Vidingsjö 1972]
- Torgersruud, Sven** arkitekt [ombyggnad Kaga 1932-36, Västerlösa 1908, Östra Ryd 1908]
- Torhamn, Gunnar** (1894-1965) konstnär [[biografi](#)] [altartavla Tranås 1930]
- Törngren** byggmästare [nybyggnad Kvillinge 1784-85]

Törnqvist, Albert (1819-1898) arkitekt [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

U

Uhrberg, Nils byggmästare [lanternin Säby, klockstapel Hällestad 1732 (skänkt till Skansen 1893)]

Ullberg, Johan (1708-1778) bildhuggare [[biografi](#)] [altarpupsats Stora Åby 1763]

V

Verde, Leo konstnär [dekormåleri Tjärstad 1930]

W

Wahlberg, Lars (1724-1776) orgelbyggare [[biografi](#)] [bevarad Loftahammar 1772]

Wahlman, Lars Israel (1870-1952) arkitekt [[biografi](#)] [nybyggnad Tranås 1930]

Wedulin, Bengt (c 1672-1758) bildhuggare [[biografi](#)] [altarpupsats Hov 1719, Strå 1743, Västra Tollstad 1741; orgelfasad Nykil 1749; predikstol Åtvid 1730]

Weinberg, Justus ingenjör [nybyggnad Skärkind 1835-36]

Werkmäster, Jerk konstnär [[biografi](#)] [glasmålning Malexander & Säby 1933]

Wernerska verkstaden: Johan d.ä., Henrik, Johan d.y. [[verkslista](#)]

Wernstedt, Melchior (1886-1973) arkitekt [restaurering Blåvik 1927, Hannäs 1923, Hässleby 1926, Högby 1926, Norra Vi 1924, Östra Ryd 1924; gravkapell Hultsfred 1924]

Westell, Carl Gustaf (18xx-18xx) dövmstum bildhuggare [inredning Lönsås, dopfuntar i Skeppsås 1860-tal, Fornåsa 1879, Lönsås 1879, Klockrike]

Westerberg, Karl Martin (1892-1963) arkitekt [[verkslista](#)]

Wetterqvist, Anders Fredrik arkitekt [renovering Åtvid 1928-29; nybyggnad Åtvids kapell 1931]

Wicander, Magnus (1720-94) konstnär [dekormåleri Kättilstad; altartavla Kättilstad 1762 (komplettering); predikstol Kättilstad]

Wickman målare [dekormåleri Värna 1780]

Wikström, Anders (ca 1680-1752) målare [dekormåleri Börrum 1759, Kristberg 1720t, Ringarum 1722, Värna 1728, predikstol Tingstad 1741 (ej bevarat?)]

Winge, Märten Eskil (1825-1896) konstnär [altartavlor Landeryd 1872, Vallerstad 1890]

Wistenius, Jonas (1700-1777) orgelbyggare [[biografi](#)] [bevarade orgelverk i S:ta Gertrud 1744, Åtvid 1751, Askeryd 1760, Skällvik 1762]

Wiström, Olof [Hagebyhöga predikstol 1713, Hov predikstol 1717, Västra Ny altarpupsats 1703, Ödeshög dekormåleri 1707]

Wollander, Anders (1719-1803) orgelbyggare

Wulff, Jacob (1750-1800) arkitekt ÖIÄ [[biografi](#)] [[verkslista](#)]

Z

Zettervall, Folke (1862-1955) arkitekt [[biografi](#)] [ombyggnad Gärdserum 1916; orgelfasad Väversunda 1892]

Zettervall, Helgo (1831-1907) arkitekt ÖIÄ [[biografi](#)] [nybyggnad Matteus 1887-92; ombyggnad Finspångs slottskapell 1891, Linköpings domkyrka 1871 f; orgelfasad Matteus 1892]

Å

Åbom, Johan Fredrik (1817-1900) arkitekt [\[biografi\]](#) [\[verkslista\]](#)

Åsberg, Anders målare [dekormåleri Åsbo 1757]

Ö

Östberg, Petter byggmästare [nybyggnad Mjölby 1772-75, ombyggnad Lönsås 1777]

Östberg, Ragnar (1866-1975) arkitekt [\[biografi\]](#) [renovering Törnsfall 1909-10]

Österbom, Niclas (o1700-1776) bildhuggare [\[biografi\]](#) [\[verkslista\]](#)

[\[huvudregister\]](#) [\[Personregister\]](#)

Verkslistor

[Ahrén & Jacobsson](#)

[Petter Andersson](#)

[Lennart Arfwidsson](#)

[Carl-Fredrik Beurling](#)

[Magnus Olof Beurling](#)

[Jonas Berggren](#)

[Carl-Gustaf Blom-Carlsson](#)

[Gabriel Bragner](#)

[Johannes Dahl](#)

[Erik Elfwén](#)

[Arre Essén](#)

[Fredrik Falkenberg](#)

[Erik Fant](#)

[Ludvig Frid](#)

[Petter Frimodig](#)

[Lars Gabrielsson](#)

[Hugo Hammarskjöld](#)

[Anders Hansson](#)

[Johan Holmberg](#)

[Pehr Hörberg](#)

[Ture Jangvik](#)

[Lennart Kjellberg](#)

[Ove Leijonhufvud](#)

[Agi Lindegren](#)

[Axel Lindegren](#)

[Erik Lundberg](#)

[Anders Malmström](#)

[Marcussen & Son](#)

[Måns Månsson](#)

[Abraham Nyström](#)

[Bröderna Nyström](#)

[Sten Peterson](#)

[Kurt von Schmalensee](#)

[Pehr Schiörlin](#)

[Casper Seurling](#)

[Eva Spångberg](#)

[Sven Gustafsson Stoltz](#)

[Bo Sundberg](#)

[Uno Söderberg](#)

[Olof Tempelman](#)

[Albert Törnqvist](#)

[Wernerska verkstaden](#)

[Karl Martin Westerberg](#)

[Jacob Wulff](#)

[Johan Fredrik Åbom](#)

[Niclas Österbom](#)

[\[huvudregister\]](#) [\[innehållsförteckning\]](#) [\[personregister\]](#)

Ahrén Jacobsson arkitekter (Magnus Ahrén & Kerstin Jacobsson)

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Askeby kyrka	5	1991	renovering	
Askeby kyrka	5	1999	renovering	
Borgs kyrka	5	1986-88	renovering	läktarunderbyggnad
Godegård	5	1996	renovering	
Klockrike kyrka	5	1988	renovering	läktarunderbyggnad
Kristbergs kyrka	5	1993-94	restaurering	
Kärna kyrka	5	1993	renovering	läktarunderbyggnad
Ljungs kyrka	5	1984	utv underhåll	
Mjölby kyrka	5	1989	renovering	kyrktorg
Nykil	5	1995	renovering	
Regna	5	1999	renovering	läktarunderbyggnad
S:t Hans	5	1993	tillbyggnad	
S:ta Maria i Johannelund	5	1993	underhåll	ny vapenhusdörr
S:t Lars	5	1992-93	inv ombyggnad	ändring läktarunderbyggnad
S:t Olai kyrka	5	1987	underhåll	dränering, isolering
Skedevi kyrka	5	1999	inv ombyggnad	ändring läktarunderbyggnad
Ulrika kyrka	5	1997	restaurering	
Vreta klosters kyrka	5	1989	restaurering	
Vårdsbergs kyrka	5	1981	renovering	
Yxnerums kyrka	5	1995	renovering	

[huvudregister](#)

[innehållsförteckning](#)

[personregister](#)

Petter Andersson Lindstrand, stiftsbyggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Grebo kyrka	5	1773	nybyggnad	med Måns Månsson
Herrberga	5	1797	nybyggnad	med Lars Lindqvist
Hjorteds kyrka	8	1780	nybyggnad	med Måns Månsson
Hycklinge kyrka	5	1778	nybyggnad	revs 1793
Kärna kyrka	5	1776	ny sakristia	med Måns Månsson
Misterhults kyrka	8	1780	nybyggnad	med Måns Månsson

Normlösa	5	1784	orn	osäker attribuering
Norra Vi kyrka	5	1774	nybyggnad	med Måns Månsson
Ringarum	5	1780	nybyggnad	med M O Beurling
Rystad	5	1783	nybyggnad	med Måns Månsson
Skedevi kyrka	5	1777	orn	med Måns Månsson
Slaka kyrka	5	1781	nybyggnad	med Måns Månsson
Sya kyrka	5	1774	nybyggnad	med Måns Månsson

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Lennart Arfwidsson, arkitekt (även arbeten av ATRIO arkitektbyrå)

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Aneby	6	1997	nybyggnad	
Ankarsrum	8	1987	underhåll, inv ändring	
Blackstad	8	1987	läktartrappa	
Djursdala	8	1991	underhåll	
Ekeby	5	2002	utv renovering	
Frödinge	8	1994	underhåll, inv ändring	
Gamleby	8	1995, 1998	underhåll	
Gladhammar	8	1997	utv renovering	
Gladhammar kapell	8	1994	inv renovering	
Gusum	5	1998, 2000	renovering	
Hogstad	5	2001	renovering	
Hultsfred	8	1998	inv ändring	
Hycklinge	5	1993	underhåll	
Hägerstad	5	1994, 2003	inv ändring, utv underhåll	
Hällestad	5	2008	utv renovering	
Häradshammar	5	1997	utv renovering	
Hässleby	6	1994	underhåll, inv ändring	
Kisa	5	2004, 2008	inv ändring, utv underhåll	
Kräkshult	6	1993	utv restaurering, inv underhåll & ändring	
Kumla	5	2001, 2003	underhåll	
Kvarsebo	5	1988	utv tillbyggnad	
Kättilstad	5	2007	renovering	
Landeryd	5	2004	renovering, tillbyggnad pentry	
Lofta	8	1992	inv ändring	
Lommaryd	6	1991	underhåll, inv ändring	
Misterhult	8	2008	inv restaurering	
Målilla	8	1988	inv ändring	
Mörlunda	8	1990	läktarunderbyggnad	
Odensvi	8	2002	inv ändring	
Pelarne	8	1994, 2001	utv underhåll	
Ringarum	5	1999	underhåll	
Rök	5	1997, 2003	utv underhåll	
S:t Andreas kapell	8	1976	nybyggnad	distriktskyrka Västervik
S:t Johannes kapell	8	1973	nybyggnad	distriktskyrka Västervik
S:ta Marias kapell	6	1994	nybyggnad	distriktskyrka Eksjö
S:ta Marias kapell	8	1982	nybyggnad	Västervik
S:t Markus kapell	8	2001	underhåll	
S:t Nikolai kapell	8	1989	nybyggnad	distriktskyrka Västervik
S:t Olai	5	1998	underhåll, inv ändring	
S:t Petri	8	1988	inv ändring	
S:ta Gertrud	8	1979, 2000, 2008-2009	underhåll, restaurering	
Stora Åby	5	1994, 2004	utv underhåll	
Svanshals	5	1994, 2002	utv underhåll, inv ändring	

Södra Vi	8	1994	underhåll, inv ändring	
Trehörna	5	1998	utv underhåll	
Tuna	8	2010	utv underhåll	
Ukna	8	1986, 2007	inv ändring	
Valdemarsvik	5	2008	underhåll, inv ändring	
Vimmerby	8	1998	inv underhåll	
Virserums	8	1993, 1998, 2000	underhåll	
Väderstad	5	2001	utv underhåll	
Ödeshög	5	1990-1994	ändring läktarunderbyggnad, underhåll	
Östra Ed	5	2003	utv underhåll	
Östra Husby	5	1998	utv underhåll, inv ändring	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

C-F Beurling, bildhuggare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Borgs kyrka	5	1800-tal	predikstol	
Linderås kyrka	6	1793	predikstol	
Rappestads kyrka	5	1802	predikstol	med Anders Lorens Thunström
Rystads kyrka	5	1796	predikstol	
S:t Lars kyrka	5	1802	predikstol	
S:t Olai kyrka	5	1798	predikstol	med Jacob Wulff
Vårdnäs kyrka	5	1796	predikstol	
Vårdnäs kyrka	5	1796	dekormåleri	
Västerlösa kyrka	5	1797	predikstol	
Östra Ryds kyrka	5	1776 ?	predikstol	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Magnus Olof Beurling, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Hagebyhöga kyrka	5	1775	ombyggnad torn	"G Beurling"
Linderås kyrka	6	1778	Bogemanska gravkoret	osäker attribuering
Loftahammars kyrka	8	1777	torn	
Regna kyrka	5	1785	nybyggnad	brunnen 1913, återuppförd av Gustaf Linden
Ringarums kyrka	5	1777-79	nybyggnad	
Stora Åby kyrka	5	1776	reparation torn	
Strå kyrka	5	1771	tornhuv	"Mårten Beurling"
Svanshals kyrka	5	1774	ombyggnad torn	
Tryserums kyrka	5	1782-84	nybyggnad	
Vårfrukyrkan	5	1776	ombyggnad torn	
Ödeshögs kyrka	5	1776-81	ombyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Carl-Gustaf Blom-Carlsson, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Björnsätters kyrka	5	1829	orgelläktare	
Björnsätters kyrka	5	1830	orgelfasad	
Hägerstads kyrka	5	1866	nybyggnad	
Lofta	5	1837	predikstol	

Mogata kyrka	5	1844	predikstol	
Motala kyrka	5	1846	torn	
Målilla kyrka	8	1847	orgelfasad	
Oppeby kyrka	5	1833	orgelfasad	
Röks kyrka	5	1842-45	nybyggnad	tillsammans med Abraham Nyström
S:t Anna kyrka	5	1832	orgelfasad	
S:t Laurentii kyrka	5	1845	orgelfasad	
Skönberga kyrka	5	1851	orgelläktare	osäker attribuering
Vadstena klosterkyrka	5	1807	ny sakristia	
Vadstena klosterkyrka	5	1833	orgelfasad	ersatt 1896
Vallerstads kyrka	5	1840	orgelfasad	osäker attribuering
Väderstads kyrka	5	1828-30	nybyggnad	tillsammans med Johan Holmberg
Å kyrka	5	1846	orgelfasad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Gabriel Bragner, byggmästare

kyrka	år	år2	projekt
Brunneby kyrka	5	1747	ny takspira
Drothems kyrka	5	1760	rivning av takryttare
Järstads kyrka	5	1741	takryttare
Kristbergs kyrka	5	1748	tornhuv
Ledbergs kyrka	5	1745	västtorn
Ulrika kyrka	5	1752	klockstapel
Vists kyrka	5	1745	nybyggnad
Åtvids gamla kyrka	5	1747	tunnvalv
Åtvids gamla kyrka	5	1753	klockstapel

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Johannes Dahl, arkitekt (även arbeten av Johannes Dahls arkitektbyrå)

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Adelövs kyrka	6	1951		
Appuna	5	1937		
Asby	5	1940, 1958, 1967		
Askeby	5	1913		
Askeryds kyrka	6	1933		
Askeryds kyrka	6	1977		Erik Persson
Bankekind	5	1937		
Bellö kyrka	6	1964		
Björnsäter	5	1936, 1949		
Blåvik	5	1967		Erik Persson
Bredestads kyrka	6	1963		
Bälaryds kyrka	6	1932, 1953		
Djursdala kyrka	8	1939		
Edshults kyrka	6	1957		
Ekeby	5	1967		
Fivelstad	5	1949	läktarunderbyggnad	
Flisby kyrka	6	1960		
Frinnaryds kyrka	6	1927		
Frödinge kyrka	8	1950		
Gamleby kyrka	8	1937		
Gladhammar kapell	8	1938	nybyggnad	
Godegårds kyrka	5	1951		

Gryts kyrka	5	1952		
Heda kyrka	5	1950	återställande restaurering	
Herrberga kyrka	5	1951		
Hjorteds kyrka	8	1956		
Hogstads kyrka	5	1968		
Holavedskapellet	6	1960	nybyggnad	
Hults kyrka	6	1964		
Hultsfreds kyrka	8	1964, 1978		
Högby kyrka	5	1959	inv ombyggnad	
Höreda kyrka	6	1972		
Järeda kyrka	8	1939		
Järstads kyrka	5	1933-1935		
Kisa kyrka	5	1938	inv ombyggnad	
Kristdala kyrka	8	1935		
Kumla kyrka	5	1934		
Kättilstads kyrka	5	1932		
Linderås kyrka	6	1931		
Ljungs kyrka	5	1937, 1942, 1960		
Lönneberga kyrka	8	1960, 1985		
Malexanders kyrka	5	1931	restaurering efter brand	
Misterhult	8	1974		Erik Persson
Motala kyrka	5	1936		
Norra Solberga kyrka	6	1956		
Norra Vi kyrka	5	1956, 1986		
Nykils kyrka	5	1939		
Nässja kyrka	5	1935		
Odensvi kyrka	8	1939		
Oppeby kyrka	5	1935		
Pelarne kyrka	8	1977		
Ringarums kyrka	5	1936		
Rumskulla kyrka	8	1936, 1956		
Rystads kyrka	5	1936		
Röks kyrka	5	1957		
S:ta Gertruds kyrka	8	1933		
Skönberga kyrka	5	1938		
Slaka kyrka	5	1938		
Stora Åby kyrka	5	1942		
Sunds kyrka	5	1951, 1965		
Svinhults kyrka	5	1956		
Sya kyrka	5	1933		
Säby kyrka	6	1931, 1968		
Södra Vi kyrka	8	1933		
Tjärstads kyrka	5	1953		Erik Persson
Tranås kyrka	6	1963, 1974		
Trehörna kyrka	5	1962		Erik Persson
Tuna kyrka	8	1936		
Ukna kyrka	8	1938		
Vallerstads kyrka	5	1951		
Vimmerby kyrka	8	1935, 1964		
Vireda kyrka	6	1938		
Väderstads kyrka	5	1953	läktarunderbyggnad	
Väderstads kyrka	5	1971		Erik Persson
Västra Husby kyrka	5	1939		
Västra Ny kyrka	5	1937		
Västra Ryds kyrka	5	1958, 1989, 1993		
Västra Stenby kyrka	5	1939		
Åsbo kyrka	5	1938, 1961		
Älvestads kyrka	5	1937		

Ödeshögs kyrka	5	1929		
Överums kyrka	8	1932		
Östra Eds kyrka	5	1938		
Östra Ryds kyrka	5	1951		

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Eric Elfwén, konstnär

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Gamleby kyrka	8	1959	glasmåleri	
Gamleby kyrka	8	1959	restaurering	
Gamleby kyrka	8	1970	glasmåleri	
Gärdserums kyrka	5	1972	glasmåleri	
S:t Andreas kapell, Västervik	8	1976	glasfönster	
S:t Johannes kapell, Västervik	8	1973	altarskåp	
S:t Lukas kapell, Västervik	8		kormålning	Sjukhuskapell, avyttrat 2007
S:t Nikolai kapell, Västervik	8	1989	glasfönster	
S:ta Marias kapell, Västervik	8	1982	glasfönster	
Tryserum	5	1971	dopfont	
Tryserum	5	1972	restaurering	
Tuna kyrka	8	1979	glasmåleri	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Arre Essén, arkitekt

kyrka	län	år	projekt
Gladhammars kyrka	8	1950	
Gärdserums kyrka	5	1956	
Herrberga	5	1951	dopfont
Loftahammar	8	1958	dopfont
Loftahammars kyrka	8	1950	
Misterhults kyrka	8	1940 ff	
S:t Markus kapell	8	1952	
S:t Petri kyrka	8	1939	
S:ta Gertruds kyrka	8	1941, 1962	
Väderskärs kapell	8	1924	
Västra Hargs kyrka	5	1922-25	
Västrums kyrka	8	1953	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Fredrik Falkenberg, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Ingatorps kyrka	6	1914	nybyggnad efter brand	
Kisa kyrka	5	1908	inv ombyggnad	
Marbäcks kyrka	6	1913	tillbyggnad	
Stjärnorps kyrka	5	1914	ombyggnad	
Östra Stenby kyrka	5	1913	underhåll	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Erik Fant, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Ankarsrums kyrka	8	1920	restaurering	med Sigurd Curman
Askeby kyrka	5	1951	inv restaurering	
Asks kyrka	5	1950	restaurering	
Bjälbo kyrka	5	1935	inv ombyggnad	
Björkebergs kyrka	5	1945	restaurering	
Blåviks kyrka	5	1949	inv ombyggnad	
Drothems kyrka	5	1949	dopfuntsfot	
Ekeby kyrka	5	1926	inv renovering	dekormåleri Filip Månsson
Ekebyborna kyrka	5	1925, 1949	inv renovering & restaurering	
Flistads kyrka	5	1942	inv restaurering	
Gammalkils kyrka	5	1950	renovering	
Gistads kyrka	5	1925	inv restaurering	
Grebo kyrka	5	1925	restaurering	
Hallingebergs kyrkogård	8	1936	gravkapell	
Hägerstads kyrka	5	1930	renovering	
Häradshammars kyrka	5	1925	underhåll	
Kaga kyrka	5	1937	renovering	Endast delvis genomfört
Kimstads kyrka	5	1928, 1950	underhåll, restaurering	
Kullerstads kyrka	5	1946	inv renovering	
Kärna kyrka	5	1934	inv restaurering	
Landeryds kyrka	5	1917, 1953	restaurering, underhåll	
Matteus kyrka	5	1927	restaurering	
Normlösa kyrka	5	1926	mindre renovering	
Ringarums kyrka	5	1928	underhåll	
Rinna kyrka	5	1927	restaurering	
Rönö kyrka	5	1923	restaurering	
S:t Johannes kyrka	5	1927	renovering	
S:t Olai kyrka	5	1949	restaurering	med Kurt von Schmalensee
Sjöggestads kyrka	5	1937	restaurering	
Tveta kyrka	8	1928	utv underhåll	
Ulrika kyrka	5	1954	restaurering	med Kurt von Schmalensee
Vadstena klosterkyrka	5	1926	ny sakristia	
Vallerstads kyrka	5	1951	inv ombyggnad	
Vikingstads kyrka	5	1925	restaurering	dekormåleri Henning Stålberg
Virserums kyrka	8	1930	restaurering	
Virserums kyrkogård	8	1931	gravkapell	
Vists kyrka	5	1928	ändrad inredning	
Vists kyrkogård	5	1928	gravkapell	
Vreta klostets kyrka	5	1917	restaurering	under ledning av Sigurd Curman
Vårdsbergs kyrka	5	1926	underhåll	
Vårfrukyrkan	5	1927	inv restaurering	
Värna kyrka	5	1952	ny västingång, inv restaurering	
Västerlösa kyrka	5	1952	restaurering	
Västra Ny kyrka	5	1922	mindre renovering	
Västra Tollstads kyrka	5	1926	restaurering	
Väversunda kyrka	5	1948	restaurering	
Älvestads kyrka	5	1923	restaurering	
Örtomta kyrka	5	1926	restaurering	
Örtomta kyrkogård	5	1926	ombyggnad gravkapell	
Östra Eneby kyrka	5	1918	restaurering	dekormåleri Filip Månsson
Östra Tollstads kyrka	5	1928	utv underhåll	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Carl Ludvig Frid, dekormålare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Appuna kyrka	5	1898	altartavla, dekormåleri	
Edshults kyrka	6	1877	altartavla	
Hults kyrka	6	1877	tavlor, Uppståndelsen, Krisus i Getsemane	
Källstads kyrka	5	1878	altartavla	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Petter Frimodig, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Björkebergs kyrka	5	1763	takryttare	
Ekeby kyrka	5	1753	torn	
Horns kyrka	5	1754	nybyggnad	med Anders Hansson
Hovs kyrka	5	1765	tornhuv	
Ingatorps kyrka	6	1755	torn	rekonstruktion från 1914 av Fredrik Falkenberg
Kärna kyrka	5	1750	torn	med Anders Hansson
Kättilstads kyrka	5	1760-1762	nybyggnad	
Landeryds kyrka	5	1762	tornavslutning	
Lillkyrka	5	1745	takryttare	
Loftahammars kyrka	8	1760	nybyggnad	
Nykils kyrka	5	1763	tornöverbyggnad	
Oppeby kyrka	5	1763	nybyggnad	med Anders Hansson. Arkitekt Andreas Rhyzelius?
Skeda kyrka	5	1752	torn	
Slaka kyrka	5	1746	tornspira	
Stora Åby kyrka	5	1757	nybyggnad	arkitekt Andreas Rhyzelius
Säby kyrka	6	1756	torn	ritningar av Jakob Uhrberg?
Södra Vi kyrka	8	1764	torn	
Tjällmo kyrka	5	1767	torn	
Vårdnäs kyrka	5	1756	torn	
Vårdsbergs kyrka	5	1754	torn	spiran nedtagen 1803
Örberga kyrka	5	1750	tornspira	
Östra Ryds kyrka	5	1749	klockstapel	
Östra Stenby kyrka	5	1751	tornöverbyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Lars Gabrielsson, bildhuggare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Ekeby kyrka	5	1675	predikstol	
Hagebyhöga kyrka	5	1697	altaruspsats	
Herrestads kyrka	5	1668	predikstol	
Linköpings domkyrka	5		begravningsvapen Natt och Dag	osäker attribuering
Strå kyrka	5	1667	predikstol	
Vreta klostets kyrka	5		begravningsvapen Koskull	osäker attribuering

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Hugo Hammarskjöld, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Frinnaryds kyrka	6	1888	torn	
Gamleby kyrka	8	1885	renovering	
Locknevi	8	1900-1903	nybyggnad	med P U Stenhammars ritningar

				som inspiration
Lofta kyrka	8	1896	renovering	
Marbäcks kyrka	6	1879	torn	
Törnsfalls kyrka	8	1880	renovering	
Ukna kyrka	8	1901	renovering	
Vimmerby kyrka	8	1899	renovering	
Östra Ny kyrka	5	1879	renovering	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Anders Hansson, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Bankekind kyrka	5	1758	nybyggnad	
Horns kyrka	5	1754	nybyggnad	med Petter Frimodig
Kärna kyrka	5	1750	torn	med Petter Frimodig
Landeryds kyrka	5	1753	delvis nytt långhus	
Oppeby kyrka	5	1763	nybyggnad	med Petter Frimodig. Arkitekt Andreas Rhyzelius?
Tingstads kyrka	5	1769	torn	
Vikingstads kyrka	5	1768	nybyggnad	
Värna kyrka	5	1764	ombyggnad	
Västerlösa kyrka	5	1750-69	ombyggnad torn	
Älvestads kyrka	5	1756	nordutvidgning	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Johan Holmberg, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Lofta kyrka	8	1837	nybyggnad	
Målilla kyrka	8	1822	nybyggnad	
Klockrike kyrka	5	1825-26	nybyggnad	
Kuddby kyrka	5	1828	nybyggnad	
Kärna kyrka	5	1834	ombyggnad	
Törnevalla kyrka	5	1813-17	nybyggnad	
Väderstads kyrka	5	1828-30	nybyggnad	
Västra Hargs kyrka	5	1815	nybyggnad	
Västra Husby kyrka	5	1816	nybyggnad	
Västra Stenby kyrka	5	1811-12	nybyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Pehr Hörberg, konstnär

Kyrka	År	Typ	Motiv	Skänkt av
Kvillinge	1788	Altartavla	Jungfru Marie kyrkogång	Församlingens tjänstehjon och barn
S:t Johannes	1790	Altartavla	Kristi dop i Jordan	Grossh & brukspatron Chr. Eberstein
Tingstad	1791	Altartavla	Jesus bär sitt kors	
S:t Hedvig	1791	Altartavla	Jesus uppenbarar sig för sina lärjungar, då Thomas var tillstädes	Grossh & brukspatron Chr. Eberstein
S:t Hedvig	1797	Tavla på orgelverket	Kung Davids orkester	
Regna	1792	Altartavla	Jesus i synagogan i Nasareth	
Finspångs brukskyrka	1794	Altartavla	Allegorisk målning	Bruksägaren
Hycklinge	1794	Altartavla	Kristi korsfästelse, första scenen	
Sund	1795	Altartavla	Kristi Törnekröning	
Rystad	1796	Altartavla	Kristi nedtagning av korset	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Skeda	1796	Altartavla	Jungfru Maria besöker Elisabeth, efter Jovenets komposition	
Västrum	1796	Altartavla	Kristi Bergspredikan	En fru i församlingen
Viby	1796	Altartavla	Hällebergets rämnande och gravarnas öppnande	m.m. vid Kristi död
Tåby	1797	Altartavla	Hällebergets rämnande och gravarnas öppnande m.m. vid Kristi död	Landshövding Frih. Ulr. Hamilton
Norrköpings stadskyrka	1797	Altartavla	Nattvardens instiftelse	
Herrberga	1798	Altartavla	Kristi korsfästelse, dess sidas uppstingande och rövarnas bens krossning	En rusthållare
Västerlösa	1798	Altartavla	Kristi dödsdom av Pilatus	Insp. Hultgren
Kälvesten	1798	Altartavla	Kristi korsfästelse, efter Ehrenstrahls komposition i Stockholms storkyrka	Kamrer Ljunggren
S:t Lars	1799	Tavla i koret	Jesus lär var dag i Templet	
S:t Lars	1799	Tavla i koret	Kristi hudflängning	
Häradshammar	1800	Altartavla	Jesus lär var dag i Templet m.m. (Matt. 21, Mark. 11, Luk. 20)	
Slaka	1801	Altartavla	Kristi bön i örtagården (målat över en korsfästelsescen av Berggren)	Greve N.N. Horn
Gammalkil	1801	Altartavla	Jesu samtal med Nicodemus om nya Födelsen	Prost C R Ekwall
Konungsund	1802	Altartavla	Jesus välsignar de små barnen	Prost J Schenmark
Gryt	1802	Altartavla	Kristi Himmelsfärd	
Södeköpings stadskyrka	1802	Altartavla	Kristi födelse	
Rapestad	1802	Altartavla	Kristi bön i örtagården	
Skärkind	1803	Altartavla	Kristi Förklaring, efter Raphael Urbinos tavla	Några betydande Herrar
Vårdsberg	1803	Tavla i koret	Kristi dop	
Vårdsberg	1803	Tavla i koret	Nattvardens instiftelse	
Furingstad	1803	Altartavla	Jesu samtal med de lagkloke då han föreställde den Barmhärtige samariten	
Björnsäter	1803	Tavla i koret	Kristi födelse	
Björnsäter	1803	Tavla i koret	Kristi död och hällebergets rämnande m.m.	
Ljung	1803	Altartavla	Kristi Förklaring	
Vårdnäs	1803	Altartavla	Kristi Förklaring	
Ekeby-Rinna	1803	Altartavla	Kristi Himmelsfärd	
Gistad	1804	Altartavla	Jesu Bergspredikan	
Östra Skrukeby	1804	Altartavla	Jesu lärande i templet vid 12 års ålder	
Lönsås	1804	Altartavla	Kristi korsfästelse, dess sidas uppstingande och rövarnas bens krossning	
Ekebyborna	1804	Altartavla	Nattvardens instiftelse	Greve Carl Edward Gyllenstolpe
Borg	1804	Altartavla	Jesu Bergspredikan	Överste baron Adelswärd
S:t Annas kapell	1805	Altartavla	De vise av Österlandet tillbedja barnet Jesus (efter C. P. Rubens tavla)	Riksrådinnan Gyllenstierna
Nykyrka	1805	Altartavla	Jesus välsignar de små barnen	
Krokek	1806	Altartavla	Kristi uppståndelse ur graven	
Ringarum	1806	Altartavla	Jesus och hans lärjungar döpa	General greve Philip v. Schwerin
Tjällmo	1806	Altartavla	Kristi uppståndelse ur graven	Brukspatron Wasserin
Odensvi	1806	Altartavla	Jesu samtal med Nicodemus om nya Födelsen	Lagman Granschoug
Häradshammar	1806	Altartavla	Jesus lär var dag i Templet m.m. (Matt. 21, Mark. 11, Luk. 20)	N.N. Ridderborg v. Bloch
Dagsberg	1807	Altartavla	Jesus ställde ett barn bland sina lärjungar och talade om den störste i Himmelriket	
Örtomta	1807	Altartavla	Kristi korsfästelse	
Östra Husby	1807	Altartavla	Kristi Himmelsfärd	
Risinge	1807	Altartavla	Jesu Bergspredikan	Pehr Hörberg
Ljung	1809	Altartavla	Kristi Förklaring	
Godegård	1809	Altartavla	Jesus välsignar de små barnen	Brukspatronessan Grill
Kvarsebo	1809	Altartavla	Kristi bön i örtagården	
Bjälbo	1810	Altartavla	Kristi uppståndelse ur graven	Kronobefallningsman Rehndal
Åtvid	1812	Altartavla	Kristi bön i örtagården	Överste baron Adelswärd
Östra Tollstad	1813	Altartavla	Kristi födelse	Handelsman Herr A.H.
Östra Husby	1814	Altartavla	Kristi Himmelsfärd	
Östra Husby	1814	Målning i koret	Moses eller Lagen	
Östra Husby	1814	Målning i koret	Johannes Döparen eller Evangelium	
Törnevalla	1815	Altartavla	Kristi bön i örtagården	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Ture Jangvik, ingenjör

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Appuna kyrka	5	1995		
Askeby kyrka	5	1971		
Bankeinds kyrka	5	1972		
Björkebergs kyrka	8	1959		
Brunneby	5	1973-76		
Drothems kyrka	5	1980		
Ekebyborna kyrka	5	1986		
Flistads kyrka	5	1968, 1982		
Gammalkils kyrka	6	1975, 1976, 1987		
Gistads kyrka	6	1972		
Grebo kyrka	5	1989		
Gryts kyrka	5	1983, 1989, 1997		
Hannäs kyrka	5	1967, 1979		
Herrberga kyrka	8	1977		
Herrestads kyrka	8	1972		
Hägerstads gamla kyrka	5	1978		
Häradshammars kyrka	6	1969		
Högby kyrka	5	1993-99		
Kaga kyrka	5	1966, 1973, 1985, 1989		
Kimstads kyrka	6	1975		
Kisa kyrka	8	1975, 1988		
Klockrike kyrka	5	1967, 1969, 1976, 1985		
Kullerstads kyrka	6	1976		
Kumla kyrka	5	1996		
Kärna kyrka	5	1972, 1976		
Kättilstads kyrka	5	1981		
Landeryds kyrka	8	1977		
Ledbergs kyrka	6	1970, 1988		
Ljungs kyrka	8	1981		
Loftahammars kyrka	8	1983		
Lönsås kyrka	5	1966		
Malexanders kyrka	8	1977		
Nykils kyrka	5	1981		
Odensvi kyrka	8	1983		
Rappestads kyrka	5	1966, 1971		
Ringarums kyrka	8	1973		
Risinge kyrka	5	1980		
Rystads kyrka	5	1982		
Rönö kyrka	5	1972		
S:t Anna gamla kyrka	5	1963, 1965-73		
S:t Lars kyrka	5	1972		
S:t Laurentii kyrka	5	1976		
S:t Olai kyrka	5	1978		
S:t Petri kyrka	8	1979		
Simonstorps kyrka	8	1986		
Sjögestads kyrka	5	1969-73		
Skeda kyrka	6	1978		
Skeppsås kyrka	5	1960, 1970, 1972		
Skällviks kyrka	5	1987		
Skärkinds gamla kyrka	5	1984		

Skärkinds kyrka	5	1965		
Slaka kyrka	5	1980		
Svinhults kyrka	5	1984		
Tidersrums kyrka	8	1971, 1980		
Tjärstads kyrka	5	1973		
Tveta kyrka	8	1967		
Törnevalla kyrka	5	1960		
Ukna kyrka	8	1976		
Valdemarsviks kyrka	5	1977		
Vallerstads kyrka	6	1973		
Varv-Styra kyrka	8	1984		
Vena kyrka	8	1971, 1989		
Veta kyrka	5	1973		
Viby kyrka	5	1960, 1962, 1988-90		
Vikingstads kyrka	5	1963-64		
Virserums kyrka	8	1970		
Vårdnäs kapell	5	1980	nybyggnad	
Vårdsbergs kyrka	5	1981		
Vårfrukyrkan	5	1964, 1968- 69, 1992-93 1955, 1984, 1988		
Västerlösa kyrka	6	1988		
Västra Eds kyrka	8	1973		
Västra Eneby kyrka	5	1977-78		
Västra Husby kyrka	6	1978	nybyggnad efter brand	
Västra Ny kyrka	6	1974		
Västra Stenby kyrka	5	1965, 1976		
Västra Tollstads kyrka	5	1970		
Yxnerums kyrka	5	1965, 1978		
Älvestads kyrka	5	1960-tal		
Örtomta kyrka	5	1970-tal		
Östra Ny kyrka	5	1970		
Östra Stenby kyrka	5	1987		
Östra Tollstads kyrka	5	1972		
Överums kyrka	8	1966		

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Lennart Kjellberg, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Börrums kyrka	5	1995	underhåll	
Gammalkils kyrka	5	1993	ombyggnad vapenhus	
Häradshammars kyrka	5	1987	restaurering	
Matteus kyrka	5	1984	ändring dörrar	
Mogata kyrka	5	1998	omputsning	
S:t Anna kyrka	5	1996	underhåll	
Skönberga kyrka	5	1984	läktarunderbyggnad	
Värna kyrka	5	1991	underhåll	
Östra Stenby kyrka	5	1987	restaurering	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Ove Leijonhufvud, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Bredestads kyrka	6	1922	restaurering	
Bredestads kyrka	6	1922	glasmåleri	

Eksjö kyrka	6	1925	restaurering	
Horns kyrka	5	1925	restaurering	
Höreda kyrka	6	1930	glasmåleri	osäker attribuering
Svanshals kyrka	5	1927	restaurering	
Skönberga kyrka	5	1941	dopfont	
Ödeshögs kyrka	5	1942	dopfont	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Agi Lindegren, arkitekt och konstnär

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Asby kyrka	5	1900	restaurering	
Ekeby kyrka	5	1895	restaurering	
Hedvigs kyrka	5	1890	restaurering	
Kimstads kyrka	5	1895	restaurering	
Kuddby kyrka	5	1901	restaurering	
Ljungs kyrka	5	1899?	restaurering	ev. Agi Lindegren
Matteus kyrka	5	1892	dekormåleri	
Mjölby kyrka	5	1907	restaurering	
Motala kyrka	5	1906	restaurering	
Orlunda kyrka	5	1889	dekormåleri	
S:t Lars kyrka	5	1907	restaurering	
S:t Olai kyrka	5	1898	restaurering	
Torpa kyrka	5	1892	restaurering	
Vårdsbergs kyrka	5	1894	restaurering	
Östra Husby kyrka	5	1908	restaurering	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Axel Lindegren, arkitekt

kyrka	län	år	projekt
Södra Vi kyrka	8	1907	restaurering
Vireda kyrka	6	1907	restaurering
Mogata kyrka	5	1923	restaurering
Simonstorps kyrka	5	1909	restaurering
Skeppsås kyrka	5	1912	restaurering
Valdemarsviks kyrka	5	1917	restaurering
Vårdnäs kyrka	5	1923	restaurering
Västra Eneby kyrka	5	1914	restaurering

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Erik Lundberg, arkitekt & konsthistoriker

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Dalhems kyrka	8	1952		
Flisby kyrka	6	1927		
Frinnaryds kyrka	6	1969		
Hagebyhöga kyrka	5	1948	restaurering	
Hägerstads gamla kyrka	5	1939	ruinrestaurering	
Hällestads kyrka	5	1958	restaurering	
Järeda kyrka	8	1926		
Kristbergs kyrka	5	1950	restaurering	
Källstads kyrka	5	1938	ommålning	
Lofta kyrka	8	1951		
Lommaryds kyrka	6	1955		

Marbäcks kyrka	6	1948		
Norra Solberga kyrka	6	1926		
Orlunda kyrka		1950	restaurering	läktarunderbyggnad
Rogslösa kyrka	5	1959	restaurering	
S:t Lars kyrka	5	1958	restaurering	
S:t Laurentii kyrka	5	1953	nya fönster	
Skällviks kyrka	5	1956	restaurering	
Strå kyrka	5	1948	restaurering	
Sya kyrka	5	1957	ommålning	
Tjällmo kyrka	5	1957	restaurering	läktarunderbyggnad
Varv-Styra kyrka	5	1952	restaurering	
Vånga kyrka	5	1959-62	nybyggnad	nybyggnad efter brand
Vårdsbergs kyrka	5	1940	restaurering	
Västra Hargs kyrka	5	1954	restaurering	läktarunderbyggnad
Åtvids gamla kyrka	5	1954-57	restaurering	återskapat kyrkorum
Åtvids stora kyrka	5	1950-tal	vindfång	osäker attribuering
Ödeshögs kyrka	5	1960	restaurering	
Östra Tollstads kyrka	5	1958	restaurering	läktarunderbyggnad

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Anders Malmström, bildhuggare

kyrka	län	år	projekt
Godegårds kyrka	5	1808	predikstol
Herrberga kyrka	5	1800-tal	predikstol
Skeda kyrka	5	1812	predikstol
Västra Ny kyrka	5	1790-tal	predikstol
Västra Stenby kyrka	5	1818	predikstol

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Måns Månsson, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Bankeinds kyrka	5	1776	ny tornhuv	med Magnus Lindbom
Grebo kyrka	5	1773	nybyggnad	med Petter Andersson
Hjorteds kyrka	8	1780	nybyggnad	med Petter Andersson
Kärna kyrka	5	1776	ny sakristia	med Petter Andersson
Misterhults kyrka	8	1780	nybyggnad	med Petter Andersson
Norra Vi kyrka	5	1774	nybyggnad	med Petter Andersson
Rystads kyrka	5	1780-83	nybyggnad	med Peter Lindstrand (Petter A:son Lindstrand?)
Skedevi kyrka	5	1777	torn	med Petter Andersson
Slaka kyrka	5	1781	nybyggnad	med Petter Andersson
Sya kyrka	5	1774	nybyggnad	med Petter Andersson
Tjärstads kyrka	5	1778	nybyggnad	med Petter Andersson
Viby kyrka	5	1777	nybyggnad	med Petter Andersson
Östra Eneby kyrka	5	1775	torn	
Östra Ryds kyrka	5	1776	ombyggnad	med Petter Andersson

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Abraham Nyström, byggmästare & arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar

Ekebyborna kyrka	5	1828	ombyggnad	predikstol
Häradshammars kyrka	5	1836	torn	
Järstads kyrka	5	1834	renovering	
Kristbergs kyrka	5	1829	utbyggnad	
Kärna kyrka	5	1834	ombyggnad	
Ledbergs kyrka	5	1849-52	nybyggnad	
Motala kyrka	5	1846	torn	
Risinge kyrka	5	1845-49	nybyggnad	
Röks kyrka	5	1842-45	nybyggnad	
Skärkinds kyrka	5	1835-36	nybyggnad	
Tjällmo kyrka	5	1836	tornkors	
Vadstena klosterkyrka	5	1830	sakristia	
Vallerstads kyrka	5	1832-33	nybyggnad	
Vinnerstads kyrka	5	1820	fönster	
Vreta klostets kyrka	5	1846	ombyggnad	
Västra Tollstads kyrka	5	1840-43	nybyggnad	
Älvestads kyrka	5	1836	tornlanternin	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

August & Johan Robert Nyström, byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Askeby kyrka	5	1877?		Osäker attribuering
Björnsätters kyrka	5	c1850		
Furingstads kyrka	5	1888		Endast August
Hogstads kyrka	5	1875		
Högby kyrka	5	1871	nybyggnad	
Kristbergs kyrka	5	1880		
Kumla kyrka	5	1860-85		
Landeryds kyrka	5	1871		Endast August
Linköpings domkyrka	5	1849-70		
Lönsås kyrka	5	1869		Endast August
Motala kyrka	5	1851	predikstol	
Ringarums kyrka	5	1881		Endast August
Rogslösa kyrka	5	1879		
Svanshals kyrka	5	1845		Endast August
Törnevalla kyrka	5	1868		Endast August
Vadstena klosterkyrka	5	1862-64		
Örberga kyrka	5	1885	ombyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Sten Peterson, konservator & restaureringskonsult

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Askeby kyrka	5	1999		
Flistads kyrka	5	2004		
Gistads kyrka	5	2005		
Järstads kyrka	5	1992		
Lillkyrka	5	2002		
Nässja kyrka	5	1996		
Törnevalla kyrka	5	2000		
Vårdsbergs kyrka	5	2004		
Väversunda kyrka	5	1985		
Örtomta kyrka	5	1983		
Östra Hargs kyrka	5	2005-06		
Östra Skrukeby kyrka	5	1988		

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Kurt von Schmalensee, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Ankarsrums kyrka	8	1937	ombyggnad	
Borgs kyrka	5	1939	restaurering	
Borgs kyrka	5	1955	ombyggnad	
Borgs kyrka	5	1972	tillbyggnad	
Börrums kyrka	5	1964	dopfont	med Georg Magnusson
Dagsbergs kyrka	5	1963	ombyggnad	
Dagsbergs kyrka	5	1958-59	restaurering	
Eksjö kyrka	6	1942	ombyggnad, underhåll	
Fornåsa kyrka	5	1956	restaurering	
Furingstads kyrka	5	1942	restaurering	
Furingstads kyrka	5	1950	ombyggnad	
Gusums kyrka	5	1965	restaurering	
Gårdeby kyrka	5	1971	underhåll	
Hallingebergs kyrka	8	1937	ombyggnad, underhåll	
Haurida kyrka	6	1961-66	dekonstruktion, ombyggnad	
Hedvigs kyrka	5	1959	restaurering, ombyggnad	
Hogstads kyrka	5	1966	restaurering	
Hovs kyrka	5	1939	restaurering, ombyggnad	
Hovs kyrka	5	1950	ombyggnad	
Hovs kyrka	5	1961	restaurering	
Hycklinge kyrka	5	1961	restaurering, läktarunderbyggnad	
Häradshammars kyrka	5	1937	ombyggnad	
Häradshammars kyrka	5	1950	renovering	
Jonsbergs kyrka	5	1959	ombyggnad efter brand	
Konungsunds kyrka	5	1956	restaurering	
Krokeks kyrka	5	1957	ombyggnad	
Kuddby kyrka	5	1952-54	restaurering, gravkapell	
Kullerstads kyrka	5	1932	renovering klockstapel	
Kullerstads kyrka	5	1967	nytt vapenhus	
Lindö kapell	5	1936	nybyggnad	
Linköpings domkyrka	5	1971	orgelfasad kororgel	
Linköpings domkyrka	5	1959-61	underhåll, värme	
Linköpings domkyrka	5	1965-67	ombyggnad tak och torn	
Lönneberga kyrka	8	1957	ombyggnad	
Lönsås kyrka	5	1939	dopfont	
Lönsås kyrka	5	1939	ombyggnad	
Matteus kyrka	5	1940	dopfont	trä
Matteus kyrka	5	1956	nytt tak	
Matteus kyrka	5	1967	dopfont	marmor
Matteus kyrka	5	1960-68	inv ombyggnad	
Mjölby kyrka	5	1944	restaurering	
Mogata kyrka	5	1951	ombyggnad	
Mogata kyrka	5	1961	värme	
Mogata kyrka	5	1963	läktarunderbyggnad	
Motala kyrka	5	1965	dopfont	
Motala kyrka	5	1953-56	underhåll, ombyggnad	
Mörlunda kyrka	8	1962-65	ombyggnad	
Norra Solberga gamla kyrka	6	1971	dopfont	
Nykils kyrka	5	1955	restaurering, ombyggnad, läktarunderbyggnad	
Nykils kyrka	5	1955	dopfont	
Rejmyre kyrka	5	1952	ombyggnad kor	
Rejmyre kyrka	5	1953	dopfont	

Risinge kyrka	5	1949	ombyggnad	
Risinge kyrka	5	1966	läktarunderbyggnad	
S:t Anna gamla kyrka	5	1963	nytt tak	
S:t Anna kyrka	5	1962	nytt tak, läktarunderbyggnad	
S:t Johannes kyrka	5	1953	dopfont	
S:t Johannes kyrka	5	1956	ombyggnad	
S:t Johannes kyrka	5	1969-70	ombyggnad	
S:t Lars kapell	6	1963	nybyggnad	Med Börje Stigwall
S:t Lars kyrka	5	1940	dopfont	
S:t Laurentii kyrka	5	1955	ändring syddörr	
S:t Laurentii kyrka	5	1934-35	renovering	
S:t Olai kyrka	5	1955	ombyggnad torntak	
S:t Olai kyrka	5	1961	inv ombyggnad	
S:t Olai kyrka	5	1945-49	restaurering, läktarunderbyggnad	Med Erik Fant
S:t Petri kyrka	8	1968	ombyggnad	
Simonstorps kyrka	5	1950	restaurering	
Skedevi kyrka	5	1958	restaurering, läktarunderbyggnad	
Skärkinds gamla kyrka	5	1944	ombyggnad	
Skärkinds kyrka	5	1965	ombyggnad, läktarunderbyggnad	
Skönberga kyrka	5	1955	underhåll	
Styrstads kyrka	5	1958	underhåll	
Styrstads kyrka	5	1967	inv renovering	
Sunds kyrka	5	1951	inv ombyggnad	
Svanshals kyrka	5	1956	ombyggnad	
Södra Vi kyrka	8	1955	underhåll, ombyggnad	
Tidersrums kyrka	5	1961	ändring interiör	
Tingstads kyrka	5	1957	restaurering	
Täby kyrka	5	1956	innanfönster	
Täby kyrka	5	1960	dopfont	
Täby kyrka	5	1962	ombyggnad	
Täby kyrka	5	1938-39	renovering	
Törnevalla kyrka	5	1960	restaurering, läktarunderbyggnad	
Törnsfalls kyrka	8	1949	reparationer	
Ulrika kyrka	5	1953-54	ombyggnad	
Valdemarsviks kyrka	5	1963	fönster	
Viby kyrka	5	1936	ombyggnad	
Viby kyrka	5	1962	ombyggnad	
Vinnerstads kyrka	5	1953	ombyggnad	
Vårdnäs kyrka	5	1961	underhåll	
Västra Stenby kyrka	5	1971	underhåll	
Yxnerums kyrka	5	1959	ändring av dopfont	
Å kyrka	5	1939	ombyggnad	
Älvestads kyrka	5	1950	ombyggnad (förstört av brand 1970)	
Ättetorpskyrkan	5	1962	nybyggnad	
Östra Eneby kyrka	5	1955	ombyggnad	
Östra Eneby kyrka	5	1955	dopfont	
Östra Husby kyrka	5	1958	underhåll, ombyggnad	
Östra Ny kyrka	5	1941	ombyggnad	
Östra Stenby kyrka	5	1939	ombyggnad, underhåll	
Överums kyrka	8	1966	underhåll, läktarunderbyggnad	Med Ture Jangvik

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Casper Seurling, arkitekt och byggmästare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Bjälbo kyrka	5	1788	nybygge långhus	medeltida torn kvar
Björkebergs kyrka	5	1804	ombyggnad	rivning av stentorn, nytt timrat vapenhus

Björstätens kyrka	5	1801	nybygge	med Johan Seurling
Blackstads kyrka	8	1790	nybygge	
Borgs kyrka	5	1803	nybygge	Ritningar trol. av Olof Tempelman, S. byggm.
Gryts kyrka	5	1799	nybygge	
Herrberga kyrka	5	1797	nybygge	
Hogstads kyrka	5	1787	ombyggnad	nytt torn
Hycklinge kyrka	5	1793	nybygge	Ritningar av P W Palmroth, S. byggm.
Häradshammars kyrka	5	1806	nybygge	P W Palmroth/Seurling. Återuppb. efter brand.
Konungsunds kyrka	5	1802	nybygge	Ritningar av O Tempelman, S. byggmästare
Kristdala kyrka	8	1792	nybygge	Jacob Wulff & Seurling
Linderås kyrka	6	1795	nybygge	Ritningar av Thure Wennberg, S. byggmästare
Linköpings domkyrka	5	1792	reparationer	
Ljungs kyrka	5	1798	nybygge	Ritn. O Tempelman?, C & Johan S. byggm.
Nykils kyrka	5	1786	nybygge	Ritningar av ÖIÄ, Seurling byggmästare
Rinna kyrka	5	1803	nybygge	Ritningar O Tempelman, C & Johan S. byggm.
S:t Annas kyrka	5	1821	nybygge	Ritn. trol S. 1778, bygget förverkligat senare
S:t Lars kyrka	5	1801	nybygge långhus	medeltida torn kvar
Skeda kyrka	5	1794	ombyggnad & inredning	rivning vapenhus & valv, ny sakristia
Sunds kyrka	5	1794	nybygge	
Tjärstads kyrka	5	1795	ombyggnad	västhöjning och ny koringgång
Tåby kyrka	5	1789	nybygge	Ritningar av Jacob Wulff, Seurling byggm.
Vårdnäs kyrka	5	1796	nybygge	
Västerlösa kyrka	5	1796	nybygge av långhus	medeltida torn & västgavel kvar
Västrums kyrka	8	1798	nybygge	
Ö Husby kyrka	5	1809	nybygge	
Örtomta kyrka	5	1790	ombyggnad	sänkning av tornet

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Sven Gustafsson Stoltz, konstnär

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Nykils kyrka	5	1719	dekormåleri	
Rogslösa kyrka	5	1741-66	dekormåleri	
Stora Åby kyrka	5	1764	dekormåleri	Johan G Stoltz?
Ulrika kyrka	5	1755-75	dekormåleri	
Åsbo kyrka	5	1749-56	ommålning	
Fornåsa kyrka	5	1759	dekormåleri	
Gammalkils kyrka	5	1752	dekormåleri	nu i sakristian
Asks kyrka	5	1741	predikstol	
Högby kyrka	6	1742		
Godegårds kyrka	5	1745		
Orlunda kyrka	5	1745		
Vists kyrka	5	1745		förstört 1961
Svanshals kyrka	5	o1750	orgelfasad	
Nykils kyrka	5	o1750	altarpupsats	
Bjälbo kyrka	5	1762		
Järstads kyrka	5			
Sjögestads kyrka	5			
Strå kyrka	5			
Ekebyborna kyrka	5			

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Bo Sundberg, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Berga kyrka	5	1978	nybyggnad	
Gårdserums kyrka	5	1981	renovering	
Kuddby kyrka	5	1988	renovering, läktarunderbyggnad	
Mjölby kyrka	5	1979	läktarunderbyggnad	
Rystads kyrka	5	1972	läktarunderbyggnad	
S:t Lars kyrka	5	1984	ombyggnad läktarunderbyggnad	
Åtvids kapell	5	1982	ombyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Uno Söderberg, arkitektfirma

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Blåviks kyrka	5	1990		läktarunderbyggnad
Boxholms kyrka	5	1990		
Ekeby kyrka	5	1991		
Frinnaryds kyrka	6	1969	restaurering	
Hägerstads kyrka	5	1985		
Oppeby kyrka	5	1986		
Rinna kyrka	5	1995		
Röks kyrka	5	1997		
Svanshals kyrka	5	1994		
Tjällmo kyrka	5	1983	koppartak	
Väderstads kyrka	5	1991		
Västra Tollstads kyrka	5	1997		
Åsbo kyrka	5	1986		

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Olof Tempelman, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Kristdala kyrka	8	1806	läktare	
Kråkshults kyrka	6	1802	nybyggnad	
Borgs kyrka	5	1803	nybyggnad	osäker attribuering
Hycklinge kyrka	5	1792	nybyggnad	
Konungsunds kyrka	5	1802	nybyggnad	
Kättilstad kyrka	5	1779	orgelfasad	
Ljungs kyrka	5	1798	nybyggnad	osäker attribuering
Rinna kyrka	5	1803	nybyggnad	
Rystads kyrka	5	1783	nybyggnad	
Rystads kyrka	5	1783	orgelfasad	
Skedevi kyrka	5	1807	nytt kor	
Slaka kyrka	5	1783	nybyggnad	osäker attribuering
Slaka kyrka	5	1783	orgelfasad	
Sunds kyrka	5	1794	nybyggnad	
Södra Vi kyrka	8	1788	orgelfasad	
Västra Husby kyrka	5	1817	nybyggnad	
Östra Husby kyrka	5	1809	nybyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)

[personregister](#)**Albert Törnqvist, arkitekt**

Kyrka	län	år	projekt	kommentar
Fivelstads kyrka	5	1883	nybyggnad	byggmästare P A Hallander/August Nyström
Gistads kyrka	5	1864	nybyggnad	byggmästare Jonas Jonsson
Hannäs kyrka	5	1885	nybyggnad	byggmästare Larsson/Hallander
Högby kyrka	5	1871	nybyggnad	byggmästare August & Johan Nyström
Kvillinge kyrka	5	1879	orgelfasad	byggd 1882
Törnevalla kyrka	5	1868	ombyggnad	byggmästare August Nyström
Västra Eds kyrka	8	1863	nybyggnad	
Västra Ryds kyrka	5	1882	nybyggnad	byggmästare Adrian Pettersson

[huvudregister](#)[innehållsförteckning](#)[personregister](#)**Wernerska verkstaden, bildhuggare**

kyrka	län	år	namn	projekt
Bälaryds kyrka	6	1640	Johan Werner	altartavla
Fornåsa kyrka	5	1666	Henrik Werner	predikstol
Fornåsa kyrka	5	1688	Wernerska verkstaden ?	epitafium över Rydelius
Haurida kyrka	6	1658	Wernerska verkstaden	predikstol
Herrberga kyrka	5	1675	Henrik Werner	predikstol
Kimstads kyrka	5	1690	Henrik Werner	huvudbanér över Carl Filip Strömfeldt
Kisa kyrka	5	1699	Henrik Werner	huvudbanér över Olof Hägerhielm
Ledbergs kyrka	5	1600-tal	Johan Werner d.y.	dopfont
Ledbergs kyrka	5	1676	Johan Werner d.y.	triumfkrucifix
Ledbergs kyrka	5	1600	Johan Werner	altarskåp, restaurering
Linköpings domkyrka	5	1687	Henrik Werner ?	huvudbanér över Gyllenadler, 8:1.
Linköpings domkyrka	5	1674	Henrik Werner	huvudbanér över Israel Lagerfelt, 8:4
Linköpings domkyrka	5	1671	Henrik Werner	huvudbanér över Israel Lagerfelt, 8:5
Normlösa	5	1678	Henrik Werner	dopfont
Nykils kyrka	5	1670	Johan Werner	dopfont
Rystads kyrka	5	1650	Johan Werner d.ä. ?	överstycke till Mörnerska gravkoret
Rystads kyrka	5	1650	Johan Werner d.ä. ?	krön till altarskåp
Rystads kyrka	5	1700-tal	Henrik Werner	huvudbanér över Johan Edefeldt
Röks kyrka	5	1676	Henrik Werner	huvudbanér över Eric Rauchman
Sjögestads kyrka	5	1680	Johan Werner d.y.	predikstol
Sjögestads kyrka	5	1660	Johan Werner	dopfont
Skeda kyrka	5	1693	Wernerska verkstaden ?	predikstol, del av
Skeda kyrka	5	1600-tal	Johan Werner	skulptur, Petrus
Skeda kyrka	5	1600-tal	Johan Werner	skulptur, Paulus
Svinhults kyrka	5	1638	Johan Werner	tavla, Gustav II Adolf
Sya kyrka	5	1689	Henrik Werner	predikstol
Säby kyrka	6	1653	Johan Werner d.y. ?	predikstol
Tjärstads kyrka	5	1600-1700-tal	Henrik Werner d.y.	predikstol
Tjärstads kyrka	5	1600-tal	Henrik Werner	dopfont
Ulrika kyrka	5	1648	Johan Werner d.ä.	tavla
Vadstena klosterkyrka	5	1600-tal	Johan Werner d.ä.	predikstol
Vadstena klosterkyrka	5	1600-tal	Johan Werner d.y.	predikstol
Vadstena klosterkyrka	5	1655	Johan Werner ?	tavla
Varv-Styra kyrka	5	1600-tal	Henrik Werner ?	predikstol
Vikingstads kyrka	5	1600-tal	Henrik Werner	skulptur

Vikingstads kyrka	5	1684	Henrik Werner	huvudbanér över Matthias Gyldentrost
Vårfrukyrkan	5	1600-tal	Johan Werner d.ä.	altartavla, kopia efter Heemskerck
Väderstads kyrka	5	1674	Henrik Werner	predikstol
Västra Hargs kyrka	5	1663	Henrik Werner	huvudbanér, över Claes Ulfsparre
Väversunda kyrka	5	1600-tal	Johan Werner	predikstol
Väversunda kyrka	5	1681	Johan Werner	altartavla
Åtvids gamla kyrka	5	1623	Johan Werner	altartavla
Östra Ryds kyrka	5	1670	Henrik Werner d.y.	huvudbanér över P.Skidenberg
Östra Tollstads kyrka	5	1682	Petter Bengtsson	predikstol
Östra Tollstads kyrka	5	1600-tal	Henrik Werner	altarskåp, restaurering

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Karl Martin Westerberg, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Borgs kyrka	5	1924	restaurering	
Dagsbergs kyrka	5	1923	restaurering	
Hannäs	5	1943	gravkapell	
Hedvigs kyrka	5	1923	restaurering	
Klockrike	5	1939	gravkapell	osäker attribuering
Klockrike kyrka	5	1940	restaurering	
Kvillinge kyrka	5	1927	tillbyggnad	nytt torn
Nykil	5	1935	bårhus	
S:t Lars kyrka	5	1927	restaurering	
Tryserums kyrka	5	1929	tillbyggnad	
Tåby kyrka	5	1922	restaurering	
Yxnerums kyrka	5	1926-28	tillbyggnad	nytt torn

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Jacob Wulff, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Kristdala kyrka	8	1789-92	nybyggnad	
Vena kyrka	8	1797-99	nybyggnad	
Kvillinge kyrka	5	1784-85	nybyggnad	
Rappestads kyrka	5	1800-02	nybyggnad	
S:t Olai kyrka	5	1766-67	nybyggnad	
S:t Olai kyrka	5	1798	predikstol	Tillverkad av C F Beurling
Grebo kyrka	5	1786	orgelfasad	
Lönsås kyrka	5	1789	orgelfasad	
Misterhult	8	1794	orgelfasad	
Tåby kyrka	5	1788-89	nybyggnad	
S:t Johannes G:a kyrka (NKPG hörsal)	5	1788-89	nybyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Johan Fredrik Åbom, arkitekt

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Ekeby	5	1865	orgelfasad	
Eksjö kyrka	6	1889	nybyggnad	
Gistad	5	1864	orgelfasad	
Hedvig	5	1861	orgelfasad	
Hedvigs kyrka	5	1861	ombyggnad	

Ledbergs kyrka	5	1851	nybyggnad	med Abraham Nyström
Lönneberga kyrka	8	1870	nybyggnad	
Östra Stenby kyrka	5	1859	ombyggnad	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Niclas Österbom, bildhuggare

kyrka	län	år	projekt	kommentar
Askeby kyrka	5	1764	predikstol	
Flistads kyrka	5	1745	predikstol	
Hallingebergs kyrka	8	1761	predikstol, orgelfasad	med Magnus Wikander
Hedvigs kyrka	5	1727	predikstol	
Jonsbergs kyrka	5	1756	predikstol	
Kaga kyrka	5	1747	predikstol	
Kvarsebo kyrka	5	1700-tal	predikstol	
Linköpings domkyrka	5	1745	predikstol	
S:ta Gertruds kyrka	8	1743	predikstol, orgelfasad	
Törnevalla kyrka	5	1733	predikstol	
Vårdsbergs kyrka	5	1757	predikstol	
Västra Eneby kyrka	5	1745	predikstol	
Örtomta kyrka	5	1742	predikstol	

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Jonas Berggren, bildhuggare

Kyrka	län	objekt	datering	kommentar
Hjorted	8	predikstol	1700-tal	
Horn	5	predikstol	1754	baldakin från 1854
Horn	5	altaruppsats	1759	
Kisa	5	predikstol	1762	
Kristdala	8	predikstol	1791	
Kristdala	8	altaruppsats	1791	
Loftahammar	8	predikstol	1761	
Misterhult	8	predikstol	1780	
Målilla	8	predikstol	1700-tal	förvaras på vinden
Norra Vi	5	predikstol	1790	osäker attribuering
Norra Vi	5	altaruppsats	1774	
Pelarne	8	altaruppsats	1786	
Södra Vi	8	altaruppsats	1757	
Tveta	8	predikstol	1754	
Vena	8	predikstol	1799	
Vimmerby	8	altaruppsats	1787	
Västra Eneby	5	predikstol	1781	osäker attribuering

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

**Pehr Schiörlin,
orgelbyggare**

Kyrka	län	datering	Anmärkning
Blackstad	8	1814	Borttagen 1923
Borg	5	1807	ombyggd 1910 & 1958
Ekeby	5	1788	borttagen 1865
Ekebyborna	5	1806	
Flisby	6	o 1800	Inköpt 1937, troligen urspr. från Barkeryd
Gammalkil	5	1806	
Grebo	5	1785	magasinerad
Hedvig	5	1792	borttagen 1894
Herrberga	5	1799	Återinsatt 1990, med Nordströms disoposition
Hycklinge	5	1810	Skänkt till SHM 1928
Häradshammar	5	1792	förstörd i brand 1806
Kråkshult	6	1811	
Locknevi	8	1777	borttagen 1886
Misterhult	8	1794	borttagen 1912
Motala	5	1800	endast fasaden återstår
Norra Vi	5	1793	borttagen 1924
Rappestad	5	1815	med Jonas Fredrik Schiörlin
Ringarum	5	1808	borttagen 1918
S:t Lars	5	1801	endast fasaden återstår
Slaka	5	1783	återställd
Sund	5	1794	borttagen 1898
Södra Vi	8	1786	borttagen 1887
Tjärstad	5	1805	borttagen 1947
Tryserum	5	1785	återställd
Tuna	8	1793	borttagen 1935
Vena	8	1802	magasinerad
Vikingstad	5	1785	
Västerlösa	5	1801	ombyggd 1949
Västra Ny	5	1794	borttagen 1921
Ödeshög	5	1804	borttagen 1890
Östra Skrukeby	5	1794	

[huvudregister](#)

[innehållsförteckning](#)

[personregister](#)

Marcussen & Son, orgelfirma

Kyrka	län	datering	Anmärkning
Charlottenborgskyrkan	5	1990	
Gärdserum	5	1856	renoverad 1957
Lofta	8	1856	
S:t Lars kapell, Eksjö	6	1964	
S:t Petri	8	1968	
Skeda	5	1877	renoverad 2004
Vimmerby	8	1956	
Vånga	5	1966	
Vårfrukyrkan	5	1939	
Väderstad	5	1861	
Rappestad	5	1984	renovering av Schiörlinorgeln

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Eva Spångberg, bildhuggare

kyrka	län	år	objekt
Appuna	5	1991	skulptur
Frinnaryd	6	1987	skulptur
Gårdeby	5	1980	skulptur
Ingatorp	6	2004	skulptur
Kisa	5	1976	ljusstake
Kättilstad	5	?	skulptur
Landeryd	5	2003	skulptur
Sund	5	1993?	processionskrucifix
Svinhult	5	1997	processionskrucifix
Ukna	8	1999	relief
Åtvids stora	5	?	krucifix

[huvudregister](#)
[innehållsförteckning](#)
[personregister](#)

Kyrkor inom Linköpings stift 2010 – fullständig lista

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	län	Huvudsakligt byggår	Arkitekt	Byggmästare
Adelövs kyrka	6	1833	Fredrik Blom	
Ankarsrums kyrka	8	1896		
Appuna kyrka	5	1887	Ludvig Hedin/Ernst Jacobsson?	P J Pettersson
Asby kyrka	5	1200t b		
Askeby kyrka	5	1100t m		
Askeryds kyrka	6	1200		
Asks kyrka	5	1100t		
Bankeinds kyrka	5	1758 (torn 1100t)	Johan Steuch	Anders Hansson
Bellö kyrka	6	1826	Jacob Wilhelm Gerss	Peter Eriksson
Bjälbo kyrka	5	1788 (torn medeltida)	Casper Seurling	
Björkebergs kyrka	5	o 1200		
Björkäters kyrka	5	1801	Casper Seurling	Casper Seurling/Johan Seurling
Blackstads kyrka	8	1790	Casper Seurling	Carl Samuel Modée
Blåviks kyrka	5	1873	Gustaf Adolf Engstrand	Gustaf Adolf Engstrand
Borgs kyrka	5	1803	Olof Tempelman?	Casper Seurling
Boxholms kyrka	5	1897	Gustaf Pettersson	P A Hallander
Bredestads kyrka	6	1249		
Bälaryds kyrka	6	1100/1200t		
Börums kyrka	5	1718		
Charlottenborgskyrkan	5	1988	Gösta Eriksson/Bengt Linder	Egirs Bygg AB
Dagsbergs kyrka	5	1100t		
Dalhems kyrka	8	1878	I W Kajerdt	
Djursdala kyrka	8	1692		
Drothems kyrka	5	1300-talets början		
Edshults kyrka	6	1839	Axel Nyström/Carl Robert Palmér	Carl Robert Palmér
Ekeby kyrka	5	1349		
Ekebyborna kyrka	5	1100t m		
Eksjö kyrka	6	1889 (torn 1784)	J F Åbom	C A Pettersson
Figeholms kyrka	8	1919		
Fivelstads kyrka	5	1883 (torn medeltida)	Albert Törnqvist	P A Hallander/August Nyström
Flisby kyrka	6	1853	J A Hawerman	Johan Granqvist
Flistads kyrka	5	1100t		
Folkströms kapell	5	1844		
Fornåsa kyrka	5	1100t m (torn 1901)		
Frinnaryds kyrka	6	1200t		
Frödinge kyrka	8	1739 (sakristia 1300-tal)		Jonas Sandahl
Furingstads kyrka	5	1100t		
Gamleby kyrka	8	1833	Axel Ahnfelt	
Gammalkils kyrka	5	1801	Erik Fredberg	Erik Fredberg
Gistads kyrka	5	1864	Albert Törnqvist	Jonas Jonsson
Gladhammars kyrka	8	1886	Ernst Jacobsson	
Godegårds kyrka	5	1251		
Grebo kyrka	5	1773		Måns Månsson/Peter Andersson
Gryts kyrka	5	1799	Casper Seurling	Berg
Gusums kyrka	5	1731		Georg Millerus (?)/Petter Spångberg
Gårdeby kyrka	5	1200t		
Gårdserums kyrka	5	1854	Fredrik Wilhelm Scholander/Per Ulrik Stenhammar	Jonas Jonsson
Hagebyhöga kyrka	5	1120t		
Hallingebergs kyrka	8	1760	Carl Hårleman/Andreas Rhyzelius	Anders Hanqwist/Anders Hansson

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Hannäs kyrka	5	1885	Albert Törnqvist	Larsson/Hallander
Haurida kyrka	6	1200t		
Heda kyrka	5	1140t		
Hedvigs kyrka	5	1673	Nicodemus Tessin d.ä.	
Herrberga kyrka	5	1797	Casper Seurling	Petter Lindstrand/Lars Lindqvist
Herrestads kyrka	5	1112		
Hjorteds kyrka	8	1780		Måns Månsson/Peter Andersson
Hogstads kyrka	5	1170t		
Horns kyrka	5	1754	Petter Frimodig	Anders Hansson
Hovs kyrka	5	1200t		
Hults kyrka	6	1841	Axel Nyström	
Hultsfreds kyrka	8	1936	Elis Kjellin	
Hycklinge kyrka	5	1793	Per Wilhelm Palmroth	Casper Seurling
Hägerstads gamla kyrka	5	1100t sl		
Hägerstads kyrka	5	1866	C G Blom Carlsson	Johan Granqvist
Hällestads kyrka	5	1895	Hjalmar Kumlien/Gustaf Pettersson	J V Kajert
Häradshammars kyrka	5	1793		
Hässleby kyrka	6	1859	Fredrik Wilhelm Scholander	Pettersson
Högby kyrka	5	1871	Albert Törnqvist	August & Johan Nyström
Höreda kyrka	6	1200t		
Ingatorps kyrka	6	1914	Fredrik Falkenberg	A & G Gustafsson
Jonsbergs kyrka	5	1726		Christoffer Andersson
Järeda kyrka	8	1774		Peter Wahlström
Järstads kyrka	5	1200t		
Kaga kyrka	5	1130t		
Kimstads kyrka	5	1733		Erik i Gröndal/Gottfrid Möller
Kisa kyrka	5	1754		Ferner/Olof murmästare
Klockrike kyrka	5	1826	Samuel Enander	Johan Holmberg
Konungsunds kyrka	5	1802	Olof Tempelman	Casper Seurling
Kristbergs kyrka	5	1200t		
Krokeks kyrka	5	1896	Fritz Eckert	F A Pählman
Kråkshults kyrka	6	1802	Olof Tempelman	Johan Wennerström
Kuddby kyrka	5	1828	Samuel Enander	Johan Holmberg
Kullerstads kyrka	5	1200t början		
Kumla kyrka	5	1100t sl		
Kvarsebo kyrka	5	1808		Anders Sundström
Kvillinge kyrka	5	1785	Jacob Wulff	Törnberg
Källstads kyrka	5	1869 (torn 1100-tal)	Ludvig Hawerman	
Kärna kyrka	5	1199		
Kättilstads kyrka	5	1762 (torn medeltida)	Petter Frimodig	
Landeryds kyrka	5	1753		
Ledbergs kyrka	5	1851	Abraham Nyström/Johan Fredrik Åbom	C A Forssén
Lillkyrka	5	o1200		
Linderås kyrka	6	1795	Thure Wennberg	Casper Seurling
Lindö kapell	5	1936	Kurt von Schmalensee	
Linköpings domkyrka	5	1200t-1400t		
Ljungs kyrka	5	1798	Olof Tempelman ?	Casper/Johan Seurling
Locknevi kyrka	8	1903	P U Stenhammar/Hugo Hammarskjöld	Magnus Pettersson
Lofta kyrka	8	1837	Axel Nyström/Johan Holmberg	Wilhelm Rosén
Loftahammars kyrka	8	1760		Petter Frimodig
Lommaryds kyrka	6	1894	Ludvig Peterson	
Lönneberga kyrka	8	1872	J F Åbom/Granqvist	
Lönsås kyrka	5	1200t		
Mal Alexanders kyrka	5	1881	Ernst Jacobsson	Johan Sundqvist
Marbäcks kyrka	6	1100t slut		
Matteus kyrka	5	1892	Helgo Zettervall	
Mellby kyrka	6	1290t		

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Misterhults kyrka	8	1780	Mikael & Magnus Cosswa (Ankarsvärd)	Måns Månsson/Peter Andersson
Mjölby kyrka	5	1775 (torn medeltida)	ÖIÄ	Peter Östberg
Mogata kyrka	5	1844 (torn medeltida)	Jonas Jonsson (?)/ Axel Almfelt (?)	Jonas Jonsson
Motala kyrka	5	1774		
Mållilla kyrka	8	1822	Per Wilhelm Palmroth	Johan Holmberg
Mörlunda kyrka	8	1840	J W Gerss/C R Palmér	
Normlösa kyrka	5	1767 (torn medeltida)		
Norra Solberga gamla kyrka	6	1250 (ca)		
Norra Solberga kyrka	6	1901	Gustaf Pettersson	M Pettersson
Norra Vi kyrka	5	1774		Måns Månsson/Peter Andersson
Nykils kyrka	5	1786	ÖIÄ	Casper Seurling
Nässja kyrka	5	1100t slut		
Odensvi kyrka	8	1776	Eric Ekelund	Jonas Zachrisson
Oppeby kyrka	5	1764	Petter Frimodig/Andreas Rhyzelius?	Anders Hansson/Per Carlsson
Orlunda kyrka	5	1889	Carl O Möller	P A Hallander
Pelarne kyrka	8	1200t/1349		
Rappestad kyrka	5	1802	Erik Fredberg/Jacob Wulff	Erik Fredberg
Regna kyrka	5	1915	Gustaf Linden	
Rejmyre kyrka	5	1838		
Ringarums kyrka	5	1779	Petter Andersson Lindstrand	Petter A Lindstrand/M O Beurling
Rinna kyrka	5	1803	Olof Tempelman	Casper/Johan Seurling
Risinge kyrka	5	1849	Johan Adolf Hawerman	Abraham Nyström
Rogslösa kyrka	5	1200t		
Rumskulla kyrka	8	1835	Carl Robert Palmér/Carl Broman	
Rystads kyrka	5	1783	Olof Tempelman	P Lindstrand/Måns M:son Lindgren
Röks kyrka	5	1845	Abraham Nyström/Carl Gustaf Blom Carlsson	Abraham Nyström
Rönö kyrka	5	1642		
S:t Anna gamla kyrka	5	1300t		
S:t Anna kyrka	5	1821	Casper Seurling?	
S:ta Gertruds kyrka	8	1430t		
S:t Johannes kyrka	5	1906	Karl Flodin	F A Hjort
S:t Lars kyrka	5	1801 (medeltida torn)	N Gustaf Hammarqvist/Casper Seurling	Casper Seurling
S:t Lars kapell (Eksjö stadskyrkogård)	6	1963	Kurt von Schmalensee/Börje Stigwall	
S:t Laurentii kyrka	5	1296		
Sankta Maria i Johannelund	5	1963	Jon Höjer/Sture Ljungqvist	Carl Sandberg
S:t Olai kyrka	5	1767	Carl Johan Cronstedt	Elias Kessler
S:t Olofs kapell	5	medeltid		
S:t Petri kyrka	8	1905	Adolf Emil Melander	P J Pettersson
Simonstorps kyrka	5	1650		
Sjögestads kyrka	5	1862 (torn delvis medeltida)	Edvard von Rothstein	C A Forssén
Skeda kyrka	5	o1200		
Skedevi kyrka	5	1200t		
Skeppsås kyrka	5	1100t		
Skällviks kyrka	5	1300t		
Skärkinds kyrka	5	1836	Justus Weinberg	Abraham Nyström
Skönberga kyrka	5	1100t		
Slaka kyrka	5	1781 (torn medeltida)	Olof Tempelman?	Petter Andersson/Måns Månsson
Stjärnorps kyrka	5	1789		
Stora Åby kyrka	5	1757 (torn medeltida)	Andreas Rhyzelius	Petter Frimodig
Strå kyrka	5	1100t		
Styrstads kyrka	5	1782		Carl Abraham Pousette/Johan F Fehmer/Boström
Sunds kyrka	5	1794	Casper Seurling/Olof Tempelman (?)	
Svanshals kyrka	5	1100t?		
Svinhults kyrka	5	1876		Johan Granqvist

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Sya kyrka	5	1774		Petter Andersson/Måns Månsson
Säby kyrka	6	1150-1200		
Södra Vi kyrka	8	1755	Andreas Rhyzelius	
Tanneforskyrkan	5	1964	Axel/John Kandell	Birger Andersson
Tidersrums kyrka	5	1264 (dendro)		
Tingstads kyrka	5	o 1200		
Tjällmo kyrka	5	1200t		
Tjärstads kyrka	5	1778	Carl Johan Cronstedt?	Petter Andersson/Måns Månsson
Torpa kyrka	5	1400t		
Tranås kyrka	6	1930	Lars Israel Wahlman	
Trehörna kyrka	5	1861		Carl Fröjd
Tryserums kyrka	5	1784	Jean Eric Rehn	Magnus Beurling
Tuna kyrka	8	1893	Hugo Hammarskjöld	
Tveta kyrka	8	1200t		
Tåby kyrka	5	1789	Jacob Wulff	Casper Seurling Johan Holmberg/Anders Sundström
Törnevalla kyrka	5	1817 (torn medeltida)	Samuel Enander	
Törnsfalls kyrka	8	1200/1300-tal		
Ukna kyrka	8	1838	Axel Nyström	J Jonsson
Ulrika kyrka	5	1737		Sven Samuelson
Vadstena klosterkyrka	5	1440		
Valdemarsviks kyrka	5	1877	E Schutz	
Vallerstads kyrka	5	1833	Abraham Nyström	Abraham Nyström
Varv-Styra kyrka	5	1862	Johan Adolf Hawerman	P J Pettersson
Vena kyrka	8	1799	Jacob Wulff	
Veta kyrka	5	1100t		
Viby kyrka	5	1777 (torn medeltida)	Petter Andersson/Måns Månsson	Petter Andersson/Måns Månsson
Vikingstads kyrka	5	1768		Anders Hansson
Vimmerby kyrka	8	1856	J Jonsson	
Vinnerstads kyrka	5	1100t		
Vireda kyrka	6	1344		
Virserums kyrka	8	1881	C G Löfquist/Ludvig Hedin	P A Pettersson/F Jonsson
Vists kyrka	5	1745	Andreas Rhyzelius	Gabriel Bragner/Mathias Bihlberg
Vreta klostets kyrka	5	1100t		
Vånga kyrka	5	1866	Fredrik Wilhelm Scholander	
Vårdnäs kyrka	5	1796		Casper Seurling
Vårdsbergs kyrka	5	1100t		
Vårfrukyrkan	5	o1300		
Väderskärs kapell	8	1660		
Väderstads kyrka	5	1830	Johan Holmberg/Carl Gustaf Blom Carlsson	Thunström
Värna kyrka	5	o1500		
Västerlösa kyrka	5	1796 (torn & västgavel medeltida)	ÖIÄ	Casper Seurling
Västra Eds kyrka	8	1863	Albert Törnqvist	
Västra Eneby kyrka	5	1780	Johan Fredrik Fehmer	Johan Fredrik Fehmer
Västra Hargs kyrka	5	1815	Johan Holmberg/Jacob Wilhelm Gerss	Johan Holmberg
Västra Husby kyrka	5	1817 (torn medeltida)	Olof Tempelman/Axel Almfelt	Johan Holmberg
Västra Ny kyrka	5	1200t		
Västra Ryds kyrka	5	1882	Albert Törnqvist	Adrian Pettersson
Västra Stenby kyrka	5	1812 (torn medeltida)	Per Wilhelm Palmroth	Johan Holmberg
Västra Tollstads kyrka	5	1843 (torn delvis medeltida)	Johan Carlberg	Abraham Nyström
Västrums kyrka	8	1798	Casper Seurling	
Väversunda kyrka	5	1160t		
Yxnerums kyrka	5	1802	Per Wilhelm Palmroth	
Å kyrka	5	1846	Jacob Wilhelm Gerss	Jonas Jonsson
Åsbo kyrka	5	1200t		
Åtvids gamla kyrka	5	o1500		
Åtvids stora kyrka	5	1884	Adolf Emil Melander	

Älvestads kyrka	5	1700t (torn & sydmur medeltida)		
Ödeshögs kyrka	5	o1500 (torn medeltida)		
Örberga kyrka	5	1117		
Örtomta kyrka	5	1100t		
Östra Eds kyrka	5	1785	ÖIÄ	Abraham Pousette
Östra Eneby kyrka	5	1200t		
Östra Hargs kyrka	5	1100t		
Östra Husby kyrka	5	1809	Casper Seurling/Olof Tempelman	Casper Seurling
Östra Ny kyrka	5	1822	Axel Almfelt	
Östra Ryds kyrka	5	1200t		
Östra Skrukeby kyrka	5	1100t m		
Östra Stenby kyrka	5	1200t		
Östra Tollstads kyrka	5	1886	Fredrik Reinhold Ekberg	
Överums kyrka	8	1872		
Skyddade kapell				
Lilla Aska kapellkrematorium	5	1989	Ove Hidemark	
Alla helgons kapell (griftegården)	5	1885		
Gladhammar kapell	8	1938	Johannes Dahl	
Heliga korsets kapellkrematorium	5	1956	Kurt von Schmalensee	
Skänninge gravkapell	5	1905		
Skärkinds gamla kyrka	5	medeltid		
Vadstena Gravkapell	5			
Virserums g:a kyrkogård, begravningskapell	8	1931	Erik Fant	
Vånga g:a kyrka	5	1200t		
Västerviks Nya kyrkogård, gamla kapellet	8	1922	Albert Flink	C A Lundström
S:t Markus kapell	8	1877		
Åtvids kapell	5	1931	Anders Fredrik Wetterqvist	Oskar Pettersson
Kyrkor utan särskilt skydd enligt KML 4 kap 4 §				
Allhelgonakyrkan (Ljungsbro)	5	1962	Rolf Bergh	
Aneby kyrka	6	1997	Lennart Arfwidsson	
Berga kyrka	5	1978	Bo Sundberg	
Björkhällakyrkan	5	1988		
Borgs klockargård	5	1980		
Borgsmo gravkapell	5			
Gunnebo kyrka	8	1960		
Gårdveda kapell	8	1960		
Holavedskapellet	6	1960	Johannes Dahl	
Lambohovskyrkan	5	1987		
Lillkyrkan Motala	5	1957	Lennart Ekenger	
Lundby kapell	5			
Mariakapellet, Eksjö	6	1994	Atrio	
Matteus gravkapell	5			
Mikaelskyrkan (Ryd)	5	1765		
Navestadskyrkan	5	1970		
Norra kapellet, Matteus	5			
Norrköpings krematorium	5			
Råsnäskyrkan	5	1976	Ragnar Molin	
S:t Andreas kapell	8	1976	Lennart Arfwidsson	
S:t Hans kyrka	5	1973	Kristian Kronström	
S:t Johannes kapell	8	1973	Lennart Arfwidsson	
S:t Johannes kapell	8	1953		
S:t Nikolai kapell	8	1989	Lennart Arfwidsson	
S:ta Marias kapell, Västervik	8	1982	Lennart Arfwidsson	
Skogskapellet, Eksjö	6			
Skäggetorps kyrka	5	1975		

Sköldviks kapell, Häradshammar	5			
Storebro kyrka	8	1969		
Svärtinge kyrka	5	1994		
Söderledskyrkan	5	1970		
Södra kapellet, S:t Olai	5			
Timmerö kapell	5			
Vidingsjö kyrka	5	1966		
Ättetorpskyrkan, Åby	5	1962	Kurt von Schmalensee	
Ej förvaldade av Svenska kyrkan				
Alvastra klosterruin	5	1143 ff		
Brunneby	5	1200t slut		
Finspångs slottskapell	5	1685		
Fängelsekyrkan Norrköping	5	1700t		
Kulla kapell	6	1927		
Medevi brunnskapell	5	1771		
Risinge S:ta Maria	5	1150-1225		
Sverkersgården	5	före1200		

Begravningsplatser inom Linköpings stift 2010

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Nr	Begravningsplats	Anlagd	Kända utvidgningar
1	Appuna	2	5
2	Asby	2	4 & 5 & 6
3	Ask	2	0
4	Askeby	2	1
5	Bankekind	2	1
6	Bjälbo	2	1
7	Björkeberg	2	1
8	Björsäter	2	7
9	Blåvik	5	1
10	Borg, Nkpg	4	7
11	Borgsmo, Nkpg	6	7
12	Boxholm	5	6 & 7
13	Börum	3	1
14	Dagsberg	2	1
15	Drothem	2 & 5	7
16	Ekeby	2	1
17	Ekebyborna	2	1
18	Fivelstad	2	7
19	Flistad	2	4
20	Fornåsa	2	1
21	Furingsstad	2	6
22	Gammalkil	2	1
23	Gistad	2	1
24	Godegård	2	5 & 7
25	Grebo	4	4 & 5 & 7
26	Gryt	2	6 & 7
27	Gusum	5	7 & 7
28	Gårdeby	2	1
29	Gårdserum	2	4 & 7
30	Hagebyhöga	2	5
31	Hannäs	5	0
32	Heda	2	1
33	Herrberga	2	1
34	Herrestad	2	1
35	Hogstad	2	7
36	Horn	3	5 & 7 & 7
37	Hov	2	4
38	Hycklinge	2	4 & 5 & 7
39	Hägerstad	5	1
40	Hällestad	2	7 & 7
41	Häradshammar	2	1
42	Högby	5	1
43	Jonsberg	3	7
44	Järstad	2	1
45	Kaga	2	7
46	Kimstad	2	6 & 7 & 7
47	Kisa Gamla	2	4 & 5
48	Kisa nya	6	7
49	Klockrike	4	6
50	Konungsund	2	1
51	Krematorielunden, Nkpg	6	7

Förklaring

- 0 ingen utvidgning
- 1 okänd tidpunkt
- 2 medeltid
- 3 1520-1759
- 4 1760-1859
- 5 1860-1919
- 6 1920-1939
- 7 1940-

52	Kristberg	2	5 & 7 & 7
53	Krokek	5	1
54	Kuddby	2	1
55	Kullerstad Gamla	2	5
56	Kullerstad Nya	6	7
57	Kumla	2	1
58	Kvarsebo	4	1
59	Kvillinge	2	1
60	Källstad	2	1
61	Kärna	2	6 & 7
62	Kättilstad	2	5
63	Landeryd	2	7
64	Ledberg	2	1
65	Lillkyrka	2	1
66	Linköping	4	4 & 5 & 7 & 7 & 7
66b	Linköping Lilla Aska	7	7
67	Ljung	2	7
68	Lönsås	2	1
69	Malexander	2	6
70	Matteus, Nkpg	4	1
71	Mjölby Gamla	2	1
72	Mjölby Nya	5	7 & 7 & 7
73	Mogata	2	1
74	Motala	2 & 5	1
75	Normlösa	2	1
76	Norra, Nkpg	5	6 & 7 & 7 etc
77	Norra Vi	2	6
78	Nykil	2	7
79	Nässja	2	0
80	Oppeby	2	1
81	Orlunda	2	1
82	Rapestad	2	4
83	Regna	2	5 & 7 & 7
84	Rejmyre Gamla	5	0
85	Rejmyre Nya	6	0
86	Ringarum	2	4 & 5 & 5 7
87	Rinna	2	4 & 7
88	Risinge Gamla	2	1
89	Risinge Nya	5	5 & 7 & 7 & 7
90	Rogslösa	2	6
91	Rystad	2	7
92	Rök	2	1
93	Rönö	3	1
94	St Anna	4	7 & 7
95	St Laurentii	2 & 5	6 & 7
96	St Johannes	5	7 & 7
97	Simonstorp	3	5 & 7
98	Sjögestad	2	7
99	Skeda	2	1
100	Skedevi	2	4 & 5 & 6
101	Skeppsås	2	1
102	Frödinge	2	7
103	Gamleby	4	6 & 7
104	Gladhammar	2	5, & 6 & 7 & 7
105	Gårdveda	2	0
106	Hallingeberg	2	5 & 5 & 5
107	Hjorted	2	4 & 6 & 7
108	Hultsfred	6	0
109	Järeda	2	4 & 6 & 7

110	Kristdala norra	4	4 & 4 & 5
111	Kristdala södra	2	7
112	Locknevi	2	4 & 5 & 5 & 7
113	Lofa	2	6 & 7
114	Lofthammar	3	3 & 4 & 5
115	Lönneberga	3	5 & 6 & 7
116	Misterhult	2	3 & 4 & 7 & 7 & 7
117	Målilla	2	4 & 6 & 7 & 7 & 7
118	Mörlunda	2	4 & 5 & 7 & 7 & 7
119	Odensvi	2	4 & 5 & 7
120	Pelarne	5	7
121	Rumskulla	2	4 & 0
122	Sjukhuskyrkogården, Västervik	5	0
123	Södra Vi	2	3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 7
124	Tuna	2	5 & 6 & 7
125	Tveta	2	0
126	Törnsfall	2	5 & 5 & 5 & 7
127	Ukna	4	6
128	Vena	2	5
129	Vimmerby	4	5 & 6 & 7 & 7
130	Virserum	2	5 & 5
131	Västerviks gamla kyrkogård	4	5
132	Västerviks nya kyrkogård	5	6 & 6 & 7
133	Västra Eds gamla kyrkogård	2	5 & 5 & 7
134	Västra Eds nya kyrkogård	5	0
135	Västrum	3	4 & 6
136	Överum	5	6 & 7
137	Adelöv	2	4
138	Aneby	6	0
139	Askeryd	2	4
140	Bellö	2	4
141	Bredestad	2	4
142	Bälaryd	2	5 & 7
143	Edshult	4	0
144	Skällvik	2	7
145	Skänninge	4	5 & 7
146	Skärkind	2	7
147	Skönberga	2	1
148	Slaka	2	1
149	Stjärnorp	4	6 & 7
150	Stora Åby	2	6 & 7
151	Strå	2	1
152	Styrstad	4	1
153	Sund	2	5 & 7 & 7
154	Svanshals	2	7
155	Svinhult	2	6
156	Sya	2	6
157	Södra kyrkogården, Nkpg	4	1
158	Sörby	2	1
159	Tidersrum	2	1
160	Tingstad	2	1
161	Tjällmo	2	7
162	Tjärstad	2	7 & 7
163	Torpa	2	5 & 7 & 7
164	Trehörna	3	6 & 7
165	Tryserum	4	4 & 6 & 7
166	Tåby	2	1
167	Törnevalla	2	7
168	Ulrika	3	7

169	Vadstena Gamla	2	0
170	Vadstena Nya	5	7
171	Valdemarsvik	5	7
172	Vallerstad	2	6
173	Varv och Styra	5	7
174	Veta	2	5
175	Viby	2	6
176	Vikingstad	2	6
177	Vinnerstad	2	6
178	Vist	2	5 & 6
179	Vreta kloster	2	2 & 4 & 5 & 6 & 7
180	Vånga	2 & 5	1 & 6 & 6
181	Vårdnäs	2	1 & 7
182	Vårdsberg	2	7 & 7
183	Väderstad	4	1 & 7
184	Värna Gamla	2	4 & 5
185	Värna Nya	5	0
186	Västerlösa	2	1
187	Västra Eneby	2	7
188	Västra Harg	2	5
189	Västra Husby	2	1
190	Västra Ny	2	4 & 7
191	Västra Ryd	2	3 & 5 & 7
192	Västra Stenby	2	7
193	Västra Tollstad	2	7 & 7
194	Väversunda	2	6
195	Yxnerum	2	6
196	Å	4	0
197	Åsbo	2	4 & 4 & 5 & 5 & 6 & 7
198	Åtvidabergs Gamla	2	5
199	Åtvidabergs Nya	5	7
200	Älvestad	2	1
201	Ättetorp	5	7
202	Ödeshög Gamla	2	1
203	Ödeshög begravningsplats	6	7
204	Örberga	2	1
205	Örtomta	2	6
206	Östra Ed	3	4 & 7
207	Östra Eneby	2	1
208	Östra Harg	2	1
209	Östra Husby	2	1 & 4 & 7
210	Östra Ny	2	1
211	Östra Ryd	2	7
212	Östra Skrukeby	2	1
213	Östra Stenby	2	1
214	Östra Tollstad	2	5
215	Ankarsrum	5	7
216	Blackstad	4	7
217	Dalhem	2	5 & 6
218	Djursdala	2	5 & 7
219	Eksjö, S:t Lars	4	5 & 6
220	Flisby	4	7
221	Flisby ödekyrkogård	2	1
222	Frinnaryd	2	5 & 7
223	Haurida	2	5
224	Hult	4	0
225	Hässleby	2	5 & 6 & 7
226	Höreda	2	4 & 6
227	Ingatorp	2	7

228	Kråkshult	4	7
229	Linderås	2	4 & 6
230	Lommaryd	2	5 & 7
231	Marbäck	2	4 & 7
232	Mellby	2	6
233	Norra Solberga	2	5 & 7
234	Säby	2	4 & 6
235	Tranås g:a	5	0
236	Tranås nya	6	6 & 7
237	Vireda	2	5

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Dopfuntar

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	län	mästare/typ	Datering	kategori	material	Anmärkning
Adelövs kyrka	6		1927	yngre	mässing	
Ankarsrums kyrka	8		1964	yngre	granit	
Appuna kyrka	5	Hacke	1660	Hacke	kalksten	
Appuna kyrka	5	Bestiarius efterföljare	1200t början	medeltida	sandsten	Cuppa & skaft
Asby kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sten	cuppa & fot
Askeby kyrka	5		1693	äldre mässing	mässing	
Askeby kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Askeryds kyrka	6		1653	Hacke	kalksten	
Asks kyrka	5	Hacke?	1660	Hacke	kalksten	
Bankeinds kyrka	5	Hacke	1661	Hacke	kalksten	
Bankeinds kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	cuppa
Bellö kyrka	6		1683	äldre mässing	mässing	
Bjälbo kyrka	5	Hacke	1659	Hacke	kalksten	
Bjälbo kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	olika kalksten
Björkebergs kyrka	5		1877	äldre trä	trä	
Björkäters kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Blackstads kyrka	8	Hacke?	1671	Hacke	kalksten	
Blåviks kyrka	5		1938	yngre	granit	
Borgs kyrka	5	(från Löts kyrka)	medeltid	medeltida	granit	
Boxholms kyrka	5	Bernhard Fälth	1955	yngre	trä	
Bredestads kyrka	6		1963	yngre	sten	
Bälaryds kyrka	6		1200t	medeltida	kalksten	
Börums kyrka	5	Georg Magnusson & Kurt von Schmalensee	1964	yngre	trä	
Charlottenborgskyrkan	5		1987	yngre	kalksten	
Dagsbergs kyrka	5		1600-tal	Hacke	sten	
Dagsbergs kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	fragmentarisk
Dalhems kyrka	8		medeltid	medeltida	sten	
Djursdala kyrka	8	Hacke	1600-tal	Hacke	kalksten	
Drothems kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	Cuppa. Fot av Erik Fant 1949
Edshults kyrka	6		1672	äldre mässing	mässing	
Ekeby kyrka	5	Arcadius	1200-t början	medeltida	sandsten	
Ekebyborna kyrka	5		medeltid	medeltida	kalksten	cuppa
Eksjö kyrka	6		1659	Hacke	kalksten	
Eksjö kyrka	6		medeltid	medeltida	sandsten	cuppa
Figeholms kyrka	8		1985	yngre	trä och mässing	
Fivelstads kyrka	5	gotländsk?	1200-t mitt	medeltida	kalksten	
Flisby kyrka	6	Bestiarius	1100t slut	medeltida	kalksten	
Flistads kyrka	5		1700-tal (trä)	äldre trä	trä	
Flistads kyrka	5		medeltid	medeltida	kalksten	fot
Folkströms kapell	5		trä		trä	
Fornåsa kyrka	5	Carl Gustaf Westell	1879	äldre trä	trä	
Fornåsa kyrka	5	Werner	1669	äldre trä	trä	
Fornåsa kyrka	5		1200-t mitt	medeltida	kalksten	
Fridhems kapell, Ishult	8					
Frinnaryds kyrka	6		1200t	medeltida	sten	omhuggen 1872
Frödinge kyrka	8	Erik Lundberg	1958	yngre		
Furingstads kyrka	5		1895	annan	järn & koppar	
Furingstads kyrka	5		1200t	medeltida	kalksten	skaft & fot
Gamleby kyrka	8		1660	Hacke	kalksten	
Gammalkils kyrka	5		1955	yngre	kalksten	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Gistads kyrka	5	Calcarius	1230	medeltida	kalksten	
Gladhammars kyrka	8		1677	Hacke	kalksten	
Godegårds kyrka	5		1600-tal alt 1716	annan	koppar	
Grebo kyrka	5		1686	äldre mässing	mässing	
Gryts kyrka	5	Hj Molin	1925	yngre	granit	
Gusums kyrka	5	Gusum	1663	äldre mässing	mässing	
Gårdeby kyrka	5		1664	äldre trä	trä	
Gårdserums kyrka	5	Walter Enelius	1964	yngre	trä	
Hagebyhöga kyrka	5	Johan Andersson	1665	Hacke	kalksten	
Hagebyhöga kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sten	cuppa vätterssandsten, fot kalksten
Hallingebergs kyrka	8		1877	annan	marmor	
Hannäs kyrka	5		medeltid	medeltida	kalksten	Ej i Ullén/Ljungstedt
Haurida kyrka	6		1964	yngre	trä	
Heda kyrka	5	Hacke	1661	Hacke	kalksten	
Heda kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	Vätterssandsten Från Stegeborgs slottskyrka
Hedvigs kyrka	5		1590t	annan	sandsten	
Herrberga kyrka	5	Arre Essén	1951	yngre	granit	
Herrberga kyrka	5		1700	äldre trä	trä	
Herrestads kyrka	5	Erik Lundberg	1946	yngre	kalksten	
Herrestads kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	På SHM
Hjorteds kyrka	8		1661	Hacke	kalksten	
Hjorteds kyrka	8		medeltid	medeltida	sten	återfunnen under golvet
Hogstads kyrka	5	Hacke	1660	Hacke	kalksten	
Hogstads kyrka	5	Arcadius	1200t början	medeltida	sten	cuppa sandsten, fot kalksten
Horns kyrka	5		1600t	äldre trä	trä	
Horns kyrka	5		medeltid	medeltida	kalksten	fragment
Hovs kyrka	5	Johan Robert Nyström	1873	annan	trä	
Hults kyrka	6		1671	äldre mässing	mässing	
Hults kyrka	6	Bestiarius?	medeltid	medeltida	sandsten	
Hultsfreds kyrka	8	Elis Kjellin	1936	yngre		
Hycklinge kyrka	5	Bestiarius efterföljare	1200t början	medeltida	kalksten	skadad
Hägerstads gamla kyrka	5					
Hägerstads kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	
Hällestads kyrka	5		1600-tal	äldre mässing	mässing	
Häradshammars kyrka	5	Gusum	1671	äldre mässing	mässing	
Hässleby kyrka	6		1675	äldre mässing	mässing	
Högby kyrka	5	Hacke?	1660	Hacke	kalksten	
Högby kyrka	5		medeltid	medeltida	sandsten	fragment
Höreda kyrka	6		1660	äldre mässing	mässing	
Ingatorps kyrka	6		1600-tal	Hacke	kalksten	
Jonsbergs kyrka	5		1900	annan	marmor	
Järeda kyrka	8		1920t	yngre		
Järeda kyrka	8		1800t			
Järstads kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	cuppa
Kaga kyrka	5		1909	annan		
Kimstads kyrka	5	Gusum?	1661	äldre mässing	mässing	
Kisa kyrka	5		1970	yngre	kalksten	
Klockrike kyrka	5	Carl Gustaf Westell?	1800-tal	äldre trä	trä	
Klockrike kyrka	5	Arcadius	1200t början	medeltida	sandsten	från Harstads kyrka?
Konungsunds kyrka	5		1780-tal	annan	marmor	
Konungsunds kyrka	5		1655			
Konungsunds kyrka	5		medeltid	medeltida	granit	
Kristbergs kyrka	5	Johan Larsson Wimmer	1678	äldre trä	trä	
Kristdala kyrka	8		medeltida	medeltida	sten	
Krokeks kyrka	5		1896	annan	marmor	
Kråkshults kyrka	6		1962	yngre	sten	
Kuddby kyrka	5		1700		mässing	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Kuddby kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	På SHM
Kullerstads kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sten	cuppa kalksten, fot sandsten
Kumla kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	
Kvarsebo kyrka	5		1914		trä	
Kvillinge kyrka	5		1664	äldre mässing	mässing	
Källstads kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	
Kärna kyrka	5		1893	annan	koppar	
Kättilstads kyrka	5	Everelius	1932	yngre	trä	
Landeryds kyrka	5	Grönstrand	1695	annan	koppar	
Landeryds kyrka	5		1230-40	medeltida	kalksten	fot
Landeryds kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Ledbergs kyrka	5	Johan Werner	1676	äldre trä	trä	
Lillkyrka	5	Paul Kedelv	1972	yngre	kristall	
Lillkyrka	5	Sigraf	1200t början	medeltida	sandsten	cuppan fragmenterad
Linderås kyrka	6		1931	yngre		
Linderås kyrka	6		1200t	medeltida	sten	
Lindö kapell	5					
Linköpings domkyrka	5		1400-tal	medeltida	brons	
Linköpings domkyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	Fragment av fot. I stenmuseet
Linköpings domkyrka	5		medeltid	medeltida	sandsten	cuppa
Ljungs kyrka	5	Sven Wallberg	1952	yngre	marmor	
Ljungs kyrka	5		medeltid	medeltida	marmor	Ej i Ullén/Ljungstedt. Cuppa.
Locknevi kyrka	8	Sigraf?	medeltid	medeltida	sten	
Lofta kyrka	8		1600-tal	äldre mässing	mässing	
Lofta kyrka	8		medeltid	medeltida	sten	cuppa
Loftahammars kyrka	8	Arre Essén	1958	yngre		
Lommaryds kyrka	6	Arcadius	1200t början	medeltida	sten	
Lönneberga kyrka	8		1933	yngre		
Lönsås kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1939	yngre	marmor	
Lönsås kyrka	5	Carl Gustaf Westell	1879	äldre trä	trä	
Malexanders kyrka	5	Bernhard Fälth	1954	yngre	trä	
Marbäcks kyrka	6					
Matteus kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1967	yngre	marmor	
Matteus kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1940	yngre	trä	
Mellby kyrka	6		1663	äldre mässing	mässing	
Misterhults kyrka	8		1794	äldre trä	trä	
Mjölby kyrka	5	Tor Svae/Daniel Lindén	1973	yngre		
Mjölby kyrka	5		1660-70		kalksten	cuppa
Mogata kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	kalksten
Motala kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1965	yngre	marmor	
Motala kyrka	5	Karin Wenström	1923	yngre	sten	
Målilla kyrka	8	Ewert Miller	1942	yngre		
Mörlunda kyrka	8		1500/1600t	annan	kalksten	
Normlösa kyrka	5	Henrik Werner	1663/1678	äldre trä	trä	
Normlösa kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	
Norra Solberga gamla kyrka	6		1971	yngre	kalksten	
Norra Solberga kyrka	6		1941	yngre	trä	
Norra Vi kyrka	5		1600-tal	äldre trä	trä	
Nykils kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1955	yngre	marmor	
Nykils kyrka	5	Johan Werner dy	1670	äldre trä	trä	
Nässja kyrka	5		1200-talets mitt	medeltida	sandsten	cuppa
Odensvi kyrka	8		1944	yngre	marmor	medeltida fot
Oppeby kyrka	5		1935	yngre	trä	
Orlunda kyrka	5	Olof Wiström	1685	äldre trä	trä	
Pelarne kyrka	8	Gunnar Ankarberg & Josef Wernström	1960	yngre	trä & silver	
Rappestads kyrka	5		1960	yngre	sten	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Regna kyrka	5	Gustaf Linden	1914	yngre	trä	
Rejmyre kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1953	yngre	marmor	
Ringarums kyrka	5	Gusum	1663	äldre mässing	mässing	
Ringarums kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	fragmentarisk
Rinna kyrka	5	Johan Silfverling	1691	Hacke	kalksten	
Risinge kyrka	5	Norrköping?	1659	äldre mässing	mässing	
Rogslösa kyrka	5		1600-tal	Hacke	kalksten	
Rumskulla kyrka	8		1683	äldre mässing	mässing	
Rystads kyrka	5	Italiensk, skänkt 1936)	medeltida	medeltida	marmor	
Rystads kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	cuppa saknas
Röks kyrka	5	Hacke	1661	Hacke	kalksten	
Röks kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	skaft saknas
Rönö kyrka	5		1871	annan	marmor	
S:t Anna gamla kyrka	5					
S:t Anna kyrka	5	Tyra Lundgren	1965	yngre	kalksten	
S:ta Gertruds kyrka	8		medeltid	medeltida	sten	cuppa. Skaftet nytillverkat 1941
S:t Johannes kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1953	yngre	marmor	
S:t Lars kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1940	yngre	marmor	
S:t Lars kyrka	5		medeltid	medeltida	marmor	cuppa
S:t Lars kyrka	5		medeltid	medeltida	sandsten	nod
S:t Lars kapell, Eksjö	6	Tom Möller	1973	yngre	glas	
S:t Laurentii kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	cuppa, foten från 1975
S:ta Maria i Johannelund	5		1964	yngre	kalksten	
S:t Olai kyrka	5	Norrköping (skänkt 1723)	1600-tal	äldre mässing	mässing	
S:t Olofs kapell	5					
S:t Petri kyrka	8	Gusum (Kilian Schilling)	1665	äldre mässing	mässing	
Simonstorps kyrka	5		1909	yngre	kalksten	
Sjöggestads kyrka	5	Werner	1688	äldre trä	trä	
Skeda kyrka	5	Silfverling	1701	Hacke	kalksten	
Skeda kyrka	5		1200t mitt	medeltida	granit	cuppa
Skedevi kyrka	5		1701	äldre mässing	mässing	
Skeppsås kyrka	5	Carl Gustaf Westell	1860-tal	äldre trä	trä	
Skeppsås kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	cuppa
Skällviks kyrka	5		1607		sandsten	från Stegeborg
Skärkinds kyrka	5	Hacke?	1679	Hacke	kalksten	
Skärkinds gamla kyrka	5	Bestiarius	1100t slut	medeltida	sandsten	
Skönberga kyrka	5	Ove Leijonhufvud	1941	yngre	sandsten	
Slaka kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	endast skaft och fot
Stjärnorps kyrka	5	Hans Pettersson	1789	äldre trä	trä	
Stora Åby kyrka	5	Bestiarius	1100t slut		sandsten	
Strå kyrka	5		1663	Hacke	kalksten	
Strå kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	cuppa, fot av Erik Lundberg 1948
Styrstads kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Sunds kyrka	5		1664	Hacke	kalksten	
Svanshals kyrka	5		1600-tal	Hacke	kalksten	
Svanshals kyrka	5	Bestiarius	1100t slut	medeltida	sandsten	På SHM
Svinhults kyrka	5	(dopfat)	1644	annan	mässing	
Sya kyrka	5	Hacke	1658	Hacke	kalksten	
Säby kyrka	6	Bernt von Münster	1593	renässans	sten	
Södra Vi kyrka	8		1957	yngre		
Tanneforskyrkan	5	Axel/John Kandell	1964	yngre	marmor	
Tidersrums kyrka	5					
Tingstads kyrka	5	Sigraf kopia	1961	yngre	kalksten	
Tingstads kyrka	5	Sigraf	1200t början	medeltida	kalksten	På SHM
Tjällmo kyrka	5	Norrköping?	1650-99	äldre mässing	mässing	
Tjärstads kyrka	5	Henrik Werner	1600-tal	äldre trä	trä	
Tomaskyrkan	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	trol från V Husby

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Torpa kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	cuppan fragmenterad
Tranås kyrka	6	(dopfat)	1930	yngre	tenn	
Trehörna kyrka	5	Erik Persson	1961	yngre	trä	
Tryserums kyrka	5	Eric Elfwén	1971	yngre	brons	
Tuna kyrka	8	Rolf Bergh	1969	yngre	kalksten	Skaftet från 1600-talsfunt
Tveta kyrka	8	Anders Berglund & Bengt Liljedahl	1970	yngre	trä & silver	
Tveta kyrka	8		medeltid	medeltida	kalksten	fundament
Tåby kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1960	yngre	marmor	
Törnevalla kyrka	5		1953	yngre	marmor	
Törnevalla kyrka	5			äldre trä		
Törnsfalls kyrka	8		1950-tal	yngre	trä	
Ukna kyrka	8		1989	yngre	granit	
Ulrika kyrka	5	Erik Fant	1954	yngre	trä	
Vadstena klosterkyrka	5	Peter de la Roche	1584	renässans	kalksten	
Valdemarsviks kyrka	5	Maj Eriksson	1977	yngre	kalksten	
Vallerstads kyrka	5	Silfverling	1678	Hacke	kalksten	
Varv-Styra kyrka	5	Hacke?	1600-tal	Hacke	kalksten	
Vena kyrka	8	Nils Carlgren	1955	yngre		
Veta kyrka	5	Eva Spångberg	1988	yngre	trä	
Veta kyrka	5	Hacke?	1660	Hacke	kalksten	
Viby kyrka	5	Hacke?	1659	Hacke	kalksten	
Vikingstads kyrka	5	Werner	1600-tal	äldre trä	trä	
Vimmerby kyrka	8		medeltida	medeltida	sten	
Vinnerstads kyrka	5	Silfverling?	1660	Hacke	kalksten	
Vinnerstads kyrka	5		1200t	medeltida	sten	cuppa sandsten, skaft kalksten
Vireda kyrka	6		1200t	medeltida	sten	
Virserums kyrka	8	Erik Fant	1937	yngre	trä	
Vists kyrka	5	Börje Eriksson	1950	yngre	marmor	
Vreta klostets kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Vånga kyrka	5		1661	Hacke	kalksten	
Vårdnäs kyrka	5	Anders Binning	1662	äldre mässing	mässing	
Vårdsbergs kyrka	5	Sune Ljungstedt & Christer Strandberg	1983	yngre	trä & mässing	
Vårfrukyrkan	5	Erik Abrahamsson	1951	yngre	kalksten	
Vårfrukyrkan	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	cuppa med modern träfot	
Väderskärs kapell	8					
Väderstads kyrka	5	Hacke	1660	Hacke	kalksten	2 januari 1660
Väderstads kyrka	5	Hacke	1660	Hacke	kalksten	9 januari 1660
Väderstads kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Värna kyrka	5		1734	annan	koppar	
Västerlösa kyrka	5	Hacke	1659	Hacke	kalksten	
Västra Eds kyrka	8	Gotland	1200t	medeltida	kalksten	
Västra Eneby kyrka	5		1700-tal	äldre trä	trä	
Västra Eneby kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	
Västra Hargs kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	cuppa
Västra Husby kyrka	5	Bengtsson	1957	yngre	marmor	
Västra Ny kyrka	5	Stig Abrahamsson	1950	yngre	sandsten	
Västra Ryds kyrka	5	Silfverling	1683	Hacke	kalksten	
Västra Stenby kyrka	5	Hacke	1663	Hacke	kalksten	
Västra Tollstads kyrka	5		1664	Hacke	kalksten	
Västrums kyrka	8		1876			
Väversunda kyrka	5		1660	Hacke	kalksten	
Väversunda kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	skaft saknas
Yxnerums kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	sten	
Å kyrka	5		1200t mitt	medeltida	marmor	kolmårdsmarmor
Åsbo kyrka	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	
Åtvids gamla kyrka	5	Jan Hill	2003	yngre	Granit & koppar	

Åtvids stora kyrka	5	Gustaf Pettersson	1884			
Ålvestads kyrka	5	Norrköping?	1661	äldre mässing	mässing	
Ödeshögs kyrka	5	Ove Leijonhufvud	1942	yngre	kalksten	
Ödeshögs kyrka	5	Silfverling?	1709	Hacke	kalksten	
Örberga kyrka	5	Silfverling?	1690	Hacke	kalksten	
Örberga kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	cuppa
Örtomta kyrka	5	Erik Fant	1926	yngre	trä	
Östra Eds kyrka	5	Anders Månsson & Petter Dunder	1709	äldre trä	trä	
Östra Eneby kyrka	5	Kurt von Schmalensee	1955	yngre	glas	
Östra Eneby kyrka	5		1720	äldre trä	trä	
Östra Eneby kyrka	5	Majestatis/Hegvald	1100t slut	medeltida	sten	cuppa marmor, fot sandsten. Deponerad från SHM (invnr 6263)
Östra Hargs kyrka	5		1885		marmor	
Östra Husby kyrka	5		sentida	yngre		
Östra Ny kyrka	5		1871	annan	marmor	
Östra Ny kyrka	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	fragment
Östra Ryds kyrka	5	Gusum	1683	äldre mässing	mässing	
Östra Ryds kyrka	5	gotländsk paradisfunt	1250-1400	medeltida	kalksten	
Östra Skrukeby kyrka	5		1663	äldre mässing	mässing	
Östra Stenby kyrka	5	M Daniel Wulff	1700	äldre mässing	mässing	
Östra Tollstads kyrka	5		1948	yngre	trä & marmor	
Överums kyrka	8		1957	yngre	trä	
Finspångs slottskapell	5	Erik Fant	1944	yngre	sandsten	
Klåstad	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	fragment av cuppa (ÖLM?)
S:t Per	5		1200t mitt	medeltida	kalksten	fragment av cuppa, utställd i Rödtorner
Styra (Varv & Styra)	5		1200t mitt	medeltida	sandsten	cuppa, i stenmuseet

92 medeltida dopfuntar i olika skick, varav 8 på museer
 41 kalkstensfuntar från 1600-talet (Hacketyper)
 26 mässingsfuntar från 1600-talet

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Altartavlor, altaruppsatser, altarkors

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	Altartavla	Altaruppsats	Altarkors	År
Adelövs kyrka		Anders Ekeberg d.y.		1731
Allhelgonakyrkan	Tore Bergh			1963
Ankarsrums kyrka	NN			1900t
Ankarsrums kyrka	NN			1800t
Appuna kyrka	Carl Ludvig Frid			1898
Asby kyrka		Sven Segerberg		1727
Askeby kyrka	Stefan Ekeröth			1791
Askeby kyrka	Gustaf Adolf Engman			1854
Askeryds kyrka	Sven Gustavsson Stoltz			1753
Bankekinds kyrka	J D Schwartz			1723
Bellö kyrka	P M Kindberg			1856
Bellö kyrka	Johan Bäckström			1822
Bjälbo kyrka	Pehr Hörberg			1810
Björkhällakyrkan	Anders Gustavsson			1988
Björstätters kyrka	NN			1708
Björstätters kyrka	H A Engman			1849
Blackstads kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1839
Blåviks kyrka			NN	1800t
Borgs kyrka	Pehr Hörberg			1804
Borgs klockaregård	Eva & Per Pettersson			1980
Boxholms kyrka		Carl Hyllegren		1897
Bredestads kyrka		NN		1700
Bälaryds kyrka	Olof Rosenblad			1755
Bälaryds kyrka	Johan Werner d.ä.			1640
Börrums kyrka	F Södergren			1850
Dagsbergs kyrka	Pehr Hörberg			1807
Dalhems kyrka	Edward Orm			1728
Djursdala kyrka		NN		1753
Drothems kyrka	NN			1600t
Drothems kyrka			NN	1800-tal
Edshults kyrka	Carl Ludvig Frid			1877
Ekeby kyrka	David Klöcker Ehrenstrahl (?)			1693
Ekebyborna kyrka	Pehr Hörberg			1804
Eksjö kyrka		Anders Ekeberg d.ä.		1698
Fivelstads kyrka	Märta Afzelius			1959
Flisby kyrka	NN			1700t
Folkströms kapell			NN	1945
Fornåsa kyrka	NN			1734
Frinnaryds kyrka			NN	
Frödinge kyrka		Anders Dahlström		1745
Furingstads kyrka	Pehr Hörberg			1803
Gamleby kyrka	Magnus Wicander			1760
Gamleby kyrka	NN			1500t
Gammalkils kyrka	Pehr Hörberg			1801
Gistads kyrka	Ramund Bangell			1705
Gladhammars kyrka			NN	1800t
Godegårds kyrka	NN			1700t
Godegårds kyrka	Pehr Hörberg			1809

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Gransnäs kapell	George Trapp			1961
Grebo kyrka	Stålbom			1773
Gryts kyrka	Pehr Hörberg			1802
Gusums kyrka	Olle Hjortsberg			1940
Gusums kyrka	G Lundqvist			1860t
Gårdeby kyrka	P Berggren			1841
Gårdserums kyrka			NN	1800t
Hagebyhöga kyrka		Lars Gabriellsson		1697
Hagebyhöga kyrka			Dal-Edvin	1935
Hallingebergs kyrka		Niclas Österbom		1774
Hannäs kyrka	Gustav L Lundqvist			1889
Haurida kyrka		Anders Ekeberg d.y.		1700t
Heda kyrka			Alfred Nyström	1868
Hedvigs kyrka	Pehr Hörberg			1791
Hedvigs kyrka	NN			1700t
Herrberga kyrka	Pehr Hörberg			1792
Herrestads kyrka		Olof Wiström		1706
Hjorteds kyrka	J Erdtman			1893
Horns kyrka		Jonas Berggren		1759
Hovs kyrka		Bengt Wedulin		1719
Hults kyrka		Sven Torbiörnsson Röding		1673
Hultsfreds kyrka		Arvid Kjellkvist		1936
Hycklinge kyrka	Pehr Hörberg			1794
Hägerstads g:a			NN	1900t
Hägerstads kyrka	Sigrid Oxenstierna			1930
Hällestads kyrka	Johan Krouthén			1895
Häradshammars kyrka	Pehr Hörberg			1806
Hässleby kyrka	Waldemar Lorentzson			1961
Hässleby kyrka	Elias Erdtman			1898
Högby kyrka		Nyström		1872
Höreda kyrka	Isidor Törnström			1923
Ingatorps kyrka		Fredrik Falkenberg		1914
Jonsbergs kyrka	NN			1600t
Järeda kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1848
Järstads kyrka	NN			1700t
Kaga kyrka			NN	1800t
Kimstads kyrka	G T Taraval			1733
Kisa kyrka	Pehr Hörberg			1814
Klockrike kyrka	Fredrik Westin			1857
Konungsunds kyrka	Pehr Hörberg			1802
Kristbergs kyrka		Gottlob Rosenberg		1731
Kristdala kyrka		Jonas Berggren		1791
Kristdala kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1856
Krokeks kyrka			NN	1700t
Krånshults kyrka	Pehr Hörberg			1803
Kuddby kyrka			Gusum	1901
Kullerstads kyrka			NN	1925
Kumla kyrka	NN			1600t
Kumla kyrka			NN	1800-tal
Kvarsebo kyrka	Pehr Hörberg			1810
Kvillinge kyrka	Pehr Hörberg			1788
Källstads kyrka	Carl Ludvig Frid			1865
Kärna kyrka	Johan Krouthén			1893
Kättilstads kyrka	Magnus Wicander			1705
Kättilstads kyrka	Måns Griis			1762

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Lambohovskyrkan			Eva Spångberg	1987
Landeryds kyrka	Eskil Winge			1872
Ledbergs kyrka	Carl Peter Lehman			1850
Lillkyrka			NN	1958
Lillkyrkan Motala	Lennart Segerstråhle			1957
Linderås kyrka	Kilian Zoll			1844
Linköpings domkyrka	Maerten van Heemskerck			1538
Linköpings domkyrka	Henrik Sörensen			1933
Ljungs kyrka	Pehr Hörberg			1803
Locknevi kyrka		NN		1700t
Lofta kyrka	NN			1900t
Loftahammars kyrka	Magnus Wicander			1787
Loftahammars kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1852
Loftahammars kyrka	Curt Wiberg			1951
Lommaryds kyrka		Ivar Jacobsson		1955
Lundby kapell			Eva Spångberg	1962
Lönneberga kyrka	Elias Erdtman			1898
Lönneberga kyrka	NN			1700t
Lönsås kyrka	Pehr Hörberg			1804
Malexanders kyrka	J Åkermark			18/1900t
Malexanders kyrka	Jerk Werkmäster			1933
Marbäcks kyrka		NN		1684
Matteus kyrka		Agi Lindegren		1892
Mellby kyrka			Eva Spångberg	1998
Misterhults kyrka	NN			1794
Mjölby kyrka	NN			1777
Mogata kyrka		NN		1716
Motala kyrka		NN		1724
Målilla kyrka	Einar Forseth			1953
Mörlunda kyrka	Salomon Andersson			1840
Normlösa kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1842
Norra Solberga kyrka	D Meyer			1741
Norra Vi kyrka		Jonas Berggren		1774
Nykils kyrka	Lars Bolander			1786
Nykils kyrka	Wedulin			1750
Nässja kyrka	NN			1700t
Nässja kyrka	Pehr Hörberg			1800?
Odensvi kyrka	Pehr Hörberg			1809
Oppeby kyrka	Carl F Brander			1700t
Orlunda kyrka			NN	1900t
Pelarne kyrka		Jonas Berggren		1786
Rappestads kyrka	Pehr Hörberg			1802
Regna kyrka	Pehr Hörberg			1792
Rejmyre kyrka	NN			1700t
Ringarums kyrka	Pehr Hörberg			1806
Rinna kyrka	Pehr Hörberg			1803
Risinge kyrka	Pehr Hörberg			1809
Rystads kyrka	Pehr Hörberg			1796
Röks kyrka	C F Lind			1845
S:t Anna kyrka	Pehr Hörberg			1805
S:t Anna kyrka	NN			1590
S:ta Gertruds kyrka		Burchard Precht		1669
S:t Hans	Pär Andersson			1973
S:t Johannes kyrka	C V Nordgren			1848

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

S:t Lars kyrka	Pehr Hörberg			1801
S:t Lars kyrka	Sven Bertil Svensson			1900t
S:t Laurentii kyrka	Pehr Hörberg			1802
S:ta Maria i Johannelund	Eric Höglund			1963
S:t Olai kyrka	Pehr Hörberg			1797
S:t Olai kyrka	NN			1500t
S:t Petri kyrka	Gottfrid Kallstenius			1905
Simonstorps kyrka	Måns Griis			1698
Sjögestads kyrka	Fredrik Westin (kopia)			1877
Skeda kyrka	Pehr Hörberg			1796
Skedevi kyrka	Gustaf Adolf Engman			1844
Skedevi kyrka		NN		1716
Skäggetorp	Lis Löfed-Sjöblom			1975
Skällviks kyrka	NN			1664
Skärkinds kyrka	Pehr Hörberg			1803
Slaka kyrka	Pehr Hörberg			1801
Stjärnorps kyrka	Velasquez (kopia)			
Stora Åby kyrka		NN		1763
Strå kyrka	NN			1861
Styrstads kyrka			NN	1965
Sunds kyrka	Pehr Hörberg			1795
Svanshals kyrka		Burchard Precht		1600t
Svinhults kyrka		NN		1754
Svinhults kyrka			NN	1875
Sya kyrka	Bengt Frökenberg			1826
Säby kyrka		Jöran Bundij		1600t
Säby kyrka			NN	1800t
Södra Vi kyrka		Jonas Berggren		1757
Tanneforskyrkan			Gunnar Kanevad	1964
Tidersrums kyrka	Mäster Jöns			1693
Tingstads kyrka	Pehr Hörberg			1791
Tjällmo kyrka	Pehr Hörberg			1806
Tjärstads kyrka	Fredrik Gothman			1781
Tjärstads kyrka	NN			1702
Torpa kyrka	Gotfrid Hentschel, Bergen			1657
Tranås kyrka	Gunnar Torhamn			1930
Trehörna kyrka	J Johanson			1870
Tryserums kyrka		Jean Erik Rehn		1783
Tuna kyrka			NN	1800t
Tveta kyrka		NN		1754
Tåby kyrka	Pehr Hörberg			1793
Törnevalla kyrka	Pehr Hörberg			1836
Törnsfalls kyrka		Ragnar Östberg		1909
Ukna kyrka			NN	1800t
Ukna kyrka			NN	1900t
Ulrika kyrka	NN			1700t
Valdemarsviks kyrka	David Wahlin			1917
Vallerstads kyrka	M I Vinge			1890
Vallerstads kyrka			NN	1800-tal?
Varv-Styra kyrka	J Blackstadius			1862
Vena kyrka	Sven Gustaf Lindblom			1850
Veta kyrka	NN			1761
Veta kyrka	NN			1700t
Viby kyrka	Pehr Hörberg			1800?
Vikingstads kyrka	A Falk			1783

Vimmerby kyrka		Jonas Berggren		1787
Vinnerstads kyrka	Gustaf Adolf Engman			1857
Virserums kyrka	Josef Eklundh			1970
Vists kyrka	Bengt Olof Kälde			1972
Vreta klostets kyrka		NN		1700-tal
Vreta klostets kyrka			NN	1600t
Vånga kyrka	Johan Krouthén			1908
Vårdnäs kyrka	Pehr Hörberg	Pehr Hörberg		1803
Vårdsbergs kyrka	Pehr Hörberg			1803
Vårfrukyrkan	Johan Werner d.ä.			1600-tal
Vårfrukyrkan			NN	1800-tal
Väderstads kyrka	Einar Forseth			1953
Väderstads kyrka			NN	1840
Väderstads kyrka	NN			1500t
Värna kyrka	NN			1779
Västerlösa kyrka	Pehr Hörberg			1798
Västra Eds kyrka	Anders Koskull			1800t
Västra Eneby kyrka	NN			1781
Västra Hargs kyrka	R H Jäckel			1921
Västra Hargs kyrka	NN			1800t
Västra Husby kyrka			NN	1800t ?
Västra Husby kyrka		NN		1902
Västra Ny kyrka	Pehr Hörberg			1803
Västra Ryds kyrka	NN			1800t
Västra Stenby kyrka	Pehr Hörberg			1798
Västra Tollstads kyrka	Gustaf Adolf Engman			1856
Västrums kyrka	Pehr Hörberg			1798
Väversunda kyrka	Johan Werner d.y.			1681
Yxnerums kyrka			NN	
Å kyrka	J Ahlbrandt			1908
Å kyrka			NN	1800-tal?
Åsbo kyrka	NN			1771
Åsbo kyrka	NN			1848
Åtvids gamla kyrka	Johan Werner d.ä.			1623
Åtvids stora kyrka	Carin Adelswård			1930
Ålvestads kyrka	NN			1779
Ödeshögs kyrka	Gustaf Adolf Engman			1857
Örberga kyrka	NN			1699
Örtomta kyrka	David Schwartz			1724
Örtomta kyrka	Pehr Hörberg			1807
Östra Eds kyrka	NN			1760
Östra Eds kyrka	Gustaf Adolf Engman			1855
Östra Eneby kyrka			NN	1600t
Östra Hargs kyrka			NN	1787
Östra Husby kyrka	Pehr Hörberg			1807
Östra Ny kyrka			NN	1879
Östra Ryds kyrka	Gustaf Adolf Engman (?)			1851
Östra Skrukeby kyrka	Pehr Hörberg			1804
Östra Stenby kyrka	NN			1600t
Östra Tollstads kyrka	Pehr Hörberg			1813
Överums kyrka	Bernhard van Orley			1500t

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Altarskåp

Undantagna från tabellen är altarskåp som är deponerade eller sålda till museer.

[huvudregister] [\[innehållsförteckning\]](#)

Kyrka	län	Datering	Mästare	Proveniens	Anmärkning	Tidigare placering
Adelöv	6	1400-tal	NN		flyglar och figurer	Gamla kyrkan
Askeby	5	1400-tal	NN	Polen?	figurer	Örtomta, skänkta 1732
Askeby	5	1400-tal	NN		helgonskåp	
Askeryd	6	1400-tal	NN		triptyk norra flygeln nyttillverkad	
Askeryd	6	1660	Råst, målare		triptyk, målat	
Ask	5	1400-tal	NN		corpus	
Bjälbo	5	1400-tal	NN		triptyk	
Björkeberg	5	1987	Maurice Sariola	Björkeberg	triptyk, målat	
Borg	5	1400-tal	NN		delar	
Djursdala	8	1470	Berndt Notke alt. Bartolomeusmästaren	Lübeck	triptyk, målat	
Drothem	5	1512	L Vlögl		triptyk	
Edshult	6	1520	NN		triptyk	
Flisby	6	1400-tal	NN		triptyk	
Flistad	5	1500-tal	NN		triptyk	
Gladhammar	8	1400-tal	NN		del av corpus	
Hallingeberg	8	1400-tal	NN		triptyk	
Heda	5	1400-tal	NN		figurer	
Herrberga	5	1400-tal	NN		triptyk	
Herrestad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Hjorted	8	1400-tal	NN		triptyk	
Hogstad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Hov	5	1400-tal	NN		corpus, ingår i altaruppsats	
Högby	5	1400-tal	NN		triptyk	
Högby	5	1400-tal	NN		helgonskåp	
Ingatorp	6	1528	NN		corpus	
Kaga	5	1400-tal	NN		flyglar och figurer	
Klockrike	5	1500-tal	NN		figurer	
Kumla	5	1400-tal	NN		triptyk	Svanshals, skänkt vid början av 1700-talet
Ledberg	5	1400-tal	NN	Lübeck	triptyk	
Lill	5	1400-tal	NN		triptyk	
Linköpings domkyrka	5	1987	Sven Ljungqvist	Lidingö	triptyk, relief	
Mellby	6	1500-tal	NN	Rhenlandet	delar	
Misterhult	8	1400-tal	NN		flyglar	
Misterhult	8	1400-tal	NN		helgonskåp	
Normlösa	5	1400/1500	NN		triptyk, corpus nyttillverkat	
Normlösa	5	1931	Carin Nilsson	Sverige	helgonskåp	
Norra Solberga g:a	6	1700-tal	NN		triptyk, målat	
Oppeby	5	1400-tal	NN	Lübeck / Danzig	figurer	
Oppeby	5	1400-tal	NN		flygel	
Pelarne	5	1400-tal	NN		figur	
Risinge	5	1500	NN	Soest	triptyk	
Risinge S:ta Maria	5	senmedeltid	NN		helgonskåp	
Rogslösa	5	1400-tal	NN		triptyk	
Rumskulla	8	1475	Johannes Stenrath		triptyk	
Rystad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Rystad	5	1400-tal	NN		triptyk	

Rystad	5	1650	Johan Werner d.ä. ?		krön till altarskåp	
Rönö	5	1440	NN		triptyk	
S:t Laurentii	5	1500-tal	NN		triptyk	
S:t Laurentii	5	1400-tal	NN		figurer	
Sjögestad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Skeppså	5	1400-tal	NN		triptyk	
Skällvik	5	1400-tal	NN		helgonskåp	
Skärkind	5	1500-tal	NN		triptyk	
Skärkind	5	1500-tal	NN		helgonskåp	
Skönberga	5	1400-tal	NN		figurer	
Skönberga	5	1400-tal	NN		helgonskåp	
Slaka	5	1400-tal	NN		triptyk	
Slaka	5	1500-tal	NN		helgonskåp	
Stora Åby	5	1400-tal	NN		triptyk	
Svinhult	5	senmedeltid	NN		helgonskåp, delar	
Svinhult	5	senmedeltid	NN		delar, förvaras på vinden	
Sya	5	1400/1500	NN		triptyk	
Tidersrum	5	1300-tal	NN		helgonskåp	
Trehörna	5	1600/1700	NN		flyglar	
Tåby	5	1400-tal	NN		figur	
Törnevalla	5	1889	P A Johansson		triptyk, målat	
Törnsfall	5	1400-tal	NN		helgonskåp	
Ulrika	5	1400-tal	NN		triptyk	
Vadstena klosterk:a	5	1300-tal	NN		helgonskåp	
Vadstena	5	1459	Hans Hesse, Johannes Stenrath		triptyk, predellan från 1480-talet	
Vadstena	5	1460t	Frater Severus		helgonskåp	
Vadstena	5	1500-tal	NN		triptyk	
Vadstena	5	1520	NN		triptyk	
Vadstena	5	1520	NN	Flandern	predella, förvaras på klostervinden	
Vadstena	5	1400-tal	NN		delar, förvaras på klostervinden	
Vallerstad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Varv-Styra	5	1400/1500	NN		triptyk	
Vinnerstad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Vånga	5	1500-tal	NN		triptyk	
Väderstad	5	1400-tal	NN		triptyk	
Västra Ed	8	1400-tal	NN		helgonskåp	SHM invnr 3776:4
Västra Eneby	5	1400/1500	NN		triptyk, demonterad	
Älvestad	5	1450	NN		triptyk	
Örberga	5	1430	NN		corpus	
Östra Ny	5	1400-tal	NN		triptyk	
Östra Tollstad	5	1400-tal	NN		triptyk	

[huvudregister] [\[innehållsförteckning\]](#)

Medeltida smidesörrar

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	län	period	anmärkning
Adelöv	6	senmedeltida	
Appuna	5	senmedeltida	
Askeby	5	senmedeltida	
Askeryd	6	romansk	
Ask	5	romansk	
Ask	5	senmedeltida	
Bankekind	5	romansk	
Bjälbo	5	romansk	
Bredestad	6	senmedeltida	
Bälaryd	6	senmedeltida	
Dagsberg	5	senmedeltida	
Dalhem	8	senmedeltida	
Drothem	5	senmedeltida	
Ekeby	5	senmedeltida	
Ekebyborna	5	romansk	
Fornåsa	5	romansk	
Fornåsa	5	romansk	
Frödinge	8	senmedeltida	
Grebo	5	senmedeltida	
Gärdserum	5	senmedeltida	
Hannäs	5	romansk	
Haurida	6	senmedeltida	
Herrberga	5	romansk	
Herrestad	5	romansk	
Herrestad	5	senmedeltida	
Hov	5	romansk	förvaras på SHM
Hägerstads gamla	5	senmedeltida	förvaras på SHM
Högby gamla	5	romansk	förvaras på SHM
Järstad	5	senmedeltida	
Kaga	5	romansk	
Kaga	5	senmedeltida	
Kaga	5	senmedeltida	
Kaga	5	senmedeltida	
Kimstad	5	romansk?	
Kristberg	5	senmedeltida	
Lillkyrka	5	senmedeltida	
Lönsås	5	romansk	
Mjölby	5	senmedeltida	
Mogata	5	senmedeltida?	
Motala	5	senmedeltida	
Normlösa	5	romansk	
Normlösa	5	senmedeltida	
Normlösa	5	senmedeltida	
Norra Solberga gamla	6	senmedeltida	
Nässja	5	senmedeltida	
Oppeby	5	senmedeltida	
Orlunda	5	senmedeltida	
Pelarne	8	senmedeltida	
Rogslösa	5	romansk	dendrodaterad o1275
Skeppsås	5	romansk	
Skällvik	5	senmedeltida	
Skönberga	5	romansk	
Skönberga	5	romansk	förvaras på ÖLM

Skönberga	5	senmedeltida	
Slaka	5	romansk	
Strå	5	senmedeltida	
Styrstad	5	senmedeltida	
Säby	6	senmedeltida	
Södra Vi	8	senmedeltida	
Tidersrum	5	romansk	
Tidersrum	5	romansk	
Tidersrum	5	senmedeltida	
Torpa	5	senmedeltida?	
Tveta	8	romansk	
Tveta	8	senmedeltida	
Törnevalla	5	senmedeltida	
Ukna	8	senmedeltida	
Veta	5	romansk	
Veta	5	senmedeltida	
Vreta kloster	5	senmedeltida	
Vånga	5	senmedeltida	
Väderstad	5	senmedeltida	
Västerlösa	5	romansk	
Västra Ed	8	senmedeltida	färg- och textilspar
Västra Harg	5	senmedeltida	
Västra Ny	5	senmedeltida	
Västra Ryd	5	senmedeltida	
Västra Stenby	5	senmedeltida	
Väversunda	5	romansk	
Å kyrkoruin	5	senmedeltida	
Åsbo	5	senmedeltida	
Älvestad	5	senmedeltida	färgspårsanalys
Älvestad	5	senmedeltida	färgspårsanalys
Älvestad	5	senmedeltida	färgspårsanalys
Älvestad	5	senmedeltida	
Örberga	5	senmedeltida	
Örberga	5	senmedeltida	
Örtomta	5	senmedeltida	
Östra Eneby	5	senmedeltida	
Östra Skrukeby	5	romansk	dendrodaterad o1150
Östra Skrukeby	5	senmedeltida	
Östra Stenby	5	senmedeltida	
Östra Tollstad	5	romansk	förvaras på SHM
Risinge S:ta Maria	5	romansk	
Risinge S:ta Maria	5	romansk	
Risinge S:ta Maria	5	senmedeltida	rekonstruerad färgsättning

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Glasmålningar

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	län	konstnär/verkstad	år	anmärkning
Appuna	5	AB Konstglas, Stockholm	1910	
Askeby	5	Einar Forseth	1913	
Berga	5	Bo Beskow	1978	
Bredestad	6	Ove Leijonhufvud	1922	
Börrium	5	Knut Nordenskjöld	1921	
Ekeby	5	Reinhold Callmander	1895	
Figeholm	8	Britta Reich-Eriksson	1985	
Figeholm	8	Britta Reich-Eriksson	1992	
Fornåsa	5	Kurt von Schmalensee	1956	
Frinaryd	6	Puhl & Wagner	1926	
Furingstad	5		1888	färgat & etsat glas
Gamleby	8	Erik Elwén	1959	
Gamleby	8	Erik Elwén	1970	
Gladhammar	8	Yngve Lundström	1950	
Gårdserum	5	Erik Elwén	1972	
Haurida	6	NN	1895	tryckta bilder
Hedvig	5	München	1891	
Hedvig	5	Jan Brazda	1959	
Holavedskapellet	6	Winfried Baier		
Hällestad	5	Neumann & Vogel	1895	
Högby	5	Ch Crodel	1970	
Höreda	6	Almquist	1880t?	
Höreda	6	Ove Leijonhufvud?/Neumann & Vogel	1930	
Ingatorp	6	Fredrik Falkenberg	1911-14	
Kaga	5	Neumann & Vogel	1907	
Kisa	5	Neumann & Vogel	1916	
Kristdala	8	Bo Beskow	1960	
Krokek	5	Jan Brazda	1957	
Krokek	5	Jan Brazda	1961	
Krokek	5	Jan Brazda	1984	
Kuddby	5	NN	1870	
Kuddby	5	Agi Lindegren	1901	
Kullerstad	5	Britta Reich-Eriksson	1954	
Linköpings domkyrka	5	Per Andersson	1987	
Linköpings domkyrka	5	Lena Cronqvist (?)	1987	
Linköpings domkyrka	5	Britta Reich-Eriksson	1988	
Linköpings domkyrka	5	Lisa Bauer	1998	etsningar
Linköpings domkyrka	5	Brian Clarke	2010	
Locknevi	8	Neumann & Vogel	1903	
Lofta	8	Hugo Hammarskjöld	1896	
Mallexander	5	Ch Crodel	1900t	
Marbäck	6	Fredrik Falkenberg	1913	
Matteus	5	Svante Thulin/Innsbruck	1892	
Matteus	5	Bo Beskow	1962	
Mellby	6	Neumann & Vogel	1880t	
Mjölby	5	C Crodel	1969	
Mogata	5	Bo Beskow	1963	
Mogata	5	Bo Beskow	1997	
Motala	5	Fritz Geiges	1904	
Motala	5	Neumann & Vogel	1909	
Motala	5	Mayer & Rabolt	1966	
Motala	5	Kurt von Schmalensee/Mayer & Rabolt	1972	
Norra Solberga nya	6	Reinhold Callmander	1902	

Orlunda	5	Agi Lindegren	1889	
Risinge	5	NN	1845-49?	
S:t Johannes	5	Bo Beskow	1968-70	
S:t Lars kapell, Eksjö	6	Julia Lüning	1963	
S:t Andreas kapell	8	Eric Elfwén	1976	
S:ta Maria i Johannelund	5	Erik Höglund	1963	muralglas
S:ta Marias kapell	8	Eric Elfwén	1982	rosettfönster
S:t Nicolai kapell	8	Eric Elfwén	1989	
S:t Olai	5	Agi Lindegren	1898	borttaget
S:t Olai	5	Lennart Lindquist	1961-62	
S:t Petri	8	Neumann & Vogel	1905	
Skärkind	5	Neumann & Vogel	1913	
Skärkinds gamla	5	NN	1400-tal	Förvaras på SHM
Stjärnorp	5	Neumann & Vogel	1914	
Säby	6		1887	fragment
Säby	6	Jerk Werkmäster	1933	
Söderledskyrkan	5	Eric Höglund	1970	
Södra Vi	8	Axel Lindegren	1907	glasmosaik
Tomaskyrkan	5	Lasse Frisk		
Torpa	5	Neumann & Vogel	1911	
Tuna	8	Erik Elfwén	1979	
Törnsfall	8	Tyskland	1892	
Vadstena klosterk:a	5	NN	1862	
Vadstena klosterk:a	5	NN	1864	
Vadstena klosterk:a	5	Reinhold Callmander	1898	
Valdemarsvik	5	Milan Vobruba	1977	
Veta	5	Gustav Lindgren/Neumann & Vogel	1913	
Vidingsjö	5	Winfried Baier	2010	
Vist	5	Bengt Olof Kälde	1972	
Vårdnäs kapell	5	Bengt Olof Kälde	1980	
Västerlösa	5	Elis Lundquist	1955	
Västra Eneby	5	Axel Lindegren m fl.	1912-14	
Västra Harg	5	Yngve Lundström	1924	
Västra Stenby	5	NN	1912	
Åtvids stora	5	NN	1885	
Ättetorpskyrkan	5	Jan Brazda	1962	
Östra Eneby	5	Neumann & Vogel	1896	nedtaget
Östra Eneby	5	Olle Hjortsberg	1918	
Östra Husby	5	Neumann & Vogel	1908	
Finspångs slottskapell	5	Augusta Ekman/C H G von Schéele	1891	

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Läktarunderbyggnader

[huvudregister] [\[innehållsförteckning\]](#)

kyrka	län	år	arkitekt	anmärkning
Adelöv	6	1928	Göran Pauli	
Ankarsrum	8	1987	Lennart Arfwidsson	
Askeby	5	1971	Ture Jangvik	
Bankekind	5	1898 / 1972	Ture Jangvik	
Bjälbo	5	1935	Erik Fant	
Blåvik	5	1990	Uno Söderberg	
Borg	5	1988	Ahrén & Jacobsson	
Drothem	5	1980	Ture Jangvik	
Ekeby	5	1981 / 2007?	Egon Forsberg / Lennart Arfwidsson	
Eksjö	6	2001	Georg Andersson	
Fivelstad	5	1949	Johannes Dahl	
Frödinge	8	1974	I Sandberg	
Gistad	5	1972	Ture Jangvik	
Gryt	5	1976	K Tollsten	
Hannä	5	1967	Ture Jangvik	
Hult	6	1964	Johannes Dahl	
Hycklinge	5	1961	Kurt von Schmalensee	
Hägerstad	5	1930	Erik Fant	
Hällestad	5	1996		
Hässleby	6	1994	Lennart Arfwidsson	
Ingatorp	6	1980	Per Rudenstam	
Klockrike	5	1988	Magnus Ahrén	
Kråkshult	6	1993	Lennart Arfwidsson	ombyggnad av äldre läktarunderbyggnad
Kuddby	5	1988	Bo Sundberg	
Kärna	5	1993	Ahrén & Jacobsson	
Linderås	6	1931	Johannes Dahl	
Ljung	5	1970 / 1981	Planander / Ture Jangvik	
Lofta	8	1989		
Loftahammar	8	1983	Ture Jangvik	
Lönneberga	8	1985		
Lönså	5	1869	Abraham Nyström	
Misterhult	8	1974	Erik Persson	
Mjölby	5	1979	Bo Sundberg	
Mogata	5	1963	Kurt von Schmalensee	
Motala	5	1982	Gunnar Tengdelius	ombyggnad av äldre läktarunderbyggnad
Målilla	8	1988	Lennart Arfwidsson	
Mörlunda	8	1990		
Nykil	5	1955	Kurt von Schmalensee	
Orlunda	5	1950	Erik Lundberg/Ernst Auby	
Rappestad	5	1925 / 1985	Isak Gustaf Clason / Per Jakobsson	
Regna	5	1999	Magnus Ahrén	
Ringarum	5	1973	Ture Jangvik	
Risinge	5	1966	Kurt von Schmalensee	
Rystad	5	1972	Bo Sundberg	
S:t Anna	5	1962	Kurt von Schmalensee	
S:ta Gertrud	8	1964	Arre Essén	
S:t Lars	5	1958	Erik Lundberg	
S:t Olai	5	1949	Kurt von Schmalensee	
Skeda	5	1978	Ture Jangvik	
Skedevi	5	1958	Kurt von Schmalensee	

Skärkind	5	1965	Kurt von Schmalensee / Ture Jangvik	
Skönberga	5	1984	Lennart Kjellberg	
Stjärnorp	5	2000	Börje Mathiasson	
Styrstad	5	1986	Owe Axelsson	
Sund	5	1951	Kurt von Schmalensee / Johannes Dahl	
Säby	6	1968	Johannes Dahl	
Tjällmo	5	1957	Erik Lundberg	
Tranå	6	1974	Johannes Dahl	ombyggnad av äldre läktaunderbyggnad
Tryserum	5	1972	Eric Elfvärn	
Tåby	5	1991	Owe Axelsson	
Törnevalla	5	1960	Kurt von Schmalensee / Bertil Thavelin / Ture Jangvik	
Ukna	8	1901	Hugo Hammarskjöld	
Ulrika	5	1926-50		
Varv-Styra	5	1952	Ernst Auby / Erik Lundberg	
Vena	8	1989	Ture Jangvik	
Veta	5	1973	Ture Jangvik	
Vikingstad	5	1892 / 1983	Per Jacobsson	
Vimmerby	8	1993	Per Rudenstam	
Virserum	8	1970	Ture Jangvik	
Vånga	5	1959-62	Erik Lundberg	
Väderstad	5	1953 / 1991	Johannes Dahl Uno Söderberg	
Västerlösa	5	1908 / 1988	Sven Torgersrud/Aron Johansson / Ture Jangvik	
Västra Harg	5	1954	Erik Lundberg	
Västra Ny	5	1902		
Västra Stenby	5	1912	C J Rolander	
Älvestad	5	1994	Jerk Alton	Förstörd i brand 2007
Ödeshög	5	1990	Lennart Arfwidsson	
Östra Ryd	5	1976	Torsten Leon-Nilsson	
Östra Tollstad	5	1958	Erik Lundberg	
Överum	8	1966	Kurt von Schmalensee / Ture Jangvik	

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Altarrundlar

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrka	Län	Datering	Mästare	anmärkning
Ankarsrum	H	1800-talets senare del		
Appuna	E	1887		
Asby	E	1957?		
Ask	E	1800-tal		
Askeby	E	1951		
Askeryd	F	1976		
Bankekind	E	1896		
Bellö	F	1823		
Björkeberg	E	1945	E. Fant	
Björksäter	E			
Blackstad	H	1700-talets slut		
Blåvik	E	1873		
Boxholm	E	1897	Gustaf Pettersson	
Bredestads	F	1800-tal		
Bälaryd	F	1874		
Dagsberg	E			
Dalhem	H	1800-talet		
Djursdala	H	1700-talet		
Drothem	E	1800-tal		
Edshult	F	1839		
Ekeby	E	1926?		
Ekebyborna	E	1828		
Eksjö	F	1800-tal		
Fivelstad	E	1800-tal		
Flisby	F	1850-tal		
Flisby	F	1600-tal		under läktaren
Flistad	E	1836		
Folkströms kapell	E	1870		
Fornåsa	E			
Frinnaryd	F	1900-tal		
Frödinge	H	1700-talet		
Frödinge	H	1800-talet		magasinerad
Furingstad	E	1880-tal		
Gamleby	H	1800-tal		
Gammalkil	E	1801	Pehr Hörberg	
Gistad	E			
Gladhammar	H	1883		
Godegård	E	1912 ?		
Gryt	E	1800-tal		
Gusum	E	1914		
Gårdeby	E	1700-1800-tal		
Gärdserum	E	1800-tal		
Hagebyhöga	E	1948	Erik Lundberg	
Hallingeberg	H	1800-talet		
Hannäs	E	1885		
Haurida	F	1800-tal		
Herrberga	E	1800-tal		
Herrestad	E	1946?		
Hjorteds	H	1700-talet		
Hogstad	E	1800-tal		
Horn	E	1850		
Hov	E	1783		

Hult	F	1800-tal		
Hultsfred	H	1934		
Hycklinge	E	1792		
Hägerstad	E	1866		
Hällestad	E	1958	Erik Lundberg	
Häradshammar	E	1800-tal		
Hässleby	F	1800-talets slut		
Högby	E	1871		
Högby	E	1949		
Höreda	F	1700-talet		
Ingatorp	F	1914	Fredrik Falkenberg	
S:ta Maria i Johannelund	E	1963		
Jonsberg	E	1726		
Järeda	H	1939		
Kaga	E	1900-tal		
Klockrike	E	1800-tal		
Konungsund	E	1956	Kurt von Schmalensee	
Kristberg	E	1831	August och Janne Nyström	
Kristdala	H	1791?		
Kråkshult	F	1803		
Kuddby	E	1828		
Kumla	E	1800-tal		
Kvarsebo	E	1740-tal		
Källstad	E	1869		
Kärna	E	1934	Erik Fant	
Kättilstad	E	1800-tal		
Landeryd	E	1700-tal		
Ledberg	E	1851		
Lill	E	1714		
Linderås	F	1804		
Ljung	E	1800-tal		
Locknevi	H	1905	Hugo Hammarskjöld	
Lofta	H	1800-talet		
Loftahammar	H	1760		
Lönneberga	H	1870-tal		
Lönsås	E			
Malexander	E	1931	Johannes Dahl	
Marbäcks	F	1800-talet		
Medevi brunn	E			
Mellby	F	1800-talet		
Misterhults	H	1780		
Mjölby	E	1907		
Motala	E	1952		
Målilla	H	1820	Pehr Hörberg (?)	
Mörlunda	H	1800-tal		
Norra Solberga nya	F	1800-t senare del		
Norra Vi	E	1774?		
Nykil	E	1786		
Nässja	E	1900-tal		knäfall
Odensvi	H	1776		
Oppeby	E	1700-tal		
Orlunda	E	1950	Erik Lundberg	
Pelarne	H	1800-tal		
Rappestad	E	1802	A L Thunström	
Regna	E	1913		
Rejmyre	E	1837		
Ringarum	E	1777		
Rinna	E	1803	Beurling?	
Risinge Nya	E	1849	J A Hawerman	

Rogslösa	E	1959. 1800-tal	Erik Lundberg	
Rumskulla	H	1830-talet		
Rystad	E	1783		
Rönö	E			
S:t Anna	E	1800-tal	Bengt Frökenberg	
S:t Laurentii	E	1885		
S:t Lars	E	1801	Pehr Hörberg	tavlor från fd altarrundel
S:t Lars	E	1958	Erik Lundberg	
S:t Petri	H	1900-talet		
S:ta Gertruds	H	1700-tal		
Sjögestad	E	1860		
Skeda	E	1794		
Skedevi	E	1803		
Skönberga	E	1800-tal		
Slaka	E	1855 ?		
Strå	E	1948	Erik Lundberg	
Sund	E	1795	Pehr Hörberg	
Svinhult	E	1875		
Sya	E	1774		
Säby	F	1931		
Södra Vi	H	1944		
Tingstad	E	1778	Jacob Löfgren, Mogata	
Tjällmo	E	1956		
Tjärstad	E	1778		
Torpa	E	1900-tal		
Tryserum	E			
Tuna	H	1890-tal		
Tuna	H	1700-tal	magasinerad	
Tveta	H	1800-talet		
Tåby	E	1789		
Törnevalla	E	1800-tal		
Törnsfall	H	1700-talet		
Ukna	H	1902		
Ulrika	E			
Vadstena klosterkyrka	E	1890-tal	C G Petersson, A Stenström	
Valdemarsvik	E	1977	Ture Jangvik	
Varv	E	1861		
Vena	H	1700-talets slut		
Veta	E			
Viby	E			
Vikingstad	E	1766		
Vimmerby	H	1850-tal		
Vinnerstad	E	1952	Kurt von Schmalensee	
Vireda	F	1800-tal		
Virserums	H	1880		
Vårdnäs	E	1796		
Vårdsberg	E	1803		
Väderstad	E	1840	Johan Holmberg	
Värna	E	1900-tal		
Västerlösa	E	1796		
Västra Ed	H	1863		
Västra Harg	E	1954?		
Västra Husby	E	1979	Ture Jangvik	
Västra Ny	E	1700-1800-tal		
Västra Ryd	E	1882		
Västra Stenby	E	1800-tal		
Västrum	H	1798		
Yxnerum	E			
Å	E	1846		

Åsbo	E	troligen 1800-tal		
Örberga	E	1880		
Örtomta	E	1806		
Östra Ed	E	1958		
Östra Harg	E			
Östra Husby	E			
Östra Ny	E	1940		
Östra Ryd	E	1760		
Östra Skrukeby	E	1800-tal ?		
Östra Stenby	E	1859		
Östra Tollstad	E	1956	Erik Lundberg	
Överum	H	1870-tal		
Brunneby	E			knäfallstol
Finspångs slottskapell	E	1891	Zettervall	
Risinge gamla, S:a Maria	E	1712		

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Kyrkbränder i kronologisk ordning

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

År	Kyrka	Anmärkning
1200	Bjälbo kyrka	torn
1200	Hässleby kyrka	totalskada
1200	Vreta klosterns kyrka	
1300	Gårdeby kyrka	
1320	S:t Lars kyrka	torn
1350	Järstads kyrka	
1377	Askeby kyrka	
1385	Drothems kyrka	
1400	Säby kyrka	
1416	Linköpings domkyrka	
1418	Drothems kyrka	
1432	Vreta klosterns kyrka	
1440	Vårfrukyrkan	
1466	Vårfrukyrkan	torn
1490	Askeby kyrka	
1494	S:t Laurentii kyrka	totalskada
1500	Tveta kyrka	
1520	Höreda kyrka	
1537	Askeby kyrka	
1546	Linköpings domkyrka	
1566	Stora Åby kyrka	
1566	Viby kyrka	
1567	Askeby kyrka	
1567	Linköpings domkyrka	
1567	Målilla kyrka	totalskada
1567	Mörlunda kyrka	totalskada

1567	S:t Lars kyrka	
1567	S:t Olai kyrka	
1568	Fornåsa kyrka	
1570	Häradshammars kyrka	
1587	Malexanders kyrka	totalskada
1600	Vinnerstads kyrka	
1609	Askeby kyrka	torn
1609	Oppeby kyrka	
1611	Måilla kyrka	totalskada
1612	Mörlunda kyrka	totalskada
1612	S:ta Gertruds kyrka	
1617	Vinnerstads kyrka	
1646	Ljungs kyrka	
1652	Örtomta kyrka	
1654	Vårdsbergs kyrka	
1655	S:t Olai kyrka	totalskada
1655	Västerlösa kyrka	blixtnedslag
1659	Frinnaryds kyrka	
1660	Sunds kyrka	totalskada
1660	Tryserums gamla kyrka	
1671	Ekebyborna kyrka	
1676	Furingstads kyrka	torn, blixtnedslag
1690	Viby kyrka	blixtnedslag
1691	Djursdala kyrka	
1700	Askeby kyrka	
1700	S:t Lars kyrka	
1704	Vårfrukyrkan	blixtnedslag
1706	Kättilstads kyrka	blixtnedslag
1707	Björkebergs klockstapel	
1708	Ledbergs klockstapel	blixtnedslag
1717	Örtomta kyrka	torn
1718	Vårfrukyrkan	
1719	Hedvigs kyrka	
1719	Ljungs kyrka	blixtnedslag
1719	S:t Olai kyrka	
1719	Östra Eneby kyrka	
1726	Hällestads kyrka	
1750	Örberga kyrka	
1758	Kristbergs kyrka	
1762	S:ta Gertruds kyrka	
1771	Mjölby kyrka	totalskada
1772	Vists kyrka	blixtnedslag
1776	Furingstads kyrka	torn, blixtnedslag
1780	Blackstads gamla kyrka	totalskada, ruin
1785	Rappestads kyrka	totalskada
1789	Stjärnorps kyrka	totalskada
1806	Häradshammars kyrka	
1807	Ljungs kyrka	
1822	S:t Johannes gamla kyrka	totalskada
1826	Gryts kyrka	torn
1839	Misterhults kyrka	
1844	Kättilstads kyrka	torn

1870	Landeryds kyrka	
1878	Å kyrka	totalskada, ruin
1888	Hässleby kyrka	blixtnedslag
1889	Krokeks gamla kyrka	totalskada, ruin
1891	Hässleby kyrka	blixtnedslag
1893	Hällestads kyrka	totalskada
1893	Kärna kyrka	totalskada
1906	Skärkinds kyrka	blixtnedslag
1908	Järstads kyrka	blixtnedslag
1911	Ingatorps kyrka	totalskada
1911	Vimmerby kyrka	
1913	Norra Vi kyrka	blixtnedslag
1913	Regna kyrka	totalskada
1929	Malexanders kyrka	
1937	Frödinge kyrka	tak
1958	Östra Eds kyrka	totalskada
1959	Jonsbergs kyrka	
1959	Vånga kyrka	totalskada
1961	Vists kyrka	totalskada
1977	Västra Husby kyrka	totalskada
1983	Asks sockenmagasin	totalskada
2007	Älvestads kyrka	totalskada

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Taktäckningsmaterial och historiska tak

Kyrka	län	Tak (från öster till väster)	tegel	plåt	koppar	spån	skiffer	Tak 1911	Medeltida takstol
Adelöv	6	plåt		1				spån	
Alla helgons kapell	5								
Ankarsrum	8	tegel	1					spån	
Appuna	5	plåt/koppar		1	1			tjärpapp/koppar	
Asby	5	plåt		1					1200t
Askeby	5	spån				1		spån	
Askeryd	6	plåt		1				plåt	
Asks	5	spån				1		spån	1500t
Bankekind	5	koppar			1			spån/plåt	
Bellö	6	plåt		1				plåt	
Bjälbo	5	spån				1		spån	
Björkeberg	5	spån				1		spån	
Björnsäter	5	koppar			1			plåt	
Blackstad	8	tegel/koppar	1		1			tegel/spån	
Blåviks	5	koppar			1			plåt	
Borgs	5	plåt		1				plåt	
Boxholms	5	koppar			1			plåt	
Bredestad	6	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
Brunneby	5	spån						spån	ja, delvis?
Bälaryd	6	spån/plåt/spån		1		1		plåt	ja
Börnum	5	tegel/koppar	1		1			tegel	
Charlottenborgskyrkan	5	plåt		1				0	
Dagsberg	5	koppar			1			spån	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Dalhem	8	plåt		1				plåt	
Djursdala	8	spån				1		spån	
Drothem	5	plåt/skiffer		1			1	skiffer	
Edshult	6	plåt		1				plåt	
Ekeby	5	koppar/tegel/spån	1		1	1			
Ekebyborna	5	spån				1		plåt/spån	
Eksjö	6	koppar			1			plåt	
Figeholm	8	plåt		1				0	
Finspångs slottskapell	5								
Fivelstad	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/koppar	
Flisby	6	plåt		1				plåt	
Flistad	5	spån				1		skiffer/spån	1100t/1300t
Folkströms kapell	5	betongtegel	1					tegel	
Fornåsa	5	koppar			1			plåt/koppar	
Fridhems kapell	8	tegel	1					tegel	
Frinnaryd	6	spån/plåt (ekspån)		1		1		spån/plåt?	
Frödinge	8	plåt		1				plåt	
Furingstad	5	plåt		1				plåt	1160t
Gamleby	8	koppar			1			plåt	
Gammalkil	5	koppar			1			plåt/spån	
Gistad	5	eternit/plåt		1				skiffer/plåt	
Gladhammar	8	koppar			1			koppar	
Gladhammar kapell	8	skiffer						0	
Godegård	5	spån				1		spån	
Grebo	5	spån				1		spån	
Gryt	5	tegel/spån	1			1		tegel/spån	
Gusum	5	spån				1		spån	
Gårdeby	5	spån				1		spån	1200t/1300t
Gårdserum	5	skiffer					1	skiffer	
Hagebyhöga	5	spån				1		spån	1100t
Hallingeberg	8	skiffer 1937					1	tegel	
Hannäs	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Haurida	6	tegel/spån	1			1		tegel/spån	
Heda	5	skiffer					1	skiffer	1100t
Hedvig	5	koppar			1			plåt	
Heliga korsets kapellkrematorium	5								
Herrberga	5	koppar/spån			1	1		spån	
Herrestad	5	spån				1		plåt	1000/1100t
Hjorted	8	plåt/spån		1		1		spån	
Hogstad	5	skiffer/koppar			1		1		1100/1300t
Horn	5	plåt		1				plåt	
Hov	5	spån				1		spån	1400t
Hult	6	koppar			1				
Hultsfred	8	skiffer/koppar			1		1	0	
Hycklinge	5	plåt		1				plåt/koppar	
Hägerstad	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Hägerstads gamla	5	spån				1		0	
Hällestad	5	koppar			1			koppar	
Häradshammar	5	skiffer/plåt		1			1	spån	
Hässleby	6	koppar			1			spån/plåt	
Högby	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/koppar	
Höreda	6	plåt		1				plåt	
Ingatorp	6	tegel/spån	1			1		spån?	
Jonsberg	5	koppar			1			spån	
Järeda	8	spån (ek)				1		spån	
Järstad	5	spån				1		spån	
Kaga	5	spån				1		spån	1100t/1500t
Kimstad	5	plåt		1				plåt	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Kisa	5	koppar			1			koppar	
Klockrike	5	koppar			1			spån	
Konungsund	5	plåt		1				spån	
Kristberg	5	spån				1		spån	
Kristdala	8	koppar, spån			1	1		plåt, spån	
Krokek	5	plåt		1				plåt	
Kråkshult	6	plåt/spån		1		1		plåt	
Kuddby	5	plåt		1				plåt	
Kulla kapell	6								
Kullerstad	5	spån				1		spån	ja
Kumla	5	spån				1		spån	ja
Kvarsebo	5	plåt		1				plåt	
Kvillinge	5	plåt/koppar		1	1				
Källstad	5	plåt		1				plåt	
Kärna	5	koppar			1			koppar	
Kättilstad	5	plåt		1				plåt	
Landeryd	5	tegel/spån/koppar	1		1	1			
Ledberg	5	tegel/koppar	1		1			plåt/spån	
Lilla Aska kapellkrematorium	5								
Lillkyrka	5	tegel/plåt	1	1				tegel/plåt	ja
Linderås	6	plåt		1				tegel	
Lindö kapell	5								
Linköpings domkyrka	5	koppar			1			skiffer/plåt	
Ljung	5	plåt		1				plåt	
Locknevi	8	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Lofta	8	skiffer/koppar			1		1		
Loftahammar	8	koppar			1			tegel	
Lommaryd	6	koppar			1			plåt	
Lönneberga	8	koppar			1			plåt	
Lönsås	5	spån				1		spån/plåt	
Malexander	5	koppar			1				
Marbäck	6	tegel/koppar	1		1			spån	
Matteus	5	koppar			1			skiffer/koppar	
Medevi brunnskapell	5	spån						tegel/plåt	
Mellby	6	spån				1		spån	o1300
Misterhult	8	koppar			1			spån	
Mjölby	5	koppar			1			plåt	
Mogata	5	skiffer					1	skiffer	
Motala	5	koppar			1			plåt	
Målilla	8	koppar			1			spån	
Mörlunda	8	koppar			1			spån	
Normlösa	5	spån				1		spån	
Norra Solberga	6	koppar			1			plåt	
Norra Solberga g:a	6	spån				1		spån	ja
Norra Vi	5	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
Nykil	5	tegel/spån	1			1		tegel/spån	
Nässja	5	spån				1		spån	1100t
Odensvi	8	spån				1		spån	
Oppeby	5	spån				1		spån	
Orlunda	5	koppar			1			koppar	
Pelarne	8	spån				1		spån	
Rappestad	5	plåt/koppar		1	1			plåt/spån	
Regna	5	skiffer					1	?	
Rejmyre	5	plåt		1				tegel	
Ringarum	5	koppar			1			plåt	
Rinna	5	plåt		1				plåt	
Risinge	5	koppar			1			plåt	
Risinge S:ta Maria	5	spån						spån	ja

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Rogslösa	5	spån				1		spån	1200t
Rumskulla	8	plåt		1				plåt	
Rystad	5	skiffer/spån				1	1	skiffer/spån	
Rök	5	plåt		1				plåt	
Rönö	5	tegel	1					tegel	
S:t Anna	5	koppar/skiffer/koppar			1		1	skiffer	
S:t Anna g:a	5	eternit						?	
S:t Johannes	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/koppar	
S:t Lars	5	koppar			1			plåt/koppar	
S:t Lars kapell	6	koppar			1			0	
S:t Laurentii	5	spån/skiffer/plåt		1		1	1	spån/skiffer/plåt	
S:t Markus kapell	8	plåt						plåt	
S:t Olai	5	koppar			1			plåt	
S:t Olofs kapell	5	tegel	1						
S:t Petri	8	koppar			1			koppar	
S:ta Gertrud	8	tegel/spån/koppar	1		1	1			
Sankta Maria i Johannelund	5	tjärpapp						0	
Simonstorp	5	spån				1		tjärpapp	
Sjögestad	5	asbestcement/plåt		1				skiffer/plåt	
Skeda	5	tegel	1						
Skedevi	5	plåt		1				plåt	
Skeppsås	5	spån				1		spån	
Skällvik	5	koppar			1				
Skänninge gravkapell	5	koppar							
Skärkind	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Skärkinds g:a	5	plåt							
Skönberga	5	tegel	1					tegel	ja
Slaka	5	tegel/koppar	1		1			tegel/plåt	
Stjärnorp	5	tegel/koppar	1		1			tegel/koppar	
Stora Åby	5	koppar			1			spån	
Strå	5	skiffer					1	skiffer	
Styrstad	5	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
Sund	5	koppar			1			plåt	
Svanshals	5	spån/plåt		1		1		tegel	
Svinhult	5	plåt/koppar/spån		1	1	1		plåt/koppar/spån	
Sya	5	spån/koppar			1	1		spån	
Säby	6	koppar/spån			1	1		plåt/spån	ja?
Södra Vi	8	spån				1		spån	
Tanneforskyrkan	5	koppar			1			0	
Tidersrum	5	spån				1		plåt	ja
Tingstad	5	spån				1		plåt	
Tjällmo	5	koppar			1			spån	
Tjärstad	5	spån/koppar			1	1		spån	
Torpa	5	spån				1		spån	ja
Tranås	6	tegel/koppar	1		1			0	
Trehörna	5	plåt		1				plåt	
Tryserum	5	koppar/plåt		1	1				
Tuna	8	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
Tveta	8	spån				1		spån	ja?
Tåby	5	spån				1		spån	
Törnevalla	5	plåt/tegel/koppar	1	1	1			plåt/tegel/koppar	
Törnsfall	8	tegel/spån	1			1		tegel/spån	ja?
Ukna	8	plåt		1				plåt	
Ulrika	5	spån				1		plåt	
Vadstena gravkapell	5								
Vadstena klosterkyrka	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/plåt	
Valdemarsvik	5	koppar			1			plåt	
Vallerstad	5	koppar (svartmålad)			1			spån	

Varv-Styra	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/koppar	
Vena	8	koppar			1			plåt	
Veta	5	tegel	1					tegel	
Viby	5	spån				1		spån	
Vikingstad	5	koppar/spån			1	1		skiffer/spån	
Vimmerby	8	koppar			1			plåt	
Vinnerstad	5	koppar			1			spån	
Vireda	6	spån				1		spån	1300t
Virserum	8	koppar			1			plåt	
Virserums begravningskapell	8								
Vist	5	koppar			1			plåt	
Vreta klostets kyrka	5	spån/blyplåt				1		plåt	
Vånga	5	koppar			1				
Vånga g:a	5	tegel							
Vårdnäs	5	tegel/spån	1			1		tegel/spån	
Vårdsberg	5	tegel/spån	1			1		tegel/spån	
Vårfrukyrkan	5	koppar			1			plåt	
Väderskärs kapell	8	tegel	1					tegel	
Väderstad	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Värna	5	spån				1		spån	ja
Västerlösa	5	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
Västerviks Nya kg g:a kapellet	8	spån						0	
Västra Ed	8	koppar			1			plåt	
Västra Eneby	5	plåt/koppar		1	1			plåt	
Västra Harg	5	plåt/koppar		1	1			tegel	
Västra Husby	5	koppar			1			skiffer	
Västra Ny	5	koppar			1			plåt	ja?
Västra Ryd	5	plåt/koppar		1	1				
Västra Stenby	5	spån				1		spån	
Västra Tollstad	5	plåt/koppar		1	1			plåt	
Västrum	8	koppar			1			plåt	
Väversunda	5	spån				1		plåt/spån	1100t
Yxnerum	5	plåt		1				plåt	
Å	5	plåt		1					
Åsbo	5	koppar/spån		1		1		tegel/spån	ja
Åtvids g:a	5	spån				1		0	ja, delvis?
Åtvids kapell	5	koppar							
Åtvids stora	5	plåt/skiffer		1			1	plåt/skiffer	
Ålvestad	5	plåt		1				tegel/koppar	
Ödeshög	5	koppar			1			spån	
Örberga	5	spån				1		spån	
Örtomta	5	koppar			1			skiffer	
Östra Ed	5	tegel/koppar	1		1				
Östra Eneby	5	spån				1		spån	
Östra Harg	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	ja
Östra Husby	5	plåt		1				plåt	
Östra Ny	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer	
Östra Ryd	5	plåt		1				spån	
Östra Skrukeby	5	tegel/plåt	1	1				tegel/plåt	
Östra Stenby	5	skiffer/koppar			1		1	skiffer/koppar	
Östra Tollstad	5	plåt/koppar		1	1			plåt/koppar	
Överum	8	plåt/spån		1		1		plåt/spån	
			27	64	95	73	19		34

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]**Fast dekormåleri**

kyrka	län	mästare/arkitekt	datering	placering	anmärkning
Ankarsrum	8	Axel Hörlin	1921	tak och fönsternischer	delvis övermålat 1987
Appuna	5	J L Quist	1887	långhus	signatur i orgeltravén
Appuna	5	A O Bergling	1887	långhus	signatur i orgeltravén
Appuna	5	Carl Ludvig Frid	1898	kor	konserverat 1993-95
Asby	5	NN	romanskt	kor	framtaget 1957
Asby	5	Risingeskolan	1400-tal	långhusvalv	valven rivna 1749-51
Asby	5	NN	1500-1600-tal	under läktaren	fragment
Asby	5	Agi Lindegren?	1900	väggar	överkalkat
Askeby	5	NN	1400-tal	valvribbor, sparsam dekoration	framtaget 1951
Askeryd	6	Sven Målare	1520-tal	valv, figurativt	framtaget 1933
Ask	5	Amund Nilsson	1400-tal	valv, figurativt	framtaget 1913 & 1950
Bankekind	5	NN	1898	korväggen, textmålning	borttaget 1937
Bankekind	5	NN	1758	fönster, draperimålningar	framtaget 1937
Bjälbo	5	Sven Gustavsson Stoltz	1762	läktarbarriär och korbänkar	Korbänkarna ombyggda
Björkeberg	5	NN	1300-tal	kor: runskrift	framtaget 1945
Björkeberg	5	NN	1400-tal	korvalv	framtaget 1945
Björsäter	5	NN	1325	återanvända brädor	nu på SHM
Björsäter	5	Pehr Hörberg	1803	kor	muralmålningar
Blåvik	5	Ekholm, bröderna	1927	kor	
Borg	5	Olof Littorin	1807	läktarbarriär	framtaget 1939
Boxholm	5	NN	1897	väggar och valv, schablonmåleri	borttaget 1938-41
Bredestad	6	NN	1700-talets slut	tak och kor	
Bälaryd	6	Olof Rosenblad	1755	tak	
Börrium	5	NN	1718	bänkinredning	framtaget 1922
Dagsberg	5	Olof målare	1400-tal	valv i sakristian	f.d. vapenhus
Djursdala	8	Petter Wadsten & Zacharias Hake	1707-08	väggar och tak	
Drothem	5	NN	medeltid	muralmåleri	överputsat
Edshult	6	NN	medeltid	dekormålade bräder	från gamla kyrkan
Ekeby	5	Filip Månsson	1926	dekormåleri	
Ekebyborna	5	NN	1250-1350	sekundärt i sakramentsskåp	
Ekebyborna	5	Risingeskolan	1430-tal	kor	
Ekebyborna	5	Amund, efterföljare till	1520-tal	nya koret	framtaget 1948-49
Eksjö	6	Johan Künkel	1600-tal	tak	nu på SHM
Flistad	5	NN	medeltid	tomvalv	
Flistad	5	NN	1350-tal	långhusväggar	framtaget 1942
Flistad	5	NN	1505	valv	framtaget 1942
Fornåsa	5	NN	1100-tal	ovan valven	
Fornåsa	5	NN	1400-tal	valv	framtaget 1955-56
Frinnaryd	6	NN	medeltid	målerispår i absiden	överkalkat 1927
Frinnaryd	6	NN	1899	väggar, valv och fönster	borttaget 1927

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Frinnaryd	6	NN	1927	tak och fönsternischer	
Frödinge	8	Hans Brachwagen & Carsten Stockman	1740-tal, 1757	väggar och tak	
Furingstad	5	NN	1400-tal	kor	framtaget 1942
Furingstad	5	Åtvidsmästaren	1620-tal	valvmålningar	restaurerades 1942
Furingstad	5	Victor Stillström	1888	ommålning av korvalven	
Gamleby	8	C O Ringstrand	1885	absidens hjälmvalv	borttaget 1959
Gamleby	8	Eric Elfwén	1959	absiden	borttaget 1970 (?)
Gammalkil	5	Pehr Hörberg	1802	altarring och läktaerbarriär	
Gladhammar	8	NN	1886		övermålat 1950, framtaget 2000
Godegård	5	NN	medeltid	innertak över valv	
Godegård	5	Sven Gustavsson Stoltz	1745	läktaerbarriär	
Grebo	5	NN	1600-tal	bänkinredning	framtaget 1925
Grebo	5	Mauritz Ekholm	1925	sakristian, tak	
Gårdeby	5	NN	romanskt	triumfbågen	överkalkat
Gårdeby	5	NN	1600-1700-t	koret, på vinden	fragment
Gårdserum	5	NN	1854	sidoläktare, textmålningar	
Hagebyhöga	5	NN	1500-tal	valv, ornamentik	framtaget 1948
Hallingeberg	8	Magnus Wicander	1774	läktaerbarriär	
Haurida	6	NN	1760	tak	
Haurida	6	Olof Rosenblad	1760	läktaerbarriär	
Haurida	6	NN	1895	textmålningar	borttaget 1960-61
Hedvig	5	Agi Lindegren	1890	väggar och tak	
Herrestad	5	NN	romanskt	väggar ovan valv	fragment
Herrestad	5	NN	1400-tal	valv, ornamentik	
Herrestad	5	Sven Gustavsson Stoltz	1756	läktaerbarriär	
Hjorted	8	Rikard Ekevall & Nils Kåre	o 1700	gamla kyrkan	nu i sakristietaket
Hjorted	8	Anders Wikström	1731-34	gamla kyrkan, koret	nu i vapenhuset
Hogstad	5	NN	1200-tal	långhus, väggar ovan valv	fragment
Horn	5	NN	1404	stockar, sekundärt i takstolen	
Hov	5	NN	1400-tal	valv	framtaget 1950
Hycklinge	5	Pehr Hörberg	1794	läktaerbarriär	
Hägerstad g:a	5	Matz målare	1608	väggar och tak	fragment
Hällestad	5	Johan Krouthén	1893-95	väggar och valv	
Häradshammar	5	Henning Ståhlberg	1925	väggar	övermålad 1950
Högby	5	Sven Gustavsson Stoltz	1742	under läktaren	från g:a kyrkans läktare
Höreda	6	NN	medeltid	sakristievinden	fragment
Ingatorp	6	Yngve Lundström	1911-1914	dekormåleri valv & fönster	
Jonsberg	5	L Hagander	1740-tal	läktaerbarriär, plafond, draperi	förstört i brand 1959
Järeda	8	Hans Brachwagen	1723	g:a kyrkan, nu under läktaren	
Järstad	5	NN	1360-70-tal	valv	framtaget 1989-92
Kaga	5	NN	1200-1250	ovan valven	
Kaga	5	Risingeskolan	1425-1475	valv	framtaget 1907

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Kimstad	5	Gabriel Orm	1733-49	herrschaftsbänkar	framtaget 1950
Kisa	5	Olof Raam	1715	sekundärt under läktaren	framtaget 1974
Klockrike	5	Bengt Frökenberg	1826	absid	framtaget 1939-40
Kristberg	5	Anders Wikström	1720-30-tal	tak	
Kristdala	8	NN	1700-tal	bänkinredning samt sakristietak	framtaget 1935
Kuddby	5	Knut Larsson	1901	över kordörrarna	
Kullerstad	5	NN	1300-tal	triumfbågen	framtaget 1917
Kullerstad	5	NN	1500-tal	triumfbågen	framtaget 1917
Kullerstad	5	C L Lundin	1917	koret	
Kumla	5	NN	1400-tal	långhusvinden	
Kumla	5	NN	1700-tal	långhusvinden	
Kvarsebo	5	NN	1700-tal?	draperimålning på altaret	
Kvillinge	5	NN	1784-85	draperimålning	
Kättilstad	5	Magnus Wicander	1762	tak, draperi, läktarbarriär	framtaget 1932
Kättilstad	5	NN	1898	textmålningar	borttaget 1932
Landeryd	5	Matz målare	1620-39	tornet, norra korsarmen	framtaget 1917
Landeryd	5	Erik Fant & Benjamin Lundstedt	1871	taklist & kronfästen	
Lillkyrka	5	NN	1300-tal	ovan valven	fragment
Lillkyrka	5	NN	1400-t mitt	valv	
Lillkyrka	5	NN	o 1500	sakristian	
Lillkyrka	5	NN	1620	kor	framtaget 1928
Linköpings domkyrka	5	NN	1200-tal	valv	
Linköpings domkyrka	5	NN	1498	valv	
Linköpings domkyrka	5	NN	senmedeltid	väggar	fragment
Locknevi	8	NN	?	tak	monterat i sakrist. 1961
Loftahammar	8	NN	1600-tal?	sekundärt i yttertaket	
Marbäck	6	Amund, efterföljare till	1475-1500	valv	
Marbäck	6	Daniel Meijer	1773	fönster, draperimålningar	
Matteus	5	Agi Lindegren	1892	dekormåleri	
Mellby	6	NN	?	takmålning under nuvarande	övermålat 1719
Mellby	6	Olof Raam	1719	takmålning	
Misterhult	8	NN	1700-tal	draperi bakom predikstol	återskapad 1974
Motala	5	Ohlin & Molander	1856-57	altarring	
Målilla	8	Pehr Hörberg	?	altarring	
Målilla	8	NN	1913	kor och kring fönster	
Normlösa	5	NN	1400-tal	väggar långhus & sakristia	framtaget 1940t /1968
Norra Solberga gamla	6	NN	medeltid	kalkmåleri norra väggen, text	framtaget 1969
Norra Solberga gamla	6	NN	1700-tal?	fönster, draperimålningar	framtaget 1969
Norra Solberga	6	Reinhold Callmander	1901	koret	övrigt övermålat 1956
Norra Vi	5	NN	1922-24	dekor & textmålning västdörren	
Nykil	5	Henrik Werner dy	1701	koret	borttaget 1901
Nykil	5	Sven Gustavsson Stoltz	1716	läktare, ingår ev. i nuvarande	borttaget 1901
Nykil	5	Ställström dy	1900-1901	textmålningar	borttaget 1955
Nässja	5	NN	senmedeltid	valv, nu rivna	borttaget 1816

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Oppeby	5	Jonas Berggren	1763	läktarbarriär	framtaget 1935
Orlunda	5	NN	1889	valvdekor	
Pelarne	8	NN	1200-1300-tal	koret	bakom altartavlan
Pelarne	8	NN	1840-tal	taklist	
Regna	5	NN	1915	ingången till sakristian	
Ringarum	5	Carl Fredrik Schelin	1824	dekormåleri	
Risinge	5	W Berg	1902	dekormåleri	
Rogslösa	5	Sven Gustavsson Stoltz	1741-66	läktarbarriär	
Rumskulla	8	NN	1904	absiden	övermålat 1936
Rystad	5	Hultgren	1806	dekormåleri	
S:t Anna gamla	5	NN	medeltid	valv	fragment
S:t Anna	5	Bengt Frökenberg	1820-24	altarring, draperi predikstol	efter Hörberg i S:t Lars
S:ta Gertrud	8	NN	1430-tal	valv ovan triumfbågem	
S:ta Gertrud	8	NN	1687	valvribbor	
S:ta Gertrud	8	Anders Brodin	1739	dekormåleri	osäker attribuering
S:t Johannes	5	C R Forslund	1906	taklist	rekonstruerat 1970
S:t Lars	5	Pehr Hörberg	1799	läktarbarriär, absid	absid övertäckt 1958
S:t Laurentii	5	NN	1500-tal		fragment
S:t Olai	5	NN	1800	textmålningar	
S:t Olai	5	Axel Jungstedt, Olle Hjortzberg	1893-98	väggar	övermålat 1945-49
S:t Petri	8	Adolf Emil Melander	1905	tak, väggar, valv	konserv/återställt 1968
Simonstorp	5	C R Forslund	1909	dekormåleri	övertäckt 1950
Skeda	5	NN	o1300	långhusmur, fragment	framtaget 1964
Skedevi	5	Måns Grijs	1781	dekormåleri	borttaget?
Skällvik	5	NN	1500-tal	vägg	framtaget 1956
Skärkind	5	C R Forslund	1907	dekormåleri	
Skärkinds g:a	5	NN	1400-tal	valv	framtaget 1906
Skönberga	5	NN	1100-tal	ovan valven	
Skönberga	5	NN	1400-tal	valv	
Stora Åby	5	Sven Gustavsson Stoltz?	1763-64	läktarbarriären	
Strå	5	NN	medeltid?	"ena väggen"	överputsat 1948
Sund	5	Pehr Hörberg	1794	exteriört, entré	
Svanshals	5	Daniel Hjulström	1732	koret	övermålat
Svanshals	5	Sven Gustavsson Stoltz	1700-tal	äldre läktarbarriär	
Säby	6	Amund, efterföljare till	1475-1500	valv	framtaget 1931
Säby	6	NN	1709	tak Witting-Rehbinderska	framtaget 1968
Södra Vi	8	NN	?	bräder sekundärt på vinden	
Södra Vi	8	Axel Lindegren	1907	väggar och tak	övermålat 1955
Tidersrum	5	NN	1300-tal	väggar och tak	framtaget 1957-58
Tingstad	5	Olof målare	1463	korvalv	framtaget 1957
Tjällmo	5	NN	1400-tal	väggar	
Tjärstad	5	Leo Verde	1930	dekormåleri	
Torpa	5	Risingeskolan	1430-50	återanv. brädor i nya kyrkan	
Torpa	5	Agi Lindegren	1892	väggar & valv	målat av J Sedlund & Bror Kronstrand
Trehörna	5	Daniel Hjulström	1734	återanvänt timmer	överbyggt 1961-62

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Tuna	8	Hugo Hammarskiöld	1893	absiden	konserverat 1969?
Tveta	8	NN	medeltid	nordfasad, putsristningar	
Tveta	8	NN	1700-tal	korbänk	framtaget 1934
Törnevalla	5	Marie Louise af Segerström	1885		
Törnsfall	8	Ragnar Österberg	1910	kor, takstolar	övermålat 1949
Ukna	8	Åberg, Norrköping	1901	dekormåleri	borttaget 1938
Ulrika	5	Sven Gustavsson Stoltz	1755-75	läktarbarriär, tak	framtaget 1953-54
Vadstena klosterkyrka	5	NN	1420	valv, ornamentik	framtaget 1978-83
Vena	8	NN	1799	läktarbröstning	konserverat 1980?
Veta	5	NN	o 1200	korvinden, figurer & text	
Veta	5	NN	1430-50	valvribbor	framtaget 1913-14
Veta	5	NN	1450-1500	valv	framtaget 1913-14
Veta	5	NN	1588	nordväggen	kompletterad 1914
Veta	5	Gustav Lindgren	1913-14	korsarmar & sakristia	
Vikingstad	5	Anders Hansson	1768	taklist	återställd 1964
Vimmerby	8	C A Wistrand	1899	väggar	borttaget 1935
Vinnerstad	5	NN	1400-tal	valv, fragment	framtaget 1952-53
Vireda	6	NN	1500	vägg	framtaget 1938
Vireda	6	Olof Rosenblad	1756-57	tak	
Vist	5	Per Göransson	1965	tak	
Vreta kloster	5	NN	1100-tal	Knaphövdes gravkor	rekonstruerat 1915-17
Vreta kloster	5	NN	1400-tal	Magnus Nilssons gravkor	fragment
Vreta kloster	5	Filip Månsson	1917	tak	
Vånga	5	Allan Norbland	1908		borttaget 1950-55
Vårdnäs	5	NN	1746	långhusets västvägg	övermålade 1923
Vårdsberg	5	NN	1400-tal	valvribbor	fragment
Vårdsberg	5	Mats Målare	1616	korsarmar & kor	framtaget 1939-40
Vårfrukyrkan	5	NN	1400-tal	norra väggen, fragment	framtaget 1968
Väderskärs kapell	8	NN	1700-tal	vägg, sekundärt fr Fågelvik	konserverat 2009
Väderskärs kapell	8	NN	1740	tak	konserverat 2009
Väderstad	5	NN	1830?	läktarbarriär	ev. original
Värna	5	Anders Wikström	1728	väggar och tak	övermålat 1780
Värna	5	Wickman	1780	draperi runt fönster	övermålat 1820
Västerlösa	5	NN	1859	väggar, läktarbarriär	borttaget 1952
Västra Ed	8	Albert Törnqvist	1863	absiden, textfris	
Västra Harg	5	NN	1700-tal	takbräder, förv i tornet	
Västra Husby	5	Carl Möller	1902	väggar	borttaget 1939
Västra Ny	5	NN	1500-tal	väggar	framtaget 1937
Västra Ryd	5	G Sundvall	1925?	väggar, altarnisch	
Väversunda	5	NN	romanskt	ovan valv	
Väversunda	5	NN	1680-tal	valv	fram. 1900 1930t 1947
Å	5	NN	1800-tal	textmålningar	borttaget 1939
Åsbo	5	Anders Åsberg	1757	läktarbarriär	originalskick?
Åsbo	5	Carl Brusell	1764	predikstolsdörr	

Åtvids gamla	5	Åtvidsmästaren	1600-tal	korvalv, väggar	väggmåleri fram. 1943
Ålvestad	5	Risingeskolan	1400-tal	vägg, södra långhusväggen	fram. efter brand 2007
Ödeshög	5	NN	1500-tal	långhusets östvägg	
Örberga	5	NN	1400-tal	valv	framtaget 1880-t, 1953
Örtomta	5	NN	1470	valv	fram. 1926, 1939-40
Östra Eneby	5	NN	1200-1250	långhus, väggar ovan valv	även runskrift
Östra Eneby	5	Kapitelsalmästaren/Risingemästaren	1390-tal	långhus & kor, valv	framtaget 1918
Östra Eneby	5	NN	1420-30	sakristian, valv	framtaget 1918
Östra Eneby	5	K Stenberg	1896		borttaget 1918
Östra Eneby	5	Filip Månsson	1918	dopkapellet	
Östra Harg	5	NN	1400-tal	valv	framtaget 1987
Östra Harg	5	Yngve Lundström	1925	kor & absid	
Östra Husby	5	Pehr Hörberg	1814	läktarbarriär, nu långhuset	
Östra Ryd	5	NN	1500-tal	långhuset, samlingsrum	framtaget 1976
Östra Ryd	5	NN	1600-tal	bemålade bräder	återanvänt i tornet
Östra Skrukeby	5	NN	1600-tal	dörren till sakristian	framtaget 1988, överm.
Östra Stenby	5	NN	1441	valv	rekonstruerat 1987
Östra Stenby	5	NN	1588	läktarbröstning	riven 1859
Brunneby	5	Anders Persson	1400-tal	valv	framtaget 1974
Risinge S:ta Maria	5	Risingemästaren	1400-tal	valv	

[huvudregister] [\[innehållsförteckning\]](#)

Orgelverk

Kyrka	län	år	tillverkare	Ombyggd	ombyggd av	Anmärkning
Adelöv	6	1985	Nils Hammarberg			
Ankarsrum	8	1978				
Appuna	5	1887	E A Setterqvist & Son			
Asby	5	1959	T Lindegren			
Askeby	5	1951	Nils Hammarberg			
Askeryd	6	1760	Jonas Wistenius	1964	Frobenius	Nedmonterad 1933, nu i norra korsarmen
Askeryd	6	1906	E A Setterqvist & Son			på orgelläktaren
Ask	5	2004	elektronisk			
Bankekind	5	1944	A Mårtensson			
Bellö	6	1826	Nils Ahlstrand	1969	Richard Jacoby	
Bjälbo	5	1971	Reinhard Kohlus			
Björkeberg	5	1938	Lindgren			
Björnsäter	5	1949	Nils Hammarberg			
Blackstad	8	1923	E A Setterqvist & Son	1966	Richard Jacoby	
Blåvik	5	1884	Carl Elfström			
Borg	5	1807	Pehr Schiörlin	?		
Boxholm	5	1948	Mårtensson			
Bredestad	6	1945	Åkerman & Lund			

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Bälaryd	6	1839	Sven Nordström	1895	Nordström	
Börrium	5	1871	Dahlström			
Charlottenborgskyrkan	5	1990	Marcussen & Son			
Dagsberg	5	1961	A Magnusson			i koret
Dalhem	8	1879	Åkerman & Lund	1953		
Djursdala	8	1841	Anders Jonsson	1991	Nils-Olof Berg	
Drothem	5	1877	E A Setterqvist	1957	Hammarberg	
Edshult	6	1844	Sven Nordström	1997	Ålem	
Ekeby	5	1865	P L Åkerman	1992		
Ekebyborna	5	1806	Pehr Schiörlin	1952	Th Forbenius	
Eksjö	6	1966	Hammarberg			
Figeholm	8	1985	Sune Fondell (Ålem)			
Fivelstad	5	1970	Nordfors & co			
Flisby	6	1857	Sven Nordström	1998	C G Lewenhaupt	
Flisby	6	o 1800	Pehr Schiörlin ?	1971	Richard Jacoby	Inköpt 1937, troligen urspr. från Barkeryd
Flistad	5	1836	Carl Hanner	2004		
Folkströms kapell	5	1700	Johan Agerwall	1984		Byggt för S:t Lars, såld t Vinnerstad 1767, t Folkström 1870
Fornåsa	5	1956	Olof Hammarberg			
Fridhems kapell, Ishult	8		orgelharmonium			
Frinnaryd	6	1969	Gebrüder Jehmlich			
Frödinge	8	1954	Nils Hammarberg			
Furingstad	5	1888	Carl Elfström	2001		
Gamleby	8	2001	Sune Fondell (Ålem)			
Gammalkil	5	1806	Pehr Schiörlin	1996	Åkerman & Lund	
Gistad	5	1864	P L Åkerman	1989		
Gladhammar	8	1960	A Mårtensson			
Godegård	5	1896	E A Setterqvist & Son			
Grebo	5	1926	Olof Hammarberg			
Gryt	5	1835	Pehr Zacharias Strand	1961	Richard Jacoby	
Gusum	5	1914	Lundin	1967	Richard Jacoby	
Gårdeby	5	1955	Åkerman & Lund			
Gårdserum	5	1856	Marcussen & Son	1957	A Mårtensson	
Hagebyhöga	5	1886	Carl Elfström			
Hallingeberg	8	1914	E A Setterqvist & Son	1937	A Holmberg	
Hannäs	5	1885	Carl Elfström	1961	Richard Jacoby	
Haurida	6	1964	Mårtensson	1987		Kom 1987 från S:t Lars i Eksjö
Heda	5	1913	Åkerman & Lund			
Hedvig	5	1951	A Mårtensson			
Herrberga	5	1799	Pehr Schiörlin	1991		Återinsatt 1990, med Nordströms disoposition
Herrestad	5	1967	Reinhard Kohlus			
Hjorted	8	1968	A Magnusson			
Hogstad	5	1964	Reinhard Kohlus			
Horn	5	1962	Olof Hammarberg			
Hov	5	1975	Smedman			
Hult	6	1841	Sven Nordström	1991	Åkerman & Lund	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Hultsfred	8	1968	Hammarberg & Son			
Hycklinge	5	1975	Robert Gustavsson			
Hägerstad	5	1866	Sven Nordström	1981		
Hällestad	5	1895	Åkerman & Lund			
Häradshammar	5	1821	Jonas Schiörlin/C Rylander	1989	Ålem	
Hässleby	6	1811	Pehr Schiörlin	1993	Åkerman & Lund	
Högby	5	1872	P L Åkerman	2009		
Höreda	6	1883	Erik Nordström	1968	Johannes Künkel	
Ingatorp	6	1914	E A Setterqvist & Son	?		
Jonsberg	5	1960	Gebrüder Jehmlich			
Järeda	8	1992	Å Bergenblad			
Järstad	5	1935	Mårtensson			
Kaga	5	1985	Smedman			
Kimstad	5	1950	Åkerman & Lund			
Kisa	5	1975	Hammarberg	2002		
Klockrike	5	1842	Pehr Zacharias Strand	1972	Reinhard Kohlus	
Konungsund	5	1853	Anders Jonsson	1965	A Magnusson	
Kristberg	5	1968	Reinhard Kohlus			
Kristdala	8	1969	Olof Hammarberg			
Krokek	5	1957	Kemper & Sohn			
Kråkshult	6	1811	Pehr Schiörlin	1993	Åkerman & Lund	
Kuddby	5	1882	Sven Nordström/Erik Nordström	1954	Br Moberg	
Kullerstad	5	1978	Åkerman & Lund			
Kumla	5	1866	August Rosenborg	1969	Richard Jacoby	
Kvarsebo	5	1852	Johan Lund	1974	Br Moberg	
Kvillinge	5	1937	Olof Hammarberg			
Källstad	5	1952	Nils Hammarberg			
Kärna	5	1894	Åkerman & Lund	1952	Nils-Olof Hammarberg	
Kättilstad	5	1942	A Magnusson			
Landeryd	5	1958	Nils Hammarberg			
Ledberg	5	1852	Sven Nordström	1970	Nils-Olof Berg	
Lillkyrka	5	1943	H Nordfors & Co			
Linderås	6	1864	Erik Nordström	2000		
Lindö kapell	5					
Linköpings domkyrka	5	1929	E A Setterqvist & Son			
Ljung	5	1988	Smedman			
Locknevi	8	1886		1904	Carl Elfström	
Lofa	8	1856	Marcussen & Son			
Lofthammar	8	1772	Lars Wahlberg & Anders Wollander	2000	Åkerman & Lund	
Lommaryd	6	1894	Åkerman & Lund			
Lönneberga	8	1925	E A Setterqvist & Son	1996		
Lönsås	5	1939	Olof Hammarberg			Ingår delar av Schiörlinorgeln
Malexander	5	1932	Åkerman & Lund			
Marbäck	6	1948	H Lindegren			

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Matteus	5	1892	Åkerman & Lund	1992	Kenneth James & Son	
Mellby	6	1916	E A Setterqvist & Son	1998		
Misterhult	8	1912	E A Setterqvist & Son			
Mjölby	5	1989	A Mårtensson			
Mogata	5	1981	Åkerman & Lund			
Motala	5	2000	Kaliff & Löthman			
Målilla	8	1848	Sven Nordström	1987	A Magnusson	
Mörlanda	8	1984	Åkerman & Lund			
Normlösa	5	1854	Sven Nordström			
Norra Solberga	6	1836	Nils Ahlstrand	1972	Br Moberg	Från gamla kyrkan
Norra Solberga	6	1998	Åkerman & Lund			Ritningar av C G Lewenhaupt
Norra Solberga g:a	6	1971	J Künkel			
Norra Vi	5	1996	Carl Gustaf Lewenhaupt			
Nykil	5	1863	Sven Nordström/Erik Nordström	2001	Henrik Lind	
Nässja	5	1856	Sven Nordström	1977	Reinhard Kohlus	
Odensvi	8	1896	Åkerman & Lund	1983	J Künkel	
Oppeby	5	1833	Pehr Zacharias Strand	2005	Henrik Lind	
Orlunda	5	1903	Åkerman & Lund			
Pelarne	8	1999	Sune Fondell (Ålem)			
Rappestad	5	1815	Pehr Schiörlin/Jonas Fredrik Schiörlin	1984	Marcussen & Son	
Regna	5	1919	E A Setterqvist & Son			
Rejmyre	5	1960	Gebrüder Jehmlich			
Ringarum	5	1918	E A Setterqvist & Son			
Rinna	5	1835	Gustaf Andersson	1962	Rudolph von Beckeroth	
Risinge	5	1966	Olof Hammarberg			
Rogslösa	5	1925	Olof Hammarberg			
Rumskulla	8	1926	E A Setterqvist & Son			
Rystad	5	1971	Troels Krohn			
Rök	5	1871	P L Åkerman	1967		
Rönö	5	1855	Gustaf Andersson/Frans Andersson	1972	Br Moberg	Spelbord från Vårdsberg
S:t Anna g:a	5	1970	John Grönvall			
S:t Anna	5	1832	Pehr Zacharias Strand	1967	Richard Jacoby	
S:ta Gertrud	8	1744	Jonas Wistenius	2000	Åkerman & Lund	
S:t Johannes	5	1972	Grönlund	2005	Karl Nelson	
S:t Lars kapell (Eksjö stadskyrkogård)	5	1964	Marcussen & Son			
S:t Lars kapell	6	1987	Bruno Christensen & Söner			
S:t Laurentii	5	1845	Sven Nordström	1991	Sune Fondell (Ålem)	
S:ta Maria i Johannelund	5	1964	Stig Magnusson	1983	Walter Thür	
S:t Olai	5	1919	Åkerman & Lund	1950		
S:t Petri	8	1968	Marcussen & Son			
S:t Petri	8	1905	Åkerman & Lund			
Simonstorp	5	1933	Olof Hammarberg			

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Sjögestad	5	1970	Richard Jacoby			
Skeda	5	1877	Marcussen & Son	2004	Bergenblad & Jonsson	
Skedevi	5	1975	Olof Hammarberg			
Skeppsås	5	1912	Åkerman & Lund	1935	Bo Wedrup	
Skällvik	5	1762	Jonas Wistenius	1964	Br Moberg	
Skärkind	5	1899	E A Setterqvist & Son			
Skönberga	5	1852	Sven Nordström	1982	Robert Gustavsson	
Slaka	5	1783	Pehr Schiörlin	2004	Bergenblad & Jonsson	
Stjärnorp	5	1985	Mats Arvidsson			
Stora Åby	5	1913	E A Setterqvist & Son	1960	Lindegren	
Strå	5	1934	E A Setterqvist & Son			
Styrstad	5	1971	A Magnusson			
Sund	5	1973	Olof Hammarberg			
Svanshals	5	1865	J N & C Söderling	1911	Setterqvist	
Svinhult	5	1876	P L Åkerman	1973	Reinhard Kohlus	
Sya	5	1969	A Mårtensson			
Säby	6	1968	Grönlund			
Södra Vi	8	1968	Bruno Christensen			
Tannefors	5	1964	Stig Magnusson			
Tidersrum	5	1975	Olof Hammarberg			
Tingstad	5	1862	Sven Nordström	1975	Åkerman & Lund	
Tjällmo	5	1710	Isac Risberg	1968	Br Moberg	Till Tjällmo från Uppsala dom 1741, nedmonterad 1926
Tjällmo	5	1971	A Mårtensson			
Tjärstad	5	1947	M J & H Lindegren			
Torpa	5	1957	Olof Hammarberg			
Tranå	6	1974	Walter Thür			
Trehörna	5	1939	Olof Hammarberg	2002		
Tryserum	5	1784	Pehr Schiörlin	2005	Ålem	
Tuna	8	1793	Pehr Schiörlin	1936	Åkerman & Lund	
Tveta	8	1991	elektronisk			
Tåby	5	1847	Sven Nordström	1998	Ålem	
Törnevalla	5	1949	Olof Hammarberg			
Törnsfall	8	1928	E A Setterqvist & Son	1992	Jean Maillard	
Ukna	8	1938	Gebrüder Rieger			
Ulrika	5	1734	Johan Niclas Cahman	2003		Urspr från Kisa, uppsatt 1798 av Pehr Schiörlin. Nytt verk 1926. Återuppsatt av Br Moberg 1970
Vadstena klosterkyrka	5	1933	E A Setterqvist & Son	2007		
Valdemarsvik	5	1917	E A Setterqvist & Son	1961	Richard Jacoby	
Vallerstad	5	1841	Nils Ahlstrand			originalskick
Varv-Styra	5	1982				
Vena	8	1803	Pehr Schiörlin	1940	A Magnusson	
Veta	5	1971	A Mårtensson			
Viby	5	1950	Nils Hammarberg			
Vikingstad	5	1785	Pehr Schiörlin	1970	Richard Jacoby	
Vimmerby	8	1956	Marcussen & Son			

Vinnerstad	5	1954	A Mårtensson			
Vireda	6	1908	Eskil Lundén			
Virserum	8	1959	Olof Hammarberg			
Vist	5	2001	Grönlund			
Vreta kloster	5	1945	Olof Hammarberg			
Vånga	5	1966	Marcussen & Son			
Vårdnäs	5	1923	Olof Hammarberg			
Vårdsberg	5	1895	Åkerman & Lund			
Vårfrukyrkan	5	1939	Marcussen & Son			
Väderstad	5	1861	Marcussen & Son			
Värna	5	1948	Åkerman & Lund			
Västerlösa	5	1801	Pehr Schiörlin	1949	Hammarberg	
Västra Ed	8	1946	A Mårtensson			
Västra Eneby	5	1851	Sven Nordström	2002	Mats Arvidsson	
Västra Harg	5	1839	Nils Ahlstrand	1977	A Magnusson	
Västra Husby	5	1979	Hammarberg			
Västra Ny	5	1923	Olof Hammarberg	1958	Olof Arnqvist	
Västra Ryd	5	1963	Nordfors & co			
Västra Stenby	5	1892	E A Setterqvist & son	1978	Reinhard Kohlus	
Västra Tollstad	5	1964	Nordfors & co			
Västrum	8	1856	Andreas Jönsson (Åberg)			
Väversunda	5	1892	Samuel Molander	1985	Henrik Lind	
Yxnerum	5	1826	Carl Magnus Ringström	1984	Nielsen & Olsen	
Å	5	1846	Sven Nordström	1972	A Magnusson	
Åsbo	5	1938	E A Setterqvist & son	1938		
Åtvids g:a	5	1751	Jonas Wistenius	1970	Br Moberg	Rekonstruerat av Br Moberg 1957
Åtvids stora	5	1884	Åkerman & Lund	1974	Frederiksborg	
Ödeshög	5	1950	Olof Hammarberg			
Örberga	5	1885	Carl Elfström	1982	Henrik Lind	
Örtomta	5	1869	P L Åkerman	1947	Olof Hammarberg	Ev Åkermanverket ombyggt eller nytt av Hammarberg
Östra Ed	5	1959	A Mårtensson			
Östra Eneby	5	1898	Åkerman & Lund	1985	Setterqvist & son	
Östra Harg	5	1886	Carl Elfström	1965		
Östra Husby	5	1826	Gustaf Andersson	1971	Richard Jacoby	
Östra Ny	5	1865	Erik Nordström	1970	Setterqvist & son	
Östra Ryd	5	1777	Lars Strömblad	1966	Br Moberg	
Östra Skrukeby	5	1794	Pehr Schiörlin	1991	Åkerman & Lund	
Östra Stenby	5	1860	Sven Nordström	1975	A Magnusson	
Östra Tollstad	5	1886	Carl Elfström	1977	Reinhard Kohlus	
Överum	8	1968	A Mårtensson			
Finspångs slottskapell	5	1959	Åkerman & Lund			
Medevi brunnskapell	5	1959				
Risinge S:ta Maria	5	1808	Lorenz Lorin	1957		

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

Orgelfasader

Kyrka	län	orgelfasad
Adelöv	6	Carl Elfström 1878 (ritningar A Törnquist)
Ankarsrum	8	Erik Fant o1920
Appuna	5	
Asby	5	Erik Nordström 1887
Askeby	5	Åkerman & Lund 1878

Askeryd	6	Wistenius 1760
Askeryd	6	
Ask	5	
Bankekind	5	Sven Nordström 1857
Bellö	6	
Bjälbo	5	
Björkeberg	5	
Björnsäter	5	C G Blom Carlsson 1830
Blackstad	8	1814
Blåvik	5	
Borg	5	
Boxholm	5	
Bredestad	6	Jonas Wistenius 1753
Bälaryd	6	Sven Nordström 1839
Börrium	5	
Charlottenborgskyrkan	5	
Dagsberg	5	
Dalhem	8	1879
Djursdala	8	
Drothem	5	
Edshult	6	Sven Nordström 1844
Ekeby	5	Johan Fredrik Åbom 1865
Ekebyborna	5	Pehr Schiörlin 1806
Eksjö	6	Jonas Wistenius 1759
Figeholm	8	
Fivelstad	5	Lars Stalin 1970
Flisby	6	J E Söderlund 1857
Flisby	6	
Flistad	5	1836
Folkströms kapell	5	
Fornåsa	5	
Fridhems kapell, Ishult	8	
Frinnaryd	6	Nordström 1858
Frödinge	8	
Furingstad	5	
Gamleby	8	
Gammalkil	5	Beurling 1806
Gistad	5	Johan Fredrik Åbom 1864
Gladhammar	8	
Godegård	5	
Grebo	5	Jacob Wulff 1786
Gryt	5	Pehr Zacharias Strand 1835
Gusum	5	
Gårdeby	5	
Gärdserum	5	
Hagebyhöga	5	1886
Hallingeberg	8	Nils Österbom 1761
Hannäs	5	Ernst Jacobsson 1885
Haurida	6	1834
Heda	5	Lars Strömblad 1776
Hedvig	5	J F Åbom 1861
Herrberga	5	Anders Malmström 1799
Herrestad	5	Georg Heim 1683
Hjorted	8	L Wahlberg/A Wallander 1778
Hogstad	5	
Horn	5	Lars Wahlberg 1767
Hov	5	Lars Strömblad 1774 (rekonstruerad)
Hult	6	1841
Hultsfred	8	

Hycklinge	5	1975 kopia av Schiörlinfasaden
Hägerstad	5	Sven Nordström 1866
Hällestad	5	Gustaf Pettersson 1895
Häradshammar	5	
Hässleby	6	Pehr Schiörlin 1811/Nordström 1878
Högby	5	Albert Törnqvist 1872
Höreda	6	Nils Ahlstrand 1828 (delvis)
Ingatorp	6	
Jonsberg	5	Kurt von Schmalensee 1960/Niclas Österbom 1756
Järeda	8	
Järstad	5	
Kaga	5	1985
Kimstad	5	Carl Fredrik Adelcrantz 1771
Kisa	5	Jonas Wistenius (delvis)
Klockrike	5	
Konungsund	5	
Kristberg	5	Br Nyström 1880
Kristdala	8	
Krokek	5	
Kråkshult	6	
Kuddby	5	Sven Nordström 1882
Kullerstad	5	Virkes arkitektkontor 1978
Kumla	5	
Kvarebo	5	
Kvillinge	5	Albert Törnqvist 1882
Källstad	5	
Kärna	5	
Kättilstad	5	Olof Tempelman 1779/C F Beurling 1791
Landeryd	5	1917
Ledberg	5	
Lillkyrka	5	
Linderås	6	Erik Nordström 1864
Lindö kapell	5	
Linköpings domkyrka	5	Niclas Österbom 1733
Ljung	5	Carl Gustav Lewenhaupt 1988
Locknevi	8	
Lofta	8	
Loftahammar	8	Lars Wahlberg & Anders Wollander 1772
Lommaryd	6	Åkerman & Lund 1894
Lönneberga	8	1874
Lönså	5	Jacob Wulff 1789
Malexander	5	
Marbäck	6	Sven Nordström 1859
Matteu	5	Helgo Zettervall 1892
Mellby	6	Nordström 1844
Misterhult	8	
Mjölby	5	Sven Nordström 1859
Mogata	5	Anders Jonsson 1846 (delvis Wistenius & Niclas Österbom 1753)
Motala	5	
Målilla	8	Carl Gustav Blom Carlsson 1847
Mörlunda	8	
Normlösa	5	
Norra Solberga	6	
Norra Solberga	6	Carl-Gustaf Lewenhaupt
Norra Solberga g:a	6	Kurt von Schmalensee 1971
Norra Vi	5	1793
Nykil	5	Bengt Wedulin 1749
Nässja	5	

Odensvi	8	Jonas Wistenius 1776
Oppeby	5	Carl Gustaf Blom Carlsson 1833
Orlunda	5	
Pelarne	8	1830t
Rappestad	5	Anders Malmström 1815
Regna	5	Gustaf Linden 1919
Rejmyre	5	1851
Ringarum	5	Pehr Schiörlin 1808
Rinna	5	1835
Risinge	5	1871
Rogslösa	5	1784
Rumskulla	8	
Rystad	5	Olof Tempelman/C F Beurling 1783
Rök	5	
Rönö	5	
S:t Anna g:a	5	
S:t Anna	5	Carl Gustaf Blom Carlsson 1832
S:ta Gertrud	8	Niclas Österbom 1744
S:t Johannes	5	
S:t Lars kapell (Eksjö stadskyrkogård)	5	1801
S:t Lars kapell	6	
S:t Laurentii	5	Carl Gustav Blom Carlsson 1845
S:ta Maria i Johannelund	5	
S:t Olai	5	Carl Theodor Malm 1870
S:t Petri	8	
S:t Petri	8	
Simonstorp	5	1840-55
Sjögestad	5	1870
Skeda	5	C F Beurling 1794
Skedevi	5	
Skeppsås	5	August Rosenborg 1866
Skällvik	5	1762
Skärkind	5	Thor Thorén 1899
Skönberga	5	
Slaka	5	Olof Tempelman/Jonas Berggren
Stjärnorp	5	1885
Stora Åby	5	Lars Strömblad 1779/C Hansson 1819
Strå	5	Ludvig Hawerman 1860
Styrstad	5	Anders Jonsson 1828
Sund	5	Pehr Schiörlin 1794
Svanshals	5	Anders Maximilian Trechner 1740
Svinhult	5	1876
Sya	5	Åkerman & Lund 1866
Säby	6	Jonas Wistenius 1754
Södra Vi	8	Olof Tempelman 1788
Tannefors	5	Axel/John Kandell 1964
Tidersrum	5	Wistenius 1758
Tingstad	5	
Tjällmo	5	Anders Maximilian Trechner 1741
Tjällmo	5	
Tjärstad	5	Per Wilhelm Palmroth 1805
Torpa	5	1725
Traná	6	Walter Thür 1974
Trehörna	5	1862
Tryserum	5	1785
Tuna	8	1793
Tveta	8	1800t
Tåby	5	1847

Törnevala	5	1833
Törnsfall	8	1833
Ukna	8	1838
Ulrika	5	
Vadstena klosterkyrka	5	Adrian Crispin Peterson 1896
Valdemarsvik	5	Setterqvist 1917
Vallerstad	5	Carl Gustaf Blom Carlsson 1840 (?)
Varv-Styra	5	1862
Vena	8	
Veta	5	1781
Viby	5	1807
Vikingstad	5	Jonas Berggren 1785
Vimmerby	8	Lars Wahlberg 1769
Vinnerstad	5	Kurt von Schmalensee 1954
Vireda	6	Jonas Wistenius 1755
Virserum	8	Leon Nilsson 1959
Vist	5	Ulf Oldaeus 2001
Vreta kloster	5	Jonas Wistenius 1747
Vånga	5	Erik Lundbeg 1966
Vårdnäs	5	1839
Vårdsberg	5	Jonas Wistenius/Niclas Österbom 1757/61
Vårfrukyrkan	5	1939
Väderstad	5	
Värna	5	Erik Nordström 1898
Västerlösa	5	Anders Malmström 1801
Västra Ed	8	1861 A Gellerstedt
Västra Eneby	5	Sven Nordström 1851
Västra Harg	5	
Västra Husby	5	1979
Västra Ny	5	1794
Västra Ryd	5	
Västra Stenby	5	
Västra Tollstad	5	1846
Västrum	8	
Väversunda	5	Folke Zettervall 1892
Yxnerum	5	
Å	5	Carl Gustaf Blom Carlsson 1846
Åsbo	5	1867
Åtvids g:a	5	
Åtvids stora	5	
Älvestad	5	
Ödeshög	5	
Örberga	5	Carl Elfström 1885
Örtomta	5	1869
Östra Ed	5	
Östra Eneby	5	
Östra Harg	5	1886 (ornament Beurling 1790)
Östra Husby	5	J W Geress 1826
Östra Ny	5	Abraham Pettersson 1865
Östra Ryd	5	1777
Östra Skrukeby	5	Pehr Schiörlin
Östra Stenby	5	Sven Nordström 1860
Östra Tollstad	5	Carl Elfström 1886
Överum	8	
Finspångs slottskapell	5	
Medevi brunnskapell	5	
Risinge S:ta Maria	5	
S:t Johannes g:a	5	

[\[huvudregister\]](#) [\[innehållsförteckning\]](#)

Predikstolar

Kyrka	län	snickeri/ritning	måleri	år	kommentar
Adelöv	6	NN	NN	1800-tal	altarpredikstol
Adelöv	6	Christian Wilhelm Fabritius	Christian Wilhelm Fabritius	1696	från gamla kyrkan, uppsatt 1951
Ankarsrum	8	NN	NN	1800-tal	delvis ommålad 1987
Appuna	5	NN	NN	1887	
Appuna	5	NN	NN	1653	förvaras i tornet
Asby	5	NN	NN	1749	omarbetad 1820 och 1900
Askeby	5	Niclas Österbom		1764	fungerade som altarpredikstol 1823-1951
Askeryd	6	NN	NN	1600-tal	Skänkt av Carl Bonde 1642
Ask	5	Blomberg	Sven Gustavsson Stoltz	1741	Eventuellt figurmålad av C G Westell 1865
Bankekind	5	NN	NN	1667	
Bellö	6	NN	NN	1823	
Bjälbo	5	NN	NN	1700-tal	
Björkeberg	5	Måns Witman		1728	
Björsäter	5	NN	NN	1700-tal	altarpredikstol
Björsäter	5	NN	NN	1949	
Blackstad	8	NN	NN	1790	
Blåvik	5	NN	NN	1873	
Borg	5	C F Beurling		1800-tal	konserverad 1988
Boxholm	5	Carl Hyllengren	L O Löfmark	1897	
Bredestad	6	NN	NN	1648	
Bälaryd	6	NN	NN	1600-tal	
Bälaryd	6	NN	NN	1874	Förvaras i ett förråd i Bredestad
Börum	5	Ramund Bangell		1600-tal	Har tidigare stått i Törnevalla
Dagsberg	5	NN	NN	1789	
Dalhem	8	NN	NN	1800-tal	
Djursdala	8	NN	Petrus Wadsten, Zacharias Hake	1698	
Drothem	5	Anders Wats		1704	
Drothem	5	NN		1600-tal	Förvaras i församlingshemmet
Edshult	6	NN		1839	
Edshult	6	NN		1900-tal	I lillkyrkan
Ekeby	5	Lars Gabriëlsson		1675	Ommålad och reparerad 1746, 1808 och 1926.
Ekebyborna	5	Abraham Nyström		1828	
Eksjö	6	Anders Ekeberg d.ä.		1600-talets slut	
Fivelstad	5	NN		1883	
Flisby	6	A Stridsberg		1850-tal	
Flisby	6	NN		1600-tal	Utställd under läktaren
Flistad	5	Niclas Österbom		1745	1942 flyttades den till långhuset och kompletterades med en trappa.
Folkströms kapell	5	NN		1870	altarpredikstol
Fornåsa	5	Henrik Werner		1666	Ett ramfält förvaras på tornvinden.
Fridhems kapell, Ishult	8	Ludvig Hawerman		1868	altarpredikstol
Frinnaryd	6	NN	Petrus Wadsten	1700-tal	
Frödinge	8	NN		1626	Inköpt från S:a Gertrud i Västervik.
Furingstad	5	Lars Olufsson, Näs		1660	
Gamleby	8	NN		1830-tal	
Gammalkil	5	J Beurling		1803	
Gistad	5	Johan F Åbom		1863	
Gistad	5	Ramund Bangell		1727	förvaras i tornet
Gladhammar	8	NN		1883	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Godegård	5	Anders Malmström		1808	
Grebo	5	Wickman		1780	
Gryt	5	Mankell		1875	Flyttad 1952 och 1989
Gusum	5	NN		1600-1800-tal	Ursprungligen från Stegeborgs slottskapell?
Gårdeby	5	NN		1600-tal	Köpt 1839 från Skärkinds gamla
Gärdserum	5	NN		1600-tal	Endast baldakinen bevarad, från gamla n.
Gärdserum	5	NN		1800-tal	Restaurerad 1956
Hagebyhöga	5	Olof Wiström		1713	restaurerad 1948
Hallingeberg	8	Niclas Österbom	Magnus Wikander	1761	
Hannä	5	NN		1885	
Haurida	6	Mäster Petter		1658	"Petter", gesäll hos J Werner
Heda	5			1950	
Hedvig	5	Niclas Österbom		1727	Niclas Österbom har byggt om predikstolen, urspr från Tyskland
Herrberga	5	Anders Malmström		1800-tal	
Herrberga	5	Henrik Werner		1675	Endas delar bevarade
Herrestad	5	Lars Gabrielsson		1688	
Hjorted	8	Jonas Berggren		1700-tal	
Hogstad	5	Olof Wiström ?		1717	
Horn	5	Jonas Berggren		1754	Baldakin från 1854
Horn	5	NN		1600-tal	Figurer från äldre predikstol
Hov	5	Olov Wiström		1717	
Hult	6	NN		1841	
Hult	6	Swen Torbiörnsson Röding		1678	
Hultsfred	8	Arvid Kjellström		1936	
Hycklinge	5	NN		1800-tal	
Hägerstads gamla	5	NN		1681	Baldakin
Hägerstad	5	NN		1866	
Hällestad	5	NN		1895	ombyggd 1958
Häradshammar	5	NN		1806	
Hässleby	6	NN		1600-tal	
Högby	5	NN		1871	
Högby	5	NN		1949	I lillkyrkan
Höreda	6	Palmaer		1829	
Ingatorp	6	NN		1914	
Jonsberg	5	Niclas Österbom ?		1756	
Järeda	8	Per Larsson		1600-tal	Ombyggd 1734
Järeda	8	Nils Schytte		1734	Baldakin
Järeda	8	Wennerholm		1848	förvaras i tornet
Järstad	5	NN		1763	
Kaga	5	Niclas Österbom		1747	
Kimstad	5	NN		1600-tal	
Kisa	5	Jonas Berggren		1762	
Klockrike	5	NN		1826	
Konungsund	5	Anders Larsson	Måns Grijs	1650	
Kristberg	5	NN		1720	
Kristberg	5	NN		1700-tal	Delar av äldre predikstol, förvaras i tornet
Kristdala	8	Jonas Berggren		1791	
Krokek	5	Kurt von Schmalensee		1957	
Kråkshult	6	NN		1803	
Kuddby	5	NN		1828	
Kullerstad	5	NN		1658	
Kumla	5	NN		1877	
Kvarsebo	5	Niclas Österbom		1700-tal	Fån Östra Husby
Kvillinge	5	NN		1700-tal	Delvis omarbetat i slutet av 1800-
Källstad	5	NN		1869	
Källstad	5	NN		1673	Del av äldre predikstol
Kärna	5	NN		1800-tal	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Kättilstad	5	NN		1725	Ombyggd under 1760-talet, fanns tidigare i den gamla kyrkan.
Landeryd	5	NN		1676	Skänkt av Knut Frake till Ekholmen 1676.
Ledberg	5	NN		1600-tal	Målad 2004
Lillkyrka	5	NN		1600-tal	Skänkt 1741 från slottskapellet i Grensholm
Linderås	6	C F Beurling		1793	
Linköpings domkyrka	5	Niclas Österbom		1745	En modell av predikstolen förvaras i slotts- och domkyrkomuseet
Ljung	5	NN		1600-tal	Baldakin från 1898
Locknevi	8	NN		1660	
Lofta	8	C-G Blom Carlsson		1837	
Lofta	8	NN		1634	Placerad under läktaren
Loftahammar	8	Jonas Berggren		1761	
Lommaryd	6	NN		1724	
Lönneberga	8	NN		1870-talet	
Lönneberga	8	NN		1900-tal ?	ambo
Lönsås	5	NN		1600-tal	
Malexander	5	Johannes Dahl		1931	
Marbäck	6	NN		1650-tal	
Marbäck	6	Anders Ekeberg d.y.		1738	Skulpturer tillverkades för predikstolen från 1650-talet. Nu på läktarbröstningen.
Matteus	5	C J Dyfverman		1892	
Mellby	6	NN		1600-talets senare del	
Misterhult	8	Jonas Berggren		1780	
Misterhult	8	NN		1600-tal	Baldakin
Mjölby	5	NN		1775	Ombyggd 1906
Mogata	5	C-G Blom Carlsson		1844	
Motala	5	August Nyström, Johan Nyström		1851	
Målilla	8	NN		1820	Ursprungligen altarpredikstol, flyttades 1953
Målilla	8	Jonas Berggren		1700-tal	Förvaras på vinden
Mörlunda	8	Olof Jakobsson ?		1839	
Normlösa	5	NN		1500-tal	förvaras under läktaren
Normlösa	5	NN		1655	
Norra Solberga gamla	6	NN		1665	
Norra Solberga	6	NN		1800-tal	
Norra Vi	5	NN		1668	Rest av predikstol.
Norra Vi	5	Jonas Berggren ?		1790	
Nykil	5	NN		1785	
Nässja	5	Linman, Nykvarn		1785	Ommålad 1935. Förgyllningen är gammal.
Odensvi	8	NN		1788	
Odensvi	8	NN		1700-tal	Delar till äldre predikstol, förvaras i tornet.
Oppeby	5	Jonas Verggren		1763	
Orlunda	5	Carl Möller ?		1890	Baldakinen saknas.
Orlunda	5	Erik Lundberg		1950	Förvaras på läktaren
Pelarne	8	NN		1700-tal	
Rappestad	5	C F Beurling, Anders Lorens Thunström		1802	
Regna	5	NN		1913	
Rejmyre	5	NN		1837	Altarpredikstol, förvaras i bisättningsrummet
Rejmyre	5	Kurt von Schmalensee		1952	ambo
Ringarum	5	NN		1642	
Rinna	5	Fredrik M Beurling, Anders Lorens Thunström		1803	
Risinge	5	Ludvig Hawerman		1845	
Rogslösa	5	NN		1798	Baldakinen förvaras i tiondeboden
Rumskulla	8	NN		1830-tal	
Rystad	5	NN		1645	Förvaras under läktaren
Rystad	5	C F Beurling		1796	
Rök	5	NN		1759	Förvaras under läktaren
Rök	5	NN		1600-1700-tal	Förvaras på vinden

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Rönö	5	Palmgren, Fredriksnäs		1838	Baldakinen förvaras i ett uthus
S:t Anna	5	NN		1821	
S:ta Gertrud	8	Niclas Österbom		1743	
S:t Johanne	5			1906	
S:t Lars	5	C-F Beurling		1802	Flyttad 1907
S:t Laurentii	5	Johan Larsson, Vadstena	Anders Wickström 1723	1669 ?	
Sankta Maria i Johannelund	5			1963	
S:t Olai	5	C-F Beurling, Jacob Wulff		1798	
S:t Petri	8	A E Melander, Ernst Karlsson Västervik	Gottfrid Kallstenius	1906	
Simonstorp	5	NN		1698	
Sjögestad	5			1860-tal	
Sjögestad	5	Johan Werner d.y.	Petter Holm, Erik Holm	1680	Delar till äldre predikstol
Skeda	5	Wernerska verkstaden ?		1693	Delar till äldre predikstol, förvaras i tornet.
Skeda	5	Anders Malmström		1812	
Skedevi	5	NN		1681	ombyggd 1926
Skeppså	5	NN		1600-tal	förvaras i tiondeboden
Skeppså	5	Carl Gustaf Westell		1860-tal	
Skällvik	5	NN		1661	
Skärkind	5	NN		1800-tal	
Skönberga	5			1884	
Slaka	5	Johan Wortzelius, snickarmästare Torngren Linköping		1781	
Stjärnorp	5	NN		1789	altarpredikstol, borttagen 1914
Stjärnorp	5	Fredrik Falkenberg		1914	
Stora Åby	5	NN		1787	
Strå	5	Lars Gabrielsson		1667	
Styrstad	5	Jonas Lind		1707	
Sund	5	NN		1794	
Svanshal	5	NN		1688	
Svinhult	5	J Granquist		1875	
Svinhult	5	NN		1600-1700- tal	Delar till äldre predikstol. Förvaras under läktaren och i tornet
Sya	5	NN		1883	
Sya	5	Henrik Werner		1689	Delar till äldre predikstol, förvaras i tornkammaren.
Säby	6	Nils Bratt, Johan Werner d.y. ?		1653	
Södra Vi	8	NN		1706	Ombyggd 1972
Tidersrum	5	NN	Johan Christofersson 1662	1661	
Tingstad	5	Mäster Göran	Anders Wickström 1741	1669	
Tjällmo	5	NN		1830	
Tjärstad	5	Henrik Werner d.y.		1600-1700- tal	
Torpa	5	NN		1657	Ombyggd i flera omgångar. Delar förvaras på läktaren.
Tranå	6	Gunnar Torhamn		1930	
Trehörna	5	NN		1600-tal	
Tryserum	5	NN		1785	
Tuna	8	Jacob Hane		1600-tal	
Tveta	8	Jonas Berggren		1754	
Tåby	5	NN		1847	Baldakin från 1938
Törnevalla	5	Niclas Österbom		1733	Har fungerat som altarpredikstol
Törnsfall	8	O Nilsson		1743	
Ukna	8	NN		1902	Ljudtak från 1937
Ukna	5	NN		1600-tal	Förvaras under läktaren
Ulrika	5	NN		1745	

Slutrapport 2010 - Kulturhistorisk inventering och karaktärisering av kyrkor och begravningsplatser i Linköpings stift

Vadstena kloster	5	C G Pettersson, A Stenström (Skara)		1890	
Vadstena kloster	5	NN		1500-tal	ambo
Vadstena kloster	5	Johan Werner d.ä.		1600-tal	Delar till äldre predikstol, förvaras på klostervinden
Vadstena kloster	5	NN		1653	
Vadstena kloster	5	NN		1700-tal	ambo, förvaras på klostervinden
Vadstena kloster	5	Johan Werner d.y.		1600-tal	predikstolskorg, förvaras i slottet
Valdemarsvik	5	Axel Lindegren		1917	
Valdemarsvik	5	NN		1800-tal	altarpredikstol
Vallerstad	5			1834	
Varv-Styra	5	Henrik Werner ?		1600-tal	Förvaras i tornet
Varv-Styra	5			1861	
Vena	8	Jonas Berggren		1799	
Veta	5	Ramund Bangell 1712		1689	Ombyggd 1712
Viby	5			1800-tal	
Vikingstad	5			1783	
Vimmerby	8	Olof Wiström, Anders Cornelius	Enoch Johansson 1899	1713	från gamla kyrkan, uppsatt 1899, kompletterad 1936.
Vimmerby	8	Ludvig Hawerman		1857	Flyttad till Barmshults kapell 1899, nu i ekonomibyggnad vid Rumskulla .
Vinnerstad	5	NN		1642	Målades år 1700, ljudtaket togs bort 1897, murat fundament från 1952.
Vireda	6	NN		1600-tal	
Virserum	8	NN		1626	
Virserum	8	Sven Segerwall		1737	baldakin
Virserum	8			1881	Har förvarats i Järeda
Vist	5	Rolf Bergh		1965	
Vreta kloster	5			1600-tal	
Vårdnä	5	C-F Beurling		1796	Färgsättning från 1923
Vårdsberg	5	Nn		1600-tal	delar, förvaras i tornet
Vårdsberg	5	Niclas Österbom		1757	
Vårfrukyrkan	5	NN		1600-tal	
Väderstad	5	Henrik Werner		1674	Förvaras i tornet
Väderstad	5	C-G Blom Carlsson, Johan Holmberg		1830	
Värna	5			1723	Omgjord 1836 och 1952.
Västerlösa	5	C-F Beurling		1797	Flyttad 1907
Västra Ed	8			1863	
Västra Ed	8			1600-tal	Delar av äldre predikstol, förvaras i n.
Västra Eneby	5	Jonas Berggren ?		1781	
Västra Eneby	5	Niclas Österbom		1745	Förvaras i tornet
Västra Harg	5			1800-tal	Ursprungligen altarpredikstol, ombyggd
Västra Husby	5	NN		1820	Förvaras i tornet
Västra Husby	5	Ture Jangvik		1979	
Västra Ny	5	Anders Malmström		1790-tal	
Västra Ny	5	NN		1800-tal	F.d. Altarpredikstol från Bona
Västra Ryd	5			1882	
Västra Ryd	5	Gustaf Kilman		1691	
Västra Stenby	5	Anders Malmström		1818	
Västra Tollstad	5			1843	
Västrum	8			1798	
Väversunda	5	Erik Fant		1947	
Väversunda	5	Johan Werner		1600-tal	Delar av äldre predikstol, monterade 1947
Yxnerum	5			1802 ?	Ursprungligen altarpredikstol, flyttad 1928
Å	5			1846	
Å	5			1600-tal	Delar av äldre predikstol, förvaras i tornet
Åsbo	5	Carl Brusell, Anders Norberg		1764	Renoverad 1938

Ätvids gamla	5	Bengt Wedulin		1730	
Ätvids stora	5	Gustaf Pettersson, O L Mellin		1884	
Älvestad	5			1661	Förstörd i brand 2007.
Älvestad	5			1779	Förstörd i brand 2007
Ödeshög	5			1796	
Örberga	5			1880	
Örtomta	5	Niclas Österbom		1742	
Östra Ed	5	Martin Holmgren		1960	
Östra Eneby	5			1726	
Östra Harg	5			1699	Baldakinen förvaras på vinden.
Östra Husby	5			1800-tal	
Östra Ny	5			1879	
Östra Ryd	5	C-F Beurling		1776 ?	
Östra Skrukeby	5			1665	
Östra Stenby	5			1685	
Östra Tollstad	5	Petter Bengtsson, Wernerska verkstaden		1682	på långhusets norra vägg
Östra Tollstad	5			1886	på långhusets södra vägg
Överum	8			1930-tal	
Överum	8			1870-tal	altarpredikstol, förvaras i tornet
Finspångs slottskapell	5	NN, C J Dyfverman		1652	Predikstolen var från början placerad i S:ta Maria, flyttades till slottskapellet 1891
Medevi brunnskapell	5	NN		1800-tal	altarpredikstol
Risinge g:a (S:ta Maria)	5	NN		1600-tal	dörr till äldre predikstol
Risinge g:a (S:ta Maria)	5	NN		1900-tal	

[huvudregister] [[innehållsförteckning](#)]

